

Seletuskiri

töövõimetoetuse seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelno juurde

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga täiendatakse 19.11.2014 vastu võetud töövõimetoetuse seadust (edaspidi TVTS). Täiendused on vajalikud töövõimereformi rakendamiseks. Pärast seaduse vastuvõtmist on selgunud mitmed aspektid, mis eelnõu väljatöötamisel jäid tähelepanuta, kuid on siiski vajalikud reformi rakendamiseks. Lisaks muudetakse TVTS jõustumissätteid. Muudatuste eesmärk on lükata seaduse jõustumine poole aasta võrra edasi. Seaduse jõustumisajaks on praegu 1. jaanuar 2016. aastal, käesoleva eelnõu kohaselt jõustub seadus 1. juulil 2016. aastal. Seaduse jõustumisaja edasilükkamise põhjuseks on asjaolu, et reformi rakendamiseks on vaja muuta vastuvõetud seadusi ning tagada lisa-aeg tehtavate muudatuste realiseerimiseks (rakendusaktid, IT arendused). Täiendavat aega on vaja muuhulgas selleks, et tagada kvaliteetse töövõime hindamise teenuse sisseostmine. Lisa-aeg võimaldab analüüsida töövõime hindamise meetodika katsetamise tulemusi ja teha meetodikas vastavad täiendused enne teenuse hankeid.

Eelnõu menetlemisel Riigikogus lisati TVTS-i nn ühe ukse põhimõte. Ühe ukse põhimõte tähendab seda, et isik ei pea pöörduma mitmesse asutusse enda töövõime hindamiseks ja puude tuvastamiseks. Töövõimet hindab Eesti Töötukassa (edaspidi *töötukassa*) ja puuet tuvastab Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi *SKA* või *Sotsiaalkindlustusamet*), kuid isik saab esitada taotlused koos, pöördudes vaid ühte asutusse. Töövõime hindamise ja puude raskusastme tuvastamisel hindab isikut üks arst ning sama eksperdiarvamuse alusel tuvastatakse isikul töövõime vähenemine (osaline või puuduv töövõime) ning puude olemasolu ja raskusaste. Sellest tulenevalt on vaja muuta teisi õigusakte, et need oleksid sellega kooskõlas.

Pärast TVTS rakendamist ei määrata isikutele enam püsivat töövõimetust ega töövõimetuspensionit, selle asemel hinnatakse neil töövõimet ning määratakse ja makstakse töövõimetoetust. Sellest tulenevalt on vaja muuta neid õigusakte, mille alusel on isikutel õigus muudele hüvitistele töövõime vähenemise tõttu. Seetõttu sisaldabki käesolev eelnõu ohvriabi seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse, sotsiaalhoolekande seaduse, sotsiaalmaksuseaduse, riikliku pensionikindlustuse seaduse, töötervishoiu ja tööohutuse seaduse ning tööturuteenuste ja –toetuste seaduse muudatusi.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi tööhõive osakonna nõunik Õie Jõgiste (oe.jogiste@sm.ee; tel 626 9195), tööhõive osakonna peaspetsialist Marina Jefrosinina (marina.jefrosinina@sm.ee; tel 626 9235), sotsiaalkindlustuse osakonna hüvitiste ja toetuste poliitika juht Anu Irval (anu.irval@sm.ee; 626 9238), sotsiaalkindlustuse osakonna piiriülese sotsiaalkindlustuse juht Leili Zaglmayer (leili.zaglmayer@sm.ee, 626 9230), sotsiaalkindlustuse osakonna peaspetsialist Mare Jõeorg (mare.joeorg@sm.ee, 626 9239), analüüsi ja statistika osakonna analüütik Mari Kreitzberg (mari.kreitzberg@sm.ee, 626 9366),

analüüsi ja statistika osakonna juhataja Hede Sinisaar (hede.sinisaar@sm.ee, 626 9732), analüüsi ja statistika osakonna analüütik Marion Rummo (marion.rummo@sm.ee, 626 9712), analüüsi ja statistika osakonna analüütik Ester Rünkla (ester.runkla@sm.ee, 626 9177), tööelu arengu osakond Eva Pöldis (eva.poldis@sm.ee, 626 9196), tööelu arengu osakonna töökeskkonna juht Seili Suder (seili.suder@sm.ee, 626 9191), tööelu arengu osakonna töösuhete poliitika juht Mariliis Proos (mariliis.proos@sm.ee, 626 9255), hoolekande osakonna peaspetsialist Lemme Palmet (lemme.palmet@sm.ee, 626 9214), hoolekande osakonna riigimeetmete juht Raimo Saadi (raimo.saadi@sm.ee, 626 9224), hoolekande osakonna peaspetsialist Bärbel Vapper (barbel.vapper@sm.ee, 626 9205), digitaalvõimekuse arendamise osakonna nõunik Mai-Liis Kullama (teenistusest lahkunud), Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna jurist Andres Lehtmets (andres.lehtmets@fin.ee, 611 3728), Liikluskindlustuse Fondi õigusvaldkonna juht Martti Merila (martti.merila@lkf.ee, 667 1809) ja ja Välisministeeriumi 1. büroo (rahvusvahelise õiguse büroo) direktor Triinu Kallas (triinu.kallas@mfa.ee, 637 7427).

Eelnõu väljatöötamisel osalesid Eesti Töötukassa juhatuse liikmed Pille Liimal (pille.liimal@sm.ee, 667 9700) ja Erik Aas (erik.aas@tootukassa.ee, 667 9777) ning juriidilise osakonna juhataja Ira Songisepp (ira.songisepp@tootukassa.ee, 667 9711).

Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegid Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunikud Susanna Jurs (susanna.jurs@sm.ee, 626 9329), Kärt Pöder (kart.poder@sm.ee, 626 9337), Viivika Sirelpu (viivika.sirelpu@sm.ee, 626 9271) ja Ethel Bubör (ethel.bubor@sm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Sotsiaalministeeriumi infojuhtimise osakonna toimetaja Virge Tammaru (virge.tammaru@sm.ee; 626 9320).

1.3. Märkused

Eelnõule ei eelnenud väljatöötamiskavatsust, kuna muudetakse jõustumata seadust, mille menetlemine on kiireloomuline. Tagamaks jõustumata seaduse edasilükkamine peab seadus jõustumata enne selle kehtivat jõustumisaega.

Eelnõuga muudetakse järgmisi seadusi alljärgnevas redaktsioonis:

- töövõimetoetuse seadus (RT I, 13.12.2014, 1);
- puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (RT I, 23.03.2015, 268);
- riikliku pensionikindlustuse seadus (RT I, 10.03.2015, 26);
- sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja –toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (RT I, 13.12.2014, 2);
- sotsiaalmaksuseadus (RT I, 19.03.2015, 64);
- töötervishoiu ja tööohutuse seadus (RT I, 26.02.2015, 17);
- tööturuteenuste ja –toetuste seadus (RT I, 30.06.2015, 28).

Eelnõu vastuvõtmiseks Riigikogus on vajalik poolthälte enamus.

2. Seaduse eesmärk

Seaduse eesmärk on tagada töövõimereformi terviklik rakendumine – kindlustada reformi rakendamiseks vajalikud muudatused TVTSis ning teha reformiga kaasnevad muudatused teistes seadustes. Näiteks, nn ühe ukse poliitika rakendamiseks (töövõime hindamise ja töövõimetoetuse ning puude raskusastme tuvastamise taotluste koos esitamine), töövõime hindamisega ja töövõimetoetusega seotud hüvitiste väljamaksmine jms.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Paragrahviga 1 muudetakse töövõimetoetuse seadust.

Eelnõu § 1 punktiga 1 asendatakse §-des 1–27 sõna „inimene“ sõnaga „isik“. Juriidiliselt korrektne on kasutada seaduses sõna „isik“. Õigusselgem on kasutada kõikides seadustes ühesuguseid mõisteid.

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse TVTS § 6 lõiget 2 seoses puude lisakulude taotlemise korra muutmisega PISTS-s. Muudatuse kohaselt ei esita isik enam puude lisakulude tuvastamiseks eraldi taotlust mistõttu jäetakse eelnõuga välja sõnad „ja lisakulude“.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse TVTS § 6 lõigetega 6 ja 7.

Eelnõu punktiga 1 täiendatakse TVTS §-i 6 lõikega 6. Eelnõu järgi on Eesti Töötukassa (edaspidi töötukassa) töötajal õigus kontrollida tervise infosüsteemist, kas töövõime hindamiseks vajalikud andmed on tervise infosüsteemis olemas ning kas TVTS-is sätestatud tingimused on täidetud. Näiteks, TVTS § 6 lõike 4 järgi peab inimene olema käinud enne töövõime hindamise taotluse esitamist arsti (perearsti, teda põhiliselt raviva eriarsti või töötervishoiuarsti) vastuvõtul eelneva kuue kuu jooksul. Töötukassal ei ole otstarbekas edastada töövõime hindamiseks vajaliku eksperdiarvamuse saamiseks isiku taotlust tervishoiuteenuse osutajale siis, kui tervise infosüsteemis puuduvad töövõime hindamiseks vajalikud andmed. Seetõttu on eelnõu järgi töötukassal õigus kontrollida, kas inimene on käinud arsti juures, kas töövõime hindamiseks vajalikud andmed on tervise infosüsteemi sisestatud ja saada teada terviseinfosüsteemi andmeid esitanud arsti nime. Selleks teeb töötukassa töötaja tervise infosüsteemi päringu. Kui tervise infosüsteemi ei ole andmeid kantud aga inimese taotluse järgi on ta arsti juures käinud, saab töötukassa paluda arstil andmed tervise infosüsteemi kanda.

Eelnõu järgi on töötukassal õigus kontrollida, kas inimene on käinud arsti juures, kas töövõime hindamiseks vajalikud andmed on tervise infosüsteemi sisestatud ja saada teada terviseinfosüsteemi andmeid esitanud arsti nime. Selleks teeb töötukassa töötaja tervise infosüsteemi päringu. Kui tervise infosüsteemi ei ole andmeid kantud, aga inimese taotluse järgi on ta arsti juures käinud, saab töötukassa paluda arstil andmed tervise infosüsteemi kanda.

Töötukassa järgib isikuandmete kaitse seaduses sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtteid ning määrab asutusesiseste kordadega töötaja(d) või lepingutega tervishoiuteenuse osutajad, kellel on õigus TVTS § 6 lõikes 6 nimetatud päringuid teha ja andmeid töödelda. Isikuandmete töötlemine fikseeritakse töötaja ametijuhendis tulenevalt tema tööülesannetest. Andmete töötlemisel juhinduvad töötajad lisaks õigusaktidele töösisekorraeskirjades ja infosüsteemide kasutust reguleerivates kordades sätestatust. Töötaja või tervishoiuteenuse osutaja (ekspertarst) saab tervise infosüsteemi kasutada ID-kaardi abil ja päringute teostamise õigus antakse kasutajaõigustega. Isik, kelle kohta tehakse päring, saab tervise infosüsteemi patsiendiportaali vahendusel teavet, kes töötukassa töötajatest või tervishoiuteenuse osutajatest/ekspertarstidest tema taotlusega seotud päringu tervise infosüsteemi on teinud.

TVTS § 6 täiendamisega lõikega 7 täpsustatakse, millist päeva loetakse töövõime hindamise taotluse esitamise päevaks. Töövõime hindamise taotluse esitamiseks on mitmeid võimalusi. TVTS § 6 lõike 1 järgi esitab inimene töövõime hindamise taotluse töötukassale. Kui töövõime hindamise taotluse esitatakse koos puude raskusastme tuvastamise taotlusega, võib

TVTS § 6 lõike 2 järgi mõlemad taotlused esitada ka Sotsiaalkindlustusametile. Sel juhul edastab Sotsiaalkindlustusamet töövõime hindamise taotluse töötukassale. Lisaks võimalusele esitada töövõime hindamise taotlus töötukassale või Sotsiaalkindlustusametile isiklikult või infotehnoloogiliste kanalite kaudu (nt töötukassa iseteenindusportaal), on töövõime hindamise taotlust võimalik saata ka posti teel.

Eelnõu järgi loetakse taotluse esitamise päevaks seda päeva, millal töövõime hindamise taotlus esitati töötukassale või Sotsiaalkindlustusametile või pandi posti (posti teel saatmise korral lähtekoha postitempli kuupäev). Taotluse esitamise päevaks ei loeta taotluse allkirjastamise päeva, vaid selle esitamise päeva töötukassale või Sotsiaalkindlustusametile. Näiteks, inimene allkirjastas töövõime hindamise taotluse 01.07.2016 ja esitas selle töötukassale 10.07.2016. Töövõime hindamise taotluse esitamise päevaks on 10.07.2016. Kui inimene esitas 01.07.2016 allkirjastatud töövõime hindamise taotluse koos puude raskusastme tuvastamise taotlusega Sotsiaalkindlustusametile 10.07.2016 ning töötukassale edastati taotlus 11.07.2016, loetakse töövõime hindamise taotluse esitamise päevaks 10.07.2016.

Töövõime hindamise taotluse esitamise päeval on õiguslik tähendus, sest taotluse esitamise päevast arvates tuvastatakse TVTS § 8 lõigete 1 ja 2 kohaselt inimese töövõime vähenemise ulatus.

Eelnõu § 1 punktiga 4 muudetakse TVTS § 7 lõike 1 sõnastust.

Eelnõu kohaselt hindab inimese töövõimet töötukassa. TVTS § 7 lõike 1 algteksti kohaselt hindas inimese töövõimet töötukassa töötaja. Riigikogus täiendati sätet selliselt, et inimese töövõimet hindab töötukassa vastava ettevalmistusega spetsialiseerunud töötaja. Eelnõuga jäetakse lõikest 1 välja sõnad „vastava ettevalmistusega spetsialiseerunud töötaja“, sest töövõimet võib hinnata nii arstiõppe läbinud töötukassa töötaja, kui ka töötaja, kes ei ole arstiõpet läbinud. Töövõime hindamisel võib töötukassa kaasata tervishoiuteenuse osutajaid ja teisi eksperte. Samuti võib TVTS § 7 lõike 4 kohaselt inimese töövõimet hinnata arstiõppe läbinud töötukassa töötaja ka ilma tervishoiuteenuse osutaja eksperdiarvamusest, sest töötukassa arstiõppe läbinud töötaja teeb töövõime hindamisel eksperdiarvamuse ise.

Kui inimese töövõimet hindab TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud arstiõppe läbinud töötukassa töötaja, ei pruugi olla vajadust tervishoiuteenuse osutajalt eksperdiarvamust tellida. Näiteks juhul, kui tervise infosüsteemi andmete põhjal on inimesel töövõimet välistav seisund saab töötukassa hinnata inimese töövõimet ilma tervishoiuteenuse osutaja eksperdiarvamusest. Töövõimet välistavate seisundite loetelu kehtestatakse TVTS § 5 lõike 4 alusel valdkonna eest vastutava ministri määrusega.

Kui inimese töövõimet hindab töötukassa töötaja, kes ei ole arstiõpet läbinud, teeb ta otsuse tervishoiuteenuse osutaja eksperdiarvamuse, välja arvatud TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmete põhjal. Delikaatsetele tervise infosüsteemi andmetele töötukassa töötajal, kes ei ole arstiõpet läbinud, juurdepääsu ei ole. Inimese töövõime ulatus tuvastatakse sel juhul lähtudes tervishoiuteenuse osutaja eksperdiarvamuses välja toodud töövõime vähenemist põhjustavatest tegutsemise ja osalemise piirangutest, nende prognoosidest ja eeldatavast kestusest.

Kui arstiõppe läbinud töötukassa töötaja hindab inimese töövõimet tervishoiuteenuse osutaja eksperdiarvamuse alusel, siis on tal juurdepääs ka eksperdiarvamuses piirangu aluseks olevatele TVTS § 7 lõikes 4 sätestatud tervise infosüsteemi andmetele.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse TVTS § 8 lõikega 3.

Muudatus sätestab osalise ja puuduva töövõime tuvastamise algusaja erisuse võrreldes TVTS § 8 lõikes 1 sätestatuga. TVTS § 8 lõiget 3 kohaldatakse juhul, kui inimene esitab korduva töövõime hindamise taotluse kuni 50 tööpäeva enne eelmise töövõime hindamise otsuses määratud lõputähtaega.

Üldjuhul tuvastatakse inimese töövõime vähenemise ulatus TVTS § 8 lõike 1 alusel alates töövõime hindamise taotluse esitamise päevast kuni viieks aastaks. Muudatuse kohaselt tuvastatakse töövõime vähenemine eelmises otsuses määratud lõpukuupäevale järgnevalt päevast (mitte taotluse esitamise päevast), kui inimene taotleb töövõime hindamist korduvalt ja esitab uue taotluse siis, kui eelmises otsuses määratud töövõime vähenemise lõputähtajani on jäänud kuni 50 tööpäeva. Näiteks, eelmises töövõime hindamise otsuses oli määratud töövõime vähenemise kestus 01.07.2016-31.12.2016. Inimene esitas taotluse töövõime korduvaks hindamiseks 01.12.2016. Eelnõuga lisatava § 8 lõike 3 järgi tuvastatakse töövõime vähenemine sel juhul mitte taotluse esitamise päevast (01.12.2016), vaid eelmises otsuses määratud perioodi lõpule järgnevalt päevast (01.01.2017) alates.

Töövõime vähenemise algusaeg tuvastatakse § 8 lõike 3 alusel vaid siis, kui uus töövõime hindamise taotlus on esitatud korduva hindamise tähtaja jooksul (kuni 50 tööpäeva enne eelmise töövõime hindamise otsuses määratud lõputähtaega). Kui töövõime hindamise korduv taotlus esitatakse enne või pärast seda tähtaega, tuvastatakse töövõime vähenemise ulatus TVTS § 8 lõike 1 või lõike 2 alusel taotluse esitamise päevast.

Kui inimene esitab korduva töövõime hindamise taotluse rohkem kui 50 tööpäeva enne eelmise töövõime hindamise otsuses määratud lõputähtaega, tuvastatakse töövõime vähenemise ulatus taotluse esitamise päevast.

Töötukassa määrab töövõime hindamise otsuses korduva töövõime hindamise tähtaja, kui töövõime ulatus on tuvastatud kuni viieks aastaks. Kui töövõime vähenemine tuvastati kuni vanaduspensionieani, korduva taotluse esitamise tähtaega ei määrata.

50-tööpäevane tähtaeg on sätestatud, lähtudes § 9 lõikes 1 sätestatud töövõime hindamise taotluse 30 tööpäevasest ja § 16 lõikes 3 sätestatud töövõimetoetuse taotluse 10-tööpäevasest menetlustähtajast (kokku kuni 40 tööpäeva). Arvestades, et töövõime hindamise taotluse menetlustähtaeg võib olla ka pikem kui 30 tööpäeva, on lisatud 10 tööpäeva, et veelgi vähendada sellise olukorra tekkimise võimalust, kui eelmise töövõime hindamise otsuses sätestatud lõputähtaeg on möödunud ning uue taotluse alusel ei ole isiku töövõimet veel hinnatud ja seetõttu ei maksta talle ka töövõimetoetust.

TVTS § 15 lõike 1 kohaselt on inimesel õigus esitada koos töövõime hindamise taotlusega ka töövõimetoetuse taotlus. Kui inimene taotleb töövõime hindamist uuesti piisavalt varakult, siis hinnatakse tema töövõimet ja määratakse töövõimetoetus sel ajal, kui tal on veel kehtiva otsuse ajal õigus saada töövõimetoetust. Kui inimene hilineb taotluste esitamisega, st esitab töövõime hindamise taotluse ja töövõimetoetuse taotlused pärast eelmises töövõime hindamise otsuses sätestatud vähenenud töövõime kestuse lõppu, ei ole tagatud katkematu töövõimetoetuse saamine.

Näiteks, kehtiva töövõime hindamise otsuse kohaselt on osaline töövõime määratud 15.03.2017 kuni 15.03.2018. Viimane töövõimetoetus makstakse hiljemalt 10.04.2018. Kui inimene esitab 15.01.2018 uued taotlused töövõime hindamiseks ja töövõimetoetuse saamiseks ning töötukassa teeb uue töövõime hindamise otsuse 27.02.2018 ja töövõimetoetuse otsuse 07.03.2018, ei teki inimesel töövõimetoetuse saamisel vaheaega. Uue töövõimetoetuse otsuse

alusel on tal õigus saada töövõimetoetust alates 16.03.2018. Hiljemalt 10.04.2018 makstakse talle töövõimetoetust märtsi kuu eest (1-15. märtsi eest varasema töövõimetoetuse määramise otsuse alusel ja 16-31.märtsi eest uue töövõimetoetuse otsuse alusel).

Ka riikliku pensionikindlustuse seaduse (RPKS) § 17 lõike 3 punkti 6 kohaselt näidatakse püsiva töövõimetus ekspertiisi otsuses ära kordusekspertiisi tähtaeg, kui püsiva töövõimetus kestus on tuvastatud lühemaks tähtajaks kui vanaduspensioniiikka jõudmiseni. Sotsiaalministri 23.09.2008 määruse nr 57 „Püsiva töövõimetus, selle tekkimise aja, põhjuse ja kestuse tuvastamise tingimused ja kord ning töövõimetus põhjuste loetelu“ § 12 lõike 1 järgi on püsiva töövõimetus kordusekspertiisi taotlemise tähtaeg püsiva töövõimetus kestuse eelviimase kalendrikuu 5.–20. kuupäev. RPKS § 16¹ kohaselt teeb Sotsiaalkindlustusamet ekspertiisi viieteistkümnepäevase jooksul ekspertiisiks piisavate andmete saamise päevast arvates.

Töötukassa loob isikute jaoks teavitusteenuse elektroonilisel viisil. See hakkab isikutele meelde tuletama, millal saabub nende töövõime hindamise tähtaeg ning nad peaksid tulema kordushindamisele. Lisaks on töötukassal kui haldusorganil selgitamiskohustus – isikule selgitatakse, mida tähendab tema töövõime hindamise tähtaeg ja selle lõpp ning mis toob see kaasa tema sissetulekule.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täpsustatakse TVTS § 12 lõigete 3 ja 4 sõnastust.

Õigusselguse huvides täpsustatakse töövõimetoetuse saamise tingimusi. TVTS § 12 lõike 1 punkti 9 kohaselt on töövõimetoetusele õigus osalise töövõimega isikul, kes kasvatab vähemalt ühte alla kolmeaastast last. TVTS § 12 lõiget 3 täpsustatakse, et töövõimetoetusele on õigus § 12 lõike 1 punkti 9 alusel siis, kui inimene on alla kolmeaastase lapse vanem, eestkostja või hooldaja, kellega on sõlmitud perekonnas hooldamise leping. TVTS § 12 lõikes 3 võib jääda ebaselgeks, kas töövõimetoetusele on õigus lapse ühel või mõlemal osalise töövõimega vanemal, eestkostjal ja hooldajal. Õigusselguse huvides täpsustatakse eelnõuga TVTS § 12 lõiget 3 – töövõimetoetusele on õigus vaid ühel alla kolmeaastast last kasvataval vanemal.

Eelnõuga ei muudeta TVTS § 12 lõiget 3 sisuliselt, sest ka TVTS eelnõu (673 SE) seletuskirja kohaselt oli eesmärk maksta töövõimetoetust vaid ühele vanematest: „Õiguse toetusele annab ka alla 3-aastase lapse kasvatamine ning raske või sügava puudega inimese hooldamine. Nimetatud tegevused on võrdsustatud aktiivsusega. Väikelapse kasvatamine on tegevus, mille ajal ei ole mõistlik nõuda isikult tööotsimist. Toetatakse korruga ühte vanemat, sõltumata alla 3-aastaste laste arvust peres. Näiteks alla 3-aastaste kaksikute kasvatamise korral toetatakse ühte, mitte mõlemat vanemat. See säte on kooskõlas riiklike peretoetuste seaduse eesmärgiga ja üldise riikliku poliitikaga toetada lastega peresid laste hooldamisel ja kasvatamisel.“¹

Eelnõuga täpsustatakse TVTS § 12 lõiget 4 õigusselguse huvides seoses prokuröri töövõimehüvitise maksimisega. TVTS § 12 lõike 4 järgi ei ole töövõimetoetusele õigust inimesel, kellele makstakse pensioni, vanaduspensionii ootel oleva päästeteenistuja toetust või abikaasatasu välisteenistuse seaduse või avaliku teenistuse seaduse alusel. Kui inimene saab töövõimetuspensionii RPKS alusel või kaitseväeteenistuse seaduse alusel, siis tal töövõimetoetuse saamise õigust ei ole. TVTS § 12 lõikes 4 sätestatud „pension“ hõlmab mõlema seaduse alusel makstavat töövõimetuspensionii. TVTS § 12 lõikes 4 sätestatud „pension“ ei hõlma sõna „töövõimehüvitis“. Ka kehtiva prokuratuuriseaduse § 26 alusel

¹ Töövõimetoetuse seaduse eelnõu seletuskiri. Riigikogu. 2014
<http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=af07a9ca-c54e-4f05-a82b-841339be10cf&>

makstakse prokurörile töövõimetuspensioni, kuid TVTS §-ga 48 on see paragrahv tunnistatud kehtetuks alates 01.07.2016. Selle asemel sätestab prokuratuuriseaduse § 60¹ prokuröri töövõimehüvitise maksmise.

Prokuröri töövõimehüvitis on töövõimetoetusega samal eesmärgil makstav hüvitis. Prokuratuuriseaduse § 60¹ lõike 5 kohaselt on prokuröril õigus valida, kas talle makstakse prokuratuuriseaduse alusel töövõimehüvitist või TVTS alusel töövõimetoetust. Õigusselguse huvides sätestatakse TVTS § 12 lõikes 4, et töövõimetoetust ei maksta inimesele, kes saab prokuröri töövõimehüvitist. TVTS § 12 lõike 4 alusel on töötukassal õiguslik alus töövõimetoetuse maksmisest keeldumiseks, kui seda taotleb isik, kellele makstakse prokuröri töövõimehüvitist.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täpsustatakse TVTS § 12 lõike 6 sõnastust.

Riigikogus vastu võetud TVTS § 12 lõike 6 kohaselt ei maksta töövõimetoetust isikule, kes kannab karistust vanglas või viibib vahi all. Arvestades, et karistust võib kanda nii vanglas kui arestimajas täpsustakse eelnõuga TVTS § 12 lõike 6 sõnastust. Eelnõu kohaselt ei ole õigust inimesel, kes kannab karistust vanglas või arestimajas või viibib vahi all.

Eelnõu § 1 punktiga 8 täpsustatakse TVTS § 13 lõike 7 sõnastust.

TVTS § 13 lõike 7 kohaselt vähendatakse töövõimetoetust välisriigist samal eesmärgil makstava toetuse võrra. Välisriik võib töövõimetoetusega samal eesmärgil maksta nii toetust kui ka pensioni, hüvitist või muu nimetusega rahalist hüvitist. Õigusselguse huvides täiendatakse § 13 lõiget 7 kõikide eeltoodud nimetustega, mis välistavad hiljem üheaegselt samal eesmärgil makstavate toetuste kattuvuse.

Eelnõu § 1 punktiga 9 muudetakse TVTS § 14 lõiget 1.

TVTS § 14 lõikes 1 on sätestatud töövõimetoetuse päevamäära suurus (10,67 eurot). Eelnõuga sätestatakse päevamäära suuruseks 11,25. Muudatus on vajalik seoses TVTS jõustumise aja edasilükkamisega poole aasta võrra.

Kui TVTS oleks jõustunud 01.01.2016, oleks töövõimetoetuse päevamäära indekseeritud 01.04.2016 ja töövõimetoetuse uus päevamäär oleks olnud 11,25 eurot. Eelnõu järgi kehtib uus päevamäär 01.07.2016 ja järgnevatel aastatel indekseeritakse töövõimetoetuse suurus pensioniindeksiga 1. aprilliks.

Töövõimetoetuse päevamäära prognoos koos indeksite prognoosiga aastani 2019:

	TVTS	01.07.2016	01.04.2017	01.04.2018	01.04.2019
Toetus 100%	10,67	11,25	11,80	12,40	13,06
Toetus 57%	6,08	6,41	6,72	7,07	7,44
Indeks		1,054	1,049	1,051	1,053

Eelnõu § 1 punktiga 10 muudetakse TVTS § 15 lõike 3 sõnastust.

Eelnõuga sätestatakse seaduse tasandil töövõimetoetuse taotlusele kantavate andmete loetelu. Kehtiva TVTS § 15 lõike 3 kohaselt kehtestab töövõimetoetuse taotlusele kantavate andmete loetelu ja lisatavad dokumendid valdkonna eest vastutav minister määrusega. Eelnõuga jäetakse TVTS § 15 lõike 3 sissejuhatavast lausest välja volitusnorm, mille kohaselt valdkonna eest vastutav minister kehtestab määrusega töövõimetoetuse taotlusele kantavate

andmete ja taotlusele lisatavate dokumentide loetelu ning taotluse esitamise tingimused ja korra. Eelnõu järgi sätestatakse taotlusele kantavate andmete ja dokumentide loetelu seaduses. Taotluse võib esitada vabas vormis, oluline on see, et taotlusel oleksid toetuse määramiseks ja maksmiseks vajalikud andmed.

TVTS § 15 lõike 3 punkti 1 järgi kantakse taotlusele töövõimetoetust taotleva inimese isikuandmed (nimi, isikukood või sünniaeg, kontaktandmed ja pangakonto number). TVTS § 15 lõike 3 punkti 2 järgi kantakse taotlusele andmed töövõimetoetuse saamise õigust tõendavate asjaolude kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 11 täiendatakse TVTS § 15 lõigetega 4–5.

Eelnõuga täiendatakse TVTS §-i 15 lõikega 4, mille kohaselt on töötukassal õigus nõuda töövõimetoetuse taotlejalt dokumente siis, kui töövõimetoetuse määramiseks vajalikud andmed ei ole kättesaadavad andmekogudest. TVTS § 15 lõike 3 kohaselt kannab inimene taotlusele andmed töövõimetoetuse saamise õigust tõendavate asjaolude kohta, näiteks, töötamine, füüsilisest isikut ettevõtjana tegutsemine, hariduse omandamine, alla kolmeaastase lapse kasvatamine jne. Töövõimetoetuse taotlusele kantud asjaolude andmeid saab töötukassa üldjuhul kontrollida vastavatest andmekogudest (töötamise register, äriregister, Eesti hariduse infosüsteem jne). Samas ei sisalda need andmekogud välisriigis töötamist, õppimist jne. Selleks, et tuvastada osalise töövõimega isiku õigus töövõimetoetusele ka siis, kui andmeid ei ole võimalik saada andmekogudest, antakse töötukassale õigus nõuda taotlejalt dokumente töövõimetoetuse saamist tõendavate asjaolude kohta.

Eelnõuga täiendatakse TVTS § 15 lõikega 5, millega täpsustatakse, millist päeva loetakse töövõimetoetuse taotluse esitamise päevaks. Muudatus on analoogne töövõime hindamise taotluse esitamise päeva sätestamisega (vt eelnõu § 1 punkt 2, millega täiendatakse TVTS § 6 lõikega 7). TVTS § 15 lõike 5 järgi loetakse töövõimetoetuse taotlus esitatuks päeval, millal see esitati töötukassale või Sotsiaalkindlustusametile või postitati (lähtekoha postitempli kuupäev).

TVTS § 15 lõike 1 kohaselt esitab inimene töövõimetoetuse taotluse töötukassale. Töövõimetoetuse taotluse võib esitada koos töövõime hindamise taotlusega. Kui töövõime hindamise taotlus esitatakse koos puude raskusastme tuvastamise taotlusega, võib TVTS § 6 lõike 2 järgi mõlemad taotlused esitada ka Sotsiaalkindlustusametile. Sel juhul edastab Sotsiaalkindlustusamet töövõime hindamise ja töövõimetoetuse taotlused töötukassale. Lisaks võimalusele esitada töövõimetoetuse taotlus töötukassale või Sotsiaalkindlustusametile isiklikult või infotehnoloogiliste kanalite kaudu (nt töötukassa iseteenindusportaal), võib töövõimetoetuse taotluse saata ka posti teel.

Eelnõu § 1 punktiga 12 muudetakse TVTS § 16 lõike 1 sõnastust.

TVTS § 16 lõike 1 muutmise eesmärk on täpsustada töövõimetoetuse saamise alguskuupäeva. Kehtiva TVTS § 16 lõike 1 järgi määratakse töövõimetoetus taotluse esitamise päevast. Samas ei pruugi inimene taotluse esitamise päeval vastata toetuse saamise tingimustele, kuid need tingimused võivad täituda menetluse ajal. Töövõimetoetuse saamiseks peavad olema täidetud TVTS-i § 2 lõigetes 1 ja 2 ning §-des 11–13 sätestatud tingimused. Kui kõik need tingimused ei ole täidetud taotluse esitamise päeval, kuid täituvad töövõime hindamise ja töövõimetoetuse taotluse menetluse ajal (kokku kuni 40 tööpäeva), määratakse töövõimetoetus tingimuste täitumise päevast, mitte taotluse esitamise päevast.

Kui jätta töövõimetoetus määramata põhjusel, et inimene taotluse esitamise päeval ei vastanud toetuse saamise tingimustele, peaks inimene esitama uue töövõimetoetuse taotluse. Selleks, et inimene ei peaks esitama uut taotlust siis kui töövõimetoetuse saamise õigust tõendav asjaolu tekib taotluse menetluse ajal, muudetakse eelnõuga TVTS § 16 lõike 1 sõnastust. Eelnõu kohaselt määratakse töövõimetoetus:

- 1) töövõimetoetuse taotluse esitamise päevast, kui inimene sel päeval vastas TVTS-is sätestatud töövõimetoetuse saamise tingimustele või
- 2) töövõimetoetuse tingimustele vastamise päevast, kui inimene vastab TVTS-is sätestatud töövõimetoetuse saamise tingimustele pärast töövõimetoetuse taotluse esitamise päeva ja töötukassa ei ole töövõimetoetuse määramise otsust veel teinud.

Näiteks, inimene esitas töövõime hindamise taotluse ja töövõimetoetuse taotluse 01.07.2016. Sel päeval ei vastanud ta ühelegi TVTS §-s 12 sätestatud tingimusele. Inimene asus tööle 15.07.2016. Töötukassa tegi töövõime hindamise otsuse 01.08.2016 ja tuvastas inimesel osalise töövõime. Töötukassa peaks TVTS § 16 lõike 1 alusel määrama töövõimetoetuse taotluse esitamise päevast (01.07.2016), kuigi töövõimetoetuse saamise tingimused sel päeval ei olnud täidetud. Töövõimetoetuse saamise tingimustele vastas inimene aga alles 15.07.2016. Kui määrata töövõimetoetus taotluse esitamise päevast, saaks inimene toetust ka nende 15 päeva eest, mille jooksul ta toetuse saamise tingimustele tegelikult ei vastanud. Kui jätta töövõimetoetus määramata põhjusel, et inimene ei vastanud taotluse esitamise päeval toetuse saamise tingimustele, peaks inimene esitama uue töövõimetoetuse taotluse. Eelnõuga tehtud muudatuse kohaselt on töövõimetoetus võimalik määrata töövõimetoetuse saamise tingimustele vastamise päevast ehk 15.07.2018, ilma uut taotlust esitamata.

Eelnõu § 1 punktiga 13 täiendatakse TVTS § 16 lõikega 1¹.

TVTS § 16 lõike 1 järgi määratakse töövõimetoetus taotluse esitamise päevast. Eelnõuga lisatakse TVTS § 16 lõige 1¹, millega sätestatakse erisus võrreldes lõikes 1 sätestatuga. Kui töövõimetoetuse taotlus esitatakse töövõime hindamiseks määratud korduva hindamise tähtaja jooksul, siis ei määrata töövõimetoetust taotluse esitamise päevast vaid alates eelmise töövõime hindamise otsusega määratud osalise või puuduva töövõime kestusele järgnevast päevast.

Näiteks, kehtiva töövõime hindamise otsuse kohaselt on osalise töövõime kestus 15.08.2016–15.08.2018. Inimene esitab töövõime hindamiseks ja töövõimetoetuse määramiseks uued taotlused 15.06.2018. Töötukassa teeb korduva töövõime hindamise otsuse näiteks 02.07.2018 ja töövõimetoetuse määramise otsuse 01.08.2018. Uue töövõimetoetuse määramise otsuse kohaselt määratakse toetus alates 16.08.2018, mitte taotluse esitamise päevast (15.06.2018).

Eelnõu § 1 punktiga 14 muudetakse TVTS § 16 lõike 2 punkti 2 sõnastust.

TVTS § 16 lõike 2 kohaselt määratakse töövõimetoetus inimesele, kes taotleb esmakordselt töövõime hindamist ja töövõimetoetust ajal, mil ta on veel haiguslehel ja saab haigushüvitist, sellest päevast, mis järgneb haigushüvitise maksmise lõpetamise päevale. TVTS § 16 lõike 2 punkti 2 järgi kohaldatakse sätet inimeste puhul, kellel töötukassa ei ole varem tuvastanud osalist ega puuduvat töövõimet.

Võrdse kohtlemise tagamise eesmärgil muudetakse eelnõuga TVTS § 16 lõike 2 punkti 2. Lisaks isikutele, kellel ei ole tuvastatud töövõime vähenemist TVTS alusel, kohaldatakse § 16 lõiget 2 ka inimesele, kes ei ole riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel tunnistanud

püsivalt töövõimetuks ja inimesele, kellele ei ole riiklike elatusrahade seaduse alusel määratud invaliidsusgruppi tähtajatult.

Eelnõu § 1 punktiga 15 muudetakse TVTS § 16 lõiget 3.

Muudatus on tingitud TVTS § 16 täiendamisest lõikega 1¹. Töövõimetoetuse määramise algus- ja lõpukuupäev on sätestatud TVTS § 16 lõigetes 1, 1¹ ja 2. Sama paragrahvi lõigetes 3 ja 4 on sätestatud töövõimetoetuse määramise otsuse menetlusaeg.

Eelnõuga täiendatakse TVTS § 16 lõikega 1¹, mistõttu on vaja § 16 lõiget 3 täiendada. TVTS § 16 lõike 3 järgi teeb töötukassa töövõimetoetuse määramise otsuse 10 tööpäeva jooksul arvates taotluse esitamisest lõigetes 1 ja 1¹ nimetatud inimesele. Lõikes 2 nimetatud inimesele tehakse töövõimetoetuse määramise otsus 10 tööpäeva jooksul arvates haigushüvitise maksmise lõpetamise päevast.

Eelnõu § 1 punktiga 16 muudetakse TVTS § 18 lõikeid 1 ja 2 ning § 19 lõiget 1.

TVTS § 18 lõigete 1 ja 2 ning § 19 lõike 1 muutmise vajadus tuleneb TVTS § 16 täiendamisest lõikega 1¹. TVTS § 16 lõiked 1–2 sätestavad ajavahemiku, mille jooksul isikul on õigus töövõimetoetust saada.

TVTS § 18 reguleerib töövõimetoetuse maksmise peatamist osalise töövõimega inimesele, kes on töötuna arvel, kuid ei täida töötü kohustusi. TVTS § 18 lõigete 1 ja saatelaused viitavad § 16 lõigetele 1 ja 2. Eelnõuga täiendati § 16 lõikega 1¹ ning seetõttu tuleb ka § 18 lõigete 1 ja 2 saatelausetes viidata § 16 lõigetele 1–2, mitte lõigetele 1 ja 2.

TVTS § 19 reguleerib töövõimetoetuse maksmise lõpetamist enne tähtaega. Eelnõuga täiendati § 16 lõikega 1¹ ning seetõttu tuleb ka § 19 lõike 1 saatelausetes viidata § 16 lõigetele 1–2, mitte lõigetele 1 ja 2.

Eelnõu § 1 punktiga 17 täiendatakse TVTS § 19 lõiget 3 punktidega 4 ja 5.

Eelnõuga täpsustatakse töövõimetoetuse maksmise lõpetamise aluste loetelu.

TVTS § 19 lõike 3 täiendamisega punktiga 4 lisatakse õigusselguse huvides töövõimetoetuse maksmise lõpetamise õiguslik alus, kui inimene ei vasta § 2 lõikes 1 või 2 sätestatud töövõimetoetuse saamise tingimusele. Praegu selline alus §-s 19 puudub. TVTS § 2 lõigete 1 ja 2 kohaselt on töövõime hindamisele ja töövõimetoetusele õigus inimesel, kes on 16-aastane ega ole veel vanaduspensioniealine. Samuti peab inimesel olema seaduslik alus Eestis viibimiseks (inimene peab olema Eestis elav Eesti kodanik või tal peab olema Eestis viibimise- või elamise õigus või elamisluba jne).

Töövõime hindamise ja töövõimetoetuse taotluse menetluse ajal kontrollib töötukassa, kas isik vastab § 2 lõigetes 1 ja 2 sätestatud tingimusele. Samas ei pruugi inimene neile tingimustele vastata kogu töövõimetoetuse saamise aja jooksul. Töötukassa kontrollib iga kuu enne toetuse väljamaksmist, kas kõik TVTSis sätestatud toetuse saamise tingimused, sh § 2 lõigetes 1 ja 2 sätestatud tingimused, on täidetud.

Kui inimene ei vasta TVTS § 2 lõikes 1 või 2 sätestatule, ei saa töötukassa lõpetada toetuse maksmist TVTS § 19 alusel, sest § 19 ei sisalda toetuse maksmise alusena mittevastavust § 2 lõikes 1 või 2 sätestatule. Töötukassa saaks töövõimetoetuse maksmise lõpetamise otsuses õigusliku alusena märkida TVTS § 2 lõike 1 või 2, mis ei ole aga otsene toetuse maksmise

lõpetamise alus, vaid säte, mille kohaselt inimesel on õigus toetust saada, kui ta § 2 lõikes 1 või 2 sätestatud tingimustele vastab. Kui selgub, et kõik töövõimetoetuse saamise tingimused ei ole täidetud, lõpetatakse eelnõu kohaselt töövõimetoetuse maksmine TVTS §-s 19 sätestatud alusel. Seetõttu lisatakse § 19 lõikesse 3 punkt 4, mille alusel lõpetatakse töövõimetoetuse maksmine, kui inimene ei vasta § 2 lõike 1 või 2 tingimustele.

TVTS § 19 lõike 3 täiendamisega punktiga 5 lisatakse töövõimetoetuse maksmise lõpetamise õiguslik alus, et vältida töövõimetoetuse maksmist eelmise ja uue töövõimetoetuse määramise otsuse alusel üheaegselt. Kui inimese taotluse alusel hinnatakse tema töövõimet siis, kui eelmise töövõime hindamise tulemusel tuvastatud osalise või puuduva töövõime kestuse lõpuaeg ei ole veel saabunud, oleks tal õigus saada töövõimetoetust nii kehtiva töövõimetoetuse otsuses määratud aja eest kui ka uue töövõimetoetuse määramise otsuse alusel alates töövõimetoetuse taotluse esitamise päevast.

Näiteks, esimese töövõime hindamise ja töövõimetoetuse määramise otsuse alusel on inimesel tuvastatud osaline töövõime ja tal on õigus saada töövõimetoetust 01.02.2017 – 31.12.2018. Selle ajavahemiku keskel tema tervises seisund halveneb ja ta taotleb uuesti töövõime hindamist ja töövõimetoetust 01.12.2017. Töötukassa tuvastab töövõime puudumise ja määrab töövõimetoetuse ajavahemikuks 01.12.2017 – 01.12.2019. Inimesel oleks sel juhul õigus saada töövõimetoetust nii eelmise kui uue töövõime määramise otsuse alusel üheaegselt ajavahemikul 01.12.2017 – 31.12.2018. Eelnõu järgi lõpetatakse uue otsuse tegemisel eelmise otsuse alusel määratud töövõimetoetuse maksmine.

Eelnõu § 1 punktiga 18 muudetakse ja sõnastatakse uuesti TVTS 4. peatükk.

Eelnõu järgi koosneb 4. peatükk senise ühe paragrahvi asemel kahest paragrahvist: § 22 sätestab töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogu regulatsiooni ning § 22¹ andmevahetuse.

TVTS § 22 lõige 1 sätestab töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogu (edaspidi andmekogu) pidamise eesmärgi. Kehtiva TVTS § 22 lõike 1 järgi on andmekogu eesmärk töövõime hindamise ja töövõimetoetuse maksmise arvestamine. Eelnõu järgi peetakse andmekogu töövõime hindamiseks, töövõimetoetuse maksmiseks ning vähenenud töövõimega töötaja eest sotsiaalmaksu maksmiseks erijuhtudel. Osalise või puuduva töövõimega töötaja eest sotsiaalmaksu maksmise andmed kantakse töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogusse. Seetõttu on eelnõuga täiendatud andmekogu eesmärki.

Kehtivas sotsiaalmaksuseaduses (edaspidi SMS) sätestatud neljal sotsiaalmaksu maksmise erijuhtul (§ 6 lõike 1 punktid 6, 6¹, 7 ja 11) maksab sotsiaalmaksu töötukassa. Järgmisest aastast hakkab töötukassa maksma sotsiaalmaksu ka SMS § 6 lõike 1 punkti 5 alusel. Selle sätte kohaselt maksab riik või avalik-õiguslik isik sotsiaalmaksu äriühingu, mittetulundusühingu, sihtasutuse või füüsilisest isikust ettevõtja osalise või puuduva töövõimega töötaja eest. SMS § 6 lõike 4 alusel kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega asutused ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud, millele nähakse riigi-, valla või linna eelarves ette erijuhtudel sotsiaalmaksu maksmise kulud. Rahandusministri 31.12.2003 määrust nr 113 „Sotsiaalmaksu maksmise kord erijuhtudel“ on kavas muuta selliselt, et SMS § 6 lõike 1 punktis 5 sätestatud juhul maksab töötandja eest sotsiaalmaksu töötukassa.

TVTS § 22 lõike 2 kohaselt on andmekogu vastutav töötaja töötukassa. Selles osas eelnõu võrreldes kehtiva TVTS § 22 lõikega 2 muudatusi ette ei näe.

Paragrahv 22 lõige 3 sätestab, milliseid andmeid andmekogu sisaldab ja milliseid andmeid andmekogus töödeldakse.

TVTS § 22 lõike 3 punktis 1 on sätestatud andmekogus sisalduvad töövõime hindamist ja töövõimetoetust taotleva inimese isikuandmed (nimi, sünniaeg ja sugu või isikukood, kontaktandmed, kodakondsus, elamisloa või elamisõiguse kehtivusaeg ning rahvusvahelise kaitse saaja või varjupaiga taotleja seisund).

TVTS § 22 lõike 3 punktis 2 on sätestatud andmekogus sisalduvad töövõime hindamise andmed (töövõime hindamise taotluse, töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse ning töövõime hindamise otsuse andmed).

TVTS § 22 lõike 3 punktis 3 on sätestatud andmekogus sisalduvad töövõimetoetuse andmed (töövõimetoetuse taotluse, töövõimetoetuse määramise, maksmise ning maksmise peatamise ja lõpetamise andmed).

TVTS § 22 lõike 3 punktis 4 on sätestatud andmekogus sisalduvad osalise ja puuduva töövõimega töötaja eest erijuhul sotsiaalmaksu maksmise andmed (tööandja ning osalise ja puuduva töövõimega töötaja andmed ning sotsiaalmaksu maksmise andmed).

TVTS § 22 lõike 4 alusel asutab töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogu ning kehtestab selle põhimääruse valdkonna eest vastutav minister määrusega. Muudatusega viiakse põhimääruse kehtestamine valdkonna eest vastutava ministri määruse tasandile. Praeguse TVTS kohaselt kehtestab põhimääruse Vabariigi Valitsus.

Eelnõuga täiendatakse TVTSi §-ga 22¹, mis sätestab andmevahetuse. TVTS § 22¹ koosneb 3 lõikest:

- 1) lõikes 1 on sätestatud andmed, mida Sotsiaalkindlustusametil on õigus saada töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogust;
- 2) lõikes 2 on sätestatud andmed, mida töötukassal on töövõime hindamiseks ja töövõimetoetuse maksmiseks õigus saada Sotsiaalkindlustusametilt;
- 3) lõikes 3 on sätestatud konkreetsed juurdepääsuõigused eksperdiarvamusel olevatele TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmetele, kuna tegemist on delikaatsete isikuandmetega. TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud isikuandmed on: andmed tervise infosüsteemi andmete esitaja kohta, andmed ambulatoorsete visiitide ja haiglas viibimise kohta ning andmed ravimite kohta.

Lõike 1 punkti 1 kohaselt on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada puude raskusastme tuvastamiseks töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust (TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmetega, sh diagnoosidega, millest lähtuvalt on töövõime vähenemine või puudumine tuvastatud). Samuti on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada töövõime hindamise otsuse andmeid ning töövõime hindamise, puude raskusastme tuvastamise taotluse andmeid (kahte viimast juhul kui need on esitatud koos töövõime hindamise taotlusega ühise taotlusena töötukassasse).

Puude raskusastme tuvastamisel võetakse arvesse inimese terviseseisund. Seega saab puude raskusastet tuvastada vaid juhul, kui on olemas asjakohased terviseandmed. Arstiõppe läbinud isik annab omapoolse arvamuse, tuginedes ekspertiisitaotlusel inimese antud hinnangutele toimetuleku kohta ning raviarsti poolt edastatud terviseandmetele. Sealjuures kasutatakse tervise infosüsteemis olevaid terviseandmeid, millele ligipääs on võimaldatud vaid arstiõppe läbinud isikutele.

Kui isik on taotlenud samaaegselt töövõime hindamist ja puude raskusastme tuvastamist, tehakse otsus puude raskusastme kohta, kasutades töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust. Kuna töövõime hindamisel antud eksperdiarvamus sisaldab terviseandmeid, sh diagnoose, tuleb Sotsiaalkindlustusametil oma sisemise töökorralduse ja infotehnoloogilise lahendusega tagada, et eksperdiarvamusel sisalduv TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmete info ei oleks kättesaadav isikutele, kes ei ole arstiharidusega. TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmeid, sh diagnoose on õigus näha üksnes SKA poolt puude raskusastme tuvastamise menetlusse kaasatud arstiõppe läbinud isikul.

Diagnooside info on vajalik ka vaiete korral, mil samuti kaasatakse arstiõppe läbinud isik. Eksperdiarvamust ei salvestata SKA-s, vaid seda vaadatakse vaid vajadusel töötukassa töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogust.

Tagamaks inimesele võimalus ka korduvhindamisi taotleda samaaegselt, ühitatakse võimaluse korral puude raskusastme kehtivuse tähtaeg osalise või puuduva töövõime kestuse tähtajaga. Selle jaoks vajab Sotsiaalkindlustusamet töötukassalt töövõime hindamise otsust.

Lõike 1 punkti 2 kohaselt on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada riikliku pensioni, prokuröri töövõimehüvitise ning olümpiavõitja toetuse määramiseks ja maksmiseks töövõime hindamise otsuse andmeid ning määratud ja makstud töövõimetoetuse andmeid. Need andmed on vajalikud, kuna pensione ja töövõimehüvitist ei maksta üheaegselt töövõimetoetusega ning prokuröri töövõimehüvitist ja olümpiavõitja toetust (lisaks vanuse alusel makstavale toetusele) makstakse üksnes töötukassa poolt tuvastatud osalise või puuduva töövõime korral.

Lõike 1 punkti 3 järgi on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada andmeid kuriteohvri hüvitise määramiseks ja maksmiseks. Sotsiaalkindlustusametil on õigus saada eksperdiarvamust töövõime kohta (koos TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmetega), töövõime hindamise otsuse andmeid (töövõime ulatus ja kestus) ning määratud ja makstud töövõimetoetuse andmeid. Need andmed on vajalikud vägivallakuriteo ohvrile hüvitise maksmiseks kuriteost põhjustatud töövõime vähenemise korral, et hinnata, kas töövõime vähenemist tinginud diagnoosid olid põhjustatud vägivallakuriteost. Isiku töövõime vähenemine võib olla tingitud erinevatest haigustest või vigastustest, kusjuures kõik need ei pea olema seotud vägivallakuriteoga. Näiteks võib isikul olla töövõime vähenemine tingitud juba varem diagnoositud haigusest, kuid võib olla tekkinud ka vägivallakuriteo käigus saadud vigastusest. Esimesel juhul ei ole seda alust seostada vägivallakuriteoga, teisel juhul on. Hüvitise määramise aluseks olevast kahjust arvutatakse maha makstud töövõime toetus. Hüvitise määramist ja maksmist reguleerib ohvriabi seadus.

Lõike 1 punkt 4 sätestab andmete saamise õiguse tööõnnetuse ja kutsehaiguse tagajärjel tekkinud kahju hüvitise määramiseks ja maksmiseks ning välislepingu alusel andmete töötlemiseks. Tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral kahjuhüvitise määramist ja maksmist reguleerib töötervishoiu ja tööohutuse seadus (edaspidi *TTOS*) edaspidi.

Tööõnnetuse või kutsehaiguse korral makstava kahjuhüvitise määramise ja maksmise eelduseks on 16-aastaste kuni vanaduspensioniealiste isikute puhul eelnev töövõime hindamine töötukassas. Kahjuhüvitis määratakse ja makstakse isikule, kellel on tuvastatud osaline või puuduv töövõime. Seetõttu on Sotsiaalkindlustusametil vaja töövõime hindamise otsuses nimetatud andmeid osalise või puuduva töövõime kohta. Vajalikud andmed on järgmised: töövõimetoetuse otsuse kuupäev ja number, osalise või puuduva töövõime otsuse kestus (algus- ja lõpukuupäev) ning määratud töövõime ulatus.

Kahjuhüvitise määramiseks tuvastab Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik taotlejal töövõime kaotuse ning tuvastab töövõime kaotuse ja tööõnnetuse või kutsehaiguse vahel põhjusliku seose. Töövõime kaotuse hindamise aluseks on isiku terviseseisund. Seega on Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppega isikul vaja töötukassast töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust koos TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmetega, et hinnata inimese terviseseisundi põhjal ja kooskõlas töövõime hindamise tulemusega inimese töövõime kaotuse ulatus. Töövõime kaotuse ulatuse määramiseks on arstiõppega isikul vajalik teada, milliste diagnooside tagajärjel on inimese töövõime langenud, et seejärel hinnata ka seda, kas ja millised diagnoosid on seotud tööõnnetusest või kutsehaigusest põhjustatud töövõime langusega. Eeltoodu põhjal saab arstiõppe läbinud isik hinnata hüvitise taotleja kogu töövõime kaotuse ulatuse ja tööõnnetusest või kutsehaigusest põhjustatud töövõime kaotuse ulatuse. TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmete, sh diagnooside nägemise õigus on vaid arstiõppe läbinud isikul kuna tegemist on delikaatsete isikuandmetega ning eksperdiarvamust ei salvestata Sotsiaalkindlustusameti andmekogusse, seda on õigus näha vaid vajadusel ja töötukassa töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogus.

Kahjuhüvitisest arvutab Sotsiaalkindlustusamet maha töötukassa poolt makstud töövõimetoetuse, mistõttu on Sotsiaalkindlustusametil vaja töötukassast andmeid määratud ja makstud töövõimetoetuse kohta. Vajalikud andmed on järgmised: töövõimetoetuse määramise otsuse kuupäev ja number, määratud töövõimetoetuse periood, töövõimetoetuse maksmise lõpetamise otsuse kuupäev ja number ning töövõimetoetuse väljamaksmise aeg ja suurus.

Eeltoodud andmetele tuginedes on Sotsiaalkindlustusametil võimalik määrata ja maksta tööõnnetuse või kutsehaiguse korral kahjuhüvitist. Samuti on andmed vajalikud välislepingu alusel andmete töötlemiseks. Eesti on sõlminud sotsiaalkindlustuslepingu Ukrainaga, mis muu hulgas reguleerib tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral kahju hüvitamist. Välislepingu alusel kahju hüvitise taotlemisel on vajalik lepingu poolte vahel hüvitise määramiseks vajalike andmete vahetamine. Andmete edastamise kohustus Ukrainasse on välislepingu alusel Sotsiaalkindlustusametil, Töötukassale kohustusi välislepinguga ei kaasne. Välislepingu alusel edastab Sotsiaalkindlustusamet Ukrainasse isiku tervise seisundit iseloomustavad andmed, mis on vajalikud hüvitise määramiseks ja maksmiseks.

Lõike 1 punktides 5 kuni 7 on sätestatud Sotsiaalkindlustusameti õigus saada töötukassalt töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust ja töövõime hindamise otsuse andmeid sotsiaalse rehabilitatsiooni, teenuse ja erihoolekandeteenuste osutamiseks ning abivahendi eest tasumiseks.

Lõike 1 punkti 5 järgi on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastamiseks töötukassalt töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust (koos TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmete, sh diagnoosidega) ning töövõime hindamise otsuse andmeid (TVTS § 22¹ lõike 1 punkt 5). See on vajalik, sest nii töövõime hindamise kui sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduse tuvastamisel tehakse kindlaks isiku funktsioone ja nende piiranguid. Samuti lähtub Sotsiaalkindlustusamet sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduse hindamisel teenuse eesmärgi seadmisel töövõime hindamise eksperdiarvamuses välja toodud rehabilitatsioonialastest soovitusetest.

Kui isiku funktsioone ja nende piiranguid ei ole varasemalt hinnatud (isikul on kehtiv töövõimetuse protsent või puue või isik on pensioniealine), kasutab Sotsiaalkindlustusamet enda poolt välja töötatud hindamismetoodikat. Isiku sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajadust hindab Sotsiaalkindlustusameti töötaja või ametnik, kes on vastava teenuse vajaduse eelhindajaks.

Kui sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse eelhindaja hindab rehabilitatsioonivajadust töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse alusel, siis on talle antud juurdepääsuõigus ka eksperdiarvamuses piirangu aluseks olevatele TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmetele, sh diagnoosidele. Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse eelhindajal ei ole võimalik isikut tema vajadustele vastavale sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele suunata ainult töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuses kirjeldatud funktsioonipiirangute alusel, vaid lähtuda tuleb ka piirangute aluseks olevate diagnoosidest, et valida isikule sobiv rehabilitatsiooniprogramm või -asutus. Enamus rehabilitatsiooniprogramme on välja töötatud diagnoosipõhiselt, seetõttu ei ole võimalik isikule sobivat programmi valida, kui puudub info piirangu aluseks olevate diagnooside kohta.

Samuti on paljud rehabilitatsiooniteenuse pakkujad spetsialiseerunud väga konkreetsele sihtgrupile, näiteks asutus tegeleb ainult täisealiste skisofreeniahaigetega või ainult pimekurtide lastega. Sotsiaalkindlustusamet ei salvesta eksperdiarvamuses piirangute aluseks olevaid diagnoose enda infosüsteemi ning need kuvatakse vaid konkreetsele töötajale või ametnikule, kelle töö- või ametiülesandeks on hinnata sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajadust. Vastavate delikaatsete isikuandmete turvaline töötlemine on tagatud läbi ametijuhenditest tulenevate kohustuste ja infosüsteemist tulenevate õiguste piirangutega. Ametijuhendi ja ametijuhendis toodud ülesannete alusel taotletakse töötajale või ametnikule infosüsteemide õigused vastavalt Sotsiaalministeeriumi valitsemisala juhendile.

Lõike 1 punkti 6 järgi on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada erihoolekandeteenuse vajaduse tuvastamiseks ja teenuse osutamiseks töötukassalt töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust, välja arvatud TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmed, ning töövõime hindamise otsuse andmeid. See on vajalik, kuna erihoolekandeteenuse vajaduse tuvastamiseks on vaja saada terviklik ülevaade isiku terviseseisundist, sh funktsionaalsetest piirangutest ja nende kohta tehtud soovitustest, samuti töövõime ulatusest, et osutada isiku vajadusele vastavat erihoolekandeteenust.

Lõike 1 punkti 7 järgi on abivahendi eest tasumiseks Sotsiaalkindlustusametil õigus saada töötukassalt töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust, välja arvatud TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmeid, sh diagnoose, ja töövõime hindamise otsuse andmeid. Nimetatud informatsioon on Sotsiaalkindlustusametile vajalik, et hinnata tööealise isiku abivahendi sisulist vajadust tulenevalt tema toimetulekupiirangutest, ühtlasi täpsustada abivahendi aktiivsustaset ja erijuhtumite õigustatust. Eksperdiarvamuses välja toodud soovitused sobiva abivahendi ja töötingimuste kohta on olulised, et täpsustada olemasoleva või tulevase töökohaga seotud spetsiifilise abivahendi vajadust. Sotsiaalkindlustusamet kompenseerib isikule abivahendi, mis peab isikut toetama nii igapäevaelu toimingute, kui ka tööalaste toimingute sooritamisel. Ilma töövõime hindamise eksperdiarvamuses esitatud soovitusteta sobiva abivahendi ja töötingimuste kohta on Sotsiaalkindlustusametil spetsiifilistel juhtumitel lisaks igapäevatoimingute vajadusele raske hinnata ka tööalaste toimingute toetamiseks vajalikke vajadusi.

Lõike 1 punkt 8 sätestab töövõime hindamise otsuse andmete saamise õiguse püsiva töövõimetuse otsuse kehtetuks tunnistamiseks ja riikliku pensioni maksmise lõpetamiseks. Selleks, et eeltoodud menetlust läbi viia, vajab Sotsiaalkindlustusamet töövõime hindamise otsuse kuupäeva.

Lõike 1 punkti 9 kohaselt edastab töötukassa Sotsiaalkindlustusametile töövõime hindamise otsuses nimetatud andmed osalise või puuduva töövõime kohta. Töölepingu seaduse (edaspidi TLS) § 57 kohaselt eeldatakse, et TVTS alusel tuvastatud osalise või puuduva töövõimega

töötaja iga-aastane puhkus on 35 kalendripäeva, kui töötaja ja tööandja ei ole leppinud kokku pikemas põhipuhkuses või kui seadus ei sätesta teisiti. TLS 66 lõige 1 sätestab, et puhkusetasu TLS §-s 57 ettenähtud põhipuhkuse 28 kalendripäeva ületava osa eest hüvitatakse riigieelarvest Sotsiaalministeeriumi valitsemisala eelarve kaudu. Seega peab tööandja võimaldama osalise või puuduva töövõimega töötajale 28 kalendripäevast pikemat puhkust, kuid seitsme puhkusepäeva (35–28=7) puhkusetasu hüvitatakse tööandjale riigieelarvest.

Vabariigi Valitsuse määrus „Puhkusetasu ja keskmise töötasu riigieelarvest hüvitamise kord“, mis on kehtestatud TLS § 66 lõike 3 alusel, reguleerib muuhulgas puhkusetasu hüvitamist. Nimetatud määruse § 4 lõike 1 kohaselt peab tööandja hüvitatava summa riigieelarvest ülekandmiseks pöörduma Sotsiaalkindlustusameti poole. Sama paragrahvi lõike 3 kohaselt on Sotsiaalkindlustusametil õigus kontrollida tööandja esitatud andmete õigsust ja andmiku koostamise aluseks olnud dokumente. Selleks, et nimetatud kohustust täita, on vajalik, et Sotsiaalkindlustusametil oleks võimalik tutvuda töötaja töövõime hindamise otsuses nimetatud andmetega osalise või puuduva töövõime kohta.

Lõike 1 punkti 10 järgi on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada andmekogust isikule määratud ja makstud töövõimetoetuse andmeid. Andmed on vajalikud perehüvitiste maksmise prioriteetsuse kindlakstegemisel kui perekonna liikmed elavad mitmes Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis. Lisaks Eesti õigusaktidele kohaldatakse sellisel juhul Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004.a määrust nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta. Selle määruse alusel kohaldatakse hüvitiste maksmisel eelisjärjekorras töökohariigi õigusakte. Kui aga lapse vanemad ei tööta, kuid vähemalt üks vanematest saab pensioni, kohaldatakse pensioni määranud riigi õigusakte. Viimases järjekorras tulevad kohaldamisele lapse elukohariigi õigusaktid. Näiteks kui terve pere elab Soomes, aga Eestist saadakse töövõimetuspension, on esmane perehüvitiste maksja perele Eesti. Pension võib olla nii vanadus – kui töövõimetuspension. Kuna töövõimetuspension asendatakse töövõimetoetusega, siis kaasneb töövõimetoetuse maksmisega riigi kohustus maksta esmajärjekorras perehüvitisi.

Lõike 1 punkt 11 sätestab andmete saamise õiguse töövõime ulatuse ja teenistusülesannete või muude seaduses sätestatud ülesannete täitmisel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahelise seose tuvastamiseks. Seose tuvastamine on vajalik juhul, kui eriseadustes on ette nähtud hüvitise maksmine teenistusülesannete või muude seaduses sätestatud ülesannete täitmise käigus saadud vigastuse või tekkinud haiguse tagajärjel tuvastatud osalise või puuduva töövõime korral. Hüvitise maksmine on sätestatud abipolitseiniku seaduses, avaliku teenistuse seaduses, hädaolukorra seaduses, kaitseliidu seaduses, politsei ja piirivalve seaduses, päästeseaduses, rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduses, turvaseaduses ja veterinaarkehted seaduses.

Töötukassa tuvastab isiku töövõime ulatuse, kuid ei tee kindlaks töövõime vähenemise seost erinevate põhjustega. Hüvitist maksab asutus või tööandja juhul, kui töövõime vähenemine on tingitud teenistusülesannete või muude seaduses sätestatud ülesannete täitmisel saadud vigastusest või tekkinud haigusest. Selle põhjusliku seose teeb vajadusel kindlaks Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik. Selleks et välja selgitada, kas töövõime vähenemist tinginud diagnoosid olid põhjustatud teenistusülesannete käigus saadud vigastusest või tekkinud haigusest, on töötukassast vaja töövõime hindamise otsuse andmeid ning hindamisel antud eksperdiarvamust koos diagnoosidega.

TVTS § 22¹ lõige 2 sätestab Sotsiaalkindlustusametilt töötukassale edastatavate andmete loetelu. Andmed on vajalikud töövõime hindamiseks ning töövõimetoetuse määramiseks ja maksmiseks.

Lõike 2 punkti 1 kohaselt on töötukassal töövõimetoetuse määramiseks ja maksmiseks õigus Sotsiaalkindlustusametist saada riikliku pensioni määramise ja maksmise, prokuröri töövõimehüvitise ja vanemahüvitise andmeid. Neid andmeid kasutatakse TVTS §-des 12, 13, ja 27 sätestatud ülesannete täitmiseks. Näiteks, TVTS § 12 lõike 4 alusel ei ole töövõimetoetusele õigust inimesel, kellele makstakse riiklikku pensioni. TVTS § 13 lõike 7 järgi vähendatakse töövõimetoetust välisriigist töövõimetoetusega samal eesmärgil makstava asendussissetuleku võrra. Seetõttu on töötukassal õigus saada välisriigist töövõimetoetusega samal eesmärgil makstava toetuse, pensioni või muu rahalise hüvitise andmeid.

Lõike 2 punkti 2 järgi on töötukassal õigus saada töövõimetoetuse kojukandeks puude raskusastme andmeid. TVTS § 17 lõike 3 järgi on isikul õigus töövõimetoetuse kojukandele, kui tal on tuvastatud sügav puue.

Lõike 2 punkti 3 kohaselt on töövõime hindamiseks vajalik teada, kas inimesele on eelnevalt määratud püsiv töövõimetus või invaliidsusgrupp tähtajatult. TVTS § 27 lõike 1 alusel hinnatakse alates 01.07.2016 töövõimet nendel inimestel, keda ei ole pärast 01.01.2010 tunnistatud püsivat töövõimetuks või kellele ei ole määratud invaliidsusgruppi tähtajatult. Kui inimene esitab töövõime hindamise taotluse ajavahemikul 01.07.2016–31.012.2016, peab töötukassa kontrollima, kas inimene vastab TVTS § 27 lõikes 1 sätestatule.

Alates 01.01.2017 hakkab töötukassa töövõimet hindama ka nendel inimestel, kellel on püsiv töövõimetus või invaliidsusgrupp määratud tähtajatult ja inimene pöördub töötukassasse töövõime hindamise sooviga. Kui inimene esitab töövõime hindamise taotluse Sotsiaalkindlustusameti poolt määratud püsiva töövõimetus kordusekspertiisi tähtaja jooksul, tuvastab töötukassa inimese töövõime ulatuse püsiva töövõimetus lõppemisele järgnevalt päevast alates. Muudel juhtudel (s.o kui töövõime hindamise taotlus esitatakse esmakordselt või väljaspool püsiva töövõimetus otsusele kantud kordusekspertiisi tähtaega) tuvastatakse töövõime ulatus alates töövõime hindamise taotluse esitamise päevast. Töövõime ulatuse tuvastamise alguskuupäeva määramiseks on töötukassal vajalik teada Sotsiaalkindlustusameti poolt inimesele määratud kordusekspertiisi tähtaega.

Lõike 2 punkt 4 sätestab andmed, mida töötukassal on õigus saada töövõimetoetuse suuruse kindlaksmääramiseks – kordusekspertiisi tähtaeg, riikliku pensioni suurus ja püsiva töövõimetus andmed. TVTS § 27 lõike 2 alusel makstakse inimesele, kes esitas töövõime hindamise ja töövõimetoetuse taotluse püsiva töövõimetus otsusele kantud kordusekspertiisi tähtaja jooksul, töövõimetoetust töövõimetuspenisoni suurus (kui töövõimetoetus oleks pensionist väiksem).

Lõige 3 sätestab, et eksperdiarvamuses sisalduvate tervise infosüsteemist tulenevate terviseandmete töötlemise õigus on seaduses sätestatud juhul tervishoiuteenuse osutajal, arstiõppe läbinud isikul või muul isikul. Isiku terviseandmete info põhjal saab otsuseid teha vaid arstiharidusega isik, kellel on vastav pädevus diagnoosikoodide kasutamiseks ja terviseinfole hinnangu andmiseks.

Töötukassa järgib isikuandmete kaitse seaduses sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtteid ning määrab asutusesiseste kordadega töötaja(d) või lepingutega tervishoiuteenuse osutajad, kellel on õigus tervise infosüsteemist tulenevaid terviseandmeid töödelda. Töötaja poolt isikuandmete töötlemine fikseeritakse töötaja ametijuhendis tulenevalt tema tööülesannetest. Andmete töötlemisel juhinduvad töötajad lisaks õigusaktidele töösisekorraeskirjades ja infosüsteemide kasutust reguleerivates kordades sätestatust. Töötaja või tervishoiuteenuse osutaja (ekspertarst) saab infosüsteemi kasutada ID-kaardi abil

ja päringute teostamise õigus antakse kasutajaõigustega. Isik, kelle kohta tehakse päring, saab tervise infosüsteemi Patsiendiportaali vahendusel teavet, kes töötukassa töötajatest või tervishoiuteenuse osutajatest/ekspertarstidest tema taotlusega seotud päringu tervise infosüsteemi on teinud.

Sotsiaalkindlustusamet järgib isikuandmete kaitse seaduses sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtteid ning määrab asutusesiseses töökorralduses Sotsiaalkindlustusameti töötajate ja töövõtulepinguga töötavate ekspertarstide õigused tervise infosüsteemi päringuid teha ja andmeid töödelda. Isikuandmete töötlemise ulatus fikseeritakse tulenevalt tema tööülesannetest töötaja ametijuhendis või töövõtulepinguga töötavate ekspertarstide puhul töövõtulepingus. Päringute teostamise õigus tervise infosüsteemi antakse kasutajaõigustega, mida taotletakse vastavalt asutusesisesele korrale.

Andmete töötlemisel on töötajad kohustatud juhinduma lisaks õigusaktidele Sotsiaalkindlustusameti sisekorra infoturbe osas ja tervise infosüsteemi liidestuslepingus sätestatud. Töötaja või ekspertarst saab tervise infosüsteemi kasutada logides sisse ID-kaardi abil ja sisestades konkreetse ekspertiisaotluse numbri. Päringute logid säilitatakse tervise infosüsteemis. Isik, kelle kohta tehakse päring, saab tervise infosüsteemi patsiendiportaali vahendusel teavet, kes Sotsiaalkindlustusameti töötajatest või lepinguga töötavatest ekspertarstidest tema taotlusega seotud päringu tervise infosüsteemi on teinud.

Seaduses sätestatud põhjendatud juhtudel on õigus TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmeid, sh diagnoose töödelda ka isikutel, kes ei ole arstiõpet läbinud. Sellisel juhul töödeldakse andmeid vaid piiratud juhul ja põhjendatud eesmärkide täitmiseks. Näiteks on põhjendatud juhuks sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastamine. Sotsiaalkindlustusametil on vajalik saada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastamiseks töötukassalt töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust (koos TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmete, sh diagnoosidega). Nii töövõime hindamise kui sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduse tuvastamisel tehakse kindlaks isiku funktsioone ja nende piiranguid. Vastava informatsiooni vahetamine on vajalik ka andmete kogumise mittedubleerimiseks ning, et isikut ei hinnataks korduvalt samades küsimustes nii Töötukassa ja Sotsiaalkindlustusameti poolt.

Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse eelhindajal ei ole võimalik isikut tema vajadustele vastavale sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele suunata vaid töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuses kirjeldatud funktsioonipiirangute alusel, sest piirangute aluseks olevate diagnooside alusel on võimalik valida isikule sobiv asutus või rehabilitatsiooniprogramm. Kuna enamus rehabilitatsiooniprogramme on välja töötatud diagnoosipõhiselt, siis ei ole võimalik isikule sobivat programmi valida, kui puudub info piirangu aluseks olevate diagnooside kohta. Samuti on paljud rehabilitatsiooniteenuse pakkujad spetsialiseerunud väga konkreetsele sihtgrupile, näiteks asutus tegeleb ainult täisealiste skisofreeniahaigetega või ainult pimekurtide lastega. Sotsiaalkindlustusamet lähtub sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduse hindamisel ja teenuse eesmärgi seadmisel töövõime hindamise eksperdiarvamuses välja toodud rehabilitatsioonivajaduse soovitusel.

Eelnõu § 1 punktiga 19 muudetakse TVTS § 27 lõiget 1 tulenevalt TVTS jõustumistähtaja edasilükkamisest. Ajavahemikul 01.07.2016 -31.12.2016 kohaldatakse TVTS-i vaid neile isikutele, keda pärast 01.07.2010 ei ole tunnustatud püsivalt töövõimetuks või kellele ei ole määratud invaliidsusgruppi tähtajatult. Kui isikul on püsiv töövõimetus või invaliidsusgrupp, esitab ta taotluse kordusekspertiisiks jätkuvalt Sotsiaalkindlustusametile.

Eelnõu § 1 punktiga 20 täiendatakse TVTS § 27 lõigetega 7–9.

TVTS § 27 täiendatakse lõigetega 7–9, et tagada töövõimetuspensioni saamiselt töövõimetoetuse saamisele üleminek selliselt, et inimesel ei oleks pensioni ja toetuse saamise vahel kuni 40-päevast sissetulekuta perioodi. Isikul, kes esitas töövõime hindamise ja töövõimetoetuse taotluse töövõimetuspensioni saamise ajal, on õigus saada töövõimetoetust alates töövõime hindamisele järgnevast kuust. Seni makstakse talle töövõimetuspensioni.

Kuigi isikul on õigus saada töövõimetoetust vahetult pärast pensioni maksmise lõpetamist, võib tekkida kuni 40 päevane periood, mille jooksul tal sissetulek puudub, sest töövõimetoetust makstakse tagasiulatuvalt (eelmise kuu eest järgmise kuu 10. kuupäevaks) ja töövõimetuspensioni makstakse edasiulatuvalt (sama kuu eest 5. kuupäeval). Töövõimetoetust ei saa analoogselt töövõimetuspensioniga ette maksta, sest etteulatuvalt ei ole võimalik kontrollida, kas isik vastab TVTS §-des 12 ja 13 sätestatud tingimustele.

Kuni 40-päevane sissetulekuta periood võib tekkida, kui osaline või puuduv töövõime tuvastatakse ja töövõimetoetus määratakse isikule:

- 1) kes oli püsivalt töövõimetuks tunnistatud ja sai töövõimetuspensioni;
- 2) kes oli püsivalt töövõimetuks tunnistatud ja sai rahvapensioni töövõimetoetuse alusel;
- 3) kellel on invaliidsusgrupp määratud tähtajatult ja kes sai töövõimetuspensioni.

Näiteks, inimesel oli püsiv töövõimetus tuvastatud kuni 15.08.2017. Ta esitas töövõime hindamise taotluse ja töövõimetoetuse taotluse töötukassale 15.07.2017. Töötukassa tegi töövõime hindamise otsuse 05.08.2017. Sotsiaalkindlustusamet maksis inimesele augusti kuu eest töövõimetuspensioni välja 05.08.2017 ning lõpetas maksmise alates septembrist (töövõime hindamisele järgnevast kuust). Inimesel on õigus töövõimetoetust saada alates 1. septembrist, kuid töötukassa maksab selle TVTS § 17 kohaselt välja oktoobris (hiljemalt 10. kuupäevaks). Kuna pensioni maksti augusti kuu eest ette ning töövõimetoetus makstakse välja oktoobris, siis puudub inimesel kuni 40 päeva jooksul sissetulek.

Et tagada töövõimetuspensioni maksmiselt töövõimetoetuse maksmisele üleminek selliselt, et isik ei jääks sissetulekuta, on TVTS § 27 täiendatud lõigetega 7-9.

Lõike 7 järgi teeb töötukassa töövõimetoetuse väljamakse töövõimetoetuse saamise õiguse tekkimise esimesel kuul, töövõime hindamise otsuse tegemise kuule järgneva kuu 10. kuupäevaks. Sisuliselt on tegemist töövõimetoetuse ettemaksega. Et vältida edaspidi sissetulekuta perioodi tekkimist, maksab töötukassa järgmisel kuul välja ka toetuse selle kuu eest, mille eest ettemakse tehti.

Lõike 8 kohaselt arvutatakse töövõimetoetuse ettemakse suurus selle makse tegemise kuu kalendripäevade eest. Töövõimetoetuse päevamäär korrutatakse päevade arvuga, mille eest töövõimetoetust ette makstakse.

Lõike 9 järgi ei kohaldata töövõimetoetuse väljamaksmise korral TVTS § 12 lõikes 1 ning § 13 lõigetes 3 ja 5–7 sätestatud. Kui töötukassa määrab TVTS § 27 lõikes 7 nimetatud isikule töövõimetoetuse, siis kontrollitakse, kas täidetud on kõik TVTS-is sätestatud töövõimetoetuse saamise tingimused. Otsuse tegemisel kontrollitakse ka seda, kas §-s 12 lõikes 1 sätestatud tingimused on täidetud (kas isik töötab, õpib, on töötuna arvel jne). Arvestades, et töövõimetoetuse väljamakse tehakse võimalikult kiiresti pärast töövõimetoetuse otsuse tegemist, ei kontrolli töötukassa toetuse väljamaksmise korral uuesti üle seda, kas TVTS § 12 lõikes 1 sätestatud tingimused on täidetud. Näiteks, töövõimetoetuse määramise otsus tehti 25.08.2017 ja toetus maksti välja 01.09.2017.

Samuti ei kohaldata töövõimetoetuse ettemakse väljamakse tegemisel TVTS § 13 lõigetes 3 ja 5-7 sätestatud. Nende sätete kohaselt vähendatakse töövõimetoetust eelmisel kuul deklareeritud või saadud sissetulekute (sotsiaalmaksuga maksustatav tulu, töötuskindlustushüvitis, vanemahüvitis, haigushüvitis jne) võrra. Kuna töövõimetoetust makstakse TVTS § 27 lõike 7 alusel etteulatuvalt sama kuu eest, millest alates isikul tekkis õigus töövõimetoetust saada, siis ei ole võimalik vähendada toetust, sellel kuul deklareeritud või saadud sissetulekute võrra, mille eest isikul töövõimetoetust ei olnud õigus saada (väljamakse kuule eelneval kuul) deklareeritud või saadud sissetulekute võrra.

Töövõimetoetuse ühekordset ettemakset inimeselt hiljem tagasi ei nõuta, sest ettemakse tehakse töövõimetuspensioni saamiselt töövõimetoetuse saamisele ülemineku sujuvaks tagamiseks (et inimese sissetulekus ei tekiks kuni 40 päevast vaheaega).

Eelnõu § 1 punktiga 21 muudetakse TVTS rakendussätet § 28, mis muudab abipolitseiniku seadust (APoLS).

Tegemist on uue punkti 3 lisamisega olemasolevasse TVTS § 28. Normitehniliselt tuleb kogu § 28 taas esitada koos lisatava punktiga. Ülejäänud punktide selgitused on TVTS eelnõu juures, mis võeti vastu 2014. aasta 19. novembril.

Punktiga 3 täiendatakse APoLS-i paragrahvi 38 lõikega 2¹. Lõike 2 järgi on abipolitseinikul õigus hüvitisele, kui tal tuvastatakse TVTS alusel osaline või puuduv töövõime seoses abipolitseiniku ülesande täitmisega õnnetusjuhtumi või tema suhtes vägivalla kasutamise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse tõttu. Lisatud lõige 2¹ täpsustab, et lõikes 2 nimetatud seose isiku töövõime ulatuse ja abipolitseiniku ülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel tuvastab vajadusel Sotsiaalkindlustusamet. Seos tuvastatakse avaliku teenistuse seaduse paragrahvis 49¹ sätestatud korras. Seose tuvastab Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik, võttes aluseks andmed isiku tervisliku seisundi kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 22 asendatakse paragrahvides 29–73 läbivalt „2016. aasta 1. jaanuar“ sõnadega „2016. aasta 1. juuli“. Muudatus on tingitud TVTS jõustumisaja edasilükkamisest poole aasta võrra. Seetõttu peab seaduse tekstis tagama viited õigele jõustumisajale.

Eelnõu § 1 punktiga 23 muudetakse TVTS rakendussätet § 29, mis muudab avaliku teenistuse seadust (ATS).

Tegemist on uue punkti 2 lisamisega olemasolevasse TVTS § 29, muutes vastavalt järgnevate punktide nummerdust.

Punktiga 2 täiendatakse ATSi paragrahviga 49¹, mis sätestab seose tuvastamise isiku töövõime ulatuse ja teenistusülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel. ATS § 49 sätestab hüvitise maksmise osalise või puuduva töövõime korral, kui töövõime langus on põhjustatud teenistusülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastusest või tekkinud haigusest.

Isiku töövõime ulatuse tuvastab TVTS-is sätestatud tingimustel ja korras töötukassa, kuid töötukassa ei tuvasta osalise või puuduva töövõime ja teenistusülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahelist seost. ATS-i paragrahvis 49 sätestatud hüvitise maksmise eelduseks oleva seose isiku töövõime ulatuse ja teenistusülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel tuvastab vajaduse korral Sotsiaalkindlustusamet (§ 49¹ lõige 1). Sotsiaalkindlustusamet kaasab seose tuvastamiseks

arstiõppe läbinud isiku. Seose tuvastamisel võtab arstiõppe läbinud isik aluseks töötukassa töövõime hindamise otsuse, töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse ning isiku pere- või raviarsti poolt tervise infosüsteemi sisestatud või arstiõppe läbinud isikule edastatud andmed isiku tervisliku seisundi kohta.

Lõiked 2–5 sätestavad andmete saamise tervise infosüsteemist.

Lõike 2 kohaselt on Sotsiaalkindlustusametil õigus tervise infosüsteemist vaadata isiku raviarstide nimesid (ees- ja perekonnanimi). Sotsiaalkindlustusameti töötaja või ametnik vajab neid andmeid selleks, et seose tuvastamist taotleva isiku terviseandmete puudumise korral tervise infosüsteemis, saaks Sotsiaalkindlustusamet võtta ühendust isiku pere- või raviarstiga ning paluda edastada andmed tervise infosüsteemi või Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isikule.

Lõike 3 kohaselt on arstiõppe läbinud isikul seose tuvastamiseks õigus saada andmeid tervise infosüsteemist. Andmed on vajalikud selleks, et tuvastada põhjuslik seos töövõime ulatuse ning teenistusülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel. Isiku terviseandmetele, sh diagnoosidele on ligipääs vaid arstiõppe läbinud isikul, kes tavaliselt on Sotsiaalkindlustusameti ametnik või töötaja. Andmete täpse loetelu ja päringute perioodid kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega (lõige 4). Andmete loetelu vastab kehtivale andmete loetelule, mis on kehtestatud sotsiaalministri 29.05.2012. a määrusega nr 18 „Puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks, püsiva töövõimetuse tuvastamiseks ning ajutise töövõimetusele pikendamiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid“.

Juhul kui tervise infosüsteemis lõikes 3 nimetatud andmed puuduvad, esitab Sotsiaalkindlustusameti spetsialist või arstiõppe läbinud isik vastavasisulise taotluse isiku pere- või raviarstile, kes sisestab andmed terviseinfo süsteemi või edastab need Sotsiaalkindlustusametisse arstiõppe läbinud isikule 10 tööpäeva jooksul taotluse saamisest arvates (lõige 5).

ATS § 49¹ sätestatud korras toimub kõigis eriseadustes nimetatud seose tuvastamine, kui vastavas eriseaduses on sätestatud hüvitise maksmine.

Eelnõu § 1 punktidega 24 ja 25 muudetakse TVTS rakendussätet § 32, mis muudab hädaolukorra seadust (HOS).

Punktiga 23 muudetakse TVTS § 32 punkti 1, millega täpsustatakse HOS § 45 lõiget 3 selliselt, et hüvitist makstakse, kui töövõime vähenemine on tingitud eriolukorra tööd saadud vigastuse või tekkinud haiguse tagajärjel. Tegemist on 2014. aasta 19. novembril vastu võetud teksti muutmise, eesmärgiga ühtlustada eriseadustes olevaid sõnastusi, tegemist ei ole sisulise muudatusega.

Punktiga 24 täiendatakse TVTS § 32 punktiga 2 ning muudetakse järgmiste punktide numbridust. Punktiga 2 lisatakse HOS paragrahvi 45 lõige 3¹, mis täpsustab, et lõikes 3 nimetatud seose eriolukorra tööle rakendatud isiku töövõime ulatuse ja nende ülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel tuvastab vajadusel Sotsiaalkindlustusamet. Seose tuvastamine toimub avaliku teenistuse seaduse paragrahvis 49¹ sätestatud korras. Seose tuvastab Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik, võttes aluseks andmed isiku tervisliku seisundi kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 26 muudetakse TVTS rakendussätet § 35, millega muudetakse kalapüügiseadust.

Senini on harrastuspüügil soodustus antud pensionäridele – RPKSi kohaselt on pensionärid ka töövõimetuspensionärid. Osalise või puuduva töövõimega isik ei ole enam pensionäri staatuses, aga soodustuse alles jätmine pikaajalise tervisekahjustusega inimestele on vajalik. Nii nagu töövõimetuspensionärile, antakse ka osalise või puuduva töövõimega isikutele õigus teostada harrastuspüüki ilma püügiõiguse eest tasumata.

Punktiga 2 täiendatakse loetelu, milline soodustust tõendav dokument peab harrastuskalapüügil kaasas olema, lisades loetelusse, et osalise või puuduva töövõimega isikul peab kaasas olema osalist või puuduvat töövõimet tõendav dokument.

Eelnõu § 1 punktiga 27 muudetakse liikluskindlustuse seadust (edaspidi *LKindlS*). Muudatuste näol on tegemist liikluskindlustuse regulatsiooni kooskõlla viimisega käimasoleva töövõime reformiga, eelkõige töövõimetoetuse seadusega.

LKindlS § 28 lõige 1 näeb hetkel ette, et kindlustusandja hüvitab kahjustatud isikule kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud töövõimetus tõttu saamata jääva sotsiaalmaksuga maksustatava tulu, arvestades kahjustatud isiku töövõime vähenemise ulatust. Töövõime kaotus ja selle ulatus määratakse täna RPKS-is sätestatud korras. RPKS § 16 lõige 4 sätestab, et püsiva töövõimetus ulatust väljendatakse töövõime kaotuse protsentides. TVTS järgi enam töövõime kaotuse ulatust nii täpselt ei määratleta.

TVTS § 5 lõike 3 kohaselt tuvastatakse inimesel töövõime ulatus järgmiselt: 1) töövõime ei ole vähenenud, kui tema töötamine ei ole käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asjaolusid arvesse võttes takistatud; 2) osaline töövõime, kui tema töötamine on käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asjaolusid arvesse võttes osaliselt takistatud, või 3) puuduv töövõime, kui ta ei ole võimeline käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asjaolusid arvesse võttes töötama. Sellisel viisil töövõimetus ulatuse määramine on ebapiisav, et kindlustusandja saaks edaspidi osalise töövõime puhul oma kahju hüvitamise kohustuse olemasolu väljaselgitamisel sellele toetuda.

Muudatuste üldiseks eesmärgiks ongi sätestada, et töövõime ulatust määratletakse edaspidigi protsentides, seega ei ole tegemist põhimõtteliste muudatustega. Võrreldes kehtiva olukorraga võib muudatuste hulgas esile tuua selle, et edaspidi kohaldatakse TVTS-ga sätestatud aktiivsushüvitisi ka liikluskindlustuse kindlustusjuhtumi puhul. Liikluskindlustuse töövõime kaotuse hüvitamise skeemi tuleb vaadata kui osa üldisest sotsiaalkindlustuse süsteemist ning seega peab see kaasas käima käimasoleva töövõimereformi eesmärkidega. Ka liikluskindlustuse kahju hüvitamise süsteem peab motiveerima inimest vastavalt tema võimalustele tööturule naasma. Seetõttu seotakse sarnaselt TVTS-ga töövõimetus hüvitise maksmine mittetöötavatel isikutel aktiivsushüvitise täitmisega. Samuti sätestatakse, et ka liikluskindlustuse skeemis loetakse töötamist takistavaks töövõime kaotuseks töövõime kaotust alates 40%-st. Ka see muudatus on seotud otseselt töövõimereformiga, kuna TVTS § 5 lg 3 p 2 sätestab, et inimesel tuvastatakse osaline töövõime, kui tema töötamine on käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asjaolusid arvesse võttes osaliselt takistatud. Kehtiva korra kohaselt on see võrdne alates 40% töövõimetusga. Kokkuvõttes tuleb rõhutada, et liiklusõnnetuse tõttu töövõime vähenemine ei tohiks olla kuidagi inimesele „soodsam“, kui üldine töövõime vähenemine ega motiveerima teda tööturule mitte naasma ega oma olukorra parandamiseks mitte midagi tegema – riigi üldised töövõimereformi põhimõtted peavad kohalduma ka liikluskindlustuse puhul.

Seega kokkuvõtvalt on probleemiks, mida antud muudatustega lahendatakse see, et töövõimereformi jõustudes ei hinda Sotsiaalkindlustusamet enam isiku töövõime kaotuse

ulatuse ja liiklusõnnetuse vahelist seost ning seega ei ole võimalik kindlustusandjal täita oma täitmise kohustust. Saavutatavaks lahenduseks peaks olema olukord, kus töövõime ulatuse vähenemine ning liiklusõnnetuse vaheline seos on tuvastatav ning kindlustusandjal on võimalik oma täitmise kohustust täita. Seejuures on lisaks oluline, et töövõime ulatuse määramise põhimõtted oleksid sarnased töövõimereformi üldiste põhimõtetega ning ka liikluskindlustuse kontekstis kehtiks nii palju kui võimalik nn „ühe ukse“ põhimõte, samuti on oluline, et oleks tagatud isikute võrdne kohtlemine.

Antud probleemi lahendamisel kaaluti varianti, et seadusandja ei sekku üldse kindlustusandja täitmise kohustuse väljaselgitamisesse, jättes vastava ülesande turu enda korraldada. Teoreetiliselt oleks see võimalik, kuid sellega kaasneks oht, et erinevad kindlustusseltsid hakkavad töövõime ulatust hindama erinevalt ning seega tekib oht isikute ebavõrdseks kohtlemiseks. Teoreetiliselt oleks võimalik seda ohtu olnud tasakaalustada ka sellega, et turg ise kujundab ühtse töövõime vähenemise ulatuse väljaselgitamise praktika. Üheks võimaluseks oleks olnud see, et liikluskindlustuse fond annab selleks välja oma soovitusliku juhendi, kuid see ei taga siiski, et kõik kindlustusandjad nüüd ja tulevikus sellest lähtuksid. Eelnevast tulenevalt ning seetõttu, et liikluskindlustuse töövõime kaotuse hüvitamise skeemi tuleb vaadata kui osa üldisest sotsiaalkindlustuse süsteemist, on peetud vajalikuks töövõime vähenemise ulatuse kindlaksmääramist reguleerida ka edaspidi seaduse tasandil.

Liikluskindlustuse kindlustusandjate käsitluses (toimuvad igakuised hüvitise väljamaksed või kindlustusandja hinnangul tuleb tuleviks hüvitist maksta) on hetkel 300 püsiva töövõimetuse hüvitise nõuet. Kindlustusandjate arvestuslik kohustus (arvestusliku kohustuse sees on igakuiselt isikuile makstavad hüvitised, SKA-le makstavad hüvitised ja tulevikus makstavate hüvitiste hinnangud aasta baasil) aastas on ca 1 000 000 eurot. Perioodiliselt saab hüvitist ca 150 inimest, summas 400 000 eurot aastas. Hüvitist saavaid isikuid, kelle liikluskindlustuse juhtumi tõttu tekkinud töövõime vähenemise määr on alla 40%, on hetkel mõni üksik, seega viidatud muudatuse mõju on marginaalne.

Eelnõu jõustumine ei too kaasa täiendavaid tulusid ega kulusid riigieelarvesse. Eelnõuga kaasnevad teatavad IT arenduse kulud seoses andmevahetuse korraldamisega Eesti Töötukassa (edaspidi *töötukassa*) ja liikluskindlustuse registri vahel, kuid antud kulud kannab liikluskindlustuse registri vastutav töötaja, kelleks on liikluskindlustuse fond.

LKindlS paragrahv 28 lõike 1 muutmise eesmärk on ühtlustada töövõimetoetuse seaduse (edaspidi *TVTS*) ja liikluskindlustuse seaduse terminoloogia. Muudatusega sätestatakse, et kindlustusandja hüvitab kahjustatud isikule kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud osalise või puuduva töövõime tõttu või ajutise töövõimetuse tõttu saamata jääva sotsiaalmaksuga maksustatava tulu arvestades kahjustatud isiku töövõime vähenemise ulatust.

Töövõimetushüvitis kahjustatud isikule kalendrikuu kohta arvutatakse tavaliselt valemiga:

$$Hyvitis_{kanna\ tan\ u} = \min \left\{ \begin{array}{l} \left(NTEL\tilde{O}_{päev} \cdot 30 \cdot THI_{muut} \cdot P \cdot TV\% - TVT - MPH \right) \cdot KAV\% - TA \\ \left(NTEL\tilde{O}_{päev} \cdot 30 \cdot THI_{muut} \cdot P - 30 \cdot NTPL\tilde{O}_{päev} - TVT - MPH \right) \cdot KAV\% - TA \end{array} \right\}$$

$NTEL\tilde{O}_{päev}$ – kahjustatud isiku keskmine netotulu päevas enne kindlustusjuhtumit;

30 – leidmaks päevatulust kuu tulu korrutatakse päevatulu 30-ga;

THI_{muut} – tarbijahinnaindeksi muutus;

P – koefitsient, mis näitab, kas kahjustatud isikul on õigus vanaduspensionile. Kui kahjustatud isikul ei ole õigus vanaduspensionile, on väärtus 1; kui kahjustatud isikul on õigus vanaduspensionile on väärtus 0,6;

$TV\%$ – liikluskindlustuse kindlustusjuhtumist tingitud kahjustatud isiku töövõime vähenemise määr;

NTPLÕ_{päev} – kahjustatud isiku netotulu päevas pärast kindlustusjuhtumit;

TVT – Töötukassa poolt kahjustatud isikule makstava töövõimetoetuse või Sotsiaalkindlustusameti poolt kahjustatud isikule makstava töövõimetus- või rahvapensioni summa kuus;

MPH – Sotsiaalkindlustusameti või muu isiku poolt kahjustatud isikule makstava muu kohustusliku kindlustuse või seaduse alusel pidevalt määratud hüvitise või kompensatsiooni summa, v.a töövõimetus- või rahvapensioni summa või töövõimetoetus. Ka vanaduspension käib siia alla, sest tegu on seaduse alusel pidevalt määratud hüvitisega. Arvesse võetakse üksnes need hüvitised ja kompensatsioonid, mille eesmärk on isik sissetuleku vähenemise hüvitamine, seega näites puudetoetus ei kuulu hüvitisest maha arvamisele;

KAV% – kindlustusandja vastutuse ulatuse %. Kindlustusandja vastutuse ulatus võib olla väiksem, kui kogu kahju. Kindlustusandja võib hüvitist vähendada kahjustatud isiku enda osa võrra tekkinud kahjus;

TA – tasaarveldatav summa, kui kindlustusandja on arvanud hüvitise eelduslike sisendite põhjal ja täpsed andmed on hiljem kindlustusandjale teatavaks saanud. Näiteks maksab Töötukassa toetust tagantjärgi (näiteks toetus juuli kuu eest makstakse augustis) ja toetuse suurus on igakuiselt erinev. Samuti ei tea kindlustusandja hüvitise arvutamisel kahjustatud isiku netotuli päevas pärast kindlustusjuhtumit kuude eest, mille eest hüvitist makstakse. Seega ei saa kindlustusandja hüvitist arvutada täpsete sisendite järgi. Järgmisel hüvitise maksmisel tehakse tasaarveldus.

LKindIS paragrahvi 28 lõike 5 eesmärgiks on sätestada, millal on kindlustusjuhtumi tõttu kahjustatud isikutel õigus töövõimetus hüvitisele. Üldreegel on, et kui isikul on õigus töövõime hindamisele töötukassa poolt, siis tuvastatakse tal osaline või puuduv töövõime TVTS-s sätestatud korras (p 1). Samas tuleb arvestada, et kindlustusjuhtumi tõttu võib töövõime väheneda ka isikutel, kel pole õigust töövõimetoetuse hindamisele töötukassa poolt. Sellisteks isikuteks on näiteks vanaduspensionärid ja välismaalased. Viidatud isikutel on õigus töövõimetus hüvitisele juhul, kui kindlustusjuhtumi tõttu on nende edasine töötamine osaliselt takistatud. Sellisel juhul hindab töövõimetus hüvitise maksmise kohustuse olemasolu ja ulatuse väljaselgitamise raames töövõime ulatust kindlustusandja, kaasates töövõime vähenemise ulatuse tuvastamiseks vajadusel arstiõppe läbinud isiku.

LKindIS paragrahvi 28 lõike 6 eesmärk on sätestada, et töövõimetoetuse seaduse alusel tuvastatud osalise töövõimega kahjustatud isikul on õigus töövõimetus hüvitisele, kui ta vastab vähemalt ühele töövõimetoetuse seaduse § 12 lõikes 1 sätestatud tingimustest. Üldistatult võib öelda, et osalise töövõimega isikutel on õigus töövõimetus hüvitisele ja töövõimetoetusele, kui (i) nad töötavad või nende tegevused on käsitatavad töötamisena (TVTS § 12 lg 1 p 1–6) või (ii) otsivad tööd (TVTS § 12 lg 1 p 7) või täidavad muid aktiivsuse nõudeid, nt õpivad (TVTS § 12 lg 1 p 8–11). Töövõimetus hüvitise maksmise sidumine mittetöötavatel isikutel aktiivsuse nõuete täitmisega, eelkõige kohustusega töötukassa abil tööd otsida, on kooskõlas ka võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) § 139 lõikest 2 tuleneva kahjustatud isikul lasuva kahju vältimise ja vähendamise kohustusega.

LKindIS paragrahvi 28 lõike 7 eesmärk on sätestada, kuidas toimub töövõimetus hüvitise tuvastamine juhul, kui kahjustatud isikul ei ole õigust töövõime hindamisele töövõimetoetuse seaduse alusel. Sellisel juhul hindab töövõimetus hüvitise maksmise kohustuse olemasolu ja ulatuse väljaselgitamise raames töövõime ulatust kindlustusandja, kaasates töövõime kaotuse ulatuse tuvastamiseks vajadusel arstiõppe läbinud isiku.

LKindIS paragrahvi 28¹ reguleerib püsiva töövõime ulatuse määramist. LKindIS § 28 lg 1 näeb ette, et kindlustusandja hüvitab kahjustatud isikule kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud töövõimetus hüvitise tõttu saamata jääva sotsiaalmaksuga maksustatava tulu arvestades kahjustatud

isiku töövõime vähenemise ulatust. Töövõime kaotus ja selle ulatus määratakse täna RPKS sätestatud korras. RPKS § 16 lõige 4 sätestab, et püsiva töövõimetuse ulatust väljendatakse töövõime kaotuse protsentides. TVTS järgi enam töövõime kaotuse ulatust nii täpselt ei määratleta. TVTS § 5 lõikes 3 sätestatud viisil töövõime ulatuse määramine on ebapiisav, et kindlustusandja saaks edaspidi osalise töövõime puhul oma kahju hüvitamise kohustuse olemasolu väljaselgitamisel sellele toetuda.

Uue paragrahvi eesmärk ongi sätestada, et töövõime kaotuse ulatust määratletakse edaspidigi protsentides, sealjuures peab kindlustusandja esiteks määrama isiku terviseseisundit arvesse võttes isikul üldise töövõime vähenemise protsentides skaalal 10–100 ja seejärel juba konkreetselt kindlustusjuhtumist tingitud töövõime vähenemise protsentides skaalal 10–100. Lõike 1 viimane lause sätestab, et töötamist osaliselt takistavaks loetakse üldise töövõime vähenemist alates 40 protsendist. See tähendab, et LKindlS alusel on õigus töövõimetushüvitisele isikul, kelle töövõime vähenemine on vähemalt 40%. Muudatus on seotud töövõimereformiga, kuna TVTS § 5 lg 3 p 2 sätestab, et inimesel tuvastatakse osaline töövõime, kui tema töötamine on käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asjaolusid arvesse võttes osaliselt takistatud. Kehtiva korra kohaselt on see võrdne vähemalt 40% töövõimetusega. Vastasel korral tekiks olukord, kus isik, kelle kohta riik on öelnud, et tema töövõime ei ole vähenenud, tuleb kindlustusandja juurde töövõime vähenemisest tingitud hüvitist nõudma. Eelpool kirjeldatud 40% nõuet võib pidada aktiivsusekohuste kõrval teiseks sisulisemaks muudatuseks, mis eelnõuga tehakse. Samas on muudatuse mõju marginaalne, kuna liikluskindlustuse fondi sõnul on hetkel alla 40% töövõimetusega isikuid, kellele kindlustusandja hüvitist maksab, mõni üksik.

Kuna töövõimetushüvituse näol on tegemist perioodilise hüvitisega, siis on oluline ka rõhutada, et kindlustusandjal on õigus oma kindlustusjuhtumist tuleneva täitmise kohustuse olemasolu ja ulatuse väljaselgitamiseks kontrollida tuvastatud töövõime ulatuse ja selle protsentide õigsust.

Lõiked 2 ja 3 täpsustavad, kuidas üldise töövõime kaotust erinevates olukordades määrata.

Lõike 2 eesmärk on sätestada, millal tuvastatakse isikul 100% üldine töövõime vähenemine. Isikul puudub töövõime, kui ta ei ole terviseseisundit ning sellest tulenevaid tegutsemise ja osalemise piiranguid, nende prognoosi ja eeldatavat kestust arvesse võttes võimeline töötama.

Lõige 2 punkt 1 sätestab, et juhul, kui töötukassas töövõime hindamise tulemusena on kahjustatud isikul tuvastatud puuduv töövõime, siis tuvastab kindlustusandja nendele andmetele tuginedes isikul 100% üldise puuduva töövõime. Lähtuvalt LKindlS § 28 lg 5 punktist 1 kohaldub lõige 2 punkt 1 TVTS §-s 2 nimetatud isikutele.

Lõige 2 punkt 2 reguleerib olukorda, mil töötukassa töövõimet ei hinda. Sellisel juhul peab kindlustusandja ise hindama kahjustatud isiku töövõimet. Punkt 2 puudutab täpsemalt olukorda, kui töövõime hindamisel kindlustusandja tuvastab, et kahjustatud isikul ei ole arvestades tema kindlustusjuhtumi järgset terviseseisundit ning sellest tulenevaid tegutsemise ja osalemise piiranguid, nende prognoosi ja eeldatavat kestust arvesse võttes võimeline edaspidi töötama. Isikul puudub töövõime, kui ta on kindlustusjuhtumi tagajärjelt töövõimet välistavas seisundis. Näiteks tuvastab kindlustusandja puuduva töövõime kahjustatud isikul, kes kindlustusjuhtumi tagajärjel on püsivalt voodihaige. TVTS § 5 lõike 4 ja § 6 lõike 3 alusel kehtestatud määrust kohaldatakse vastavalt ka kindlustusandja poolt töövõime hindamisel (LKindlS § 28¹ lg 4). Töövõimet välistavad terviseseisundid kehtestatakse kõnealuse määrusega.

Lõige 3 reguleerib olukorda, kui töövõime hindamisel tuvastatakse isikul osaline töövõime. Analoogiliselt käesoleva paragrahvi lõige 2 punktiga 1 tuginetakse ka sel juhul töötukassa töövõime hindamise tulemustele, kui kahjustatud isikul on õigus töövõime hindamisele TVTS alusel. See tähendab, et juhul, kui töötukassa on tuvastanud isikul osalise töövõime, siis on isikul õigus töövõimetushüvitisele, kui tema netotulu kindlustusjuhtumi tõttu vähenes. Ainus erinevus on see, et juhul, kui töötukassa on isikul tuvastanud osalise töövõime, peab kindlustusandja oma täitmise kohustuse ulatuse väljaselgitamiseks määrama ka täpse töövõime vähenemise protsendi. Lähtutakse sellest, et kui töötukassa on tuvastanud osalise töövõime, on kahjustatud isiku töövõime vähenemise protsent vähemalt 40. Kui aga töötukassa poolt töövõime hindamise tulemusena tuvastatakse inimesel töövõime, siis kindlustusandjal ei lasu kohustust enam töövõime vähenemise protsenti määrata.

Lõige 3 punkt 2 reguleerib olukorda, mil töötukassa töövõimet ei hinda. Sellisel juhul peab kindlustusandja ise hindama kahjustatud isiku töövõimet. Punkt 2 puudutab olukorda, kui töövõime hindamisel kindlustusandja tuvastab, et kahjustatud isiku terviseseisundit ning sellest tulenevaid tegutsemise ja osalemise piiranguid, nende prognoosi ja eeldatavat kestust arvesse võttes on kahjustatud isiku töötamine osaliselt takistatud.

Töövõime hindamisel võetakse arvesse inimese terviseseisundit ning sellest tulenevaid tegutsemis- ja osaluspiiranguid. Näiteks liikumispuudega ratastoolis oleval inimesel on tegutsemispiirangud tulenevalt tema terviseseisundist. Küll aga võiks ta teha näiteks kontoritööd, kui talle võimaldatakse töökohale ligipääs (nt kaldtee või lift). Ligipääsu võimaldamisega vähendatakse tema tegutsemispiiranguid. Seevastu kurdil inimesel ei pruugi tegutsemispiiranguid esineda, ent tal on osaluspiirangud – näiteks ei saa ta osaleda diskussioonis ilma selleks viipekeeletõlgi abi kasutamata. Sellisel juhul kohaldatakse osalise töövõime asjaolu tuvastamisel vastavalt TVTS § 5 lõike 4 ja § 6 lõike 3 alusel kehtestatud määrust.

Lõige 4 eesmärk on sätestada, et TVTS § 5 lõike 4 ja § 6 lõike 3 alusel kehtestatud töövõime hindamise tingimusi ja töövõimet välistavate seisundite loetelu kohaldatakse *mutatis mutandis* kindlustusandja poolt töövõime hindamisel. See tähendab, et esmalt tuvastatakse isiku töövõime toetudes liikluskindlustuse seadusele ja TVTS § 5 lõike 4 ja § 6 lõike 3 alusel kehtestatud määrusele ning alles siis, kui isikul on viidatud määruste alusel tuvastatud osaline töövõime, määratletakse nii üldise töövõime kui ka kindlustusjuhtumist põhjustatud töövõime vähenemise täpne protsent (lõige 5).

Lõikega 5 antakse rahandusministrile volitus kehtestada üldise töövõime vähenemise ja kindlustusjuhtumist tingitud töövõime vähenemise ulatust väljendavad protsendimäärad ja protsendi määramise kord määrusega, mis saab olema aluseks töövõimetushüvitise ühetaolisele määramisele erinevate kindlustusandjate poolt ning tagab seega isikute võrdse kohtlemise. Antud määruse väljatöötamise aluseks saab sisuliselt olema hetkel kehtiv sotsiaalministri 03.01.2002. a määrus nr 3 „Töövõime kaotuse protsendi määramise kord“, mis muutub peale TVTS jõustumist kehtetuks.

LKindlS paragrahvi 29 lõike 13 puhul on tegemist käesoleval hetkel §-s 30 asuva sättega, mille loogilisem asukoht on §-s 29. Sätet sisuliselt ei muudeta.

LKindlS paragrahvi 30. Töövõimetushüvitise puhul on tegemist perioodiliste maksetena hüvitatava kahjuga. VÕS § 136 lõike 3 kohaselt tuleb juhul, kui kahju kuulub hüvitamisele perioodiliste maksetena, maksed teha iga kolme kuu eest ette, kui kohus asjaolusid arvestades ei ole otsustanud teisiti. Perioodilise makse ehk töövõimetushüvituse arvutab kindlustusandja välja igakordselt enne perioodilise makse teostamist, arvestades §-des 28–29 sätestatud.

Seetõttu pole kohane seda toimingut nimetada töövõimetushüvituse ümberarvutamiseks, sest nagu märgitud, arvutatakse töövõimetushüvitis igakordselt uuesti. Eeltoodust tulenevalt on lõiked 1–3 muudetud ja nendega on täpsustatud lähtuvalt tänast ümberarvutamise praktikat. Lõige 2 on tõstetud uude §-i 28¹, kuhu ta olemuselt sobitub.

Kuna lähtuvalt VÕS § 136 lõikest 3 tuleb töövõimetushüvitis maksta iga kolme kuu eest ette ja lähtuvalt LKindlS §-st 28 hüvitab kindlustusandja kahjustatud isikule kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud vähenenud töövõime tõttu saamata jääva sotsiaalmaksuga maksustatava tulu, siis maksab kindlustusandja hüvitist isiku eeldatava sissetuleku ja eeldatavalt saadud toetuste summade alusel.

Käesoleva paragrahvi **lõike 1** eesmärk on sätestada, et kindlustusandja arvutab töövõimetushüvitise ümber, kui muutuvad töövõimetushüvitise arvutamise aluseks olnud asjaolud (nt muutub töövõime ulatus, kahjustatud isiku töövõime muutub osalisest puuduvaks töövõimeks) või ilmnevad uued asjaolud (nt kahjustatud isik läheb tööle), mida tuleb töövõimetushüvitise arvutamisel arvestada. Sätte mõte on sätestada, et perioodi lõpus tehakse kindlustusandja poolt *mn* kontrollarvutus, eesmärgiga tagada õiglane hüvitis. Kui kindlustusandja saab teada täpsed summad, mis on lähtuvalt §-st 29 töövõimetushüvitise arvutamise aluseks (nt lg 12) või muutuvad muud asjaolud, arvutab kindlustusandja töövõimetushüvitise ümber. Näiteks teostatakse ümberarvutus, kui muutub makstud töövõimetoetus, mille suurus lähtuvalt TVTS § 13 ja 14 võib olla igakuiselt erinev. Samuti teostatakse ümberarvestus, kui kahjustatud isiku sotsiaalmaksuga maksustatav tulu muutub seoses sellega, et ta läheb tööle, kaotab töö, vahetab töökohta. Sätte eesmärgiks on tagada, et kahjustatud isikule makstav töövõimetushüvitis oleks õiglane. Näiteks juhul, kui isik enne perioodilise töövõimetushüvitise arvutamist töötas, kuid seoses tervisliku olukorra halvenemisega oli sunnitud perioodi jooksul töölepingu üles ütleva, siis ei ole õiglane, et selle asjaoluga ei arvestata ja temale makstavat hüvitist ümber ei arvutata. Teiselt poolt on sätte eesmärk, et kahjustatud isik kindlustusjuhtumi tagajärjel kindlustusandja ja kahju põhjustaja arvel ei rikastuks. Selline olukord võib tekkida juhul, kui enne perioodilise töövõimetushüvitise arvutamist isik ei töötanud, kuid leidis ajavahemiku alguses, mille eest töövõimetushüvitis maksti töötukassa abil töö, mistõttu tema sissetulek vahepeal oluliselt suurenes.

Lõike 1 teine lause sätestab, et kui kindlustusandja arvutab töövõimetushüvitise tagantjärele ümber, siis netotulu uuesti ei indekseerita. Töövõimetushüvitise arvutamisel indekseeritakse kahjustatud isiku kindlustusjuhtumi eelset netotulu kasutades tarbijahinnaindeksi muutust (kehtiv LKindlS § 29 lg 9). Indekseerimine on vajalik tasandamiseks raha väärtuse muutust ajas, sest töövõimetushüvitisi makstakse tavaliselt kümnete aasta jooksul. Sellise perioodi puhul on raha väärtuse muutus ajas märkimisväärne. Eelkirjeldatud põhimõte jääb eelnõu kohaselt kehtima. Tarbijahinna indeks muutub igakuiselt ja hüvitis makstakse kolme kuu eest ette. Seega indekseeritakse sisuliselt tulu neli korda aastas iga kolme kuu tagant. Eelnõu kohaselt tuleb hüvitis ümber arvutada, kui sisendi muutuvad, sh on tarbijahinna indeks üks sisenditest. Seega tuleks kõik hüvitised alati ümber arvutada, sest indeks on muutunud. Samas on indeksi muutus kolme kuu jooksul väga väike. Näiteks 2015. aastal juuni tarbijahinna indeks muutus aprilli indeksiga 0,06%, 1000 euro suuruse hüvitise korral oleks hüvitise vahe 60 senti. Hüvitise arvutamise loogika lihtsuse ja arusaadavuse eesmärgil eelnõu § 30 teise lause kohaselt hüvitise ümberarvutamisel isiku juhtumieelset netotulu ümber ei indekseerita. See piirang on mõeldud nii juhaks kui hüvitise arvutamises sisenditest muutub vaid indeks, kui ka juhaks kui muutuvad muud sisendid.

Lisaks on oluline rõhutada, et kui hüvitise saamiseks õigustatud isik sureb enne selle ajavahemiku lõppu, mille eest perioodiline makse tehti, ei mõjuta see maksmise kohustust selle ajavahemiku eest, tulenevalt VÕS § 136 lg 3 teisest lausest.

Lõige 2 reguleerib olukorda, kui ümberarvutamise tulemusel selgub, et kindlustusandja on maksnud töövõimetushüvitise väiksemas summas, kui ta arvestades muutunud või ilmnenuid uusi asjaolusid arvestades peaks maksuma. Sellisel juhul makstakse puuduv osa töövõimetushüvitisest välja koos järgmise perioodi eest tasumisele kuuluva kindlustushüvitisega.

Lõige 3 reguleerib olukorda kui ümberarvestamise tulemusel selgub, et kindlustusandja on maksnud töövõimetushüvitist suuremas summas, kui ta arvestades muutunud või ilmnenuid uusi asjaolusid arvestades oleks pidanud maksuma. Sellisel juhul on kindlustusandjal õigus enammakstud summa järgmise perioodi eest tasumisele kuuluvast kindlustushüvitisest maha arvata.

Lõiget 5 kohaldatakse töötuna arvel olevale osalise töövõimega kahjustatud isikule, kes peab TVTS-st ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse tulenevalt täitma aktiivsuse nõudeid (nt käima töötukassas vestlusel, täitma tööotsimiskava vms) või keeldub talle pakutavast sobivast tööst. Eesmärk on mittetöötavatel osalise töövõimega isikutel siduda töövõimetushüvitise maksmine aktiivsuse nõuete täitmisega, eelkõige kohustusega töötukassa abil tööd otsida ja sätestada, et kui kahjustatud isik on rikkunud TVTS sätestatud aktiivsuse nõudeid ja seetõttu on peatatud talle töövõimetoetuse maksmine TVTS § 18 alusel, ei maksta kahjustatud isikule ka töövõimetushüvitist selle ajavahemiku eest. Aktiivsuse nõuete mittetäitmine ja mõjuva põhjuseta sobivast tööst keeldumine on vastuolus ka VÕS § 139 lõikest 2 tuleneva kahjustatud isikul lasuva kahju vältimise ja vähendamise kohustusega, mistõttu sellisel juhul hüvitise ümberarvutamine on põhjendatud. Vastasel juhul tekkiks olukord, kus TVTS nõuete rikkumine ja seeläbi töövõimetoetustest ilmajäämine tekitaks olukorra, kus kindlustusandja poolt makstav töövõimetushüvitis suureneks ja kahjustatud isikul poleks motivatsiooni tööle naasta. Kuigi ka VÕS § 139 lõikest 2 tuleks kindlustusandjal õigus töövõimetushüvitist vähendada, on põhjendatud seaduses õigusselguse huvides täpsema regulatsiooni kehtestamine, mis toetub TVTS sätestatud kohustuste täitmisele ja töötukassa poolt tuvastatud asjaoludele. Ühtlasi on TVTS § 18 alusel töövõimetoetuse maksmise peatamine lõike 1 ja 3 mõistes uus ilmnenuid asjaolu, mida tuleb töövõimetushüvitise arvutamisel arvestada. Kui seetõttu selgub, et kindlustusandja on maksnud töövõimetushüvitise suuremas summas, on kindlustusandjal õigus enammakstud summa järgmise perioodi eest tasumisele kuuluvast kindlustushüvitisest maha arvata.

LKindIS paragrahvi 31 lõike 6 kohaselt lõpetatakse osalise töövõimega kahjustatud isikule töövõimetushüvitise maksmine enne tuvastatud osalise töövõime perioodi lõppemist, kui töötukassa lõpetab talle TVTS § 19 lõike 1 alusel töövõimetoetuse maksmise. TVTS § 19 lõike 1 sätestab, et osalise töövõimega inimesele lõpetatakse toetuse maksmine enne käesoleva seaduse § 16 lõigetes 1 ja 2 nimetatud perioodi lõppemist, kui tema töötuna arvelolek lõpetatakse või ta ei vasta ühelegi käesoleva seaduse § 12 lõike 1 punktides 1–6 ja 8–14 sätestatud tingimusele. Seega lõpetatakse LKindIS alusel hüvitise maksmine, kui isik ei tööta või ei tegele muu tööga võrdsustatud tegevusega (õpib, kasvatab alla kolmeaastast last jne) ega ole ka töötuna arvel.

Lõige 7 sätestab, et töövõimetushüvitist ei maksta isikule ajavahemiku eest, kui ta kannab karistust vanglas või viibib vahi all. Sarnane säte on ka TVTS §-s 12 lõikes 6. Sellisel juhul ei ole isiku sissetuleku vähenemine seotud töövõime vähenemisega, vaid sellega, et isik viibib vahi all või vanglas ning ei saa seetõttu tööturul osaleda.

LKindlS paragrahvi 33 punkt 10 on vastuvõetud TVTS-is olev LKindlS muudatus.

LKindlS paragrahvi 75 pealkiri muudetakse ning paragrahvi täiendatakse lõigetega 7¹ ja 7². Töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogu vastutav töötleja esitab registrisse kindlustusandja töövõimetushüvitise seotud täitmise kohustuse olemasolu ja ulatuse kindlakstegemiseks töövõime hindamist ja töövõimetoetust taotleva isiku andmed, töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse andmed, töövõime hindamise otsuse andmed, töövõime hindamise taotluse andmed ning määratud ja makstud töövõimetoetuse ning teisest riigist töövõimetoetusega samal eesmärgil makstava toetuse, pensioni või muu rahalise hüvitise andmed. Tegemist on andmetega, mis on kindlustusandjale vajalikud tema täitmise kohustuse olemasolu ja ulatuse kindlaksmääramiseks. Kogu töövõimereform on kantud *nn* „ühe ukse“ põhimõttest ehk isik peaks saama nii palju, kui võimalik ühes asutuses ühekordsete andmete edastamisega oma asjad aetud. Et vältida nii palju, kui võimalik topelt andmete kogumist ka kindlustusjuhtumi puhul, ongi sätestatud, et kindlustusandja täitmise kohustuse ja ulatuse kindlaksmääramiseks esitab töötukassa liikluskindlustuse registrisse ülalnimetatud andmed.

Lõige 7² sätestab, et arstiõppe läbinud isikul on õigus isiku nõusolekul saada tervise infosüsteemist töövõimetushüvitise seotud kindlustusandja täitmise kohustuse olemasolu ja ulatuse kindlakstegemiseks vajalikke terviseandmeid. Viiteid terviseandmetele võivad sisaldada näiteks töötukassa poolt antud töövõime hindamise eksperdiarvamus, samuti on kindlustusandjal vaja juurdepääsu vanaduspensionil olevate ning alaealiste isikute terviseandmetele, kuna nende töövõimet töötukassa ei hinda ja seda peab tegema kindlustusandja ise.

Pealkirja muutmise vajadus tuleneb sellest, et lisatavad lõiked erinevad oma sisult hetkel §-s 75 olevatest lõigetest, kuna sätestavad, millisel juhul on kindlustusandjal õigus töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogust ning tervise infosüsteemist andmeid saada. Muudetud pealkiri annab sätte sisu selgemini edasi, kuna hõlmatud mõlema suunaline andmevahetus.

LKindlS paragrahvi 75 lõike 8 muutmise on tehniline ning seotud lõigete 7¹ ja 7² lisamisega.

LKindlS paragrahvi 75 täiendatakse lõikega 10, mille kohaselt töövõimetushüvitise seotud kindlustusandja täitmise kohustuse olemasolu ja ulatuse kindlakstegemiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid kehtestab valdkonna eest vastutav minister ehk tervise- ja tööminister määrusega.

LKindlS paragrahvi 83 puhul on tegemist üleminekusätetega. **Lõige 1** – Kehtiva liikluskindlustuse seaduse § 83 sätestab, et enne käesoleva seaduse jõustumist toimunud kindlustusjuhtumile kohaldatakse enne käesoleva seaduse jõustumist kehtinud liikluskindlustuse seadust ning tegemist on üleminekusättega uuele 2014. aasta 1. oktoobril kehtima hakanud liikluskindlustuse seadusele. Tegemist on aga ebaõnnestunud sõnastusega, kuna sätte mõte peaks olema see, et üldjuhul kohaldatakse kindlustusjuhtumi toimumise hetkel kehtinud liikluskindlustuse seadust. Muudetud sõnastuses kohaldub säte nii enne 2014. aastat kehtinud liikluskindlustuse seaduste puhul (töövõimetushüvitise maksmised võivad ulatuda väga pika ajavahemiku taha), kui ka 2014. aasta 1. oktoobril jõustunud seaduse eri redaktsioonide puhul.

Lõike 2 eesmärgiks on sätestada, millised sätted kohaldatakse, kui kindlustusjuhtum toimus enne 2016. aasta 1. juulit, kuid kannatanu pöördub esmakordselt kahju hüvitamise taotlusega

kindlustusandja poole 1. juulil või peale seda, samuti juhul, kui ta pöördub küll enne 1. juulit, kuid kindlustusandja ei ole 1. juuli seisuga töövõime kaotust veel tuvastanud. Sellisel juhul kohaldatakse käesoleva seaduse 2016. aasta 1. juulil jõustuva redaktsiooni § 28 lõigetes 5–7, §-des 28¹ ja 30 ning § 31 lõigetes 6 ja 7 sätestatut.

Kui lõike 2 eesmärk on sätestada, millist redaktsiooni kohaldatakse uute töövõimetustaotluste puhul, siis **lõike 3 eesmärgiks** on sätestada, milliseid sätteid kohaldatakse enne 2016. aasta 1. juulit makstavatele perioodilistele töövõimetushüvitistele ning mis saab olukorras, kui need perioodiliselt makstavad hüvitised tuleb ümber arvutada. Sätte kohaselt kohaldatakse sellisel juhul 2016. aasta 1. juulil jõustuva liikluskindlustuse seaduse redaktsiooni § 28 lõigetes 5–7, §-des 28¹ ja 30 ning § 31 lõigetes 6 ja 7 sätestatut, kuid tuleb arvestades käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatut. Seega kohalduvad viidatud lõiked (mh aktiivsuse nõuded) alles siis, kui isik jõuab töövõimetoetuse seaduse kohaldamisalasse. Üldine loogika on see, et seni kuni isik on Sotsiaalkindlustusameti süsteemis ja pole üle läinud töötukassa süsteemi, isiku jaoks liikluskindlustuse kontekstis sisuliselt midagi ei muutu.

Lõike 4 kohaselt kohaldatakse kindlustusjuhtumi ajal kehtinud seadust kuni Sotsiaalkindlustusameti tuvastatud püsiva töövõimetus lõpuni. Ehk juhul, kui isikul on 80% töövõimetus määratud näiteks kuni 2018. aastani, siis enne seda talle 2016. aasta 1. juulil jõustuva liikluskindlustuse seaduse redaktsiooni ei kohaldata. Alates 2018. aastast, kui Sotsiaalkindlustusameti määratud töövõimetus tähtaeg saabub, kohalduv isikule 2016. aasta 1. juulil jõustuva liikluskindlustuse seaduse redaktsiooni § 28 lõigetes 5–7, §-des 28¹ ja 30 ning § 31 lõigetes 6 ja 7 sätestatut (vt lõige 3).

LKindIS § 85¹ on lisatud juba vastu võetud TVTS-is ning siinkohal vaid normitehnilise vajaduse tõttu taasesitatud.

Eelnõu § 1 punktiga 28 muudetakse TVTS rakendussätet § 45, millega muudetakse ohvriabi seadust (OAS).

TVTS võeti vastu 2014. aasta 19. novembril. Eelnõuga lisatakse TVTS § 45, millega muudetakse OAS-i neli uut muudatust (punktid 1, 3, 5 ja 11), mistõttu on eelnõus TVTS § 45 tekst taas esitatud. Selgitused on ainult lisatavate punktide (1, 3, 5 ja 10) osas. Nende OAS muudatuste selgitusi, mis sisalduvad juba TVTS eelnõu (SE 678)² seletuskirjas, ei ole käesoleva eelnõu seletuskirja lisatud.

Punktiga 1 viiakse OAS § 8 lõike 1 punktis 3 sätestatud tervisehäire kestuse periood kooskõlla karistusseadustikus sätestatud perioodiga. Kuna OAS-is ei ole asjakohane periood (vähemalt kuus kuud kestev tervisehäire) eraldiseisva alusena korrektne, viiakse seaduse § 8 lõike 1 punktis 3 kehtestatud periood kooskõlla karistusseadustikus sätestatuga, milleks on vähemalt neli kuud. Ka teised õigusaktid ei toeta sellist regulatsiooni nagu „vähemalt kuus kuud kestev tervisehäire”. Vabariigi Valitsuse 13.08.2002. a määruse nr 266 „Tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise kord“ § 5 lõike 2 punkti 3 kohaselt kirjeldab ekspert tervisekahjustuse kestust, arvestades tervisekahjustusest paranemise keskmist aega, milleks on samuti tervisekahjustus, mis kestab vähemalt neli kuud.

² Töövõimetoetuse seaduse eelnõu seletuskiri. Riigikogu. 2014
<http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/af07a9ca-c54e-4f05-a82b-841339be10cf/T%C3%B6%C3%B6v%C3%B6imetoetuse%20seadus/>

Punktiga 3 muudetakse OAS § 10 lõike 2 esimest lauset ning täiendatakse, et hüvitise suuruse määramise aluseks olevast kahjust arvatakse maha ohvrile makstud töövõimetoetus. Kehtiva OAS § 10 lõike 2 alusel arvutatakse hüvitise suuruse määramise aluseks olevast kahjust maha kõik summad, mida kuriteoohver on seoses vägivallakuriteost põhjustatud kahjuga saanud või on õigustatud saama muust allikast kui kuriteoga tekitatud kahju eest vastutavalt isikult. Käesoleval ajal lahutatakse kahjust maha eelkõige isiku töövõimetus pension ja saadav töötasu. TVTS alusel hakatakse töövõimetus pensioni asemel maksma töövõimetoetust. Kui töövõimetus pensioni suurus ei sõltu isiku poolt saadavast töötasust ega erinevate tingimuste täitumisest, võib töövõimetoetuse suurus erineda. Tegelikult makstav töövõimetoetus võib olla määratud toetusest väiksem, kui isik ei täida TVTS-is sätestatud tingimusi (ei tule vastuvõtule, ei täida tööotsimiskava, keeldub sobivast tööst) või kui isik saab suurt sissetulekut. Seetõttu täpsustatakse, et hüvitisest lahutatakse makstud töövõimetoetus. See on isikule kasulik, sest hüvitisest lahutatakse summa, mille isik tegelikult kätte saab, mitte arvestuslik summa. Selle tulemusena moodustab mittetöötava isiku hüvitis koos kättesaadud töövõimetoetusega 80% kahjust, nagu näeb ette seadus.

Punktiga 5 täiendatakse OAS-i § 11 lõigetega 1¹ ja 1². Lõikes 1¹ sätestatakse, et juhul, kui isik taotleb vägivallakuriteost põhjustatud töövõime vähenemisest tuleneva kahju hüvitamist osalise või puuduva töövõime tõttu, peab ta töövõime olema peale vägivallakuritegu töötukassas hinnatud. Hindamine on vajalik ka juhul, kui isikul oli enne vägivallakuritegu osaline või puuduv töövõime ning tal oli kuriteo ajal kehtiv töövõime hindamise otsus. Hindamine on vajalik, et selgitada välja, kuidas mõjutab vägivallakuritegu isiku töövõimet.

Lõige 1² täpsustab, et juhul, kui isikul on enne vägivallakuritegu osaline või puuduv töövõime, on Sotsiaalkindlustusametil õigus töötukassalt saada lisaks kehtivatele andmetele ka TVTS §-s 22¹ nimetatud viimaseid andmeid enne vägivallakuritegu, et hinnata vägivallakuriteo mõju isiku töövõimele.

Varasemat töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust ja töövõime hindamise andmeid on vaja põhjusliku seose kindlakstegemiseks, st et hinnata, kas töövõime vähenemist tinginud diagnoosid olid põhjustatud vägivallakuriteost. Isiku töövõime vähenemine võib olla tingitud erinevatest haigustest või vigastustest, kusjuures kõik need ei pea olema seotud vägivallakuriteoga. Näiteks võib isikul olla töövõime vähenemine tingitud juba varem diagnoositud liigeste haigusest, kuid võib olla tekkinud ka vägivallakuriteo käigus saadud vigastusest. Esimesel juhul ei ole seda alust seostada vägivallakuriteoga, teisel juhul on. Varasemat töövõimetoetuse suurust on vaja makstava hüvitise suuruse arvutamiseks.

Punktiga 10 täiendatakse OAS-i §-ga 34⁵, mis sätestab, et enne 2016. aasta 1. juulit kehtinud redaktsiooni kohaldatakse alla 16-aastastele ja vanaduspensionäridele kuni 2017. aasta 1. jaanuarini. See on vajalik, et ka sel perioodil oleks olemas alused, millest lähtuvalt maksta alaealistele ja pensioniealistele vägivallakuriteost põhjustatud hüvitist, kuna töötukassa ei hakka hindama nende töövõimet. Sotsiaalministeeriumil on kavas välja töötada 1. jaanuariks 2017. a tervisekahju hindamise alused ja hüvitise maksmise skeem.

Eelnõu § 1 punktiga 29 muudetakse TVTS rakendussätet § 47, mis muudab politsei ja piirivalve seadust (PPVS).

TVTS § 47 täiendatakse punktiga 3 ning muudetakse järgmiste punktide numbrid. PPVS § 7⁵³ lõige 2 sätestab hüvitise maksmise salajase koostöoga seotud ülesannete täitmisel saadud vigastuse või tekkinud haiguse tagajärjel vähenenud töövõime korral. Lisatud punktiga täiendatakse PPVS §-i 7⁵³ lõikega 2¹, mis täpsustab, et lõikes 2 nimetatud seose isiku töövõime ulatuse ja salajase koostöoga seotud ülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse

või tekkinud haiguse vahel tuvastab vajadusel Sotsiaalkindlustusamet. Seose tuvastamine toimub avaliku teenistuse seaduse paragrahvis 49¹ sätestatud korras. Seose tuvastab Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik, võttes aluseks andmed isiku tervisliku seisundi kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 30 muudetakse TVTS § 47 punkti 5, millega muudetakse politsei ja piirivalve seadust (PPVS). Muutmise vajadus tuleneb asjaolust, et 19.11.2014 vastu võetud TVTS-iga on PPVS § 75³ lõigetes 4¹–4⁶ sattunud ekslikult käesoleval ajal PPVS § 75 lõigetes 4–9 olev tekst. Uus tekst on sarnane TVTS §-s 28 ehk abipolitseiniku seaduse § 38 lõigetes 3–6 sätestatuga.

Eelnõu § 1 punktiga 31 jäetakse TVTS §-st 47 välja punkt 6, kuna PPVS § 69 on alates 29.03.2015 kehtetu.

Eelnõu § 1 punktiga 32 muudetakse TVTS § 47 punkti 20. Muutmise ajendiks on asjaolu, et PPVS § 69 on alates 29.03.2015 kehtetu ning TVTS § 47 punkt 19 viitab kehtetule sättele. Parandus on oluline õigusselguse eesmärgil vältimaks olukorda, kus seadus viitab kehtetule normile.

Paragrahvi 119¹² lisatakse lõige 3. Kehtiva politsei ja piirivalve seaduse (PPVS) § 102 lõige 6 sätestab, et kui politseiametniku töövõimetuspensioni saav isik jõuab riikliku pensionikindlustuse seaduse §-s 7 sätestatud vanaduspensioniiikka, jätkatakse talle senise pensioni maksmist eluaeg.

TVTS rakendussätete kohaselt tunnistatakse PPVS-i § 102 alates 01.01.2016 kehtetuks ning alates sellest reguleerib politseiametniku töövõimetuspensioni PPVS § 119¹². Regulatsioon puudub kehtiva PPVS § 102 lõikega 6 sarnane säte, samas kui 01.01.2016 jõustuvad prokuratuuriseaduse (ProkS) § 60² ja kohtute seaduse § 132⁴ sätestavad, et vanaduspensioniiikka jõudnud töövõimetuspensioni saavatele isikutele (prokurörid ja kohtunikud) jätkatakse nende soovil senise töövõimetuspensioni suuruses vanaduspensioni maksmist.

Kehtivas ProkS-is puudub PPVS § 102 lõikega 6 sarnane regulatsioon, kuid see on lisatud TVTS rakendussätetesse. TVTS § 48 punkti 2 kohaselt täiendatakse ProkS §-ga 60², mille lõige 3 sätestab, et kui prokuröri töövõimetuspensioni saav isik jõuab riikliku pensionikindlustuse seaduse §-s 7 sätestatud vanaduspensioniiikka, jätkatakse talle tema soovi korral töövõimetuspensioni maksmist senise töövõimetuspensioni suuruses.

Eelnõu § 1 punktiga 33 muudetakse TVTS § 48 punkti 3. Muudatus on seotud TVTS jõustumise edasilükkumisega poole aasta võrra. Sellega on prokuröridel, kellel on tuvastatud osaline või puuduv töövõime prokurörina töötamise ajal ja kellel ei ole õigust hüvitisele avaliku teenistuse seaduse § 49 lõike 6 või 7 alusel, õigus taotleda töövõimehüvitist kuni 2021. aasta 1. juulini. Neile, kellele makstakse 2021. a 1. juuli seisuga töövõimehüvitist, jätkatakse selle maksmist töövõimet hindamata. 19.11.2014 vastu võetud TVTS-i § 48 punkti 3 järgi on kuupäevaks 2021. a 1. jaanuar.

Eelnõu § 1 punktiga 34 muudetakse TVTS rakendussätet §-i 49, mis muudab puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadust (edaspidi PISTS). Arvestades asjaolu, et nimetatud punktidega muudetakse PISTS sätteid ei ole veel jõustunud ning samade sätete osas tehakse käesoleva eelnõuga muudatused, mis samuti jõustuvad 01.07.2016, jäetakse TVTS § 49 punktid 1–3 ja 5 välja.

Eelnõu § 1 punktiga 35 muudetakse TVTS rakendussätet § 51, mis muudab päästeseadust.

Tegemist on uue lõike 3¹ lisamisega päästeseaduse paragrahvi 41. Päästeseaduse § 41 lõige 3 sätestab vabatahtlikule päästjale hüvitise maksmise päästetööl saadud vigastuse või tekkinud haiguse tagajärjel vähenenud töövõime korral. Lõige 3¹ täpsustab, et lõikes 3 nimetatud seose vabatahtliku päästja töövõime ulatuse ja päästetööl saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel tuvastab vajadusel Sotsiaalkindlustusamet. Seose tuvastamine toimub avaliku teenistuse seaduse paragrahvis 49¹ sätestatud korras. Seose tuvastab Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik, võttes aluseks andmed isiku tervisliku seisundi kohta.

Normitehniliselt tuleb kogu § 51 taas esitada koos lisatava lõikega. Ülejäänud punktide selgitused on TVTS eelnõu juures, mis võeti vastu 2014. aasta 19. novembril.

Eelnõu § 1 punktiga 36 muudetakse TVTS rakendussätet § 53, mis muudab rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadust.

RTsMSi muutmisel oli lähtekohaks, et lähetatud eksperdi sotsiaalsed tagatised ei või olla halvemad võrreldes nendega, mis talle kehtiksid Eestis. Näiteks on riik lähetanud Eesti politseinikud tsiviilekspertidena NATO väljaõppemissioonile ja Euroopa Liidu politseimissioonile EUPOL Afganistani. Kui politseinikku rünnatakse Eestis ja ta saab selle tagajärjel vigastuse, on tal õigus ühekordsele hüvitisele ATSi § 49 alusel (1.1.2016 jõustavas redaktsioonis) sõltuvalt töövõime kaotuse ulatusest tema 8 kuni 13 aasta keskmise palga ulatuses. Kui sama juhtum toimuks Afganistanis, oleks missioonil teenival politseiekspertil kehtiva RTsMSi § 23 alusel õigus ühekordsele hüvitisele tema 2 kuni 7 aasta keskmise palga või töötasu ulatuses. Erinevad hüvitise määrad ATSi ja RTsMSi alusel kehtiksid ka juhul, kui ekspert hukkuks või sureks missioonil ülesannete täitmisel.

Välisministeerium lähetab RTsMSi alusel Eesti tsiviileksperte pikaajalistele (üle 90 päeva kestvatele) rahvusvahelistele kriisiohjemissioonidele. Kui saabub asjakohane abipalve, võib Eesti lähetada eksperte lühiajalistele humanitaarabimissioonidele, mille eesmärk on looduskatastroofide tõttu kannatanud inimeste operatiivne abistamine. Näiteks on Eesti päästemeeskond abistanud Pakistani maavärina ja Indoneesia tsunami ohvraid. Välisministeerium on lähetanud eksperte ka muudele lühiajalistele (alla 90 päeva) kestvatele missioonidele (näiteks valimisvaatlustele). Missioonidele sobivate ekspertide leidmisel teeb Välisministeerium koostööd Siseministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti, Sisekaitseakadeemia, Justiitsministeeriumi, Kaitseministeeriumi ning Kaitseväega.

Käesoleva eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärk on ühtlustada RTsMSis ettenähtud ühekordse hüvitise maksmise määrad ja maksmise kord ATSi §-s 49 sätestatuga (1.1.2016 jõustavas redaktsioonis). Eelnõu vastuvõtmine välistab riigi poolt rahvusvahelisele tsiviilmissioonile lähetatud ekspertide ebavõrdse kohtlemise ja aitab säilitada nende motivatsiooni missioonidel osalemiseks.

Eelnõuga muudetakse RTsMSi § 22 ja 23, mis sätestavad ühekordse hüvitise määrad eksperdi missioonil ülesannete täitmisel hukkamise, surma või töövõime kaotuse korral, kuna hüvitise maksmine toimuks edaspidi ATSi § 49 alusel ja korras. Paragrahv 24, mis reguleerib hüvitise arvutamist ja maksmist, tunnistatakse seetõttu kehtetuks.

RTsMSi § 22 pealkiri viiakse kooskõlla ATSi § 49 sõnastusega, mis eristab hukkamist ja surma. Hukkamise tähendab surma sündmuskohal. Surma all peetakse silmas olukorda, kui ekspert saab näiteks õnnetusjuhtumi või ründe tagajärjel sündmuskohal raskeid kehavigastusi, kuid sureb hiljem (nt haiglas), mille puhul on siiski selge, et õnnetusjuhtumi või ründe tõttu

saadud kehavigastused olid põhjuslikus seoses hiljem saabunud surmaga. RTsMSi § 22 tekstis viidatakse läbivalt nii hukkamisele kui ka surmale (vt eelnõu § 22 lg 5).

RTsMSi § 22 lõige 1 tunnistatakse kehtetuks, kuna säte on kavandatud muudatusi silmas pidades sisutu. RTsMSi § 22 lõikes 2 tehakse viide ühekordse hüvitise maksmisele eksperdi hukkamise või surma puhul ATSi § 49 alusel. Samas kohalduks ATSi § 49, arvestades RTsMSi §-s 22 sätestatud erisusi. Paragrahv 22 kohalduks kõigile seoses missioonil ülesannete täitmiseга hukkunud või surnud ekspertidele, mitte üksnes ametnikele ATSi tähenduses.

Kuigi üldjuhul on missioonile lähetatud eksperdid ametnikud, võidakse humanitaarabimissioonide puhul lähetada eksperti ka võlaõigusliku lepingu alusel (näiteks kirurg päästemeeskonna koosseisus). Lähtudes missioonile lähetatud ekspertide võrdse kohtlemise põhimõttest peaksid hüvitise määrad olema kõigile võrdsed, sõltumata sellest, kas isikud olid surma või hukkamise momendil avalikus teenistuses või mitte. Seetõttu viitab RTsMSi § 22 lõige 2, et hüvitis võidakse arvutada ka keskmise töötasu alusel. Teine erisus on sätestatud RTsMSi § 22 lõikes 5, mille kohaselt korraldab Välisministeerium riigi kulul hukkunud või surnud eksperdi põrmu toomise Eestisse, kui kulud ei kaeta kindlustuslepingu alusel. Täpsustus on vajalik, kuna kõik missioonile lähetatud eksperdid on kindlustatud ja üldjuhul on põrmu transport hõlmatud kindlustuskaitsega.

Kuna ATSi § 49 sätestab isiku hukkamise või surma korral hüvitise saamiseks õigustatud isikud ja nende määramise korra, tunnistatakse § 22 lõiked 3 ja 4 kehtetuks.

RTsMSi § 22 lõike 6 muudatusega täpsustatakse, et matuse korraldamise kulud kantakse ATSi §-s 49 sätestatud ulatuses.

RTsMS § 23 pealkiri viiakse kooskõlla TVTS terminitega, kuna kasutusele võetakse „töövõime vähenemine“.

RTsMSi § 23 sätestab ühekordse hüvitise maksmise ülesannete täitmisel töövõime kaotuse korral. Selle lõike 1 muudatusega viidatakse hüvitise maksmisel osalise või puuduva töövõime korral ATSi §-le 49, kusjuures säilivad RTsMSi §-s 23 ettenähtud erisused. Seega makstakse § 23 alusel ühekordset hüvitist kõigile lähetatud ekspertidele, sõltumata sellest, kas nad sündmuse toimumise hetkel olid ametnikud või mitte. Ravi- ja ravimikulud katab riik üksnes selles ulatuses, mida ei kaeta kindlustuslepingu alusel (vt § 23 lg 9). Sõltuvalt kindlustuslepingus ettenähtud piirmääradest on kindlustusandjal esmane kohustus nii ravi- kui ka ravimikulude katmiseks. RTsMSi § 23 lõike 8 muudatus täpsustab ühekordse hüvitise maksmist eksperdi ajutise töövõimetuse korral, viies sätte kooskõlla ATSi §-ga 49.

Paragrahv 24 tunnistatakse kehtetuks, kuna seoses muudatusega ei ole säte enam vajalik. Hüvitised viiakse kooskõlla ATSi-ga ning §-s 24 sisalduva regulatsiooni järele puudub vajadus.

Eelnõu § 1 punktiga 37 muudetakse TVTS rakendussätet § 54, mis muudab rakenduskõrgkooli seadust (edaspidi RakKKS). 29.03.2015 muutus RakKKS sõnastus. Sõnastuse muutmine tingis vajaduse muuta veel jõustumata sätet, et see oleks vastavuses kehtiva õigusega.

Eelnõu § 1 punktiga 38 asendatakse TVTS §-des 57 ja 61 läbivalt kuupäevad, mis on tingitud TVTS jõustumisaja edasilükkamisest poole aasta võrra.

Eelnõu § 1 punktiga 39 muudetakse TVTS rakendussätet § 57, mis muudab riiklikku pensionikindlustuse seadust (edaspidi RPKS).

RPKS § 61⁹ pealkiri muudetakse. Enne sai paragrahvi pealkirja kohaselt vaid seaduse 3. peatükki kohaldada seoses TVTS jõustumisega, nüüd aga tervet seadust. Samuti muudetakse sättes sisalduvaid kuupäevi seoses TVTS jõustumisaja muutumisega. Kogu paragrahv sõnastatakse ümber tagamaks korrektne normistruktuur ja sõnastus.

RPKS § 61⁹ täiendatakse lõikega 3, mis sätestab selle, et kuni 01.01.2016. aastani kehtinud RPKS redaktsiooni 3. ja 9. peatükki kohaldatakse edasi neile isikutele, kellel on õigus töövõimetuspensionile välislepingu alusel.

Eesti Vabariik on sõlminud kahepoolse sotsiaalkindlustuslepingu (edaspidi lepingud) Venemaa, Moldova, Kanada ja Ukrainaga, mille kaudu reguleeritakse valdavalt pensionide piiriülest määramist ja maksmist. Lepingute kohaldamisala on Eesti Vabariigi puhul sätestatud viite kaudu riiklikku pensionikindlustust reguleerivatele õigusaktidele. Erandiks on Kanadaga sõlmitud leping, mille kohaldamisalal on töövõimetuspension eraldi mainitud. Igal juhul kuulub kõikide lepingute kohaldamisalasse töövõimetuspension, mida reguleeritakse RPKSiga. Samuti kuuluvad lepingute kohaldamisalasse eriseaduste alusel makstavad pensionid. Seoses töövõimereformi rakendamisega töövõimetuspensionile RPKS alusel enam ei maksta. Seetõttu tekib küsimus, kuidas tuleks lepingute rakendamisel edasi toimida ja kas saab lõpetada töövõimetuspensionide maksmist teise lepingupoole territooriumil elavale isikule pelgalt selle tõttu, et riigisisene õigus muutub.

Eesti ühines rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooniga (edaspidi konventsioon) aastal 1991, mille artikkel 26 sätestab rahvusvaheliste lepingute täitmise kohustuslikkuse põhimõtte. Kehtib välislepingute täitmise primaarsus riigisisese õiguse ees, mistõttu riigisisese õiguse muutmisega ei tohiks ka välislepinguga võetud kohustustest ajutiselt kõrvale hoiduda seni, kuni pooled on lepingu muutmise osas kokkuleppe saavutanud. Seda põhimõtet toetab konventsiooni artikli 31 lõike 3 punkt b, mis sätestab, et rööbiti kontekstiga võetakse arvesse lepingu kohaldamise edaspidist praktikat, mis kehtestab osalisriikide kokkuleppe selle tõlgendamise suhtes. Edaspidine praktika tähendab siinkohal lepingu sõlmimisele järgnevat lepingu täitmise praktikat. Nimetatud lepingute puhul on senine praktika olnud töövõimetuspensionile maksmine töövõimetusriski realiseerumise korral, mistõttu on mõistlik seda jätkata kuni lepingute muutmiseni. Lepingute muutmiseks on kõigile neljale riigile tehtud ettepanek lepingute läbirääkimised uuesti avada. Siiski on riikidevaheliste lepingute läbirääkimiste protsess koos lepingu muutmise protokollide ratifitseerimisega mõlema lepinguriigi poolt aeganõudev ja sõltub paljuski teise lepingupoole tahtest.

TVTS jõustub juba 1. juulil 2016. Kuigi isikul tekib nõudeõigus töövõimetuspensionile kahepoolse lepingu alusel, on praktikas lepingu rakendajal ehk Sotsiaalkindlustusametil keeruline lepingut täita, kui RPKS-i alusel enam püsivat töövõimetust ja töövõimetuspensionile ei määrata ega maksta. Seetõttu nähakse eelnõus ette RPKS töövõimetuspensionide määramist ja arvutamist reguleeriva 3. ja 9. peatüki rakendamise jätkamine kahepoolsete lepingute suhtes kuni lepingute muutmiseni.

See tähendab ka 3. peatüki alusel välja antud määruste edasist kohaldamist:

- 1) püsiva töövõimetuse, selle tekkimise aja, põhjuse ja kestuse tuvastamise tingimused ja kord ning töövõimetuse põhjuste loetelu (§ 16 lg 9¹);
- 2) püsiva töövõimetuse tuvastamiseks ja ajutise töövõimetusele pikendamiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid;

- 3) töövõime kaotuse protsendi määramise korra ning püsiva töövõimetuse ekspertiisiks vajalike dokumentide loetelu ja vormid.

Eelnõu kohaselt jätkatakse töövõimetuspensionide maksmist RPKS alusel ainult teise lepingupoole territooriumil elavale inimesele. Eestis elavatele isikutele kohaldub TVTS ja RPKS üleminekusätted üldises korras. Kui aga Eesti töövõimetuspensionide saav inimene otsustab kolida teise lepingupoole territooriumilt Eestisse, makstakse talle pensioni edasi kuni määratud tähtaja lõpuni, arvestades lepingu sätteid. Samas on tal igal ajal õigus pöörduda Eesti Töötukassasse töövõime hindamiseks. Sel juhul toimub üleminek töövõimetuspensionide maksmiselt töövõimetoetuse määramisele riigisiselt reguleeritud üldises korras.

Kahepoolsed lepingud hõlmavad ka töövõimetuspensionide maksmist eriseaduste alusel, milleks on kaitseväeteenistuse seadus, politsei ja piirivalve seadus, kohtute seadus ja prokuratuuri seadus. Kaitseväeteenistuse seadust seoses töövõimereformiga ei muudetud, seega kehtiv töövõimetuspensionide maksmise kord jätkub.

Politsei ja piirivalve seadusega, kohtute seadusega ja prokuratuuri seadusega on üleminekuperiood ette nähtud ja täiendavat regulatsiooni ei ole vaja. Töövõimetuspension on nimetatud seaduste kohaselt ette nähtud seni kehtinud põhimõtete järgi neile isikutele, kellel on tuvastatud püsiv töövõime kaotus enne TVTS kehtima hakkamist (01.07.2016). Töövõimetuspensionide maksmist jätkatakse endises suuruses ka pärast seda, kui püsiva töövõime ekspertiisiga tuvastatud püsiv töövõimetuse periood on läbi saanud ilma kordusekspertiisi tegemata.

Seega makstakse kõikidele eriseaduste alusel töövõimetuspensionide saavatele isikutele, kes elavad teise lepingupoole territooriumil, töövõimetuspensionide edasi kuni vanaduspensionieani või kuni kahepoolse lepingu muutmiseni. Teise lepingupoole territooriumil elavatele isikutele, kes eriseaduste alusel töövõimetuspensionide enam saada ei hakka, tekib õigus taotleda töövõimetuspensionide käesoleva eelnõu alusel ehk üldistel alustel. Prokuratuuriseaduse §-s 60¹ on siiski sätestatud veel üks täiendav erisus. Nimelt makstakse teatud tingimuste täitumisel prokuröriks töötavatele inimestele, kelle töövõime langeb, prokuröri palga suurusega seotud töövõime hüvitist. Töövõime tuvastatakse veel järgneva viie aasta jooksul kuni 01.07.2021. Peale seda uusi juhtumeid ei teki ja isikutele, kellele makstakse 01.07.2021 seisuga töövõime hüvitist, jätkatakse selle maksmist töövõime hindamata. Ka see hüvitis kuulub kahepoolsete lepingute kohaldamisalasse, kuna see on lepingu mõttes riiklikku pensionikindlustust reguleeriva õiguse osa ja katab selgelt töövõimetuse riski.

RPKS §-i 61⁹ täiendatakse lõikega 4. Neile isikutele, kelle suhtes TVTSi ajavahemikus 01.07.2016–31.12.2016 ei rakendata, tehakse püsiva töövõimetuse ekspertiise endistel alustel. Isik esitab ekspertiisitaotluse Sotsiaalkindlustusametile ning SKA teostab arstliku ekspertiisi ning teeb otsuse. Ekspertiisitaotluse vorm, mille isik esitab, on kehtestatud sotsiaalministri 23. septembri 2008. aasta määrusega nr 58 „Püsiva töövõimetuse ekspertiisiks ning puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks vajalike dokumentide loetelu ja vormid“. Nimetatud määrust muudetakse alates 01.07.2016 (kaob PISTS volitusnorm) ning alates 01.01.2017 muutub täies ulatuses kehtetuks seoses püsiva töövõimetuse tuvastamise lõpetamisega ning RPKS vastava peatüki kehtetuks tunnistamisega.

Alates 01.07.2016, kui SKA-st püsiva töövõimetuse ekspertiisi taotleb isik soovib samal ajal ka puude raskusastme tuvastamist, kohaldatakse talle PISTS redaktsiooni, mis kehtis 01.01.2016. Kuna eelnimetatud määruse nr 58 muudatusega 01.07.2016 jääb sellest välja PISTS volitusnorm (seoses PISTS muutmise samuti alates 01.07.2016), ei saaks puude raskusastme tuvastamiseks enam määrusega 58 kehtestatud ekspertiisivormi kasutada.

Tagamaks, et isikud, kes taotlevad püsiva töövõimetuse ja puude raskusastme samaaegset tuvastamist, saaksid seda teha ühe taotluse alusel nagu praegugi, kohaldatakse RPKS § 16 lõike 11 puhul redaktsiooni, mis kehtis 01.01.2016 ehk siis omakorda 01.01.2016 kehtinud määrust nr 58.

RPKS § 61⁹ täiendatakse lõikega 5, millega sätestatakse, et lapsinvaliidi või alla 18-aastase lapseast invaliidi invaliidsuse tuvastamiseks tagasiulatuvalt kohaldatakse RPKS enne 2016. aasta 1. juulit kehtinud redaktsiooni. Lapsinvaliiduse või alla 18-aastase lapsinvaliidi tagasiulatuva tunnistamise sätte säilimine ja varem kehtinud korra kasutamine on õigustatud ja põhjendatud eelkõige seetõttu, et RPKS-s on mitmeid sätteid, mis võimaldavad lapsinvaliidi või alla 18-aastast lapsinvaliidi kasvatanud isikule pensionisoodustusi. Samuti seetõttu, et kehtiva RPKS alusel on isikutel olnud õigus taotleda lapsinvaliiduse tagasiulatuvat tuvastamist ja juba kasutada pensionisoodustusi. Seetõttu on põhjendatud kehtiva korra säilimine, et varem tagasiulatuvat tuvastamist taotlenud isikud ja alates 01.07.2016 tagasiulatuvat tuvastamist taotlenud isikud oleksid võrdselt koheldud.

Kehtiva RPKS § 28 lõike 2 punkt 7 kohaselt arvatakse pensioniõigusliku staazi hulka lapsinvaliidi ja alla 18-aastase lapseast invaliidi eest hoolitsemise aeg. Samuti on emal, isal, vanema abikaasal või hooldajal, kes on kasvatanud vähemalt kaheksa aastat alla 18-aastast keskmise, raske või sügava puudega last, viis aastat enne vanaduspensionikka jõudmist õigus soodustingimustel vanaduspensionile RPKS § 10 lõike 1 punkt 1 alusel. RPKS § 58 lõike 7 kohaselt loetakse lapsinvaliidi või alla 18-aastase lapseast invaliidi kasvatamine samaväärseks alla 18-aastase puudega lapse kasvatamisega. Näiteks kui isiku puhul on tagasiulatuvalt tuvastatud lapsinvaliidus 4 aasta eest ja alates 01.01.2000 on tuvastatud puue, on vanemal õigus teiste nõutavate tingimuste olemasolul soodustingimustel vanaduspensionile.

Lapsinvaliiduse tuvastamine on reguleeritud RPKS § 16 lõike 9¹ alusel kehtestatud sotsiaalministri 23. septembri 2008. aasta määrusega nr 57 „Püsiva töövõimetuse, selle tekkimise aja, põhjuse ja kestuse tuvastamise tingimused ja kord ning töövõimetuse põhjuste loetelu“. Kuna RPKS 3. peatükk „Töövõimetuspension“ ja selle alusel kehtestatud määrused tunnistatakse alates 01.07.2016 kehtetuks, on ka lapsinvaliiduse ja alla 18-aastase lapsinvaliidi tagasiulatuva tunnistamine eelnimetatud tähtajast kehtetud. Isikute õiguste tagamiseks on põhjendatud vastavate sätete säilimine. Seetõttu sätestatakse eelnõu §-s 61⁹, et lapsinvaliidi või alla 18-aastase lapseast invaliidi invaliidsuse tagasiulatuvaks tuvastamiseks kohaldatakse riikliku pensionikindlustuse seaduse enne 01.07.2016 kehtinud redaktsiooni.

Lapsinvaliidust saab tagasiulatuvalt määrata kuni PISTS-i jõustumiseni, kui võrd lapsinvaliidus tugines eelkõige lapse haigusseisundile. Lapsinvaliiduse määramise korral ei olnud ette nähtud rehabilitatsiooniteenuseid. Seega, kui isiku haigusseisund on tagasiulatuva perioodi osas kindlaks tehtud, saab teda tagasiulatuvalt tuvastada lapsinvaliidiks kuni puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse jõustumiseni, s.o kuni 31.12.1999. Alates 01.01.2000 jõustus PISTS ning lapsinvaliidust selle alusel ei tuvastata. PISTS alusel tuvastatakse puude raskusaste ning tagasiulatuvat puude raskusastme tuvastamist PISTS ette ei näe. PISTS kohaselt koostatakse igale esmakordselt puude raskusastet taotlevale lapsele rehabilitatsiooniplaan, milles nähakse ette tema arengut toetavad vajalikud rehabilitatsiooniteenused. Muuhulgas võetakse rehabilitatsiooniplaanis ettenähtud tegevused arvesse puude raskusastme tuvastamisel.

Seega, kui isik taotleb lapsinvaliidi või alla 18-aastase lapseast invaliidi invaliidsuse tagasiulatuvat tuvastamist ja esitatud dokumendid sisaldavad lapsinvaliidi või alla 18-aastase lapseast invaliidi invaliidsuse tagasiulatuvaks tuvastamiseks piisavalt andmeid, tuvastab

Sotsiaalkindlustusamet lapsinvaliidi või alla 18-aastase lapseast invaliidi invaliidsuse tagasiulatuvalt. Lapsinvaliidi või alla 18-aastase lapseast invaliidi invaliidsuse tuvastamist tagasiulatuvalt võib taotleda isik, tema seaduslik esindaja või teda lapsena vähemalt kaheksa aastat kasvatanud isik tema või tema seadusliku esindaja kirjalikul nõusolekul. Kirjalikku nõusolekut ei nõuta, kui isik on surnud, isikut lapsena vähemalt kaheksa aastat kasvatanud isikult on vanema õigused ära võetud või isiku või tema seadusliku esindaja asukohta ei ole võimalik kindlaks määrata.

Eelnõu § 1 punktiga 40 täiendatakse TVTS § 59 punktidega 1–4 (muutes vastavalt järgnevate punktide numeratsioonile).

TVTS § 59 punktiga 1 täiendatakse sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi *SHS*) § 11⁷ lõiget 1 punktidega 5 ja 6. Nimetatud punktidega täpsustatakse, et isikule sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastamisel lähtutakse muu hulgas inimese terviseseisundist (punkt 5) ja informatsioonist töötukassa poolt isikule varem osutatud tööturuteenuste kohta (punkt 6). Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse eelhindamise küsimustiku piloteerimise käigus on jõutud järeldusele, et isikule tervikliku teenusevajaduse tuvastamiseks on vajalik lähtuda ka eelnimetatud asjaoludest. Info isiku terviseseisundi kohta võib Sotsiaalkindlustusameti eelhindajal aidata jõuda otsuseni, et isik ei ole hetkel valmis rehabilitatsiooniks ja vajab hoopis tervishoiuteenust. Töötukassa poolt varem isikule osutatud tööturuteenuste kohta info saamine on vajalik, kuna sotsiaalse rehabilitatsiooni üks eesmärkidest on töövõime eelduste arendamise valdkonnas suurendada isiku valmisolekut võimetekohasele tööle asumiseks.

TVTS § 59 punktiga 2 muudetakse SHS § 11⁸ lõiget 2. Muudatuse kohaselt on Sotsiaalkindlustusameti sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastajal õigus saada isikult ja töötukassalt andmeid isiku töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse, töötuna arveloleku ja isikule varem osutatud tööturuteenuste - tööharjutuse, tööpraktika, karjäärinõustamise, tugiisikuga töötamise, töötamiseks vajaliku abivahendi ja tööalase rehabilitatsiooni teenuse osutamise kohta, mis on vajalikud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse täpsustamiseks.

Sotsiaalkindlustusametil on isiku sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastamiseks vaja saada töötukassalt töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust (koos TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmete, sh diagnoosidega) ning töövõime hindamise otsuse andmeid, kuna nii töövõime hindamise kui sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduse tuvastamisel tehakse kindlaks isiku funktsioone ja nende piiranguid. Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse eelhindajal ei ole võimalik isikut tema vajadustele vastavale sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele suunata vaid töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuses kirjeldatud funktsioonipiirangute alusel, kuna vaid isiku piirangute aluseks olevate diagnooside alusel on võimalik valida isikule sobiv asutus või rehabilitatsiooniprogramm.

Kuna enamus rehabilitatsiooniprogramme on välja töötatud diagnoosipõhiselt, siis ei ole võimalik isikule sobivat programmi valida, kui puudub info piirangu aluseks olevate diagnooside kohta. Samuti on paljud rehabilitatsiooniteenuse pakkujad spetsialiseerunud väga konkreetsele sihtgrupile, näiteks asutus tegeleb ainult täisealiste skisofreeniahaigetega või ainult pimekurtide lastega. Sotsiaalkindlustusamet lähtub sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduse hindamisel ja teenuse eesmärgi seadmisel töövõime hindamise eksperdiarvamuses välja toodud rehabilitatsioonivajaduse soovitusel. Töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse saamine on vajalik ka selleks, et isikut ei hinnataks korduvalt samades küsimustes nii töötukassa kui Sotsiaalkindlustusameti poolt.

Isiku sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajadust hindab Sotsiaalkindlustusameti töötaja või ametnik (eelhindaja). Kui eelhindaja hindab inimese sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse

vajadust töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse alusel, siis on talle antud juurdepääsuõigus ka eksperdiarvamuses piirangu aluseks olevatele TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmetele, sh diagnoosidele. Seejuures ei pea eelhindaja olema tervishoiuteenuse osutaja ega arstiõppe läbinud isik, kuna eelhindaja ei sea kahtluse alla tervise infosüsteemi andmete, sh diagnooside, adekvaatsust ega osuta tervishoiuteenust, vaid võtab eelnimetatud andmeid faktiliste asjaoludena aluseks sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse hindamisel ning isikule tema terviseseisundist lähtuvalt sobivaima spetsialiseerunud rehabilitatsiooniteenuse osutaja või programmi valimisel.

Sotsiaalkindlustusamet ei salvesta eksperdiarvamuses piirangute aluseks olevaid terviseandmeid asutuse infosüsteemi ning need kuvatakse vaid sellele töötajale või ametnikule, kelle töö- või ametiülesandeks on hinnata sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajadust. Delikaatsete isikuandmete turvaline töötlemine on tagatud läbi ametijuhenditest tulenevate kohustuste ja infosüsteemist tulenevate õiguste piirangutega. Ametijuhendi ja ametijuhendis toodud ülesannete alusel taotletakse töötajale või ametnikule infosüsteemide kasutamise õigused vastavalt Sotsiaalministeeriumi valitsemisala juhendile.

Sotsiaalse rehabilitatsiooni üks eesmärkidest on isiku töövõime eelduste arendamine, et suurendada tema valmisolekut võimetekohasele tööle asumiseks (SHS § 11⁷ lg 2 p 4). Seetõttu on Sotsiaalkindlustusameti eelhindajal vaja ka teavet, mille põhjal hinnata, kas sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus võiks suurendada isiku valmisolekut võimetekohasele tööle asumiseks. Selleks, et hinnata isiku abivajadust ja tema olukorda terviklikult ning seada saavutatavaid eesmärke, vajab Sotsiaalkindlustusamet töötukassalt infot selle kohta, milliseid tööturuteenuseid on isik viimase kahe aasta jooksul saanud. Tööharjutus, tööpraktika ning tugiisikuga töötamise teenus on tööturuteenused, mis on suunatud töökogemuse saamise, tööharjumuse kujundamiseks ning töötamise toetamiseks. Juhul, kui päring annab vastuse, et inimene on viimase kahe aasta jooksul osalenud nimetatud teenustel, pöördub Sotsiaalkindlustusamet juhtumikorralduse põhimõttel täpsema info saamiseks töötukassa poole. Selle informatsiooni põhjal saab Sotsiaalkindlustusameti eelhindaja vajaliku teabe, kas inimesel ilmnes teenuse saamisel sotsiaalseid probleeme (suhtlemise baasoskuste puudumine, enesehügieenoskuste puudumine, kella tundmine vms), millega tuleks ka sotsiaalse rehabilitatsiooni käigus tegeleda (ning sealjuures leida isiku vajadustele ja eesmärkidele sobiv rehabilitatsiooniteenus või –programm).

Samuti vajab Sotsiaalkindlustusamet isiku töövõime arenemise eelduste loomiseks töötukassalt andmeid karjäärinõustamise teenuse saamise kohta, selleks, et juhtumikorralduse kaudu töötukassast täpsustada, millises valdkonnas tuleks arendada isiku töövõime arenemise eeldusi. Mida täpsemalt on teada, mis on isiku võimetele/teadmiste/oskustele vastav võimalik töö, seda täpsemalt saab sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse abil isikut toetada ja suurendada võimalust, et isik saab minna uuesti tööturuteenuseid saama ja sealt edasi avatud tööturule.

Kuna rehabilitatsiooniplaan on aluseks ka abivahendi määramisel, on tarvis infot isikule varem soovitatud/eraldatud töötamiseks vajaliku abivahendi kohta, vältimaks dubleerimist kahe süsteemi vahel.

SHS § 11⁸ lõike 2 punkti 2 kohaselt on Sotsiaalkindlustusameti sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastajal õigus saada puude tuvastamisel arstiõppe läbinud isiku arvamust isiku puude raskusastme kohta ning puude raskusastme tuvastamise otsuse andmeid. See informatsioon on vajalik, et suunata isik tema vajadusele vastavat rehabilitatsiooniteenust saama. SHS § 11⁸ lõige 2 punkti 3 kohaselt on Sotsiaalkindlustusameti sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse tuvastajal õigus saada ka töövõimetuse tuvastamisel arstiõppe läbinud isiku arvamust isiku töövõimetuse määra kohta ja töövõimetuse tuvastamise

otsuse andmeid. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on töövõimetust määratud kuni pensionieani, seega võivad veel kolmkümmend viis aastat taotleda rehabilitatsiooniteenust teatud hulk inimesi varem määratud töövõimetuse määra alusel. TVTS § 59 punktiga 3 täiendatakse SHS §11¹⁶ lõikega 1¹, mis loob õigusliku aluse, et erihoolekandeteenuse vajaduse tuvastamisel lähtub Sotsiaalkindlustusameti juhtumikorraldaja isiku toimetulekuvõimest, tegevusvõimest, osalusvõimest, terviseseisundist ja informatsioonist töötukassa poolt osutatud tööturuteenuste kohta. 2014. aastal Riigikogus vastu võetud sotsiaalhoolekande seaduse ja tööturuteenuste ja -toetuste seaduste muutmise seadusega (eelnoõ nr 693 SE) muudeti erihoolekandeteenuse vajaduse tuvastamise regulatsiooni selliselt, et erihoolekandes toetavatele teenustele suunamisel (toetatud elamine, kogukonnas elamine, toetatud töötamine) ei pea igakordselt koostama rehabilitatsiooniplaani, vaid Sotsiaalkindlustusameti juhtumikorraldaja võib isiku psühhiaatri hinnangu ja muu teenuse vajaduse väljaselgitamiseks suunata vajaliku informatsiooni olemasolul vastavale erihoolekandeteenusele. Suunamisotsuse tegemisel lähtub juhtumikorraldaja käesoleva muudatusega sätestatavatest asjaoludest, mis varasemalt sai isiku kohta kogutud rehabilitatsiooniplaani koostamise raames. Loetletud asjaolud tulenevad erihoolekandeteenuste eesmärgist toetada inimese võimalikult iseseisvat toimetulekut, arendada psühhosotsiaalse toimetuleku toetamist, igapäevaelu toimetulekuoskuste ja tööoskuste kujundamist.

TVTS § 59 punktiga 4 täiendatakse SHS-i § 11¹⁶ lõikega 9, mille kohaselt antakse Sotsiaalkindlustusameti erihoolekandeteenuse vajaduse tuvastajale õigus saada isikult ja töötukassalt andmeid isiku töötuna arveloleku ja isikule varem osutatud tööturuteenuste - tööharjutuse, tööpraktika, tugiisikuga töötamise ja tööalase rehabilitatsiooni teenuse - osutamise kohta. Need andmed on vajalikud erihoolekandeteenuse vajaduse täpsustamiseks. Tööturuteenuste osutamise andmeid on vaja selleks, et Sotsiaalkindlustusameti juhtumikorraldaja saaks erihoolekandeteenuste vajaduse tuvastamisel hinnata isiku abivajadust ja ka seda, kas isik võib vajada oma toimetulekuoskuste parandamiseks lisaks mõnda muud teenust. Näiteks, töötamise toetamise teenust, mille eesmärk on toetada psüühilise erivajadusega isikut tema võimetele sobiva töö otsimisel ning töötamise ajal. Kui inimene on tööturuteenust saanud, saab Sotsiaalkindlustusamet pöörduda töötukassa poole täpsema info saamiseks, et hinnata isiku erihoolekandeteenuse vajadust. Samuti aitab see kindlaks teha, millised erihoolekandeteenused aitaksid kõige paremini kaasa isiku võimalikult iseseisvale toimetulekule.

Näiteks, teave tugiisikuga töötamise teenuse saamise kohta on vajalik selleks, et teada, milline on isiku kõrvalabi vajadus. Kuna igapäevaelu toetamise teenuse, töötamise toetamise teenuse ja kogukonnas elamise teenuse eesmärgid on seotud isiku tööoskuste kujundamisega, isikule sobiva töö otsimise ja isiku toetamisega tema töötamise ajal, vajab Sotsiaalkindlustusamet infot nende teenuste saamise kohta, mis on suunatud töökogemuse saamisele, tööharjumuse kujundamisele ning töötamise toetamisele. Selle põhjal saab Sotsiaalkindlustusameti juhtumikorraldaja hinnata isiku erihoolekandeteenuse vajadust ning seada eesmärgid isiku suunamisel teenust saama.

Lisaks saab juhtumikorraldaja tegeleda isikuga juhtumikorralduse põhimõttel ning välja selgitada teenuseosutajale edastada info selle kohta, millised probleemid ja takistused esinesid (nt tööjõudluse või suhtlemise valdkonnas) ja mida peaks teenuse osutamisel teenuseosutaja arvestama, et edaspidi inimene saaks ja suudaks üldiseid tööturuteenuseid kasutada. Kuna isiku hindamine erihoolekandeteenuse vajaduse väljaselgitamiseks ei sisalda praktiliste ülesannete läbiviimist, on väga oluline saada infot selle kohta, kuidas isik realselt nt kollektiivis suhtlemise või töö planeerimisega hakkama sai. Info on vajalik, leidmaks toetavat erihoolekandeteenust, mis võimalikult hästi vastaks isiku erivajadusele.

Eelnõu § 1 punktiga 41 täiendatakse TVTS § 59 punktiga 10, millega muudetakse SHS § 11⁵⁹ lõikeid 3 ja 4.

SHS § 11⁵⁹ lõikes 3 tehtava muudatuse kohaselt on Sotsiaalkindlustusametil abivahendi eest tasu maksmise kohustuse ülevõtmise otsustamisel õigus saada tööealise isiku puhul töötukassalt andmeid isikule töötamiseks vajaliku abivahendi tasuta kasutamiseks andmise kohta. See on vajalik, et välistada olukorda, kus isik saab kaks sama funktsionaalsusega abivahendit (ühe töötukassalt ja teise Sotsiaalkindlustusametilt). Samas ei ole varem töötukassa poolt tasuta kasutada antud tööalane abivahend alati käsitatav välistava asjaoluna, vaid ühe osana inimese jaoks terviklikust abistavate meetmete paketist. Nimelt hindab Sotsiaalkindlustusamet erijuhtumite menetlemisel sotsiaalsüsteemi poolt abivahendi eest tasu maksmise kohustuse ülevõtmisel isikut tervikuna ning koosmõjus töötamiseks vajaliku abivahendiga. Sellisel juhul võib tööalane abivahend katta inimese töö tegemisega seotud vajalikke kõrgemaid või spetsiifilisi funktsionaalsuseid ning sama funktsionaalsust ei pea katma sotsiaalsüsteemi poolt kompenseeritav abivahend või vastupidiselt just katma puuduolevaid funktsionaalsuseid. Infovahetusega tekib võimalus isiku maksimaalse töövõime saavutamiseks luua töötamiseks vajaliku abivahendi ja Sotsiaalkindlustusameti poolt kompenseeritava abivahendi koosmõjus toetav terviklik lahendus.

SHS-i § 11⁵⁹ lõiget 3 täiendatakse selliselt, et abivahendi eest tasu maksmise kohustuse ülevõtmise erandi kohaldamise taotlemisel on Sotsiaalkindlustusametil õigus esitada päringuid ja saada andmeid teistest riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogudest. Andmeid teistest riigi ja kohalike omavalitsuste andmekogudest on vaja selleks, et määratleda isikute õigustatuse aluseid, saada vajalikke sisendeid erietsuste tegemiseks ning täpsustamaks abivahendite vajadust näiteks õppimisega seoses. Neid andmeid saab Eesti Hariduse Infosüsteemist. Samuti võib olla vaja saada andmeid isiku omaosaluse vähendamiseks sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrist (toimetulekutoetuse maksmise andmed). Andmekogude omavaheline infovahetus tagab, et riik ei dubleeriks info kogumist ning info vahetus toimuks võimalikult ressursisäästlikult ning ilma paber kandjata.

SHS-i § 11⁵⁹ lõikes 4 tehakse täpsustus, millega ei võrdsusta isiku pöördumist abivahendi üürija või müüja poole, kui esitab esmakordse taotluse või taotleb erandit. Nimetatud juhtudel tuleb tasu maksmise kohustuse ülevõtmise taotlus esitada Sotsiaalkindlustusametile. Eelnõuga lisatav täpsustus puudutab vaid esmakordseid ja erandi taotlejaid. Kui isik esitab korduva taotluse ega taotle erandit, võrdsustatakse jätkuvalt pöördumine abivahendi müüja või üürija poole tasu maksmise kohustuse ülevõtmise taotluse esitamisega.

Eelnõu § 1 punktiga 42 jäetakse TVTS §-st 60 välja punkt 5, millega muudetakse SMS-i. TVTS § 60 punkti 5 muudatusega samasisuline muudatus tehakse eelnõu §-s 5, millega muudetakse kehtivat SMS-i. Vt selgitust eelnõu § 5 punkti 1 juures.

Eelnõu § 1 punktiga 43 muudetakse tulumaksuseadust (TuMS). TuMS § 19 lõike 3 punkt 12 sätestab hüvitised ja toetused, mida ei maksustata tulumaksuga. Kehtiv säte viitab kehtetuks tunnistatud sätetele, kuna hüvitiste regulatsioon viidi ühtlustamise eesmärgil üle avaliku teenistuse seadusesse. Käesoleva muudatusega nimetataksegi need hüvitise ja toetuse saajad, kellele kehtib edaspidigi tulumaksusoodustus. Isikute ring jääb võrreldes kehtiva õigusega samaks.

Eelnõu § 1 punktiga 44 muudetakse TVTS rakendussätet § 63, mis muudab turvaseadust (TurvaS).

TVTS § 63 täiendatakse punktiga 2 ning muudetakse järgmiste punktide nummerdust.

TurvaS § 34 lõige 1 sätestab hüvitise maksmise turvaülesannete täitmise tagajärjel vähenenud töövõime korral. Lisatud punktiga täiendatakse TurvaS §-i 34 lõikega 1¹, mis täpsustab, et lõikes 1 nimetatud seose isiku töövõime ulatuse ja turvaülesande täitmise vahel tuvastab Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik, võttes aluseks andmed isiku tervisliku seisundi kohta ja lähtudes avaliku teenistuse seaduse paragrahvis 49¹ lõigetes 2–5 sätestatust, mis reguleerivad seose tuvastamiseks vajalikku andmevahetust Sotsiaalkindlustusameti ja tervise infosüsteemi vahel.

Eelnõu § 1 punktiga 45 muudetakse TVTS rakendussätet § 70, mis muudab veterinaarkorralduse seadust (VetKS).

TVTS § 70 täiendatakse punktiga 2 ning muudetakse järgmiste punktide nummerdust.

VetKS § 15 lõige 3 sätestab hüvitise maksmise veterinaararsti volitusega seotud ülesannete täitmise tagajärjel vähenenud töövõime korral. Lisatud punktiga täiendatakse VetKS §-i 15 lõikega 5, mis täpsustab, et lõikes 3 nimetatud seose isiku töövõime ulatuse ja volitatud veterinaararsti volitustega seotud ülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel tuvastab vajadusel Sotsiaalkindlustusamet avaliku teenistuse seaduse paragrahvis 49¹ sätestatud korras. Seose tuvastab Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isik, võttes aluseks andmed isiku tervisliku seisundi kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 46 täiendatakse TVTS § 72 punktiga 1.

Eelnõuga täiendatakse TVTS § 72 punktiga 1, millega muudetakse ÕÕS § 5 lõike 2² punkti 1. Alates 01.01.2017 ei hinda Sotsiaalkindlustusamet enam püsivat töövõimetust. TVTS jõustumisel hakatakse hindama inimese töövõimet. Kui isiku töövõime on vähenenud määratakse selle ulatus järgmiselt: osaline töövõime, kui töötamine on osaliselt takistatud, ja puuduv töövõime, kui inimene ei ole võimeline töötama. Eelnõuga asendatakse ÕÕS § 5 lõike 2² punkti 1 tekstiosa „töövõime püsiva kaotusega 80–100 protsenti“ sõnadega „puuduva töövõimega“. Õigusselguse huvides esitatakse TVTS § 72 punkti 1 terviktekst.

Eelnõu § 1 punktiga 47 muudetakse TVTS § 72 punkti 6.

Eelnõuga muudetakse TVTS § 72 punkti 6 sõnastust, millega täiendatakse ÕÕS § 28 lõikega 16 (vt ka üle-eelmist muudatust, millega muudeti TVTS § 72 punktide numeratsiooni).

TVTS § 72 punkti 6 muutmise vajadus tuleneb TVTS § 72 täiendamisest punktiga 1. Arvestades, et ÕÕS § 5 lõike 2² punktis 1 asendati tekstiosa „töövõime püsiva kaotusega 80–100 protsenti“ sõnadega „puuduva töövõimega“, on ka rakendussättes vaja viidata muudetud sättele (§ 5 lõike 2² punktile 1).

Eelnõu § 1 punktidega 48–51 muudetakse TVTS jõustumissätet. Eelnõuga muudetakse TVTS jõustumise aega poole aasta võrra. TVTS sätted, mis pidid jõustuma 2016. aasta 1. jaanuaril jõustuvad eelnõu järgi 2016. aasta 1. juulil. Need TVTS sätted, mis pidid jõustuma 1. juulil 2016, jõustuvad nüüd 2017. aasta 1. jaanuaril. Samuti jõustub pool aastat hiljem, ehk 2021. aasta 1. jaanuari asemel 2021. aasta 1. juulil TVTS § 48 punkt 3.

TVTS § 59 punktid 1–4, 6 ja 10 jõustuvad 1. jaanuaril 2016, sest siis hakatakse isikutele SHS alusel teenuseid osutama. Teenuseid hakatakse osutama enne TVTS jõustumist, et anda isikutele harjumisaeg. TVTS § 66 punktid 2 ja 3, millega muudeti TTTSis töötukassasse vastuvõtule tuleku korda paindlikumaks, jõustuvad 01.01.2016. Töötukassasse isiklikult vastuvõtule tulemise võib asendada telefoni teel vms pöördumisega, kui see on raskendatud

tervise seisundi, puude või muust erivajaduse tõttu. Kuigi TVTS jõustumine lükatakse poole aasta võrra edasi, alustab töötukassa juba 2016. aasta algusest tervise- ja tööministri 27.03.2015 käskkirja nr 57 „Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale“ alusel tööturuteenust osutamist. Seetõttu jõustuvad TVTS § 66 punktid 2 ja 3 samal ajal, st 01.01.2016.

Paragrahviga 2 muudetakse puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadust.

Eelnõu § 2 punktiga 1 muudetakse PISTS § 2 lõike 2¹ esimest lauset ning jäetakse välja lauseosa „ja puudest tulenevad lisakulud“. Kehtiva seaduse alusel tuvastatakse tööealisel inimesel puudest tulenevad lisakulud ning toetust makstakse vastavalt lisakulude suurusele. Lisakulud arvutatakse algoritmi abil, võttes arvesse ekspertiisitaotlusel olevaid valikvastuseid. Alates 1. juulist 2016 hakatakse puude raskusastme tuvastamiseks ja töövõime hindamiseks kasutama ühist uut taotlust ning praegu kehtiv ekspertiisitaotluse vorm tunnistatakse kehtetuks. See omakorda tähendab, et senist algoritmi puudest tulenevate lisakulude arvutamiseks enam kasutada ei saa.

Lisakulude arvutamine rakendus 2008. a oktoobris ning selle idee oli toetada puuetega inimeste aktiivsust, sidudes toetuse suuruse lahti puude raskusastmest ning makstes toetust vastavalt puudest tulenevate lisakulude suurusele. Eeldati, et aktiivsematel inimestel on suuremad kulud. Aktiivsuse toetamise eesmärk ka saavutati, mida kinnitab asjaolu, et väga paljud keskmise puudega inimesed hakkasid pärast PISTS 2008. a muudatust saama senisest suuremat toetust. Puudest tulenevateks lisakuludeks loetakse kulud ravimitele, abivahenditele, eririietusele ja -jalatsitele, eritranspordile, kommunikatsioonivahenditele ning enesehooldus- ja majapidamiskuludele (edaspidi *lisakulu komponendid*).

Lisakulude arvutamise jätkamiseks kaaluti võimalust lisada uuele puude raskusastme tuvastamise taotlusele praegused küsimused (ligikaudu 50 küsimust) puudest tulenevate lisakulude kohta. Selleks, et taotluse küsimustik tervikuna ei muutuks liiga pikaks ning inimestel oleks lisakuludega seonduvatele küsimustele lihtsam vastata, vähendati lisakuludega seonduvate küsimuste arvu võrreldes kehtiva ekspertiisitaotlusega 22-le küsimusele. Lisakulude küsimused arutati läbi Eesti Puuetega Inimeste Koja esindajatega. Kokkulepitud küsimustiku testimisest võttis osa 33 inimest. Testimine näitas, et kavandatud kujul lisakulude kohta küsimuste esitamine annab sõltumata puude raskusastmest valdavalt kõigile taotlejatele enamiku lisakulu komponentide lõikes maksimaalse toetuse. Selliselt kaoks tööealiste inimeste lisakulude määramises toetuse diferentseeritus sõltuvalt inimese piirangutest ning ka aktiivsuse toetamine.

Võttes arvesse, et senist ekspertiisitaotluse küsimustikku ja sellega seotud algoritmi toetuse arvutamiseks edaspidi kasutada ei saa ning lisakuludega seonduvate küsimuste lisamine uuele puude raskusastme tuvastamise taotlusele muudaks taotluse ülemäära pikaks ja inimesele koormavaks, ent ei annaks toetuse suuruses oodatud erisust sõltuvalt inimese piirangutest, otsustati siduda toetuse suurus puude raskusastme ja valdkonnaga, milles funktsiooni piirang esineb. Seda toetavad ka eelnimetatud testimise tulemused, kust nähtus, et toetuse suurust mõjutasid pigem puude raskusaste ja funktsiooni piirangu valdkond. Toetuste uute suuruste kujundamisel lähtutakse senise toetuste määramise statistikast (toetuste keskmised suurused puude raskusastmete ja funktsiooni piirangu valdkondade kaupa). Kehtiva meetodika alusel arvutatud toetused arvestavad inimeste aktiivsust, seega jääb see komponent sisse ka uutesse toetustesse.

Eelnõu § 2 punktiga 2 tunnistatakse PISTS § 2 lõige 2² kehtetuks. Nimetatud lõige loetleb puudega tööealise inimese puudest tulenevate lisakulude komponendid. Kuna lisakulusid edaspidi enam ei arvutata, kaob ka vajadus lisakulude komponente seaduses loetleda.

Eelnõu § 2 punktiga 3 muudetakse PISTS § 2². Arvestades paragrahvis tehtavate muudatuste sisu ja mahtu, sõnastatakse kogu paragrahv tervikuna uuesti. Paragrahvi pealkiri muudetakse ning sõnastatakse järgmiselt: „Puude raskusastme tuvastamise taotlemine“. Muudatusega jäetakse paragrahvist välja puude raskusastme tuvastamisega seotud sätted. Paragrahv jääb reguleerima üksnes puude raskusastme tuvastamise taotlemise menetlust. Tuvastamise menetlus ning puude raskusastme kestus reguleeritakse eraldi §-dega 2³ ja 2⁴.

Lõigetes 1 ja 2 sätestatakse puude raskusastme tuvastamise taotluse esitamine. Lõike 1 kohaselt esitab isik puude raskusastme tuvastamise taotluse Sotsiaalkindlustusametile.

Lõike 2 kohaselt võib tööealine isik taotleda puude raskusastme tuvastamist Sotsiaalkindlustusametilt ka töötukassa kaudu, kui vastav taotlus esitatakse koos töövõime hindamise taotlusega. Nimetatud sätetes sisulist muudatust ei tehta, muudetakse üksnes nende asukohta paragrahvis. Kuna puude raskusastme tuvastamise protsess algab taotluse esitamisega, on vastavate sätete asukoht menetluslikult loogiline.

Lõigetes 3 ja 4 sätestatakse volitusnormid, mille alusel valdkonna eest vastutav minister kehtestab määrusega puude raskusastme taotlustele kantavad andmed (tööealisele isikule ja isikule, kes ei ole tööealine).

Lõike 3 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega tööealise inimese puude raskusastme tuvastamise taotlusele kantavate andmete loetelu. Tegemist on uue volitusnormiga seaduses. Volitusnormi vajadus tuleneb asjaolust, et edaspidi kehtestatakse seniste dokumendivormide asemel andmekoosseisud. Kehtiva PISTS alusel tuleb tööealisel inimesel puude raskusastme tuvastamiseks täita ekspertiisitaotluse vorm, mis on kehtestatud sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määrusega nr 58 „Püsiva töövõimetuse ekspertiisiks ning puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks vajalike dokumentide loetelu ja vormid“. Nimetatud määrus muutub 01.07.2016 (puude osas, sest volitusnorm kaob § 2² muutmisega) ning muutub kehtetuks alates 01.01.2017, sest töövõimetuse asemel hakatakse hindama töövõimet. Eelnõu jõustumisel kasutatakse tööealise inimese puude raskusastme tuvastamiseks samu andmeid, mida kasutatakse töötukassas töövõime hindamiseks (nn ühe ukse poliitika raames taotluste ühtlustamine). Taotlusele kantakse puude raskusastme tuvastamist taotleva inimese nimi, sünniaeg ja sugu või isikukood, kontaktandmed, andmed hariduse ja töötamise, abivahendite ja kõrvalise abi kasutamise ning rehabilitatsiooni kohta. Samuti kantakse taotlusele töövõimet välistavate seisundite loetelu ning inimese kehalist ja vaimset võimekust iseloomustavate valdkondade loetelu. Töövõimet välistavate seisundite loetelu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega vastavalt TVTS § 5 lõikele 4. Seega on puude raskusastme tuvastamise taotluse andmed ja töövõime hindamise taotluse andmed kattuvad.

Lõike 4 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega lapse ja vanaduspensioniaalse inimese puude raskusastme tuvastamise taotlusele kantavate andmete loetelu. Tegemist on uue volitusnormiga seaduses. Volitusnormi vajadus tuleneb asjaolust, et edaspidi kehtestatakse dokumendivormide asemel andmekoosseisud. Kehtiva PISTS-i alusel tuleb lapsel ja vanaduspensioniaalsel inimesel puude raskusastme tuvastamiseks täita ekspertiisitaotluse vorm, mis on kehtestatud sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määrusega nr 58 „Püsiva töövõimetuse ekspertiisiks ning puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks vajalike dokumentide loetelu ja vormid“. Nimetatud määrus on alates 01.01.2017 kehtetu, sest

töövõimetuse asemel hakatakse hindama töövõimet. Uut dokumendivormi ei kehtestata, st ekspertiisitaotluse vormi asemel kehtestatakse andmete loetelu. Kuna laste ja vanaduspensioniealiste inimeste puude raskusastme taotlemise ja tuvastamise osas käesoleva eelnõuga muudatusi ei tehta, on käesoleva lõike alusel kehtestatava määruse andmekoosseis sama, mis praegu kehtiva määruse dokumendivormil. Taotlusele kantakse järgmised andmed: puude raskusastme tuvastamist taotleva inimese nimi, sünniaeg ja sugu või isikukood, kontaktandmed, andmed õppimise või töötamise kohta, andmed tervises seisundist tingitud kõrvalabi, juhendamise ja järelevalve vajaduste kohta, andmed elutingimuste kohta, andmed tervises seisundi muutuste kohta.

Lõikes 5 sätestatakse, et puude raskusastme tuvastamise taotluse esitamise päevaks loetakse päev, millal taotlus esitatakse Sotsiaalkindlustusametile või käesoleva § 2² lõikes 2 sätestatud juhul töötukassale. Töötukassale saab esitada taotluse tööealine inimene vaid juhul, kui ta taotleb puude raskusastme tuvastamist samaaegselt töövõime hindamisega. Taotluse võib esitada ka posti teel. Sellisel juhul loetakse taotluse esitamise päevaks lähtekoha postitempli kuupäev. Puude raskusastme tuvastamise taotluse esitamise päev loob isikutele õigusi ning seetõttu on ka taotluse esitamise päeva sätestamine vajalik.

Eelnõu § 2 punktiga 4 loetakse senine PISTS § 2³ uueks §-ks 2⁵. Lisaks täiendatakse PISTS-i kahe uue paragrahviga 2³ ja 2⁴. Muudatus on vajalik, et erinevalt kehtivast seadusest oleksid menetluslikult järjestatud ja loogiliselt paigutatud puude raskusastme tuvastamise taotlemine, tuvastamine ja kestus. Sellest tulenevalt sätestatakse puudega isiku kaarti reguleeriv pärast puude raskusastme ja tuvastamise taotlemist, tuvastamist ja kestust.

Paragrahviga 2³ reguleeritakse puude raskusastme tuvastamine.

Lõikes 1 sätestatakse, et puude raskusastme tuvastab Sotsiaalkindlustusamet, kaasates vajadusel arstiõppe läbinud isikuid. Kehtiva PISTS kohaselt kaasatakse ekspertiisi tegemiseks ekspertarste, kellega Sotsiaalkindlustusamet sõlmib tsiviilõigusliku lepingu. Eelnõu kohaselt kaasab Sotsiaalkindlustusamet vajadusel arstiõppe läbinud isikuid ning nimetatud isikute ametinimetustega seonduv puudutab Sotsiaalkindlustusameti sisemist töökorraldust. Arstiõppe läbinud isikuid kaasates ei piirdu kaasatavate isikute ring enam ekspertarstiga, vaid kaasata võib ka arstiõppe läbinud Sotsiaalkindlustusameti töötajaid või ametnikke ning vajadusel korral sõlmida võlaõigusliku lepingu ka arstiõppe läbinud isikuga, kes ei ole Sotsiaalkindlustusameti töötaja või ametnik. Kuna puude raskusastme tuvastamiseks kasutatakse terviseandmeid, on vajalik täpsustada, et kaasatav isik peab olema läbinud arstiõppe.

Lõikes 2 sätestatakse, et Sotsiaalkindlustusameti ekspertiisiga tegeleval töötajal või ametnikul on isiku nõusolekul ligipääs tervise infosüsteemi andmeid edastanud arstide ees- ja perekonnanimedele.

Ekspertiisiga tegelev töötaja või ametnik kontrollib ekspertiisiks vajalike andmete olemasolu, muuhulgas seda, kas inimese taotlusel märgitud raviarstid on edastanud andmeid tervise infosüsteemi. Nimetatud kontroll on vajalik selleks, et inimese taotlusel märgitud raviarstid oleksid andnud tervise infosüsteemi tervise andmeid, et hiljem oleks võimalik nende andmete alusel puuet tuvastada. Töötaja või ametnik sisestab taotleja isikukoodi tervise infosüsteemi ning talle kuvatakse vaid arstide nimed, kes on taotleja kohta tervise infosüsteemi andmeid edastanud. Kui loetelus ei sisaldu arsti nime, keda taotleja on taotluses nimetanud, teeb ametnik või töötaja arstile nõude terviseandmete saamiseks. Kui kõik arstid on terviseandmed edastanud, suunab ametnik taotluse arstiõppe läbinud isikule. Seega on andmete olemasolu fakti kontrollimine tervise infosüsteemist pigem tehnilist laadi töö, milleks ei ole otstarbekas

kasutada arstiõppe läbinud isiku ressursi. Käesolev päring ei hõlma delikaatseid isikuandmeid, päringu vastuseks on ainult arsti ees- ja perekonnanimi.

Tegemist on andmete piiramisega võrreldes nende andmetega, mis nimetatud ametnikele või töötajatele kehtiva PISTS alusel kättesaadavad on. Muudatus on vajalik õigusselguse huvides, kuna ekspertiisiga tegelev ametnik ei oma ka praegu õigust vaadata samu andmeid, mida vaatab kehtiva PISTS kohaselt ekspertarst. Tervise infosüsteemis olevad andmed on meditsiinilised andmed, mida oskab hinnata vaid erialase pädevusega spetsialist, see tähendab arst. Seetõttu jääb ekspertiisiks vajalikele andmetele ligipääs vaid Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isikutele, so ekspertarstile ja Sotsiaalkindlustusameti arstiõppe läbinud töötajale või ametnikule ning võlaõigusliku lepingu alusel teenust osutavale arstiõppe läbinud isikule.

Lõikega 3 nähakse ette, et eelnõu jõustumisel on Sotsiaalkindlustusameti kaasatud arstiõppe läbinud isikutele isiku nõusolekul ligipääs tervise infosüsteemis olevatele puude raskusastme tuvastamiseks vajalikele järgmistele andmetele: andmed andmete esitaja kohta, andmed ambulatoorsete visiitide ja haiglas viibimiste kohta ning andmed ravimite kohta. Delikaatsete isikuandmete kaitse tagamiseks on sotsiaalministri 29. mai 2012. a määrusega nr 18 „Puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks, püsiva töövõimetuse tuvastamiseks ning ajutise töövõimetuse pikendamiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid“ täpsustatud, millistele andmetele nimetatud juurdepääsuõigus laieneb (vastav volitusnorm on sõnastatud § 2³ lõikes 5). Etteruttavalt olgu märgitud, et ka määrust nr 18 muudetakse.

Lõikega 4 muudetakse kehtivat PISTS redaktsiooni osas, mis sätestab Sotsiaalkindlustusametile terviseandmete edastamise viisi juhul, kui tervise infosüsteemis andmed puuduvad või need on ebapiisavad. Kehtiva PISTS kohaselt edastab pere- või eriarst andmed tervise infosüsteemi, teavitades sellest Sotsiaalkindlustusametit või täidab isiku kohta terviseseisundi kirjelduse vormi ning edastab selle Sotsiaalkindlustusametile 15 päeva jooksul Sotsiaalkindlustusametilt asjakohase taotluse saamisest arvates. Terviseseisundi kirjelduse vorm on kehtestatud sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määrusega nr 58 „Püsiva töövõimetuse ekspertiisiks ning puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks vajalike dokumentide loetelu ja vormid“. Seoses püsiva töövõimetuse tuvastamise lõpetamisega alates 01.01.2017 tunnistatakse nimetatud määrus, sealhulgas määruse lisas olev terviseseisundi kirjelduse vorm, kehtetuks. Samuti rakendub alates 01.01.2017 uus sotsiaalkaitse infosüsteem SKAIS2, mille rakendamisel asendatakse senised dokumendivormid andmekoosseisudega. Eeltoodust tulenevalt ei edasta pere- või eriarst eelnõu jõustumisel Sotsiaalkindlustusametile terviseseisundi kirjelduse vormi, vaid edastab terviseseisundit kirjeldavad andmed. Seega on arstil jätkuvalt võimalik edastada andmed tervise infosüsteemi kaudu, ent terviseseisundi kirjelduse vormi täitmise ja esitamise asemel edastab arst Sotsiaalkindlustusametile isiku tervist kirjeldavad andmed. Eelnõu kohaselt edastab isiku pere- või eriarsti terviseseisundit kirjeldavad andmed Sotsiaalkindlustusametile 15 päeva jooksul asjakohase taotluse saamisest arvates. Andmete edastamise tähtaega võrreldes kehtiva PISTS-ga ei muudeta. Nimetatud tervist kirjeldavate andmete koosseis peab vastama andmekoosseisule, mida Sotsiaalkindlustusamet oleks saanud tervise infosüsteemist päringu tulemusena juhul, kui arst oleks andmed esitanud tervise infosüsteemi.

Lõikes 5 sätestatakse, et puude raskusastme tuvastamiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Lõikes 5 oleva volitusnormi vajadus tuleneb eelnõu § 2³ lõigetest 2 ja 3, millega Sotsiaalkindlustusameti ekspertiisiga tegelevale töötajale või ametnikule ning puude raskusastme tuvastamiseks kaasatud arstiõppe läbinud isikule on isiku nõusolekul antud

juurdepääsuõigus tervise infosüsteemis sisalduvatele andmetele. Sätte sõnastust käesoleva seaduse muudatusega ei muudeta ning see jääb kehtima oma endisel kujul.

Lõikes 6 loetletakse andmed, mis võetakse arvesse puude raskusastme tuvastamisel. Nimetatud säte on muutmata kujul üle võetud kehtiva PISTS § 2² lõikest 2.

Lõike 7 kohaselt tuvastab Sotsiaalkindlustusamet töörealisel inimesel, kes samaaegselt koos puude raskusastme tuvastamisega taotleb töövõime hindamist, puude raskusastme, kasutades selleks tema kohta töövõime hindamisel koostatud eksperdiarvamust ning töötukassa tehtud töövõime hindamise otsuse andmeid. Tegemist on nn ühe ukse poliitika põhimõtte rakendamisega – inimene, kes soovib nii puude raskusastme tuvastamist kui ka töövõime hindamist, esitab mõlema tarbeks ühise taotluse koos nõusolekuga isikuandmete töötlemiseks ning talle tehakse üks ja ühine hindamine. Töövõime hindamisse kaasatud tervishoiuteenuse osutaja annab inimese tegutsemise ja osalemise piirangute esinemise või mitteesinemise kohta (so funktsionaalse võimekuse kohta) seitsmes erinevas valdkonnas (nt liikumine, käeline tegevus, suhtlemine, sealhulgas nägemine, kuulmine ja kõnelemine ning vaimsed võimed) eksperdiarvamuse. Eksperdiarvamuse alusel teeb töötukassa otsuse isiku töövõime ulatuse kohta ning Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme kohta.

Lõike 8 puhul on tegemist täiesti uue lõikega ja see sätestab erisuse lõikest 7. Kui lõige 7 reguleerib olukorda, kus töörealine inimene taotleb puude raskusastme tuvastamist ning töövõime hindamist samaaegselt, siis lõige 8 reguleerib olukorda, kus inimene taotleb puude raskusastme tuvastamist pärast seda, kui töötukassa on tema töövõimet juba hinnanud. Sellisel juhul kasutab Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme tuvastamiseks samuti töövõime hindamise käigus koostatud eksperdiarvamust funktsionaalse võimekuse kohta ning töötukassa tehtud töövõime hindamise otsuse andmeid.

Eksperdiarvamust ja otsuse andmeid kasutatakse puude raskusastme tuvastamiseks üksnes juhul, kui töötukassa tehtud töövõime hindamise otsus on tehtud kuue kuu jooksul enne puude raskusastme tuvastamise taotluse esitamist. Kui töövõime hindamine on tehtud varem kui kuus kuud enne puude raskusastme taotluse esitamist, teeb Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme tuvastamiseks uue ekspertiisi. Sotsiaalkindlustusamet on senisele praktikale tuginedes kaalunud, milline võiks olla optimaalne periood, mille jooksul töötukassa poolt töövõime hindamise käigus koostatud eksperdiarvamuse andmed võiksid puude raskusastme tuvastamiseks olla veel asjakohased. Leiti, et selleks perioodiks võiks olla kuus kuud, sest olukorras, kus töövõime hindamisest on möödunud üle kuue kuu, võib tervisesesund olla muutunud, näiteks võivad inimesel diagnoositud haigused olla muutunud krooniliseks, mistõttu nende haiguste poolt põhjustatud funktsioonihäirete hindamiseks on vaja uut ekspertiisi.

Lõike 9 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega puude raskusastme tuvastamise tingimused ja korra ning puudega töörealise inimese toetuse tingimused. Nimetatud volitusnorm on kehtiva PISTS-i § 2² lõikest 1 üle toodud ning sätestatakse muudetud kujul eraldi uue lõikena.

Volitusnormi sõnastusest on välja jäetud lisakulude tuvastamise ja arvutamise seadusega seonduv, sest eelnõu kohaselt lisakulusid enam ei tuvastata ega arvutata. Edaspidi sõltub puudega töörealise inimese toetuse suurus puude raskusastmest ning valdkonnast, milles funktsiooni kaotus või kõrvalekalle esineb.

Lõike 10 kohaselt tuvastatakse puude raskusaste alates puude raskusastme tuvastamise taotluse esitamise päevast. Tegemist on sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määruse nr 61

„Puude raskusastme ja lisakulude tuvastamise kord ja tähtajad ning hüvitatavate lisakulude arvutamise kord“ §-s 9 sätestatu toomisega seaduse tasandile. Sätte sisu käesoleva muudatusega ei muudeta, kuid määruse § 9 tuleb tuua seaduse tasandile, sest puude raskusastme tuvastamise päevast alates tekib isikutel õigus saada puuetega inimeste sotsiaaltoetusi ning isikute õigused ja kohustused sätestatakse seaduses.

Paragrahviga 2⁴ reguleeritakse puude raskusastme otsuse tegemise tähtaeg ja puude raskusastme kestus.

Lõikes 1 sätestatu on muutmata kujul üle toodud sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määruse nr 61 „Puude raskusastme ja lisakulude tuvastamise kord ja tähtajad ning hüvitatavate lisakulude arvutamise kord“ § 12 lõikest 1. Säte peab olema PISTS-s, sest see sätestab Sotsiaalkindlustusameti kohustuse teha puude raskusastme tuvastamise või tuvastamata jätmise otsus 15 tööpäeva jooksul ekspertiisiks piisavate andmete saamise päevast arvates. Kuivõrd negatiivse otsuse puhul on isikul õigus esitada vaie ja positiivse otsuse puhul on isikul õigus puuetega inimeste sotsiaaltoetustele, siis tuleb määruse § 12 lõige 1 sätestada PISTS-s.

Lõikes 2 sätestatakse puude raskusastme otsuse tegemise tähtaeg juhtudel, kui puude raskusastme tuvastamiseks kasutatakse töövõime hindamise käigus koostatud eksperdiarvamust ja töötukassa tehtud töövõime hindamise otsust. Kuna ka töötukassas on taotluste menetlemiseks ette nähtud tähtaeg, tuleb ühise taotluse puhul arvestada, et töötukassa ja Sotsiaalkindlustusameti tähtajad võivad kattuda. Seetõttu nähakse ette erisus, et kõigepealt toimub menetlus töötukassas ja töötukassa eksperdiarvamuse koostamisel ning selle Sotsiaalkindlustusametisse edastamisel algab menetlus Sotsiaalkindlustusametis. Sellistel juhtudel teeb Sotsiaalkindlustusamet otsuse 15 tööpäeva jooksul eksperdiarvamuse ja töötukassa tehtud töövõime hindamise otsuse saamise päevast arvates. Seega jääb Sotsiaalkindlustusametile otsuse tegemiseks sama ajaperiood nagu kõikide muude juhtumite puhul, s.o juhtudel, kui Sotsiaalkindlustusamet ise kaasab puude raskusastme tuvastamisse arstiõppe läbinud isikuid.

Lõike 3 sõnastus, välja arvatud tööelist inimest puudutav, jääb samaks kehtiva PISTS § 2² lõikega 3. Paragrahvi 2⁴ lõikega 1 muudetakse tööelise inimese puude raskusastme kestust ja erinevatesse vanusrühmadesse kuuluvate isikute puude raskusastme kestus esitatakse punktidenä. Kehtiva PISTS kohaselt tuvastatakse tööelisel inimesel puude raskusaste tähtajaga 6 kuud, 1 aasta, 2 aastat, 3 aastat või 5 aastat, kuid mitte kauemaks kui vanaduspensionieani. Edaspidi tuvastatakse tööelisel inimesel puude raskusaste kestusega kuni 5 aastat (mitte kauemaks kui vanaduspensionieani), seega võimaldatakse puude raskusastme tähtaja määramisel paindlikkust. Puude raskusastme kestus on sarnane TVTS alusel määratava osalise või puuduva töövõime kestusega. Muudatus on kooskõlas nn ühe ukse poliitika põhimõtetega, mille kohaselt inimene, kes soovib nii puude raskusastme tuvastamist kui töövõime hindamist, saaks seda teha üheaegselt ning ühe taotluse alusel. Puude raskusastme ja osalise või puuduva töövõime tähtaegade võimaluse korral ühtlustamine on inimesele mugavam (kordushindamiseks saab inimene samuti esitada ühise taotluse) ning vähendab ka haldusorganite halduskoormust ja hoiab ära dubleerivad kulud (kahe erineva arstliku hindamise asemel tehakse üks ja ühine eksperdiarvamus). Lastele ja vanaduspensioniealistele inimeste puude raskusastme tähtajad jäävad endiseks.

Lõikes 4 sätestatakse, et tööelisel inimesel võib puude raskusastme tuvastada tähtajatult kuni vanaduspensionieani juhul, kui tal on TVTS § 8 lõike 2 alusel tuvastatud puuduv töövõime. TVTS § 8 lõike 2 kohaselt tuvastatakse puuduv töövõime kuni vanaduspensionieani, kui töövõimet välistav seisund, arvestades inimese tervisekahjustuse iseloomu ja eeldatavat

kestust, ei muutu või on progresseeruv. Töövõimet välistavate seisundite loetelu kehtestab TVTS § 5 lõike 4 alusel valdkonna eest vastutav minister määrusega. Töövõimet välistavate seisundite all peetakse silmas selliseid raskeid terviseseisundeid, mille korral on seisundi raskusaste igal juhul üheselt mõistetav ja muutumatu või progresseeruv. Selle seisundi mõju töövõimele on samuti üheselt mõistetav ning üldjuhul põhjustab sellise tervisehäire olemasolu töövõime puudumist. Kõnesolev säte on suunatud väga raskete tervislike probleemidega isikutele, et vältida olukorda, kus väga raskelt haige isik, kelle puhul on teada, et tema tervislik seisund ei muutu paremaks, peab siiski teatud aja järel puude raskusastet uuesti tuvastama.

Eelnõu § 2 punktiga 5 tunnistatakse kehtetuks PISTS § 4 punkt 7, mis sätestab puuetega inimeste sotsiaaltoetuse ühe liigina töötamistoetuse, sest alates 01.01.2016 töötamistoetust ei maksta.

Eelnõu § 2 punktiga 6 täiendatakse PISTS § 7 lõikega 3 järgmises sõnastuses: „Toetuse suurus sõltub puude raskusastmest ja valdkonnast, milles funktsiooni kaotus või kõrvalekalle esineb“. Muudatus on seotud asjaoluga, et edaspidi tööealistel inimestel enam lisakulusid ei tuvastata ning toetuse suurus seotakse puude raskusastme ja valdkonnaga, milles funktsiooni piirang esineb (nt nägemine, liikumine, kuulmine jne). Toetuste suurused jäävad senisesse PISTS-is sätestatud vahemikku ning toetuse maksimaalne suurus on 210% sotsiaaltoetuste määrast. Puudega tööealise inimese toetuse tingimused kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Tingimuste kujundamine on kavandatud koostöös Eesti Puuetega Inimeste Kojaga.

Eelnõu § 2 punktiga 7 tunnistatakse kehtetuks PISTS § 10¹. Nimetatud säte reguleerib töötamistoetuse tingimusi ja maksmist. Sätte kehtetuks tunnistamise vajadus tuleneb töötamistoetuse maksmise lõpetamisest põhjusel, et töötamisega seonduvate kulude kompenseerimine (sh puudega inimestele) kuulub töötukassa pädevusse. Töötukassa hakkab alates 01.01.2016. a maksma Euroopa Sotsiaalfondi finantseeritavat töölesõidutoetust, pakub tööks vajaminevat abivahendit ja osutab muid töötamist toetavaid teenuseid. Töötukassal kui tööturuasutusel on terviklikum ülevaade inimese töötamisega seonduvatest vajadustest, mistõttu ei ole otstarbekas hüvitada samaliigilisi kulusid täiendavalt PISTS-s reguleeritud toetusega. PISTS töötamistoetust on seni kasutatud väheses ulatuses, näiteks 2014. a aastal maksti toetust 56-le isikule ning aastane kulu kokku oli 8 800 eurot. Valdavalt on toetust kasutatud transpordikulu (isiklik ja ühistransport) kompenseerimiseks. Hüvitatud on ka töötamiseks vajalikele abivahenditele tehtud kulutusi.

Eelnõu § 2 punktiga 8 jäetakse PISTS § 15 lõikest 2 välja sõna „töötamistoetuse“, sest PISTS-i alusel nimetatud toetust alates 01.01.2016 ei maksta.

Eelnõu § 2 punktiga 9 täiendatakse PISTS § 16 lõikega 1¹. Lõike 1¹ kohaselt võib taotluse puuetega inimeste sotsiaaltoetuste määramiseks koos puude raskusastme taotlusega esitada Sotsiaalkindlustusametile töötukassa kaudu eelnõu § 2² lõikes 2 sätestatud juhul ehk juhul, kui taotlus esitatakse koos TVTS alusel töötukassale esitatava töövõime hindamise taotlusega. Tegemist on nn ühe ukse poliitika rakendamise tuleneva vajadusega, sest puudega inimeste sotsiaaltoetuste määramise taotlus on võimalik esitada koos puude raskusastme tuvastamise taotlusega ning sellest tulenevalt on isikul võimalik mõlemad taotlused ühiselt esitada ka töötukassa kaudu.

Eelnõu § 2 punktiga 10 muudetakse PISTS § 16 lõike 2 punkti 1 ja sõnastatakse see järgmiselt: „1) toetuse taotlus, milles sisalduvad toetust taotleva isiku nimi, sünniaeg ja sugu või isikukood, kontaktandmed, pangakonto number ja toetuse liik ning puudega lapse toetuse

taotlemisel lapse nimi, sünniaeg ja sugu või isikukood;“. Kehtivas PISTS-s ei ole nimetatud, milliseid andmeid taotlusel esitada tuleb. Andmed on märgitud sotsiaalministri 16. jaanuari 2002. a määruse nr 16 „Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste taotlemiseks vajalike täiendavate dokumenti loetelu ja dokumentide vormid“ lisas. Tagamaks, et toetuse taotlusel ei küsita taotlejalt andmeid, mis pole kooskõlas andmete küsimise eesmärgiga, on vajalik andmete loetelu esitada seaduse tasandil. Seetõttu tehakse käesolevasse seadusesse vastav muudatus ning loetletakse puuetega inimeste sotsiaaltoetuste taotlusel esitatavad vajalikud andmed.

Eelnõu § 2 punktiga 11 tunnistatakse kehtetuks PISTS § 16 lõike 2 punkt 2, mis sätestab puuetega inimeste sotsiaaltoetuste taotlemiseks vajaliku dokumendina otsuse puude raskusastme ja lisakulude kohta. Kuna lisakulusid edaspidi ei tuvastata ning otsused puude raskusastme kohta on olemas Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemis, ei ole põhjendatud küsida taotlejalt otsuse esitamist.

Eelnõu § 2 punktiga 12 asendatakse PISTS § 16 lõikes 3 sõnad „ja dokumentide vormid“ sõnadega „taotluse andmete loetelu“. Muudatus on seotud Sotsiaalkindlustusameti uue infosüsteemi rakendamisega alates 01.01.2017, mille tulemusena minnakse dokumendivormidelt üle andmekoosseisudele.

Eelnõu § 2 punktiga 13 jäetakse PISTS § 16 lõikest 3¹ välja tekstiosa „ja lisakulude“. Muudatus on vajalik kuna edaspidi tööelistel inimestel puudest tulenevaid lisakulusid ei tuvastata.

Eelnõu § 2 punktiga 14 täiendatakse PISTS § 16 lõikega 4¹ järgmises sõnastuses: „Kui puudega tööelise inimese toetuse taotlus esitatakse Sotsiaalkindlustusametile töötukassa kaudu, loetakse taotlemise päevaks päev, millal taotlus esitati töötukassale“. Puuetega inimeste sotsiaaltoetusi makstakse taotluse esitamise päevast arvates, mistõttu tagamaks inimestele toetuse maksmise ühtne alguskuupäev sõltumata sellest, kas taotlus esitati töötukassale või Sotsiaalkindlustusametile, on vajalik täpsustada, et taotluse töötukassale esitamise korral loetakse see ühtlasi esitatuks Sotsiaalkindlustusametile. Tegemist on nn ühe ukse poliitika rakendamisest tuleneva vajadusega.

Eelnõu § 2 punktiga 15 täiendatakse PISTS § 20 lõikega 2² järgmises sõnastuses: „Kui vanglas või arestimajas karistust kandev isik vajab puude tõttu individuaalset abivahendit, esitab vangla või arestimaja isiku ekspertiisitaotluse juurde teatise, kus on märgitud abivahendi kasutamise seotud kulud, nende finantseerimise allikad ja osakaal finantseerimisel.“. Tegemist on sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määruse nr 58 „Püsiva töövõimetuse ekspertiisiks ning puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks vajalike dokumentide loetelu ja vormid“ § 3 lõikes 2 sätestatu toomisega seaduse tasandile kuna seoses püsiva töövõimetuse tuvastamise lõpetamisega tunnistatakse alates 01.01.2017 nimetatud määrus kehtetuks.

Kehtiva PISTS alusel vanglas või arestimajas viibivale isikule puuetega inimeste toetusi ei maksta. Kui isik vajab individuaalset abivahendit, jätkatakse toetuse maksmist siiski ka isiku vanglas või arestimajas viibimise ajal. Toetuse maksmise peatamine ning individuaalse abivahendi vajaduse korral maksmise jätkamine on sätestatud PISTS § 20 lõikes 2¹. Kui isik vajab individuaalset abivahendit, peab vangla või arestimaja esitama Sotsiaalkindlustusametile teatise. Teatise sisu on kehtestatud eelnimetatud määruis. Kuna vanglas või arestimajas viibivate isikute suhtes PISTS sätestatud puuetega inimeste sotsiaaltoetuste maksmise põhimõtteid käesoleva eelnõuga ei muudeta ning eelnimetatud määrus nr 58 tunnistatakse kehtetuks, tuuakse Sotsiaalkindlustusametile esitatava teatise sisu reguleeriv säte seaduse tasandile.

Eelnõu § 2 punktiga 16 tunnistatakse kehtetuks PISTS § 20 lõige 4. Kehtiva seaduse kohaselt makstakse hoolekandeesutuses elavale puudega inimesele puuetega inimeste sotsiaaltoetusi üksnes juhul, kui inimene vajab kõrvalabi või juhendamist toimingutes väljaspool hoolekandeesutust või individuaalset abivahendit.

Muudel juhtudel hoolekandeesutuses elavale puudega isikule toetust ei maksta. Vajadusele selline erisus kehtetuks tunnistada on eelnevalt juhtinud tähelepanu nii Maaomavalitsuste Liit, SKA kui ka õiguskantsler.

Muudatuse vajadust on Sotsiaalministeeriumis analüüsitud ning jõutud seisukohale maksta edaspidi puuetega inimeste sotsiaaltoetusi kõigile hoolekandeesutuses elavatele puudega inimestele. SKA andmetel makstakse suuremale osale hoolekandeesutuses elavatele isikutele juba praegu toetust, kuna on tõendatud nende inimeste kõrvalabi ja juhendamise või individuaalse abivahendi vajadus. Muudatuse tulemusena väheneb SKA halduskoormus teatiste kontrollimisel ja menetlemisel, samuti hoolekandeesutuste halduskoormus teatiste koostamisel ja saatmisel SKA-le.

Eelnõu § 2 punktiga 17 muudetakse PISTS § 20 lõiget 5 ja jäetakse välja sõnad „hoolekandeesutuses elava või“ ja sõnad „hooldamise, tugevdatud hooldamise, järelevalve või muid hoolekandeesutuse,“. Muudatus on seotud sama paragrahvi lõike 4 kehtetuks tunnistamisega.

Lõike 5 sõnastusest väljajäetavad sõnad kirjeldavad hoolekandeesutuse tegevusi, millega seotud kulused kehtiva seaduse kohaselt ei loeta puudest tingitud lisakuludeks. Seega lõike 4 kehtetuks tunnistamisega kaob ka vajadus täpsustuse järele lõikes 5. Edaspidi on hoolekandeesutuses elaval puudega isikul õigus saada puuetega inimeste sotsiaaltoetusi ilma, et hoolekandeesutus peaks tõendama isikul kõrvalabi või juhendamise vajadust väljaspool hoolekandeesutust või individuaalse abivahendi vajadust. Eelnõu kohaselt jätkatakse sotsiaaltoetust saavale puudega isikule selle maksmist ka siis, kui ta asub elama hoolekandeesutusse.

Eelnõu § 2 punktiga 18 täiendatakse PISTS § 21 lõikega 3 järgmises sõnastuses: „Kui isik taotleb puude raskusastme tuvastamisega samaaegselt töövõime hindamist, kaetakse arstliku ekspertiisiga seotud kulused Sotsiaalkindlustusameti eelarvest juhul, kui isikul on tuvastatud töövõimet välistav seisund TVTS tähenduses.“ Täiendus on vajalik, et oleks üheselt selge, millise asutuse eelarvest kaetakse hindamise kulud juhul, kui tehakse üks ja ühine arstlik hindamine töövõime ulatuse ning puude raskusastme tuvastamiseks.

Töövõimet välistava seisundi olemasolu korral ei ole inimesel kohustust täita kogu töövõime hindamise taotlust. Tervishoiuteenuse osutaja kontrollib selle seisundi olemasolu meditsiiniliste andmete põhjal. Kui taotlusel märgitud seisund leiab kinnitust, määrab töötukassa inimesele puuduva töövõime. Tegemist on nn lihtsustatud korras töövõime hindamisega. Küll aga pole Sotsiaalkindlustusametil võimalik tuvastada puude raskusastet, tuginedes üksnes töövõimet välistava seisundi olemasolule. Sellisel juhul teeb Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme tuvastamiseks eraldi ekspertiisi ning rahastab seda oma eelarvest.

Eelnõu § 2 punktis 19 on üleminekusäte (§ 24³) eesmärgiga säilitada nende isikute õigused, kellele on töötamistoetus määratud enne 01.01.2016 või kelle töötamisega seotud kulud tekkisid enne 01.01.2016 ning nad esitavad töötamistoetuse taotluse pärast nimetatud kuupäeva. Nendele inimestele jätkatakse töövõimetoetuse maksmist endistel tingimustel ning endises korras ja suuruses kuni määratud tähtaja lõpuni.

Eelnõu § 2 punktis 20 täiendatakse §-i 26 lõikega 11. Nimetatud säte on vajalik ühe ukse põhimõtete rakendamiseks. Kui isik taotleb samaaegselt nii puude raskusastet kui töövõime hindamist, ei pea ta täitma kahte taotlust, vaid saab esitada ühistaotluse, so töövõime hindamise taotluse. Selle alusel tehakse ühine arstlik ekspertiis, misjärel teeb SKA otsuse puude raskusastme ning töötukassa töövõime ulatuse kohta.

Töövõimet hakatakse hindama alates 01.07.2016, mil jõustub TVTS. Seega saab puude tuvastamise ja töövõime hindamise samaaegne taotlemine võimalikuks alates 01.07.2016. Kuni 31.12.2016 hinnatakse töövõimet vaid uutel taotlejatel, so isikutel, kellel pärast 01.07.2010 pole püsivat töövõimetust tuvastatud või invaliidsusgruppi tähtajatult määratud. Ühe ukse põhimõtete rakendamiseks jõustub PISTS 01.07.2016 redaktsioon samale sihtgrupile. Need, kes ei esita töövõime hindamise taotlust koos puude raskusastme tuvastamise taotlusega enne 01.01.2017, kohaldub 01.01.2016 jõustuv ja kehtiv PISTS redaktsioon.

Kõikidele teistele isikutele (nii kordusekspertiisi taotlejad kui ka ainult puude raskusastet taotlevad isikud) teeb püsiva töövõimetuse ekspertiise kuni 31.12.2016 jätkuvalt SKA, mistõttu tuvastatakse samadel isikutel ka puude raskusastet endistel alustel. See tähendab, et puude raskusastme ja püsiva töövõimetuse samaaegsel taotlemisel jätkub endine kord, kus isik esitab püsiva töövõimetuse ja puude raskusastme tuvastamiseks ühise ekspertiisitaotluse SKA-sse ning SKA teeb arstliku ekspertiisi ja otsuse.

Paragrahviga 3 muudetakse riikliku pensionikindlustuse seadust.

Eelnõu § 3 punktiga 1 muudetakse RPKS § 31, mis reguleerib pensionide taotlemist. Sellele lisatakse lõiked 7–9, mis annavad aluse ligipääsuks tervise infosüsteemi andmetele eesmärgiga edastada andmed teise riiki, kellega Eesti Vabariik on sõlminud kahepoolse pensionikindlustuslepingu (Venemaa, Kanada, Moldova, Ukraina). Nimetatud kahepoolsete lepingute alusel saavad Eestis elavad isikud, kes on oma pensioniõigused välja teeninud teise lepingupoole territooriumil, taotleda töövõimetuspensioni või invaliidsuspensioni teiselt lepingupoolelt. See eeldab terviseandmete edastamist teise lepingupoole asutusele. Andmete edastamine on võimalik isiku kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esitatud nõusoleku alusel.

Kuna isik elab Eestis, siis peab Eesti pädev asutus ehk Sotsiaalkindlustusamet need andmed teisele poolele saatma. Selleks on riigid leppinud kokku vastavates andmevahetusvormides, mis on fikseeritud nimetatud lepingute rakendamiseks sõlmitud kokkulepete lisas. SKA-l on praegu see ligipääs olemas RPKS töövõimetuspensioni peatüki alusel, mis muutub kehtetuks. Käesoleva eelnõu § 1 punktiga 27 küll muudetakse TVTS rakendussätet, mis võimaldab kohaldada nimetatud peatükki kahepoolsete lepingute subjektidele, kuid seda ainult piiratud isikute ulatuses ehk ainult nendele isikutele, kes elavad teise lepingupoole territooriumil. Ligipääsu terviseandmetele on vaja ka nende isikute puhul, kes elavad Eestis, kuid taotlevad pensioni määramist välisriigist. Seetõttu on vajalik andmetele ligipääsuks eelnõuga kehtestada eraldi õiguslik alus. Andmetele pääsevad ligi ainult arstiõppe läbinud isikud. Sarnaselt kehtivale regulatsioonile sätestatakse ka ligipääsetavate andmete ulatus. Ministrile antakse volitus täpsema andmete loetelu ja päringute perioodide kehtestamiseks.

Eelnõu § 3 punktiga 2 muudetakse riikliku pensionikindlustuse registri pidamise eesmärki. Riikliku pensionikindlustuse registrisse kantakse riiklike pensionide, toetuste, hüvitiste ja elatisabi määramise ja maksmise, riigile üle läinud elatisnõuete sissenõudmise, puude

raskusastme tuvastamise ning abivahendi-, erihoolekande- ja sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse osutamise andmed.

Isik võib töövõime hindamist ning puude raskusastme tuvastamist taotleda koos. Sel juhul võetakse töövõime hindamisel tehtud andmeid aluseks puude raskusastme tuvastamisel. Samuti on töötukassal vaja mitme ülesande täitmiseks (nt töövõimetoetuse maksmiseks) puude raskusastme andmeid. Lisaks on vaja tööturuteenuste ja sotsiaalhoolekande seaduse alusel osutatavate teenuste osutamiseks vajalik andmevahetus ning andmete olemasolu riiklikus pensionikindlustuse registris. Eelnõu järgi toimub andmevahetus Sotsiaalkindlustusametile ja töötukassale pandud ülesannete täitmiseks vajalike andmete saamiseks riikliku pensionikindlustuse registri ning töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogu vahel.

Eelnõu § 3 punktiga 3 lisatakse registri andmekoosseisu loetellu „puude andmed ja isikule teenuse määramise ja osutamise kohta“, sest andmekogu hakkab neid sisaldama.

Eelnõu § 3 punkti 4 muudatus on tehniline. Muutmisvajadus on tingitud eelmise muutmispunkti tegemisest.

Paragrahviga 4 muudetakse sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seadust.

Eelnõu § 4 punktiga 1 muudetakse SHS kolmandat jagu ja asendatakse sõna „tegevus“ sõnaga „teenus“ vastavas käändes. Keeleliselt ei ole korrektne rääkida korraga rehabilitatsiooniteenusest ainsuses ja samal ajal rehabilitatsiooniteenustest mitmuses. Inimestele, kes ei ole rehabilitatsiooniteenuse sisuga kursis, muudab see arusaamise väga keeruliseks. Seetõttu asendati mõsite *teenused* mõistega *tegevused*. Paraku arutades seda mitmete teenuseosutajate ja Astangu KRK rehabilitatsioonialase kompetentsikeskusega leiti, et keeleliselt veelgi arusaamatum on kasutada termineid nagu sotsiaaltöötaja tegevus, füsioterapeudi tegevus, psühholoogi tegevus jne. Seni on harjutud kasutama sotsiaaltöötaja teenus, füsioterapeudi teenus jne. Mitmed teenuseosutajad ja Astangu KRK rehabilitatsioonialane kompetentsikeskus on seisukohal, et antud kontekstis ei ole võimalik kasutada teenuste kohta terminit rehabilitatsiooniteenuse raames osutatavad tegevused ja tegid seaduse ülevaatamisel ettepaneku ennistada varasem terminoloogia. Eeltoodust tulenevalt taastatakse eelnõuga endine sõnakasutus.

Eelnõu § 4 punktiga 2 muudetakse seaduse § 1 punkti 4, millega muudetakse SHS § 11⁴ lõiget 1. Seoses töövõime hindamise edasilükkamisega on lisatud § 11⁴ lõige 1 punktile 4 rakendussäte, millega seoses jõustub punkt 4 01. juulil 2016. a.

Eelnõu § 4 punktiga 3 muudetakse SHS § 11⁴ lõike 3 punkti 2 sõnastust ja välja jäetakse välja viide TTTS § 6 lõike 5 punktile 7. SHS § 11⁴ lõike 3 punkti 2 järgi ei ole sotsiaalse rehabilitatsiooni saamise õigust muuhulgas isikul, kes on aja-, asendus- või reservteenistuses ja kes vastab SHS § 11⁴ lõige 1 punkt 3 tingimustele. Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsevad arstlikud komisjonid hindavad nii kaitseväekohustuslase kui kaitseväekohustust võtta sooviva isiku terviseseisundit. Kui Kaitseressursside Ameti arstlik komisjoni tuvastab isiku, kellel on osaline töövõime, püsiv töövõimetus või puue, terviseseisundi vastavuse kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetele, saab isik asuda aja-, asendus- või reservteenistusse. Võimalus, et isik aja-, asendus- või reservteenistuses viibimise ajal osaleb sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusel selle asemel, et täita kaitseväeteenistuskohustust, puudub. Seetõttu ei ole vajadust SHS-is sätestada SKA kohustust kõikide teenust taotlevate isikute

puhul kontrollida isiku õiguse puudumist sotsiaalsele rehabilitatsioonile, kui ta viibib aja-, asendus või reservteenistuses.

Eelnõu § 4 punktiga 4 muudetakse seaduse § 1 punkti 4, täiendades SHS §-i 11⁵ tähtajaga, kui kaua tagasiulatuvalt võib isik taotleda rehabilitatsiooniteenuse sõidukulu hüvitamist. Kuna sõidukulu hüvitatakse riigieelarve vahenditest, on mõistlik siduda sõidukulu hüvitise taotlemise tähtaeg eelarveaastaga. Muudatusega antakse isikule võimalus esitada kuludokumente maksimaalselt eelmise eelarveaasta eest, mis tagab vahendite kasutamise mõistliku aja jooksul. See on periood, mille jooksul peaks isikul igal juhul tekkima võimalus kulu hüvitamist taotleda. Muudatuse tegemisega välditakse kehtivas praktikas esinevaid olukordi, kus isik esitab mitu aastat hiljem kuludokumendid. Samuti muudetakse SHS § 11⁵ sätte sõnastust, kuna 2014. aastal vastu võetud SHS muudatustega peaks 01. jaanuaril 2016. a toimuma üleminek kuludokumentide põhiselt süsteemilt kilomeetri põhisele kulude arvestamise süsteemile, lisaks isikule ja teenuse osutajale ühist limiiti pakkuvale süsteemile. Kuna ilma andmebaasi arendusteta ei ole võimalik uut süsteemi rakendada ja selgunud on, et Sotsiaalkindlustusameti andmebaas SKAIS2 valmib eelduslikult alles 01. jaanuaril 2017. a, tuleb antud muudatuste jõustumine edasi lükata, kuna olemasolevasse andmebaasi arenduste tegemine üheks aastaks ei ole riigieelarveliste vahendite mõistliku kasutamise seisukohast otstarbekas.

Eelnõu § 4 punktiga 5 muudetakse seaduse § 1 punkti 4, millega muudetakse SHS § 11⁹ lõike 5 sõnastust, asendades otsuse või teavituse kättetoimetamise teatavaks tegemisega. Isik saab sotsiaalset rehabilitatsiooni taotledes märkida kontaktandmed ja viisi, kuidas ta soovib, et Sotsiaalkindlustusamet talle edaspidi dokumente (sh otsuse) edastab. Näiteks, iseteenindusportaalil, e-kirjaga, posti teel või muul viisil. Kuivõrd isikul on õigus valida kättetoimetamise viis, on see haldussuutlikkuse ja kulude vähendamise aspektist otstarbekas ka Sotsiaalkindlustusametile.

Eelnõu § 4 punktiga 6 täiendatakse SHS § 11¹² punkti 1 teenuseosutaja kohustusega täiendada vajadusel teenuse vajaduse määratlemisel koostatud tegevuskava. Seoses teenuse vajaduse määratlemise koostatava tegevuskava lisamisega seaduse teksti alles Riigikogus, ei olnud see korrektselt kõigis sätetes kajastatud ning oli antud sättest ekslikult välja jäänud.

Eelnõu § 4 punktiga 7 muudetakse SHS § 1 punkti 4, millega muudetakse SHS § 11¹³ lõiget 2. Lõike 2 punktides 1,2,3 ja 5-8 on õiguselguse huvides sätestatud, et kutseseaduse alusel antakse kutse, mitte kutset ei väljastata. Punktides 6-8 on analoogselt teiste rehabilitatsioonimeeskonna spetsialistidega on nii tegevusterapeutid, loovterapeutid kui ka eripedagoogid võimalik rehabilitatsiooniteenuse osutamiseks vajalikku pädevust tõendada lisaks erialasele kõrgharidusele või sellele vastavale kvalifikatsioonile ka kutseseaduse alusel antud kutsetunnistusega. Varem ei olnud sättes loovterapeuti kutsetunnistust, kuna see oli väljatöötamisel, kuid praeguseks antakse kutsetunnistusi ka loovteraapias.

Eelnõu § 4 punktiga 8 muudetakse SHS § 1 punkti 4, millega muudetakse SHS § 11¹³ lõikeid 3-6. Lõike 3 muudatus annab võimaluse kaasata rehabilitatsioonimeeskonda kogemusnõustajana ka endisi alaealisi õigusrikkujaid, kuivõrd ka alaealine õigusrikkuja võib saada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust (SHS § 11⁴ lõige 1 punkt 2). Kehtiva seaduse alusel ei ole võimalik endisi alaealisi õigusrikkujaid teenuse osutamisse kogemusnõustajatena kaasata, kuna alaealisel õigusrikkujal võib küll olla näiteks käitumishäirest tingitud erivajadus, mis on tinginud või soodustanud õiguserikkumist, kuid enamasti puuet määratud ei ole. Selleks, et anda endistele alaealistele õigusrikkujale võimalus olla kogemusnõustajana meeskonda kaasatud, laiendatakse rehabilitatsioonimeeskonnas kogemusnõustajana töötavate isikute ringi erivajaduse mõiste lisamisega.

Lisaks on lõigetest 3-6 võetud välja nii kogemusnõustaja kui ka rehabilitatsioonispetsialisti koolituse mahud ja need lisatakse rakendusakti. See annab võimaluse koolituse mahtu vajadusel kergemini muuta ja võimaluse luua koolituste osas paindlikum süsteem.

Eelnõu § 4 punktiga 9 muudetakse seaduse § 1 punkti 4, täiendades SHS § 11¹⁴ lõike 6 aluseks olevat volitusnormi andmekoosseisuga, mis sisaldub teenuse vajaduse määramisel koostatud tegevuskavas. Volitusnormi täiendatakse, kuna sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse muudatuste vastuvõtmisel täiendati eelnõu küll viitega tegevuskavale, kuid täiendada tuleb ka volitusnormi sotsiaalkaitseministri poolt vastava andmekoosseisu kehtestamiseks.

Eelnõu § 4 punktiga 10 muudetakse seaduse § 1 punkti 4, millega muudetakse SHS § 11¹⁴, täiendades seda lõigetega 7-11. Täiendamine on vajalik, kuna 01. jaanuarist 2016. a jõustuvad SHS sätted, mille alusel on võimalik sotsiaalse rehabilitatsiooniteenust pakkuda ka rehabilitatsiooniprogrammi alusel. Viis aastat kestnud piloteerimine näitas, et rehabilitatsiooniprogrammi koostamisel vajavad teenuse osutajad tuge nii uue meetodi kasutamisel kui ka valminud programmi nõuetele vastavuse hindamisel. Piloteerimise käigus teostas ESF-st rahastatavate programmide valiku Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus, kaasates erinevaid asjatundlikke osapooli (Sotsiaalkindlustusamet, sihtgruppi esindajad, Töötukassa, erialaekspertid jne). Kui rehabilitatsiooni teenust hakatakse pakkuma programmi alusel riigieelarvelistest vahenditest, tuleb samuti hinnata programmide vastavust nõuetele.

SHS § 11¹⁴ lõike 7 järgi moodustatakse komisjon Sotsiaalkindlustusameti juurde ja komisjoni arvamus ei ole Sotsiaalkindlustusametile siduv, st ametil on õigus teha komisjoni otsusest erinev otsus. Üldjuhul küll ei ole tõenäosus selliseks võimaluseks väga suur, kuna komisjoni kaastakse väga erinevaid asjatundjaid, kuid on olnud juhtumeid, kus ka komisjoni liikmed on olnud erineval arvamusel ja tegemist on vaidlusi tekitava programmiga. Sellisel juhul on Sotsiaalkindlustusametil õigus teha komisjoni otsusest erinev otsus.

SHS § 11¹⁴ lõiked 8-9 sätestavad, kuidas ja kelle poolt peab programm olema kinnitatud ning millistele tingimustele peab see vastama. Lõike 8 on nimetatud võimalikud hindamiskomisjoni liikmed, kelleks võivad olla lisaks Sotsiaalkindlustusametile Sotsiaalministeeriumi ja tema hallatava riigiasutuse, Eesti Töötukassa ja puuetega inimesi esindava organisatsiooni esindajad. Täiendavalt on lisatud Astangu Kutserahabilitatsiooni Keskuse ettepanekul kohustus kaasata iga programmi hindamisse ka vähemalt kaks erialaeksperti (nt. Füsioterapeutide Liidu, psühholoogide katusorganisatsiooni esindaja jne.). Mainitud koosseis tagab, et kinnitatud saavad vaid need programmid, mis vastab eriti täpselt etteantud kriteeriumitele.

Lõike 11 järgi kinnitab Sotsiaalkindlustusamet programmi, mis vastab lõikes 9 toodud kriteeriumitele. Lõige 10 sätestab volitusnormi lõikes 9 välja toodud kriteeriumite alakriteeriumite täpsustamiseks määruses.

Eelnõu § 4 punktiga 11 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 4¹, millega muudetakse SHS § 11⁴ lõike 1 punkti 3 seoses TVTS (ja töövõime hindamist puudutavad TVTS-i sätted) jõustumisega 01. juulil 2016. a.

Eelnõu § 4 punktiga 12 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 4², millega muudetakse SHS § 11⁵ teksti. Muudatusega viiakse sõidukulude hüvitamise süsteem sarnastele alustele TTTS-i alusel sõidu- ja majutustoetuse maksimisega. See tähendab, et enam ei pea isik ja/või tema saatja esitama kuludokumente, vaid sõidukulu hüvitatakse teenusel viibitud päevade eest elukoha ja teenuse toimumise koha vahelise kahekordse vahemaa ning kilomeetrikulu piirmäära alusel. Sõidukulu piirmäär ühe kilomeetri kohta kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega. Muudatus vähendab oluliselt SKA halduskoormust ja muudab ka teenuse

saajatele ja osutajatele olukorra lihtsamaks, kuivõrd SKA ja TK poolt kulude kompenseerimine ei ole enam tööalase ja sotsiaalse rehabilitatsiooni puhul nii erinev. Samuti kaob muudatusega ära piirang, mille järgi ei kompenseerita sõidukulu, kui teenust osutatakse isiku elukohajärgse valla või linna piires. Erinevused, millega siiski peab arvestama on aastalimiidi alles jätmise, kuivõrd transpordi ja majutuse kulud moodustavad märkimisväärse osa rehabilitatsiooniteenuse aastaeelarvest ning selle limiidi alles jätmisega soovitakse soodustada kodule lähemal asuvate teenuse osutajate eelistamist. Erinevalt TTTS alusel makstavast sõidu- ja majutustoetusest ei seata ka SHS-s piiriks 500 m, millest alates kulused katma hakatakse, vaid makstakse välja mistahes vahemaa läbimisega seotud kulud, võttes arvesse, et teatud erivajaduste puhul võib ka 500 m läbimiseks olla põhjendatud nt takso kasutamine.

Eelnõu § 4 punktiga 13 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 8¹, millega muudetakse SHS § 11¹⁹ lõike 4 sõnastust. SHS § 11¹⁹ lõike 4 muudatuse kohaselt ei arvestata isiku sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on võrdne tulumaksuseaduse § 23 kohase maksuvaba tuluga ühes arvestuslikus kalendrikuus, isiku tulude hulka. Kehtiva seaduse kohaselt ei arvestata isiku tulude hulka isiku sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on kuni kümme protsenti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud palga alammäärast. Muudatus on tingitud asjaolust, et kuna ööpäevaringsel erihooldusel viibivate isikute suutlikkus töötada on tulenevalt haiguslikust seisundist muutuv, siis on ka saadav töötasu muutuv (ühel kuul on isikul töötasu, teisel kuul mitte, samuti võib summa muutuda sõltuvalt tööpanusest). Samas tuleb Sotsiaalkindlustusameti juhtumikorraldajal teha iga kord uus omaosaluse hüvitamise otsus ning isiku tulu üle vaadata, mis on ebamõistlikult suur halduskoormus. Kui edaspidi arvestatakse maksuvaba tulu, ei pea väiksemaid teenitud töötasusid enam arvestama ja üks otsus kehtib pikemat aega. Sotsiaalkindlustusameti andmetel töötas 01.03.2014 vähemal või suuremal määral 188 isikut 2885-st ööpäevaringset ja kogukonnas elamise teenuset saavatest isikutest. Nendest 30 teenisid suuremat tulu kui 35,5 eurot kuus ja ainult 9 isikut teenisid rohkem kui 144 eurot kuus. Eespool nimetatud halduspraktika kohaselt tuleb Sotsiaalkindlustusameti juhtumikorraldajal esimesel juhul üle vaadata 30 omaosaluse otsust, teisel juhul 9 otsust. Eelnõuga tehtud muudatus motiveerib psüühikahäirega inimesi töötama (isiku kättejääv tulu suureneb) ning vähendab Sotsiaalkindlustusameti halduskoormust omaosaluse hüvitamise otsuste muutmisel

Eelnõu § 4 punktiga 14 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 9¹, millega täiendatakse SHS § 11²³ lõikega 6. Muudatuse kohaselt lisatakse seadusesse isiku erihooldekandeteenuste järjekorrast väljaarvamise alus. Erihooldekandeteenuste järjekorda võetud isik on kohustatud pöörduma teenusele 3 kuu jooksul teenuse osutamise otsuse tegemise kuupäevast, kui riigieelarves on olemas rahalised vahendid isikule erihooldekandeteenuse osutamiseks ja isiku soovitud teenuseosutaja juures on vaba koht. Isik, kes on esitanud taotluse erihooldekandeteenuse saamiseks, valinud sobiva teenuseosutaja ning samasse asutusse koha vabanemisel keeldub siiski teenusele minemast, arvatakse teenuse järjekorrast 3 kuu jooksul välja. Sätte täiendamise vajadus on tulnud Sotsiaalkindlustusameti praktikast, kus isikud võtavad ennast erihooldekandeteenuste järjekorda, kuid vaba koha saabumisel loobuvad sellest põhjendusega, et hetkel neil teenuse vajadus siiski puudub. Selleks, et mitte pikendada kunstlikult teenuste järjekorda ja et riigil oleks võimalik teenuste vajadusest lähtuvalt teenusekohtade mahtu paremini planeerida, on oluline mitte hoida isikuid teenuse järjekorras, kui isikud tegelikult teenust saama ei lähe. Järjekorda võivad jääda isikud, kes soovivad teenust saada kindla teenuseosutaja juures, kuid kohta selleks ei ole vabanenud.

Eelnõu § 4 punktiga 15 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 9², millega muudetakse SHS § 11²⁶ lõike 3 punkte 1 ja 2. Nimetatud sätted reguleerivad riigieelarvest makstava tasu maksmist toetatud elamise teenuse, kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse

erihooldusteenuse osutajale selle teenuse osutamise eest, mida isik on saama õigustatud juhul, kui ta teenust ei kasuta. Eelnõus tehtud muudatusega võetakse teenuse mittekasutamise aja arvestuse aluseks kalendriaasta ja pikendatakse teenuse mittekasutamise lubatud aega, et toetada erihooldekandeteenuste paindlikkust ning võimalust säilitada suhteid lähivõrgustiku ja kogukonnaga (näiteks lähedased soovivad ööpäevaringse teenuse saamise ajal võtta isikuid näiteks puhkuste ajaks koju või minna nendega reisile). Isik ei tohiks kaotada oma teenusekohta, kui ta soovib teatud aja teenust mitte saada ning see on aeg on pikem, kui praegu lubatud kahe kuu ulatuses kuue kuu jooksul. Samuti pikendatakse lubatud aega statsionaarse tervishoiuteenuse saamise aega senise järjestikuse kahe kuu asemel kuue kuu jooksul, kuid mitte rohkem kui kuue ulatuses ühes kalendriaastas. Muudatus on vajalik selleks, et isiku haiglaravil viibimise korral säiliks talle koht erihooldekandes.

Eelnõu § 4 punktiga 16 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 11¹, mille kohaselt muudetakse SHS § 11³² lõiget 1. Nimetatud muudatuse kohaselt tuleb isikul kohe teenuse saamise alustamisel esitada rehabilitatsiooniplaani olemasolul selle ärakiri teenuseosutajale. Kehtiv regulatsioon lubab erihooldekandeteenust saada suunatud isikul esitada teenuseosutajale rehabilitatsiooniplaani ärakiri 30 päeva jooksul pärast teenust saama suunamist, samas on teenuseosutajal kohustus koostada isikule suunamisotsuses esitatud eesmärgi saavutamiseks 30 päeva jooksul tegevusplaani konkreetsete tegevuste elluviimiseks. Selleks, et teenuseosutaja saaks tegevusplaani koostamisel ja inimese tegevusvõime hindamisel lähtuda talle juba koostatud rehabilitatsiooniplaanist, on vajalik, et see jõuaks teenuseosutajani kohe, kui isik on teenust saama suunatud.

Eelnõu § 4 punktiga 17 täiendatakse seaduse § 1 punktidega 13¹ ja 13². Punktiga 13¹ muudetakse SHS 11³³ lõiget 1. Kehtiva regulatsiooni kohaselt tuleb teenuseosutajal isikule tegevusplaani koostada 30 päeva jooksul pärast isiku teenust saama suunamist. Praktikast tulenevalt võib aga isiku suunamisotsuse väljastamise ja isiku realselt teenust saama jõudmise vahele jääda piisavalt pikk aeg, mis lühendab teenuseosutaja aega tegevusplaani koostamiseks. Kuna isikut ei ole võimalik teenuseosutaja keskkonnas hinnata perioodil, kui isik ei ole veel realselt hakanud teenust saama, siis on vajalik sätestada selliselt, et tegevusplaani koostamiseks kohustuslik 30 päeva hakkab kehtima sellest hetkest, kui isik on realselt hakanud teenust saama. Punktiga 13² täpsustatakse SHS § 11³⁸ lõiget 2, mille kohaselt ei kohustata psühhiaatreid lisama igapäevaelu toetamise teenuse hinnangusse erihooldekandeteenuse eesmärgi ja eesmärkide saavutamiseks vajalikke soovituslikke tegevusi. Psühhiaatril tuleb diagnoosida, kas isikul on raske, sügav või püsiva kuluga psüühikahäire ning märkida ära teenuse osutamise kestus ning soovituslik sagedus. Isikule seatud eesmärkide püstitamise ning soovitud tulemuste saavutamiseks vajalike tegevuste kohta tuleb teenuseosutajal koostada hiljemalt 30 päeva jooksul isiku saabumisest teenust saama isiku individuaalne tegevusplaani ning seda regulaarselt täita. See info saab täiendada ja uuendada teenuse osutamise käigus. Selle info edastamiseks teenuse osutamise alguses puudub psühhiaatril teadmine ja pädevus.

Eelnõu § 4 punktiga 18 muudetakse seaduse § 1 punkti 15, millega muudetakse SHS § 11⁴¹ lõiget 1¹. Muudatuse kohaselt ei kohustata psühhiaatreid lisama töötamise toetamise teenuse hinnangusse erihooldekandeteenuse eesmärgi ja eesmärkide saavutamiseks vajalikke soovituslikke tegevusi. Psühhiaatril tuleb diagnoosida, kas isikul on raske, sügav või püsiva kuluga psüühikahäire ning märkida ära teenuse osutamise kestus ning soovituslik sagedus. Isikule seatud eesmärkide püstitamise ning soovitud tulemuste saavutamiseks vajalike tegevuste kohta tuleb teenuseosutajal koostada hiljemalt 30 päeva jooksul isiku saabumisest teenust saama isiku individuaalne tegevusplaani ning seda regulaarselt täita. See info saab täiendada ja uuendada teenuse osutamise käigus. Selle info edastamiseks teenuse osutamise alguses puudub psühhiaatril teadmine ja pädevus.

Eelnõu § 4 punktiga 19 täiendatakse seaduse § 1 punktidega 15¹ ja 15². Punktiga 15¹ jäetakse välja SHS § 11⁴² lõikest 1 sõnad „temale eluruumi kasutusse andmise võimaluse loomise kaudu ning punktiga 15² eemaldatakse SHS 11⁴² lõike 2 punktist 4 eksitav viide sellele, et toetatud elamise teenuse osutaja peaks looma võimalused teenust saama suunatud isikule tema võimalustele ja vajadustele vastava parima võimaliku sisustatud eluruumi kasutusse andmiseks. Toetatud elamise teenuse eesmärk ei ole isikule elamispinna võimaldamine, vaid tema toimetuleku suurendamine iseseisvalt elades. Praktikast tulenevalt on regulatsiooni sõnastus tekitanud olukorra, kus teenust saama pöörduv isik nõuab teenuseosutajalt elamispinda, mis ei ole vastavuses teenuse peamise eesmärgiga. Teenuseosutaja kohustus ei ole omada elamispindasid, vaid osutada isikule teenust. Toetatud elamise teenust võib isik vajada ja saada olenemata tema elamispinna omandivormist (sotsiaalpind, isiklik korter vm).

Eelnõu § 4 punktiga 20 muudetakse seaduse § 1 punkti 17, millega muudetakse SHS § 11⁴⁴ lõiget 1¹. Muudatuse kohaselt ei kohustata psühhiaatreid lisama toetatud elamise teenuse hinnangusse erihoolekandeteenuse eesmärke ja eesmärkide saavutamiseks vajalike soovituslike tegevusi. Psühhiaatril tuleb diagnoosida, kas isikul on raske, sügav või püsiva kuluga psüühikahäire ning märkida ära teenuse osutamise kestus ning soovituslik sagedus. Isikule seatud eesmärkide püstitamisega ning soovitud tulemuste saavutamiseks vajalike tegevuste osas tuleb teenuseosutajal koostada hiljemalt 30 päeva jooksul isiku teenusele saabumisest ning regulaarselt täita isiku individuaalset tegevusplaani ning see info saabki täieneda ja uueneda teenuse osutamise protsessi käigus. Selle info edastamiseks teenuse osutamise alguses puudub psühhiaatril teadmine ja pädevus.

Eelnõu § 4 punktiga 21 muudetakse seaduse § 1 punkti 19, millega muudetakse SHS 11⁴⁸ lõiget 1¹. Muudatuse kohaselt ei kohustata psühhiaatreid lisama kogukonnas elamise teenuse hinnangusse erihoolekandeteenuse eesmärke ja eesmärkide saavutamiseks vajalikke tegevusi. Psühhiaatril tuleb diagnoosida, kas isikul on raske, sügav või püsiva kuluga psüühikahäire ning märkida ära teenuse osutamise kestus ning soovituslik sagedus. Isikule seatud eesmärkide püstitamise ning soovitud tulemuste saavutamiseks vajalike tegevuste kohta tuleb teenuse osutajal koostada hiljemalt 30 päeva jooksul isiku saabumisest teenust saama isiku individuaalne tegevusplaani ning seda regulaarselt täita. See info saab täieneda ja uueneda teenuse osutamise käigus. Selle info edastamiseks teenuse osutamise alguses puudub psühhiaatril teadmine ja pädevus.

Eelnõu § 4 punktiga 22 täiendatakse seaduse § 1 punktidega 19¹–19³.

Punktiga 19¹ muudetakse SHS § 11⁴⁸ lõige 3 viiakse teenuse osutaja tööaeg kooskõlla kehtiva töölepingu seadusega. Kehtiv regulatsioon põhineb päevase ja öhtuse aja sisustamisel 1. juulil 2009. a kehtivuse kaotanud töö- ja puhkeaja seadusel. Seetõttu tehakse muudatus lähtudes kehtivast töölepingu seadusest, mis sätestab üksnes ööaja, kohandades sätteid vastavalt sellele. Ühtlasi muudetakse tegevusjuhendajate kohalolu paindlikumaks lähtuvalt teenust saavate isikute toimetulekuvõimest ja juhendamise ning hooldamise vajadustest. Kogukonnas elamise teenusel tuleb vastavalt isikute päevarutiinile ja harjumustele tagada väljaspool ööaega vähemalt ühe tegevusjuhendaja kohalolu, kuid kellaajaliselt saab selle vajaduse teenuse osutaja ise reguleerida. Muul ajal tuleb aga kindlasti tagada tegevusjuhendaja kättesaadavus, et teenust saavatel isikutel oleks teada, kelle poole ja kuidas on neil võimalik pöörduda.

Punktiga 19² täiendatakse SHS § 11⁵¹ lõiget 1 punktiga 4 seoses Sotsiaalkindlustusameti tehtava riikliku järelevalve käigus esile kerkinud probleemiga. Järelevalve käigus on

Sotsiaalkindlustusamet tuvastanud teenuseosutajaid, kes osutavad ööpäevaseid hoolekandeteenuseid (nii erihoolekannet kui ka üldhooldust) koos samades ruumides ning samade tegevusjuhendajate/hooldajatega. See on probleemiks, sest järelevalve käigus ei ole võimalik seega arvestada, kas personali suhtarv erihoolekandeteenuse osutamiseks on piisav, kui töötajad erinevate teenuste lõikes kattuvad. Samuti on üldhoolduse peamine teenuse osutamise eesmärk suunatud pigem isiku hooldamisele, mitte tema iseseisva toimetuleku arendamisele ja tegevusvõime suurendamisele, mis peaks olema erihoolekandeteenuste eesmärk. Seega on vajalik osutada teenuseid eraldiseisvalt erinevates ruumides, et oleks paremini võimalik keskenduda sihtgrupi vajadustele ja teenuse osutamise eesmärkidele.

Punktiga 19³ muudetakSHS § 11⁵³ lõiked 1-3 viiakse teenuse osutaja tööaja osas kooskõlla kehtiva töölepingu seadusega. Kehtiv regulatsioon põhineb päevase ja öhtuse aja sisustamisel 1. juulil 2009. a kehtivuse kaotanud töö- ja puhkeaja seadusel. Seetõttu tehakse muudatused, lähtudes kehtivast töölepingu seadusest, mis sätestab üksnes ööaja, kohandades sätteid vastavalt sellele. Ühtlasi muudetakse tegevusjuhendajate kohalolu paindlikumaks lähtuvalt isikute vajadustest. Ööpäevaringse erihooldusteenuse puhul, v.a kohtumäärusega hoolekandetasutusse paigutatud isikutele, tuleb teenuse osutajal tagada ööpäevaringselt vähemalt ühe tegevusjuhendaja kohalolu ning täiendava tegevusjuhendaja kohalolu väljaspool ööaega vastavalt teenust saava sihtgrupi toimetulekule ja juhendamisevajadusele (kui suur on isikute hooldus- ja järelevalvevajadus, kas täiendavat tegevusjuhendajat on vaja öhtuse või hommikuse hügieenitoimingute tegemiseks või päevaste aktiveerivate tegevuste toetamiseks jne). Teenuse osutajale jääb senisest suurem vastutus ja kohustus hinnata teenust saava sihtgrupi vajadustest lähtuvalt, kui suur on väljaspool ööaega täiendava tegevusjuhendaja kohalolu vajadus, tagades samaaegselt teenusele seatud eesmärkide täitmise. Muudatus ei puuduta kohtumääruse alusel ööpäevaringsele erihooldusteenusele paigutatud isikute suhtarvu nõuet. Tegemist on teenusega, kus kohus on tuvastanud isiku endale või teistele ohtlikuks ning kelle puhul varasemad abinõud ei ole osutunud küllaldaseks. Teenuse osutaja peab tagama, et isik ei lahkuks ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamise ruumidest ega territooriumilt ilma saatjata ning et isik ei seaks ohtu ennast või teisi isikuid, samuti peab teenuse osutajal olema pidev kontroll ja ülevaade isiku liikumise, asukoha ja tegevuste üle. Arvestades, et tegemist ei ole vabatahtliku teenusega ning eksperdid on isikutel tuvastanud ohtlikkuse enda ja/või ümbritseva vastu, võib selle teenuse personali ebapiisavus seada ohtu nii hoolekandetasutuses viibivad isikud, personali kui ka asutust ümbritseva kogukonna ning seega tuleb tagada selle teenuse puhul varasemalt kehtestatud personali suhtarv, viies sisse ainult muudatused ööaja defineerimisel.

Eelnõu § 4 punktiga 23 muudetakSHS § 1 punkti 20, muutes SHS § 11⁵⁵ lõike 1 punkti 2. Muudatuse kohaselt võib abivahendi eest tasu maksmise kohustuse üle võtmist taotleda alates 18. eluaastast tööealine isik, kellel on tuvastatud töövõime kaotus alates 40% riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel. Muudatuse vajaduse on tinginud töövõimereformi edasi lükkamine, mille tulemusel ei määratleta tööealistele isikutele osalist ja puuduvat töövõimet alates 01. jaanuarist 2016. a ning abivahendi eest tasu maksmise kohustuse üle võtmise taotlemise õigustatus määratletakse lähtudes püsiva töövõimetuse protsendist.

Eelnõu § 4 punktiga 24 muudetakSHS § 1 punkti 20, millega muudetakSHS § 11⁵⁶ lõiget 3, täiendades seda punktiga 15, mis täpsustab abivahendite loetelu. Sotsiaalkaitseministri kehtestatav määrus sisaldab riigi poolt isiku eest tasu maksmise kohustuse ülevõetavate abivahendite loetelu koos hüvitamise tingimustega. Ühtlasi sisaldab loetelu abistavaid ja täpsustavaid kirjeldusi. Muudatusega lisatakse abivahendite loetelusse uus kirje „kompenseeritava abivahendi täpsustus või abivahendi rühma kitsendus“. Täienduse vajadus tuleneb asjaolust, et hoolimata ISO-koodi põhisest liigitusest võib olla nimetatud liigitus liiga lai ning võimaldada riigi poolt kompensatsiooniga osta või üürida abivahendeid,

mida riik ei pea põhjendatuks või võimalikuks tagada üldises korras, abivahenditele eraldatud vahenditest. Üldises korras nähakse ette eelkõige esmavajadusi katvate ja igapäevaelu toetavate (sh õppimist ja töөлkäimist toetavate) abivahendite hüvitamist. Hüvitamisel piiritlevad abivahendi täpsustus või abivahendi rühma kitsendus täpsemalt selle, millistele tingimustele ja funktsionaalsustele vastavate abivahendite eest võtab riik tasu maksmise kohustuse üle. Olukorras, kus inimene vajab siiski abivahendit, mis ei mahu loetus märgitud abivahendite täpsustuse või abivahendite grupi kitsenduse sisse, kuid abivahendi vajadus on olemas, on isikul võimalus vastavalt SHS § 11⁵⁵ lõikele 7 esitada Sotsiaalkindlustusametile erandi taotlus ning põhjendatud vajaduse olemasolul võtab Sotsiaalkindlustusamet tasu maksmise kohustuse üle. Seega piirab käesoleva kirjelduse lisamine üldises korras teatud abivahendite kättesaadavust, kuid ei välista vajaduse olemasolul inimese igapäevaeluks (sh õppimiseks ja töötamiseks) vajaliku abivahendi kättesaadavust, vaid ka see tagatakse põhjendatud juhtudel erandi taotlemise kaudu.

Eelnõu § 4 punktiga 25 muudetakse seaduse § 1 punkti 20, millega muudetakse SHS § 11⁶¹ lõiget 2, täiendades seda teise lausega eelisjärjekorra pidamise osas. Abivahendite ostmist või üürimist hüvitatakse lastele, puudega inimestele, osalise või puuduva töövõimega tööealistele isikutele ning vanaduspensionistidele. Kehtiv abivahendite regulatsioon näeb ette, et juhul kui abivahendite kompenseerimiseks vajalike vahendite puudumisel on seatud sisse järjekord, lähtutakse järjekorra rahuldamisel eelisjärjekorras lastest ja tööealistest. Riigi eelarvelised võimalused ei kata reaalselt vajadust, mistõttu tekib järjekord. Nimetatud isikutele järjekorra tekkimisel abivahendite eelisjärjekorras hüvitamine lähtub eesmärgist tagada puudega lastele eeldused hariduse kättesaadavuseks ning puudega või erivajadustega tööealistele sotsiaalsed eeldused tööhõives osalemiseks. Ka edaspidi on prognoositav teatav eelarve puudjääk. 2014. aasta baaseelarve abivahenditele oli 5 310 075 eurot, taotlejate reaalne vajadus oli 7 655 920 eurot, millest tulenevalt oli puudujääk 2 345 845 eurot. Võttes arvesse abivahendite korralduse muudatustega planeeritud kokkuhoidu ning lisanduvaid Euroopa Sotsiaalfondi vahendeid, võib puudujäägiks prognoosida 2016. aastal *ca* 1 miljon eurot. Eeltoodust tulenevalt on vajalik sätestada eelisjärjekord, tagamaks lastele ja tööealistele abivahendite hüvitamine.

Eelnõu § 4 punktiga 26 muudetakse seaduse § 1 punkti 20, millega täiendatakse SHS § 11⁶¹ lõikega 5, mis täpsustab SHS-s riigieelarvest abivahendite eest tasu maksmise kohustuse ülevõtmiseks eraldatud vahendite planeerimist Sotsiaalkindlustusameti poolt. Muudatusega antakse Sotsiaalkindlustusametile võimalus planeerida eelarvet ISO-koodide lõikes selliselt, et teatud abivahendite (ISO-koodide) puhul on eelmise aasta eelarve kulust tulenevalt planeeritud abivahendite kättesaadavuseks vajalik eelarve kogu jooksvaks aastaks, samas kui teatud abivahendite (ISO-koodide) puhul planeeritakse kindel eelarve nii kaua, kuni eelarvelisi vahendeid jagub. Vastav planeerimine on vajalik, et tagada esmavajadust katvate ja igapäevaeluks möödapääsmatult vajalike abivahendite kättesaadavus. Nende abivahendite puhul, kus ei ole tegemist esmavajaduse katmisega ega igapäevaeluks möödapääsmatu vajadusega, planeeritakse jooksev eelarve ning nende abivahendite ISO-koodide eelarveliste vahendite lõppemisel seatakse sisse järjekord. Taolise eelarvestamise vajaduse on tinginud asjaolu, et eelarvelised võimalused abivahendite hüvitamiseks ei kata reaalselt vajadust. Seetõttu on vajalik eelarveliselt seada prioriteedid esmavajadust katvate abivahendite kättesaadavuse tagamiseks.

Eelnõu § 4 punktiga 27 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 20¹, millega muudetakse SHS 11⁵⁵ lõige 1 punkti 2 seoses 01. juulil 2016. a jõustuva TVTS-ga. Muudatuse kohaselt võib abivahendi eest tasu maksmise kohustuse ülevõtmist taotleda alates 18. eluaastast tööeline isik, kellel on tuvastatud osaline töövõime või töövõime puudumine.

Eelnõu § 4 punktiga 28 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 20², tunnistades kehtetuks SHS § 12, § 45 lõige 2 ja § 46 lõige 2. Kehtivas SHS-is on viidatud sätted aluseks sotsiaalministri määrusele abivahendite hüvitamise kohta. Lisaks viitavad SHS § 45 lõige 2 ja § 46 lõige 2 riigi eelarvest rahastatavatele teenustele ja sotsiaalhoolekandekuludele, kuid umbmäärasuse tõttu puudub neil täpsem sisu. Viidatud sätted ei ole tulevikuredaktsioonis aluseks ühelegi määrusele, mistõttu tuleb need kehtetuks tunnistada.

Eelnõu § 4 punktiga 29 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 21¹, millega muudetakse SHS § 18 lõike 1 punkti 9. Muudatuse kohaselt on erihooldekodu teenuse osutaja omandis või kasutuses olevad ruumid ja territoorium, kus osutatakse korraga rohkem kui kümnele erivajadusega isikule kogukonnas elamise teenust või ööpäevaringset erihooldusteenust, välja arvatud kohtumäärusega ööpäevaringset erihooldusteenust. Muudatus on oluline lähtuvalt riigi suunast soodustada deinstitutionaliseerimist ning toetada teenuse osutamise asukohtade liikumist rohkem linnalistesse ja tiheasutustega piirkondadesse vastavalt erihooldekanderehitektuurikava 2014-2020 eesmärkidele. Deinstitutionaliseeritud teenuste osutamise võimaldamiseks on vajalik luua tingimused teenuste osutamiseks korterelamutes. Kehtivad nõuded deinstitutionaliseerimist ei toeta, kuna enamale kui viiele isikule erihooldekandeteenuse osutamisel on Päästeameti hinnangul vajalik tagada kahe evakuaatsiooniväljapääsu olemasolu. Praktikast lähtuvalt ei ole mõeldav ega ka võimalik, et teenuseosutaja hakkab rajama teist evakuaatsiooniväljapääsu korterelamusse. Riik on hinnanud majutusüksuste optimaalseks pereüksuse suuruseks 10 inimest. Ka kogukonnas elamise teenuse puhul on seaduses arvestatud tegevusjuhendaja suhtarvu 10-inimeselise grupina, mistõttu on mõistlik suurendada teenuse osutamise asukoha paindlikkust ning lähtuda erihooldekodu defineerimisel ja ruumi nõuete kehtestamisel alates kümnele isikule kogukonnas elamise ja ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamisest.

Eelnõu § 4 punktiga 30 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 23¹, mille kohaselt täiendatakse SHS-i 3¹. peatükki paragrahviga 21¹⁴, mis reguleerib rehabilitatsiooniteenuse osutamise tegevusloale kõrvaltingimuse seadmist. Muudatuse kohaselt võib rehabilitatsiooniteenuse osutamise tegevusloale lisada kõrvaltingimusena õiguse rehabilitatsiooniteenuse osutamiseks rehabilitatsiooniprogrammi alusel, kui see vastab SHS § 11¹⁴ lõigetes 2 ja 4-6 sätestatud nõuetele ning see on kinnitatud vastavalt SHS § 11¹⁴ lõikele 8. Vt ka selgitused eelnõu § 4 punktile 7. Kuna programmi alusel teenuse osutamine on samaväärne üksikteenuste osutamisega, mis kantakse MTR-i, siis luuakse samalaadne süsteem ka programmi alusel teenuse osutamisele.

Eelnõu § 4 punktiga 31 täiendatakse seaduse § 1 punktiga 26¹, millega muudetakse SHS § 22 lõiget 2⁵. Muudatusega sätestatakse, et eestkostetavat, kelle eestkostjaks on temaga koos elav perekonnaliige, ei loeta toimetulekutoetuse määramisel perekonnaliikmete hulka sõltumata sellest, kas eestkostetavaks on täisealine või alaealine. SHS § 22 lõike 2 tõlgendamisel tuleb arvestada perekonnaseaduses (PKS) sätestatud, sealhulgas eestkostetava ja eestkostja varaliste suhete kohta sätestatud. PKS § 172 lõike 1 kohaselt kuulub eestkostjale nii lapse isikuhooldus- kui ka varahooldusõigus. Varahooldusõiguse kohta on PKS § 183 lõikes 1 sätestatud, et eestkostja on kohustatud eestkostetava vara hea eestkostja hooldusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama. PKS § 183 lõige 2 sätestab, et eestkostetava varalt saadavast kasust tuleb esmajoones täita varal lasuvad sissenõutavaks muutunud kohustused ning katta muud vara korrapärase valitsemise kulud. Nimetatud kuludest ülejäänud sissetulekut võib kasutada eestkostetava ülalpidamiseks. Samuti sätestab PKS § 183 lõige 3 olulise täpsustuse, et eestkostja peab hoidma enda ja eestkostetava vara eraldatuna ega tohi kasutada eestkostetava vara oma huvides. Näiteks toitjakaotuspension, nagu ka iga muu rahaline abi, mida saab eestkostetav alaealine laps (sotsiaaltoetused, elatis, kingitused, pärand jne), on tema vara. Nii peab alaealise lapse eestkostja kinni pidama PKS §

183 lõikest 3 ehk hoidma enda ja eestkostetava vara eraldatuna ja pidama kinni keelust kasutada eestkostetava vara enda huvides. Seega, kui toimetulekutoetust taotleb perekond, kelle perekonnaliikmete hulka kuulub ka eestkostel olev alaealine laps, siis SHS ja PKS koosmõjus ei tohi toimetulekutoetuse arvestamisel eestkostetava sissetulekut arvata perekonna sissetuleku hulka. Sellest tulenevalt ei tule eestkostel olevat alaealist last lugeda toimetulekutoetuse taotlemisel perekonnaliikmete hulka.

Eelnõu § 4 punktiga 32 täiendatakse seaduse § 1 punktidega 42¹ – 42². Punktiga 42¹ täiendatakse SHS § 42 lõiget 3² õigusselguse eesmärgil. Toimetulekutoetuse taotluste menetlemise ja väljamaksmise puhul on sarnaselt vajaduspõhise peretoetuse taotluste menetlemise ja väljamaksmisega tegemist kohaliku omavalitsuse üksuse poolt riikliku ülesande täitmise, mistõttu kulud kohaliku omavalitsuse üksusele hüvitatakse riigieelarvest. Praktikast on kohaliku omavalitsuse üksustele ka 2015. aastal eraldatud toimetulekutoetuse maksmise korraldamise kulude hüvitist vastavalt Vabariigi Valitsuse 13.02.2015 määruse nr 16 „Riigieelarve seaduses kohaliku omavalitsuse üksustele määratud toetusfondi vahendite jaotamise ja kasutamise tingimused ja kord“ § 4 lõike 1 punktile 3. Punktiga 42² tunnistatakse kehtetuks SHS § 42 lõige 4, kuna nimetatud sätte alusel on kohaliku omavalitsuse üksustel olnud võimalik kasutada toimetulekutoetuse maksmiseks eraldatud vahendite ülejääki sama eelarveaasta jooksul abivajavatele isikutele toimetuleku soodustamiseks sotsiaaltoetuste maksmiseks või sotsiaalteenuste osutamiseks kohaliku omavalitsuse üksuse kehtestatud tingimustel ja korras. Seoses asjaoluga, et toimetulekutoetus muudetakse alates 2016. aastast arvestuslikuks kuluks, ei ole toimetulekutoetuste maksmiseks eraldatud vahendite kasutamine muuks otstarbeks enam võimalik, see oleks vastuolus riigieelarve seadusega.

Eelnõu § 4 punktidega 33, 36 ja 39 muudetakse sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse ja abivahendite hüvitamise üleminekusätteid. Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse üleminekusätete kõikide muudatuste eesmärk on tõsta isikud, kes on taotlenud teenust enne 2016. aastat ja kelle plaan kehtib maksimaalselt kuni 2021. aastani, samasse süsteemi isikutega, kes esitavad taotluse uue regulatsiooni alusel pärast 01. jaanuaril 2016. a. Vastavalt 2014. aastal Riigikogus vastu võetud muudatustele tuleb uues järjekorras olevatele isikutele teenust osutada maksimaalselt ühe aasta jooksul. Samas nendele isikutele, kes on taotluse esitanud enne 2016. aastat, see säte ei rakendu, samuti ei kehti neile uues regulatsiooni muud õigused ja nõuded. Täiendavalt kaasneb vastu võetud sättega SKA-le kohustus sõlmida paralleelselt 2016. aastal jõustuvast uuest süsteemis sõlmitavatele raamlepingutele veel ka halduslepinguid. See tähendab, et sama teenuseosutaja peab pidama arvestust nii kahe erineva aruandluse kui ka sisuliselt kahe erineva teenuse osutamise suhtes. Kahe erineva süsteemi vahel esineb mitmeid märkimisväärseid erinevusi, millega kasvab nii SKA kui ka teenuseosutajate halduskoormus. Veel olulisema aspektina tekib ebavõrdne olukord, kus hiljem taotluse esitanud isik saab teenusele järjekorra ajalise piiratud tõttu oluliselt varem, kui varem taotluse esitanud isik. Samuti tuleks kahe paralleelsüsteemi pidamiseks teha täiendavaid arendused SKA infosüsteemides.

Eeltoodust tulenevalt muudetakse rakendussätete sõnastust. Paragrahv 49 lõike 2 muutmisega antakse enne 2016. aastat teenust taotlenud isikutele õigus saada teenust 2016. aastal jõustuvate sätete alusel. Lõikega 3 antakse õigus isikul, kelle plaan oli koostatud enne 31. detsembril 2015. a, saada teenust ühe aasta jooksul pärast plaani kehtivuse lõppemist juhul, kui isiku plaan kaotas järjekorras oleku ajal kehtivuse. Lõige 4 jäetakse rakendussätetest välja, kuna alates 2016. aastast ei sõlmi Sotsiaalkindlustusamet enam teenuseostuajaga halduslepinguid. Eelnõusse lisatakse lõige 6, mille kohaselt rehabilitatsiooniteenuse osutajaga SHS § 11⁴ lõike 1 alusel sõlmitud halduslepingu kehtivus lõpeb 2015. aasta 31. detsembril, millele tuginedes alates 2016. aastast ei sõlmi Sotsiaalkindlustusamet enam teenuseostuajaga halduslepinguid. Ainult raamlepingute sõlmimine annab võimaluse kasutada

kogu aasta eelarvet paindlikumalt (SKA ei otsusta enam ise, kellele millises mahus leping sõlmitakse ja ei jaga aasta keskel lepingumahtusid ümber), mis on olnud kõigi osapoolte (nii teenuseosutajad, Sotsiaalkindlustusamet, sihtrühma esindajad) soov. Samuti tagatakse sellega üsna suure hulga muudatuste rakendamisel lepingute osas selge ja kergesti mõistetav süsteem ning välditakse ülal kirjeldatud halduskoormuse kasvu. Lõiked 5 ja 7 ühendatakse, märkides ära juhud, mil lõppeb isiku õigus saada rehabilitatsiooniteenust kuni 31. detsembrini 2015. a kehtinud SHS redaktsiooni alusel.

Abivahendite oas täiendati rakendussätteid lõikega 10, mis täpsustab ülemineku perioodil abivahendite müügi ja üürimise eest tasu maksmise kohustuse riigi poolt ülevõtmise korda, kuni Sotsiaalkindlustusameti uue andmekogu SKAIS2 valmimiseni. Sätte kohaselt peab isik pöörduma Sotsiaalkindlustusametisse, kui tema abivahendi kaardi kehtivus lõpeb või muutub tasu maksmise kohustuse riigi poolt ülevõtmise õigustatuse alus. Isiku abivahendi eest tasu maksmise kohustuse riigi poolt ülevõtmise õigustatud aluse muutuse all mõeldakse näiteks alaealise isiku saamist 18. eluaastal tööeliseks isikuks, kellel peab olema tuvastatud osaline töövõime või töövõime puudumine või näiteks tööelise isiku jõudmist vanaduspensioniiikka riikliku pensionikindlustuse seaduse § 7 tähenduses. Samuti käsitletakse õigustatuse muutuse all olukorda, kus alates 18. eluaastasel tööelisel isikul tuvastatakse puue PISTS § 2 tähenduses. Kirjeldatud ülemineku kord on vajalik, kuna SKAIS2 valmimiseni kasutab Sotsiaalkindlustusamet abivahendite menetlemisel abivahendite eraldamise programmi, mis ei võimalda abivahendeid müüvatel ja üürivatel ettevõtetel jooksvalt saada infot selle kohta, kas taotlejal on tuvastatud töövõimetus või puue. Seda infot on aga teenuseosutajatel vaja, et kontrollida, kas ettevõttesse pöördunud isikul on õigus tasu maksmise kohustuse ülevõtmisele või mitte. Samuti on viidatud perioodil kasutusel paberkaardil kaart, mille kehtivusaega ei saa ilma uut kaarti väljastamata muuta ega pikendada. Alates SKAIS2 kasutusele võtmist on võimalik õigustatuse aluse muutust ning kaardi kehtivust kontrollida automaatselt. Sellest tulenevalt ei ole eelnimetatud juhtudel edaspidiselt vaja Sotsiaalkindlustusametisse pöörduda.

Eelnõu § 4 punktiga 34 muudetakse seaduse § 2 punkti 6, millega täiendati tööturuteenuste ja –toetuste seadust (edaspidi *TTTS*) §-ga 9¹. Selles paragrahvis sätestati tööalase rehabilitatsiooni saamiseks õigustatud isikud ja teenuse saamise tingimused.

Eelnõuga jäetakse *TTTS* 9¹ lõike 2 punktist 1 välja sõnad „või puuduva“, mis on sättesse lisandunud ekslikult sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja –toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (SE 693) muutmisel Riigikogu menetluse käigus.

TTTS §-i 9¹ muudeti Riigikogu menetluses kahel põhjusel:

- 1) puudega töötu mõiste täiendamisega ja
- 2) osalise töövõimega isikule, kes ei ole tööturul, sotsiaalse rehabilitatsiooni saamise õiguse andmisega SHS alusel. *TTTS* §-is 9¹ tehti muudatused mis võimaldaksid Sotsiaalkindlustusametil saada teavet osalise töövõimega isikule varem Töötukassa kaudu osutatud tööalase rehabilitatsiooni osutamisest.

Seoses puudega töötu mõiste muutmisega (*TTTS* § 2 punkt 4 muutmine) täiendati Riigikogu menetluse ajal ka *TTTS* § 9¹ lõike 2 punkti 1 (SE 693 II muudatusettepanek nr 26). Puudega töötu mõistesse lisati isik, kellel on riiklike elatusrahade seaduse alusel määratud invaliidsusgrupp tähtajatult. Selle muudatuse tõttu täiendati ka tööalase rehabilitatsiooni saajate ringi isikutega, kellel on määratud invaliidsusgrupp tähtajatult Muudatusettepaneku nr 26 eelnõu II lugemise tekst:

„1) isikul on puue puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse § 2 tähenduses, isik on tunnustatud püsivalt töövõimetuks riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel, isikul

on riiklike elatusrahade seaduse alusel määratud invaliidsusgrupp tähtajatult või isikul on tuvastatud osaline või puuduv töövõime töövõimetoetuse seaduse alusel,“:

Võrreldes eelnõu SE 693 algtekstiga ei ole muudetavaks tekstiks märgitud sõnu „või puuduva“, st need sõnad on TTTS § 9¹ lõike 2 punkti 1 muudatusse lisandunud ekslikult. Ka muudatusettepaneku nr 26 selgituses (vt SE 693 II teise lugemise seletuskiri) rõhutatakse, et puuduva töövõimega isikul on tööalase rehabilitatsiooni teenuse asemel õigus sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele SHS alusel. TTTS § 9¹ lõike 2 punkti 1 muutmise eesmärk oli sätestada tööalase rehabilitatsiooni saamise õigus isikule, kes töötab ja kellel on määratud invaliidsusgrupp tähtajatult.

Kui TTTS § 9¹ lõike 2 punktis 1 säiliks sõnad „või puuduva“, oleks puuduva töövõimega isikul õigus nii tööalasele rehabilitatsioonile TTTS alusel kui ka sotsiaalsele rehabilitatsioonile SHS § 11⁴ alusel. Kuid eelnõule SE 693 Riigikogu menetluse ajal tehtud muudatuste seletuskirjast ei selgu, et eesmärk oleks olnud puuduva töövõimega isikule osutada mõlemat liiki rehabilitatsiooni.

Eelnõuga SE 693 kujundati praegu SHS alusel osutatav rehabilitatsiooniteenus ümber tööalase ja sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusteks. SHS-is sätestati sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus ja TTTS-is tööalase rehabilitatsiooni teenus. Sotsiaalne rehabilitatsioon on sotsiaalteenus, mis soodustab inimese igapäevaeluga toimetulekut. Seda teenust võimaldatakse Sotsiaalkindlustusameti kaudu inimestele, kes ei ole tööealised ja tööealisele inimesele, kellel on tuvastatud töövõime puudumine. Tööealisele inimesele, kellel on tuvastatud osaline töövõime, osutatakse alates 2016. aastast tööalase rehabilitatsiooni teenust TTTS alusel. Tööalane rehabilitatsioon on tööturuteenus, mis soodustab töötutule asumist ja vähenenud töövõimega inimese töötamise jätkamist. Tööalase rehabilitatsiooni teenust osutab töötukassa.

Eelnõu SE 693 algversiooni § 2 punkti 6 kohaselt sätestati uue tööturuteenuse (tööalane rehabilitatsioon) saamiseks õigustatud isikud TTTS §-s 9¹. Selle sätte algversiooni kohaselt oli tööalase rehabilitatsiooni teenusele õigus tööealisel osalise töövõimega isikul, kes on tööturul (töötab või otsib tööd), teeb ettevalmistusi tööturule sisenemiseks (omandab haridust) või viibib ajutiselt tööturult eemal (on aja, asendus- või reservteenistuses või kasvatab alla kolmeaastast last või hooldab pereliiget või puudega isikut). Eelnõu SE 693 algversiooni § 2 punkti 6 järgi oli TTTS § 9¹ lõike 2 sõnastus järgmine:

„(2) Tööalase rehabilitatsiooni teenust osutatakse tööotsijale ja isikule, kes ei ole töötutule või tööotsijana arvele võetud, tingimusel, et:

- 1) isikul on puue puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse § 2 tähenduses, isik on tunnustatud püsivalt töövõimeks riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel või isikul on tuvastatud osaline töövõime töövõimetoetuse seaduse alusel,
- 2) isik on hõivatud käesoleva seaduse § 6 lõike 5 punktides 3–5¹ ja 7 nimetatud tegevusega või omandab põhi-, üldkesk-, kutse- või kõrgharidust ja
- 3) isik on 16-aastane kuni vanaduspensioniealine ega saa ennetähtaegset vanaduspensioniealine ega vanaduspensioniealine ootel oleva päästeteenistuja toetust.“

Kui osalise töövõimega isik neile tingimustele ei vastanud, sh vabatahtlikult loobus töö otsimisest, puudus tal eelnõu SE 693 algversiooni kohaselt õigus nii tööalasele kui ka sotsiaalsele rehabilitatsioonile. Eelnõu SE 693 menetluse käigus Riigikogus muudeti SHS-i § 11⁴ selliselt, et osalise töövõimega isikul, kes ei otsi tööd, on siiski õigus sotsiaalsele rehabilitatsioonile. Selleks täiendati Riigikogus eelnõuga SE 693 nii SHS-i.

Eelnõu SE 693 II lugemise teksti seletuskirja kohaselt on muudatusettepanekut nr 3, millega laiendatakse sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele õigustatud isikute ringi (SHS § 11⁴ muutmise), põhjendatud järgmiselt: „Eelnõu algteksti kohaselt oleks töörealisel osalise töövõimega isikul õigus üksnes tööalase rehabilitatsiooni teenusele TTTS alusel, kui tööle asumiseks või töö säilitamiseks on isikul vajadus selle teenuse järele. Õigus teenusele oleks isikul vaid juhul, kui ta on töötuna arvele võetud TTTS alusel, otsib tööd ja täidab muid töötukohustusi või on juba hõives (eelviidatud TTTS § 6 lg 5 p 3-5¹ ja 7 sätestatud tegevuste loetelu). Kui töörealine osalise töövõimega isik tööd ei otsi, st ei ole töötuna arvele võetud või tema töötuna arvelolek on lõpetatud – näiteks seetõttu, et isik korduvalt mõjuva põhjuseta ei täitnud töötukohustusi (nn aktiivsushõiveid) – siis eelnõu algteksti kohaselt ei oleks tal õigust tööalasele rehabilitatsioonile TTTS alusel ega ka sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele SHS alusel.

Eelnõu muudatusega luuakse isikule valikuvõimalus:

- 1) Kui isik osaleb aktiivselt tööturul – on töötuna arvele võetud või töötab – on tal õigus saada tööle saamisele ja töötamise jätkamisele suunatud rehabilitatsiooni teenust TTTS alusel. Tööalase rehabilitatsiooni teenuse saamise õigus on tööturul oleval isikul, kelle individuaalses töötusprogrammis on isiku ja töötukassa koostöös selle teenuse osutamises kokku lepitud, st isikul puudub absoluutne subjektiivne nõudeõigus.
- 2) Kui isik ei soovi olla tööturul aktiivne – ei otsi töötukassas arvele võetud töötuna tööd ega tööta – siis ei ole tal küll õigust tööalase rehabilitatsiooni teenusele TTTS alusel, kuid jääb isikule õigus igapäevaeluga toimetulekut soodustava sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele SHS alusel.

Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele õigustatud isikute ringi laiendamise tagatakse rehabilitatsiooniteenuse võimalus ka neile, kes ei ole aktiivsed. Selliselt vastatakse huvigruppide poolt väljendatud murele mitteaktiivsete rehabilitatsiooni vajavate inimeste osas.“.

Eelnõu SE 693 II lugemise seletuskirja kohaselt asendab sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse tööalase rehabilitatsiooni teenuse saamise võimaluse nende osalise töövõimega töörealiste isikute puhul, kes ei tööta ega otsi tööd (ei vasta tööalase rehabilitatsiooni saamise tingimustele). Tööalase rehabilitatsiooni teenuse osutamine isikule, kellel töövõime puudub ning isikule, kellel on osaline töövõime, kuid kes ei otsi tööd ega soovi ka muul viisil olla tööturuga seotud, ei ole põhjendatud.

Arvestades, et TTTS § 9¹ lõike 2 punkti 1 muutmisel on ekslikult lisandunud sõnad „või puuduva“, jäetakse need käesoleva eelnõuga sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja –toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse § 2 lõikega 6 muudetavast TTTS § 9¹ lõike 2 punktist 1 välja.

TTTS § 9¹ lõike 2 punktist 2 jäetakse välja viide sama seaduse § 6 lõike 5 punktile 7. TTTS § 9¹ lõike 2 punkti 2 järgi on tööalase rehabilitatsiooni saamise õigus muuhulgas isikul, kes on aja-, asendus- või reservteenistuses ja kellel on puue, osaline töövõime, püsiv töövõimetus või tähtajatult määratud invaliidsusgrupp. Eelnõuga jäetakse TTTS § 9¹ lõike 2 punktist 2 välja viide TTTS § 6 lõike 5 punktile 7 (aja-, asendus- või reservteenistuses viibimine). Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsevad arstlikud komisjonid hindavad nii kaitsevääkohustuslase kui kaitsevääkohustust võtta sooviva isiku terviseseisundit. Kui Kaitseressursside Ameti arstlik komisjoni tuvastab isiku, kellel on osaline töövõime, püsiv töövõimetus või puue, terviseseisundi vastavuse kaitsevääkohustuslase tervisesõuetele, saab isik asuda aja-, asendus- või reservteenistusse. Kui teenistusülesande täitmise ajal isiku tervis halvneb, siis kohaldatakse kaitsevääteenistuse seaduses sätestatud.

Võimalus, et isik aja-, asendus- või reservteenistuses viibimise ajal osaleb tööalase rehabilitatsiooni teenusel selle asemel, et täita kaitseväeteenistuskohustust, puudub. Seetõttu ei ole vajadust TTTS-is sätestada isiku õigust tööalasele rehabilitatsioonile, kui ta viibib aja-, asendus või reservteenistuses.

Paragrahviga 5 muudetakse sotsiaalmaksuseadust.

SMS § 6 lõike 1 punktis 5 tehtava muudatuse eesmärk on sätestada samas sättes nimetatud töötaja eest sotsiaalmaksu maksmise taotluse esitamise kohustus. Sotsiaalmaksu maksmine SMS § 6 lõike 1 punkti 5 alusel eeldab töötaja vastamist kahele tingimusele. Tegemist peab olema töölepingu alusel äriühingus, mittetulundusühingus, sihtasutuses või füüsilisest isikust ettevõtja juures töötava ning osalise või puuduva töövõimega isikuga. Praegu on tööandjale taotluse esitamise kohustus kehtestatud rahandusministri 31.12.2003. a määrusega nr 113 „Sotsiaalmaksu maksmise kord erijuhtudel“. Erinevalt kehtivast korrast ei pea tööandja eelnõuga tehtava muudatuse järel esitama sotsiaalmaksu maksmise taotlust mitte iga kuu, vaid piisab ühest taotlusest osalise või puuduva töövõimega isiku eest sotsiaalmaksu maksmiseks (nt siis, kui isik tööle asub).

Töötukassa kontrollib taotluse saamisel kas SMS § 6 lõike 1 punkti 5 alusel peaks riik maksma tööandja eest sotsiaalmaksu ning teeb taotluse rahuldamise või mitterahuldamise kohta haldusakti. Õigust riigipoolsele sotsiaalmaksu maksmisele kontrollitakse iga kuu ning töötukassa maksab sotsiaalmaksu järgnevatel kuudel ilma taotlust esitamata automaatselt.

Paragrahviga 6 muudetakse töötervishoiu ja tööohutuse seadust.

Muutmise tingib töövõimereformi rakendumine, mis toob kaasa vajaduse muuta kehtivat tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud kahju hüvitamise korda. Kehtiva TTOS-i kohaselt hüvitab Sotsiaalkindlustusamet tööandja õigusjärglaseta likvideerimise korral tööandja poolt kannatanule tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse või surma põhjustamisega tekitatud varalise kahju (§ 31⁴). Kahjuhüvitise maksmiseks tuvastab SKA isikul püsiva töövõimetuse ning põhjusliku seose püsiva töövõimetuse ja tööõnnetuse või kutsehaiguse vahel.

Alates töövõimereformi rakendumisest hindab töötukassa inimesel töövõimet, mis tingib muudatused tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral kahjuhüvitise määramise ja maksmise korras. Edaspidi peab SKA kahjuhüvitise määramise eelduseks oleva töövõime kaotuse hindamisel lähtuma töötukassa töövõime hindamise tulemustest.

Eelnõu § 6 punktiga 1 lisatakse TTOSi uus peatükk 5¹, mis reguleerib tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud kahju hüvitamist SKA poolt. Kehtiva TTOS § 31⁴ kohaselt on SKA-l ka praegu vastavasisuline kohustus. Eelnõuga muudetakse senise regulatsiooni asukohta, uue peatüki lisamine tagab regulatsioonile loogilise asukoha TTOS-is.

Paragrahvi 24² lõike 1 kohaselt hüvitab SKA tööandja õigusjärglaseta likvideerimise korral tööandja poolt isikule tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse või surma tõttu tekitatud varalise kahju. Võrreldes kehtiva õigusega ei muudeta SKA kohustust kahju hüvitada. Sarnaselt kehtiva õigusega hüvitab SKA kahju siis, kui selle on isikule tekitanud tööandja, see tähendab, et tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel tekkinud tervisekahjustuse või surma põhjustamises on tuvastatud tööandja süü.

Lõike 2 kohaselt hüvitab SKA tööandja õigusjärglaseta likvideerimise korral tööandja poolt 16-aastasele kuni vanaduspensioniealisele isikule tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud

tervisekahjustusega tekitatud varalise kahju siis, kui isik on läbinud töötukassa töövõime hindamise ning tal on tuvastatud osaline või puuduv töövõime. Kahjuhüvitise määramise ja maksmise eelduseks on see, et isikul on tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel langenud töövõime. Vastavalt TVTS §-le 2, hindab alates 01.07.2016 töötukassa töövõimet 16-aastaselt kuni vanaduspensioniealisel isikul, kehtiva õiguse kohaselt tuvastab isikul püsiva töövõimetuse SKA. Edaspidi on SKA makstava kahjuhüvitise määramise ja maksmise eelduseks asjaolu, et isik on läbinud töötukassa töövõime hindamise ning tal on tuvastatud osaline või puuduv töövõime.

Kuna vastavalt TVTS-ile hindab töötukassa töövõimet 16-aastastel kuni vanaduspensioniealistel isikutel ja teistel vanusegruppidel mitte, siis ei saa alla 16-aastased ja vanaduspensioniealised isikud SKA poolt makstava kahjuhüvitise saamiseks eelnevalt läbida töötukassas töövõime hindamist. Nende isikute puhul tuvastab isiku töövõime kaotuse arstiõppe läbinud isik, kelleks on tavaliselt SKA töötaja või ametnik vastavalt TTOS §-s 24³ sätestatule.

Paragrahv 24³ sätestab töövõime kaotuse tuvastamise alused tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse tõttu tekitatud varalise kahju hüvitamiseks.

Sarnaselt kehtiva õigusega, kus SKA kaasab püsiva töövõimetuse ekspertiisi tegemiseks ekspertarsti, kaasab SKA käesoleva eelnõu kohaselt töövõime kaotuse tuvastamiseks arstiõppe läbinud isiku, kellel on ligipääs tervise infosüsteemi ja kes tuvastab isikul töövõime kaotuse ulatuse ja tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotuse ulatuse.

Kehtiva õiguse kohaselt tuvastab SKA isikul püsiva töövõimetuse ning selle põhjuse, kusjuures üheks püsiva töövõimetuse põhjuseks võib olla tööõnnetus või kutsehaigus, kui SKA tuvastab põhjusliku seose püsiva töövõimetuse ja tööõnnetuse või kutsehaiguse vahel. Analoogselt kehtiva õigusega, tuvastab arstiõppe läbinud isik käesoleva eelnõu kohaselt isiku terviseseisundit arvesse võttes kogu töövõime kaotuse ning tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotuse. Tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse korral kahjuhüvitise määramiseks ja maksmiseks tuvastab arstiõppe läbinud isik põhjusliku seose töövõime kaotuse ja tööõnnetuse või kutsehaiguse vahel. Töövõime kaotus hinnatakse protsentides, mis võib varieeruda vahemikus 10-100 protsenti. Töövõime kaotuse protsent määratakse kümne protsendipunktilise sammuga, see tähendab, et protsent võib olla 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90 või 100.

Lõige 3 täpsustab 16-aastaste kuni vanaduspensioniealiste isikute puhul töövõime kaotuse protsendi määramist selliselt, et see oleks kooskõlas töötukassa töövõime hindamise tulemusega. Kui töötukassa on isikul tuvastanud puuduvat töövõime, määrab SKA arstiõppe läbinud isik taotlejal töövõime kaotuse 100%. Kui töötukassa on isikul tuvastanud osalise töövõime, määratakse isiku töövõime kaotus vahemikus 10-90%.

Arstiõppe läbinud isik tuvastab töövõime kaotuse ulatuse isiku terviseseisundit arvesse võttes. Arstiõppe läbinud isik võtab töövõime kaotuse tuvastamisel aluseks töötukassa töövõime hindamise otsuse, töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse ning isiku pere- või raviarsti poolt tervise infosüsteemi sisestatud või arstiõppe läbinud isikule edastatud andmed isiku tervisliku seisundi kohta.

Paragrahv 24⁴ sätestab tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse korral kahjuhüvitise maksmise alused. Kehtiva korra kohaselt vähendab SKA kahjuhüvitist töövõimetuspensioni võrra. TVTS-i kohaselt hakkab töötukassa alates 01.07.2016 töövõimetuspensioni asemel maksma töövõimetoetust. Sellega seoses on vaja teha TTOS-is

vastav muudatus. Eelnõu kohaselt vähendab SKA kahjuhüvitist töötukassa makstava töövõimetoetuse võrra.

Lõige 1 sätestab arvutamismetoodika, mille alusel töövõimetoetus kahjuhüvitisest maha arvatakse. Arvutusmetoodika on analoogne, mis kehtivas korras, kus kahjuhüvitisest arvatakse maha tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotusele protsendile vastav osa töövõimetuspensionist.

Kahjuhüvitise määramiseks tuvastab arstiõppe läbinud isik isiku kogu töövõime kaotuse ning tööõnnetusest või kutsehaigusest põhjustatud töövõime kaotuse. See tähendab ka seda, et on tuvastatud põhjuslik seos töövõime kaotuse ja tööõnnetuse või kutsehaiguse vahel.

TVTS § 11 kohaselt makstakse töövõimetoetust isikule, kellel on tuvastatud osaline või puuduv töövõime. Seega võib öelda, et osaliselt kompenseerib töövõimetoetus tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud vähenenud töövõimet ning osaliselt muudest teguritest tingitud vähenenud töövõimet. SKA arvutab kahjuhüvitisest maha vaid selle osa töövõimetoetusest, mis tinglikult on määratud tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel vähenenud töövõime korral.

Alljärgnevalt näide töövõimetoetuse maha arvamise kohta kahjuhüvitisest:

- 1) Kui SKA on isikul tuvastatud töövõime kaotuse 100% ning tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotuse 100% ehk kogu töövõime kaotus on tingitud tööõnnetusest või kutsehaigusest, arvutab SKA kahjuhüvitisest maha kogu töövõimetoetuse makstud summa (valem: kahjuhüvitis – $(100/100) * \text{töövõimetoetus}$).
- 2) Kui SKA on isikul tuvastatud töövõime kaotuse 100% ning tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotuse 60%, arvutab SKA kahjuhüvitisest maha 60% töövõimetoetusest (valem: kahjuhüvitis – $(60/100) * \text{töövõimetoetus}$).
- 3) Kui SKA on isikul tuvastatud töövõime kaotuse 60% ja tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotuse samuti 60% ehk kogu töövõime kaotus on tingitud tööõnnetusest või kutsehaigusest, arvutab SKA kahjuhüvitisest maha kogu töövõimetoetuse summa (valem: kahjuhüvitis – $(60/60) * \text{töövõimetoetus}$).
- 4) Kui SKA on isikul tuvastatud töövõime kaotuse 60% ja tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotuse 30%, arvutab SKA kahjuhüvitisest maha 50% töövõimetoetusest (valem: kahjuhüvitis – $(30/60) * \text{töövõimetoetus}$).

Töövõimetoetuse maha arvamisel kahjuhüvitisest lähtutakse töötukassa poolt isikule vastavas kuus välja makstud töövõimetoetuse summast. See tähendab, et isikule makstav kahjuhüvitise summa võib kuiselt muutuda vastavalt töötukassa poolt välja makstud töövõimetoetuse summa muutumisele.

Lõige 2 määrab kindlaks kahjuhüvitise maksmise kestuse 16-aastaste kuni vanaduspensioniealiste isikute puhul.

TVTS § 8 lõike 1 kohaselt tuvastab töötukassa inimesel osalise või puuduva töövõime viieks aastaks, kuid mitte kauemaks kui vanaduspensionieani ning sama paragrahvi lõike 2 kohaselt tuvastab töötukassa inimesel osalise või puuduva töövõime kuni vanaduspensionieani, kui töövõimet välistav seisund, arvestades inimese tervisekahjustuse iseloomu ja eeldatavat kestust, ei muutu või on progresseeruv. Sellest lähtuvalt määrab SKA tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse korral makstava kahjuhüvitise töötukassa poolt tuvastatud osalise või puuduva töövõime kestuse lõpuni.

Kui isik läbib pärast osalise või puuduva töövõime kestuse lõppemist uuesti töötukassas töövõime hindamise ning tal tuvastatakse osaline või puuduv töövõime, jätkab SKA kahjuhüvitise maksmist, hinnates vajaduse korral ümber isiku töövõime kaotuse ning arvutades vajaduse korral ümber kahjuhüvitise suuruse.

Lõige 3 sätestab lõikes 2 esitatud põhimõtte osas erisuse vanaduspensioniiikka jõudnud isikute puhul. Kui töötukassa on isikul enne vanaduspensioniiikka jõudmist tuvastanud osalise või puuduva töövõime ning SKA on talle määranud ja maksnud tööõnnetuse või kutsehaiguse korral kahjuhüvitist, jätkatakse isikule vanaduspensioniiikka jõudmisel viimati määratud kahjuhüvitise maksmist tähtajatult. Vanaduspensioniiikka jõudnud isikutel ei hinda töötukassa töövõimet, kui nende osalise või puuduva töövõime kestus vanaduspensioniiikka jõudmisel lõpeb. Seega ei hinda SKA ümber ka isiku töövõime kaotuse ulatust ega tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõime kaotust. Kahjuhüvitise maksmist jätkatakse isikule pärast vanaduspensioniiikka jõudmist senises korras tähtajatult.

Lõige 4 sätestab vanaduspensioniealistele isikutele määratud kahjuhüvitise maksmise kestuse. Vanaduspensioniealisele isikule määratakse hüvitis üks kord ning seda makstakse tähtajatult. See tähendab, et kahjuhüvitise maksmise vältel isiku töövõime kaotuse ulatust ümber ei hinnata ning kahjuhüvitise suurust ümber ei arvutata. Üaltoodust lähtuvalt ei ole isikul õigus nõuda töövõime kaotuse ümber hindamist ja seega ka kahjuhüvitise ümber arvutamist.

Lõige 5 sätestab alla 16-aastastele isikutele kahjuhüvitise määramise kestuse. Alla 16-aastastele isikutele määratakse kahjuhüvitis kuni isiku 16-aastaseks saamiseni, kuna vastavalt TVTSile hindab töötukassa inimese töövõimet alates 16-aastastel inimestel. Kuna isiku töövõime võib aja jooksul muutuda, on põhjendatud, et isik läbib alates 16-aastaseks saamist töötukassas töövõime hindamise. Kui isik soovib saada kahjuhüvitist ka pärast 16-aastaseks saamist, peab ta läbima töövõime hindamise töötukassas. Kui töötukassa tuvastab isikul osalise või puuduva töövõime, määrab SKA isikule uuesti kahjuhüvitise, tuvastades eelnevalt töövõime kaotuse ulatuse ja põhjusliku seose töövõime kaotuse ja tööõnnetuse või kutsehaiguse vahel vastavalt TTOSis sätestatud põhimõtetele.

Lõigete 2–5 korral indekseerib SKA kahjuhüvitist igal aastal vastavalt TTOS §-le 31².

Paragrahv 24⁵ sätestab andmevahetuse alused tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse tekitatud varalise kahju hüvitamiseks.

Lõike 1 kohaselt on SKA-l õigus saada temalt kahjuhüvitise määramiseks vajalikke isikuandmeid, milleks on muu hulgas isiku kontaktandmed, info isiku raviarstide kohta, tööõnnetuse uurimisraport, töötervishoiuarsti teatis kutsehaiguse diagnoosimise kohta, isiku palgaandmeid jms. Nimetatud andmed esitab isik SKA-le kahjuhüvitise taotlemisel.

Lõiked 2 – 5 sätestavad andmete saamise tervise infosüsteemist. Lõike 2 kohaselt on SKA-l õigus tervise infosüsteemist vaadata isiku raviarstide nimesid (ees- ja perekonnanimi). SKA töötaja või ametnik vajab neid andmeid selleks, et hüvitise taotleja terviseandmete puudumise korral tervise infosüsteemis, saaks SKA võtta ühendust isiku pere- või raviarstiga ning paluda edastada andmed tervise infosüsteemi või SKA kaasatud arstiõppe läbinud isikule.

Lõike 3 kohaselt on arstiõppe läbinud isikul õigus saada andmeid tervise infosüsteemist. Andmed on vajalikud selleks, et tuvastada hüvitise taotlejal töövõime kaotus ning põhjuslik seos töövõime kaotuse ja tööõnnetuse või kutsehaiguse vahel. Samuti on andmed vajalikud välislepingu alusel andmete töötlemiseks. Eesti on sõlminud sotsiaalkindlustuslepingu Ukrainaga, mis muu hulgas reguleerib tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral kahju hüvitamist.

Välislepingu alusel kahju hüvitise taotlemisel on vajalik lepingu poolte vahel terviseandmete vahetamine. Selleks on SKA-l vajalik juurdepääs tervise infosüsteemile. Isiku terviseandmetele, TVTS § 7 lõikes 4 nimetatud tervise infosüsteemi andmete, sh diagnoosidele on ligipääs vaid arstiõppe läbinud isikul, kes tavaliselt on SKA ametnik või töötaja. Andmete täpse loetelu ja päringute perioodid kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega (lõige 4). Andmete loetelu vastab kehtivale andmete loetelule, mis on kehtestatud sotsiaalministri määrusega nr 18 „Puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks, püsiva töövõimetus tuvastamiseks ning ajutise töövõimetuslehe pikendamiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid“.

Kui tervise infosüsteemis vajalikud andmed töövõime kaotuse tuvastamiseks puuduvad, esitab SKA spetsialist või arstiõppe läbinud isik vastavasisulise taotluse isiku pere- või raviarstile, kes sisestab andmed terviseinfo süsteemi või edastab need SKA-sse arstiõppe läbinud isikule 10 tööpäeva jooksul taotluse saamisest arvates (lõige 5).

Lõige 6 sätestab andmevahetuse SKA ja töötamise registri vahel. Tööõnnetuse või kutsehaiguse korral kahjuhüvitise määramiseks ja maksmiseks vajab SKA infot hüvitise taotleja praeguse töötamise ning eelnevate töötamise perioodide ja tööandjate kohta. SKA vajab informatsiooni selleks, et kontrollida, kas hüvitise taotleja jätkab töötamist kahjuhüvitise maksmise ajal ning milliste tööandjate juures on taotleja varem töötanud, kuna SKA hüvitab varalise kahju tööandja õigusjärglaseta likvideerimise korral.

Lõige 7 sätestab andmevahetuse SKA ning Maksu- ja Tolliameti vahel. Tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel tekkinud varaliseks kahjuks loetakse tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel tekkinud töövõime kaotusest tingitud sissetulekute vähenemist. Selleks, et hinnata seda, kas hüvitise taotlejale on tööõnnetuse või kutsehaiguse tõttu kahju tekkinud ning kui suur on tekkinud kahju, on vajalikud hüvitise taotleja sotsiaalmaksuga maksustatud tulu saamise andmed. Lisaks peab SKA kontrollima isiku sissetuleku teenimist ka pärast kahjuhüvitise määramise otsustamist. Töötasu teenimise fakt võib mõjutada väljamakstava hüvitise suurust. Kui isik hakkab teenima töötasu, mis on suurem kui tema kaotatud keskmine töötasu, on see aluseks kahju hüvitise maksmise lõpetamisele.

Eelnõu § 6 punktiga 2 täiendatakse § 31² selliselt, et kahjuhüvitist indekseeritakse igal aastal ka § 24² lõikes 1 ning § 31⁵ lõigetes 1 ja 3 nimetatud juhtudel.

Eelnõu § 6 punktiga 3 loetakse TTOS § 31⁴ lõige 2 lõikeks 1. Tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud kahju hüvitamine on reguleeritud TTOS peatükis 5¹.

Eelnõu § 6 punktiga 4 kehtestatakse rakendussäte § 31⁵ näol tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse korral makstava kahjuhüvitise ümberarvutamise ja maksmise jätkamise kohta. Tegemist on töövõimereformi rakendumisega seotud üleminekuregulatsiooniga.

Paragrahvi 31⁵ lõike 1 kohaselt makstakse enne 01.07.2016 määratud kahjuhüvitist kuni isiku püsiva töövõimetus kestuse lõpuni. Pärast püsiva töövõimetus kestuse lõppu peab inimene pöörduma töötukassasse töövõime hindamiseks TVTSis sätestatud tingimustel ja korras. Kui isikul tuvastatakse osaline või puuduv töövõime, on isikul uuesti õigus taotleda tööõnnetuse või kutsehaiguse korral kahjuhüvitist TTOSis sätestatud põhimõtetest lähtuvalt.

Lõike 2 kohaselt arvutab SKA kahjuhüvitise ümber vastavalt töötukassa tehtud töövõime hindamise otsusele. Kahjuhüvitis arvutatakse ümber juhul, kui isikul on tuvastatud osaline või

puuduv töövõime. Kahjuhüvitise ümberarvutamisel lähtutakse TTOSis sätestatud põhimõtetest.

Lõike 3 kohaselt jätkatakse vanaduspensioniealisele isikule kahjuhüvitise maksmist ka pärast 01.07.2016. Vanaduspensioniealisel isikul töötukassa töövõimet ei hinda ning seega kahjuhüvitist ümber ei arvutata. Kahjuhüvitist makstakse vanaduspensioniealistele isikutele tähtajatult.

Lõige 4 sätestab erisuse Eesti Vabariigi ja Ukraina vahelise sotsiaalkindlustuslepingu alusel tööõnnetuse või kutsehaiguse korral kahjuhüvitise määramisel kuni välislepingu muutmiseni. Isikud, kellel on kahjuhüvitisele õigus välislepingu alusel, ei pea hüvitise saamiseks läbima töötukassas töövõime hindamist. Isiku töövõime kaotuse tuvastab SKA käesolevas seaduses sätestatud korras. Kahjuhüvitis määratakse isikule tähtajatult.

Paragrahvi 7 muudetakse tööturuteenuste ja -toetuste seadust.

Punktiga 1 muudetakse TTTS § 24, mis reguleerib tööturuteenuste osutamisel riigiabi ja vähese tähtsusega abi andmist.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 2 alusel vastu võetud õigusaktid, mis reguleerivad riigiabi ja vähese tähtsusega abi andmist, kehtestab Euroopa Komisjon üldjuhul viieks aastaks. Kehtivas TTTSis on viidatud kahele Euroopa Komisjoni määrusele (kalandus- ja vesiviljelussektoris vähese tähtsusega abi määrusele (nr 875/2007) ja üldisele grupierandi määrusele (nr 800/2008)), mis kaotasid kehtivuse eelmisel aastal. Eelnõuga asendatakse viited kehtetutele määrustele viidetega kehtivatele määrustele ning lisatakse TTTSi vähese tähtsusega abi andmise kumuleerimise reeglid.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 järgi on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtteid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust. Kuigi riigiabi on üldjuhul ühisturuga kokkusobimatu, on erijuhtudel seda võimalik anda Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 2 alusel vastu võetud õigusaktides sätestatud tingimustel. Vähese tähtsusega abiks (*de minimis*) loetakse abi, mis oma väikese mahu tõttu ei moonuta EL-sisest konkurentsi. Vähese tähtsusega abi võib anda näiteks juhtudel, kui riigiabi valdkonna õigusaktides ei ole kavandatavat abi nimetatud.

Eelnõuga muudetakse TTTS § 24 pealkirja. Kehtiva TTTS § 24 pealkiri on „Riigiabi“. Arvestades, et §-s 24 on sätestatud nii vähese tähtsusega abi kui riigiabi andmise reeglid, muudetakse § 24 pealkirja vastavalt.

Lõikes 1 sätestatakse vähese tähtsusega abi andmise tingimused. Eelnõu järgi on palgatoetus (TTTS § 18), ettevõtluse alustamise toetus (TTTS § 19), tööruumi ja -vahendi kohandamine (TTTS § 20) ja tugiisikuga töötamine (TTTS § 23) vähese tähtsusega abi, mida antakse kooskõlas TTTS § 24 lõike 1 punktides 1-3 nimetatud komisjoni määrusega. Punktis 1 on nimetatud nn üldine vähese tähtsusega abi andmist reguleeriv määrus (nr 1407/2013), punktis 2 on nimetatud põllumajandussektoris vähese tähtsusega abi andmist reguleeriv määrus (nr 1408/2013) ja punktis 3 kalandus- ja vesiviljelussektoris vähese tähtsusega abi andmist reguleeriv määrus (nr 717/2014).

Lõikes 2 sätestatakse riigiabi andmise tingimused. Kehtivas TTTSis on viide kehtetule grupierandi määrusele (nr 800/2008), mis asendatakse eelnõus uue määrusega (651/2014),

millega kooskõlas võib tööturuteenuse osutamisel riigiabi anda. Eelnõu järgi antakse palgatoetust (TTTS § 18) ning osutatakse tööruumi ja -vahendi kohandamise (TTTS § 20) ja tugiisikuga töötamise (TTTS § 23) teenust kooskõlas komisjoni määrusega nr 651/2014 juhul, kui ettevõttel on vähese tähtsusega abi määrustes sätestatud ülemmäär täitunud ja isik, kelle tööle asumise või töö säilimise toetamiseks abi antakse, vastab komisjoni määruse nr 651/2014 artikli 2 punktis 3 või 4 sätestatule.

Määruse nr 651/2014 artikli 2 punktis 3 on sätestatud ebasoodsas olukorras oleva töötaja mõiste ning punktis 4 puudega töötaja mõiste. Määruses nr 800/2008 olid need mõisted sätestatud artikli 2 punktides 18 ja 20. Puudega töötajaks loetakse määruse nr 651/2014 artikli 2 punkti 3 järgi isikut, kes on riigi õigusaktide kohaselt puudega isik või isik, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline vaegus, mis võib koostoimel erinevate tõketega takistada tema täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

Ebasoodsas olukorras olevaks töötajaks loetakse määruse nr 651/2014 artikli 2 punkti 4 järgi isikut, kellel ei ole viimase kuue kuu jooksul olnud alalist palgalist töökohta, samuti 15–24 aastaseid ning üle 50-aastaseid isikuid. Ebasoodsas olukorras oleva töötaja mõiste hõlmab ka isikut, kes:

- ei ole omandanud keskharidust ega kutseharidust;
- on lõpetanud täisajaga õppe kuni kaks aastat tagasi ja ei ole saanud oma esimest alalist palgalist töökohta;
- elab üksi ja tal on vähemalt üks ülalpeetav;
- töötab sektoris või ametialal, mille puhul sooline tasakaalustamatus ületab vähemalt 25 % võrra asjaomase liikmesriigi kõikide majandussektorite keskmist soolist tasakaalustamatust kui ta kuulub vastavasse vähemusse;
- on liikmesriigi rahvusvähemuse liige ja tal on vaja parandada oma keele- või kutseoskusi või suurendada töökogemust, et tõhustada oma väljavaateid püsiva töökoha leidmiseks.

Lõigetes 3–8 sätestatakse vähese tähtsusega abi andmise ülemmäärad ja kumuleerimise reeglid. Vähese tähtsusega abi ülemmäärad olenevad ettevõtja tegutsemisvaldkonnast. Lõike 1 järgi ei või ühele ettevõtjale kolme aasta jooksul vähese tähtsusega abi anda rohkem kui 200 000 eurot (määrus nr 1407/2013). Põllumajanduse valdkonnas tegutsevatele ettevõtjale ei või vähese tähtsusega abi anda kolme aasta jooksul rohkem kui 15 000 eurot (määrus nr 1408/2013). Kalanduse valdkonnas tegutsevatele ettevõtjale ei või vähese tähtsusega abi anda rohkem kui 30 000 eurot (määrus nr 717/2014).

Lõike 6 järgi ei tohi üks ettevõtja, kes tegutseb mitmes valdkonnas saada vähese tähtsusega abi kolme määruse alusel kokku rohkem kui 200 000 eurot kolme aasta jooksul. Ettevõtja võib tegutseda ka mitmes valdkonnas ning vähese tähtsusega abi andmisel tuleb sel juhul lähtuda kahest või enamast määrusest, kuid vähese tähtsusega abi ülemmäär ei tohi siiski ületada 200 000 eurot.

Lõike 7 järgi ei tohi maanteetranspordi valdkonnas tegutsevatele ettevõtjale anda vähese tähtsusega abi rohkem kui 100 000 eurot (määrus nr 1407/2013).

Lõige 8 sätestab määruse nr 360/2012 ja määruse nr 1407/2013 alusel vähese tähtsusega abi andmise kumuleerimise reegli. Kahe määruse alusel kokku ei tohi ettevõtjale anda abi rohkem kui 500 000 eurot.

Vähese tähtsusega abi andmisel tuleb muu hulgas lähtuda määruste nr 1407/2013, nr 1408/2013 ja nr 717/2014 artiklite 2 lõigetes 2 sätestatud „ühe ettevõtja“ mõistest. See mõiste hõlmab kõik ettevõtteid, mille vahel on vähemalt üks järgmistest suhetest:

- 1) ettevõtte omab teises ettevõttes aktsionäride või osanike hääleteenamust;
- 2) ettevõttel on õigus ametisse määrata või ametist vabastada enamikku teise ettevõtte haldus-, juht- või järelevalveorgani liikmetest;
- 3) ettevõttel on õigus rakendada teise ettevõtte suhtes valitsevat mõju vastavalt teise ettevõttega sõlmitud lepingule või selle asutamislepingule või põhikirjale;
- 4) ettevõtte, kes on teise ettevõtte aktsionär või osanik, kontrollib vastavalt kokkuleppele kõnealuse ettevõtte teiste aktsionäride või osanikega üksi enamikku selle ettevõtte aktsionäride või osanike hääleõigustest.

Ühe ettevõtjana käsitatakse ka ettevõtteid, millel on punktides 1–4 osutatud suhe ühe või mitme teise ettevõtte kaudu.

Lõikes 9 sätestatakse riigiabi andmise keeld ettevõtjale, kes ei ole varasemat tagasimakse ettekirjutust täitnud. Määruse 651/2014 artikli 1 lõike 4 punkti a järgi ei kohaldata määrust abikavade suhtes, milles ei ole sõnaselgelt välistatud üksikabi väljamaksmine ettevõtjale, kellele komisjoni eelneva otsuse alusel, millega abi on tunnustatud ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks, on esitatud seni täitmata korraldus abi tagasimaksmiseks. Erandiks on juhtumid, kui tegemist on abikavaga, millega korvatakse teatavate loodusõnnetuste tekitatud kahju.

Punktiga 2 muudetakse TTTS § 37² lõiget 2, mis reguleerib tagasimakse tegemist isikule, kes saab töövõimetuspensioni. Alates 01.07.2016 hakatakse hindama töövõimet TVTS alusel ja isikul tuvastatakse osaline või puuduv töövõime. Eelnõuga asendatakse TTTS § 37² lõikes 2 sõnad „kes saab töövõimetuspensioni“ sõnadega „kellel on osaline ja puuduv töövõime“. TTTS § 37² lõiget 2 muudetud sõnastuses kohaldatakse alates 01.07.2016.

Punktiga 3 lisatakse TTTS § 43² uus rakendussäte, sest ka pärast 01.07.2016 on töövõimetuspensioni saavaid isikuid, kelle suhtes TTTS § 37² lõiget 2 kohaldatakse. Töövõimetuspensioni saajate arv väheneb järk-järgult seoses püsiva töövõimetus asemel töövõime hindamisega ning töövõimetuspensioni asemel töövõimetoetuse maksmisega. TTTS § 43² lõike 3 järgi kohaldatakse alates 01.07.2016 TTTS § 37² lõiget 2 ka isikule, kes saab töövõimetuspensioni või rahvapensioni töövõimetus alusel.

Paragrahvi 8 sätestatakse seaduse jõustumine.

Seadus jõustub 2016. aasta 1. juulil erisustega. Paragrahv 1 peab jõustuma enne 2016. aasta 1. jaanuari, et tagada vastu võetud kuid jõustumata seaduste edasi lükkamine. Paragrahvi 2 punktid 5, 7, 8 ja 17 peavad jõustuma 2016. aasta 1. jaanuaril, need käsitlevad töötamistoetust, mis on vajalik enne ESF alusel rahastatud teenuste osutama hakkamist kehtetuks tunnistada. Paragrahv 3 punktid 2–4 jõustuvad 2016. aasta 1. jaanuaril, sest andmevahetus töötukassa ja SKA vahel algab siis. Paragrahv 4 jõustub 2015. aasta 20. detsembril, sest muudetakse veel jõustumata seadust ning muudatused peavad jõustuma enne. Paragrahvi 7 punkt 1 jõustub 2015. aasta 20. detsembril. Pikemat selgitust jõustumissätete erisuste kohta vaata seletuskirja peatükist 9.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uut terminoloogiat.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu vastab Euroopa Liidu õigusele.

6. Seaduse mõjud

Antud eelnõu eesmärgiks on täiendada 19.11.2014 vastu võetud töövõimetoetuse seadust ning teisi TVTS jõustumisega seotud seadusi. Kuna tegemist on eelnõuga, mille laiemat mõjude osa on käsitletud ka 2014. aastal valminud sotsiaalhoolekande seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõus³, siis antud mõjuanalüüsi eesmärgiks on hinnata eelkõige nende sätete mõju, mis muudavad või täiendavad juba vastu võetud seadust.

Mõjude osa on ülesse ehitatud muudatuste põhiselt muudetavate seaduste lõikes: töövõimetoetuse seaduse, puuetega inimeste sotsiaalhoolekande seaduse, sotsiaalhoolekande seaduse, riikliku pensionikindlustuse seaduse, ohvriabi seaduse, töötervishoiu ja tööohutuse seaduse ning muude eriseadustega seonduvad muudatused. Kõiki muudatusi analüüsitakse kolme sihtgrupi põhiselt: inimesed (nt puuetega inimesed, osalise või täieliku töövõimekaoga inimesed, erihoolekandeteenuse saajad, sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse saajad, abivahendit vajavad inimesed, kahjuhüvitise saajad jt), teenuse osutajad ja riigiasutused (Sotsiaalkindlustusamet ja töötukassa).

Mõjusid hinnatakse nende muudatuste puhul, mille kohaselt esmase analüüsi tulemusena eeldatakse olulist mõju. Nende muudatuste osas, mille eesmärgiks on veel jõustumata TVTS-is olemasolevate sätete õigusselguse huvides täpsustamine, määruse paragrahvi toomine seaduse tasandile või sõnastuslikud muudatused ning mille puhul täiendavaid tegevusi eespool nimetatud sihtgruppidele ei kaasne, mõjuanalüüsi ei teostata. Sihtrühmadele avalduvat mõju hinnatakse eelnõus toodud muudatustega seotud teemablokkide kaupa ning täpsemalt on sihtrühmi kirjeldatud muudatusi käsitlevas mõjuanalüüsi osas.

Peamiseks uurimisküsimuseks on inimeste puhul: kas ja millisel määral mõjutavad eelnõus toodud muudatused mõju sihtrühmadele. Teenuse osutajate puhul: kuidas mõjutavad eelnõus toodud muudatused teenuse osutajate toimimist ja teenuse korraldust. Riigiasutuste puhul: millist mõju avaldavad muudatused riigiasutuste töökorraldusele ning kuidas need mõjutab avaliku sektori kulusid ja tulusid.

HÕNTE § 46 nõuetele vastavalt on oluliste mõjude hindamisel vajalik lisada põhjalikum mõjuanalüüsi aruanne. Põhjalikum mõjuanalüüs on koostatud Sotsiaalministeeriumi poolt ning see sisaldub seletuskirja mõjude osas. Mõju analüüsi koostamiseks on kasutatud põhiliselt Sotsiaalkindlustusameti, Statistikaameti, Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri STARi ja muude asjakohaste registrite ning uuringute andmeid. Eelnõus toodud muudatuste mõju hindamiseks kasutatakse nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid uurimismeetodeid, mis tähendab, et hinnangud antakse nii olemasolevale statistikale põhinedes kui ka erinevatest kvalitatiivsetest uuringutest ning analüüsides tulenevatele järeldustele viidates.

³ Sotsiaalministeerium, (2014). „Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri“.

Mõjude olulisuse tuvastamiseks hinnati nimetatud valdkondi nelja kriteeriumi: mõju ulatus, mõju avaldumise sagedus, mõjutatud sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk alusel.

Hinnang mõjudele muudatuste lõikes

1. Töövõimetoetuse seaduse muudatused

TVTS-s tehtavate muudatustega võib eeldada mõjude esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalsed, sh demograafilised mõjud; mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Muudatusega ei kaasne mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju majandusele, mõju elu- ja looduskeskkonnale, mõju regionaalarengule.

1.1 Töövõime korduvhindamise tähtaja sätestamine

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab töövõimekaoga inimeste majanduslikku toimetulekut.

Eelnõus toodud muudatus puudutab neid isikuid, kellel on osaline või puuduv töövõime hinnatud ning kelle töövõime hindamise otsuse kehtivuse tähtaeg hakkab lõppema. Et isikul ei tekiks eelmise ja uue töövõime hindamise vahel perioodi, mille jooksul tal puudub kehtiv töövõime hindamise otsus ning ta ei saaks seetõttu töövõimetoetust, määratakse eelnõu kohaselt töövõime hindamise otsuses kindlaks töövõime korduvhindamise tähtaeg (50 tööpäeva enne kehtivas otsuses märgitud perioodi lõppu).

Mõju sihtrühmale (töövõimekaoga inimesed) väljendub läbi selle, et kordustaotlemise korral on sätestatud tähtaeg, mis aja jooksul on vaja uus taotlus esitada, et ei katkeks töövõimetoetuse saamine. Muudatusega sätestatakse, et korduvhindamise korral tuvastatakse töövõime eelmise otsuse kestvusele järgnevast päevast alates kui inimene esitab korduva töövõime hindamise taotluse kuni 50 päeva enne eelmise otsuse lõppemist (vt ka seletuskirja osa 3).

Lisaks loob töötukassa ka elektroonilise teavitusteenuse, mis hakkab meelde tuletama, millal saabub nende töövõime hindamise tähtaeg ning millal on vaja tulla korduvhindamisele. Samuti on töötukassal kohustus selgitada töövõime hindamise taotlejale, mida tähendab tema töövõime hindamise tähtaeg ning mis mõju sellel on. Eelnevast tulenevalt ei kaasne muudatusega ebasoovitavate mõjude risk.

Eelnõuga sätestatava korduvhindamise tähtaja mõju avaldumise sagedus on väike, kuna korduvhindamise taotlusi ei esitata igapäevaselt, vaid pigem harva (oleneb töövõime ulatuse tuvastamise kestusest). Korduvhindamise taotluse esitamise tähtaeg määratakse siis, kui töövõime ulatus on tuvastatud kuni viieks aastaks. Tähtaja sätestamine on oluline, et vähendada korduvtaotlemiste mitteõigeaegse esitamise ebasoovitavat mõju, kuna korduvtaotluse tähtajast hilisem esitamine ei taga töövõimetoetuse katkematut saamist. Antud riski maandamiseks on eelnõus toodud muudatus, mis sätestab selge tähtaja. Ka riikliku pensionikindlustuse seaduses kohaselt näidatakse täna püsiva töövõimetoetuse ekspertiisi otsuses ära korduvekspertiisi tähtaeg.

Samuti sätestatakse erisus osalise ja puuduva töövõime tuvastamise algusaja suhtes kui tegemist on korduvtaotlemisega. Nimelt tuvastatakse üldjuhul töövõime vähenemise ulatus alates töövõime hindamise taotluse esitamise päevast (õigusselguse huvides täpsustatakse eelnõuga ka taotluse esitamise päeva tähendust). Kui aga on tegemist korduvtaotlemisega, siis tuvastatakse töövõime vähenemine eelmises otsuses määratud lõpukuupäevale järgnevast päevast, kui korduvtaotlus esitatakse siis kui eelmise otsuse lõputähtajani on jäänud kuni 50 päeva. Eelnõus toodud muudatustega sätestatakse erisus ka töövõimetoetuse määramisega

seoses – kui töövõimetoetuse taotlus esitatakse töövõime hindamiseks määratud korduvhindamise tähtaja jooksul, siis määratakse töövõimetoetus alates eelmise töövõime hindamise otsusega määratud osalise või puuduva töövõime kestvusele järgnevast päevast (muudel juhtudel taotluse esitamise päevast alates).

Mõjutatud sihtrühm on töövõimekaoga inimesed. Sotsiaalkindlustusameti püsiva töövõimetus ekspertiiside statistika kohaselt oli 2014. a veidi enam kui 42 200 kordusekspertiisi (neist mehi 48% ja naisi 52%) ning nendest ligi 41 900 ekspertiisi korral oli tegemist püsiva töövõimetus otsusega. Kõikidest Eesti elanikest⁴ on see alla 5% ning võib eeldada, et ka muudatusest mõjutatud sihtrühm (osalise või puuduva töövõimekaoga inimesed, kes esitavad korduvhindamise taotluse) on samas suurusjärgus, mistõttu võib mõju hindamise kriteeriumide alusel pidada mõjutatud sihtrühma suurust väikeseks.

Kokkuvõttes on muudatuste mõju ulatus keskmine, sihtrühma suurus ja avaldumise sagedus väike ning ebasoovitavate mõjude risk puudub ning sellest tulenevalt ei ole mõju hindamise meetodika kohaselt tegemist olulise mõjuga.

1.2 Töövõimetoetuse määra suuruse muutmine

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab töövõimekaoga inimeste majanduslikku toimetulekut.

TVTS-s on töövõimetoetuse päevamäär suurusena sätestatud 10,67 eurot. Kui TVTS oleks jõustunud 01.01.2016, oleks töövõimetoetuse päevamäär indekseeritud 01.04.2016 ja töövõimetoetuse uus päevamäär oleks olnud 11,25 eurot. Seaduse jõustumiseks 01.07.2016 kehtestatakse eelnõus toodud muudatusega uueks päevamääraks 11,25 eurot. Sellele järgnevatel aastatel indekseeritakse töövõimetoetuse suurus pensioniindeksiga 1. aprilliks.

Eelnõus toodud muudatus puudutab neid, kes tulevad alates 01.07.2016 töötukassasse töövõime hindamisele ning kellele määratakse töövõimetoetus (sihtrühm: töövõimekaoga inimesed). Samuti mõjutab muudatus riigieelarve kulusid (mõju riigieelarve kuludele on toodud seletuskirja osas 7 ning sellest tulenevalt antud osas nimetatud mõju ei käsitleta).

Mõju sihtrühmale väljendub läbi selle, et TVTS jõustumisel on määratava töövõimetoetuse aluseks kõrgem päevamäär. Samas ei too eelnõus muudatused kaasa olulisi muudatusi kogu elanikkonna käitumises ning sellega ei kaasne eeldatavalt kohanemiskulusi. Kokkuvõttes võib hinnata mõju ulatust väikeseks.

Mõjutatud sihtrühm on töövõimekaoga inimesed. Sotsiaalkindlustusameti⁵ 1. jaanuari 2015 seisuga oli Eestis töövõimetuspensioni saajaid kokku 99 600 (neist mehi 48% ja naisi 52%), mis kõikidest Eesti elanikest on alla 8%. Töövõimetoetuse saajate arvuks on nt 2017. a prognoositud veidi enam kui 29 800 ning 2018. aastal enam kui 61 600. Sellest tulenevalt võib mõju hindamise kriteeriumide alusel hinnata mõjutatud sihtrühma suurust pigem väikeseks (alla 5% elanikkonnast).

Eelnõuga sätestatava päevamäär mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna töövõimetus makstakse igakuiselt, kuid muudatusega kokkupuude ei ole igapäevane. Päevamäär tõstmine omab positiivset mõju töövõimekaoga inimeste toetuse suurusele ja seeläbi ka nende

⁴ Statistikaamet, rahvaarv 01.01.15. <http://www.stat.ee/>

⁵ Riiklik sotsiaalkindlustuse aruanne „Pensionärid“. Töövõimetuspensioni saajad ja rahvapensioni saajad püsiva töövõimetus alusel.

majanduslikule toimetulekule. Näiteks puuduva töövõime korral (TVTS § 13 alusel on töövõimetoetuse suurus puuduva töövõime korral 100 protsenti päevamäärast) on päevamäär suurus 11,25 korral töövõimetoetuse suurus 30-päevases kalendrikuus 337,50 eurot (10,67 euro suurus päevamäär korral aga 320,10 eurot). Algse päevamääraga võrreldes on suureneb päevamäär 0,58 eurot ehk 5,4%. Muudatusega ei kaasne negatiivset mõju sihtrühma jaoks ning ebasoovitavate mõjude risk puudub.

Kokkuvõttes on muudatuse mõju töövõimekaoga inimestele mõju hindamise metoodika kohaselt väheoluline (mõjutatud sihtrühm on väike), kuigi puudutab kaudselt kõiki töövõimekaoga inimesi. Teisalt makstakse töövõimetoetust igakuiselt (mõju avaldumise sagedus keskmine), kuid muudatuse mõju ulatus on väike ning ebasoovitavate mõjude risk puudub.

1.3 Töövõimetuspensioni saamiselt üleminek töövõimetoetuse saamisele

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab töövõimekaoga inimeste majanduslikku toimetulekut.

Muudatusega täiendatakse TVTSi, et tagada töövõimetuspensioni saamiselt töövõimetoetuse saamisele üleminek selliselt, et inimesel ei oleks pensioni ja toetuse saamise vahel kuni 40-päevast sissetulekuta perioodi. Isikul, kes esitas töövõime hindamise ja töövõimetoetuse taotluse töövõimetuspensioni saamise ajal, on õigus saada töövõimetoetust alates töövõime hindamisele järgnevast kuust. Muudatus on vajalik kuna töövõimetoetust makstakse tagasiulatuvalt (st eelmise kuu eest järgmise kuu kümnendaks kuupäevaks), kuid töövõimetuspensioni makstakse edasiulatuvalt (st sama kuu eest viiendaks kuupäeval). Et tagada üleminek töövõimetuspensionilt töövõimetoetusele selliselt, et inimene ei jääks sissetulekuta, teeb töötukassa nn ühekordse ettemakse. Täpsemalt on nn ettemakse tegemist kirjeldatud seletuskirja osas 3.

Mõjutatud sihtrühmaks on need osalise või puuduva töövõimega inimesed, kes sisenevad töövõime hindamisele ning kellele maksti sellele eelnevat töövõimetuspensionit. Hinnangute kohaselt on ettemakse saajate arv perioodi 2017–2020 (vt eelnõu seletuskirja osa 7) kohta kokku veidi enam kui 5% Eesti elanikest (aluseks Statistikaameti rahvaarv 01.01.15). Ühe aasta lõikes on aga mõjutatud sihtrühma väike nt 2017. aastal on prognoosi kohaselt ettemakse saajate arv 17 449, mis on kogu elanikkonnast 1,3% ehk mõjutatud sihtrühma suurus on väike. Tulenevalt muudatuse sisust (ettemakse, et inimene ei jääks sissetulekuta) ei kaasne sellega sihtrühma käitumises muudatusi ning puudub vajadus kohanemiskustega tegelemiseks (mõju ulatus on väike). Mõju avaldumise sagedus on väike kuna muudatusega kokkupuude on ühekordne. Muudatus omab positiivset mõju sihtrühmale ning sellega ei kaasne ebasoovitavat mõju.

Kokkuvõttes on nii mõju ulatus ja mõju avaldumise sagedus, sihtrühma suurus väike ning ebasoovitavate mõjude risk puudub (mõju hindamise kriteeriumitest lähtuvalt ei ole tegemist olulise mõjuga).

Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele

Muudatus mõjutab töövõimetoetuse kulutusi ning avaldab seeläbi mõju riigieelarvele ning ka töötukassa töökorraldusele. Mõju riigieelarvele on täpsemalt kirjeldatud seletuskirja osas 7. Kuna tegemist on nn ühekordse ettemaksega, siis sellega kaasneb teatud muudatus töötukassa töökorralduses, kuid sellega ei kaasne kohanemiskustusi. Kokkuvõttes on muudatusest mõjutatud sihtrühma suurus väike ning mõju ulatus keskmine (kuna teatud muudatusi on vaja

teha). Samas on tegemist ühekordse muudatusega töötukassa protsessides (mõju avaldumise sagedus on väike).

1.4 Nn ühe ukse poliitika ja andmevahetuse sätestamine

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab töövõimekaoga ja puuetega inimeste toimimist.

Eelnõu menetlemisel Riigikogus lisati TVTS-i nn ühe ukse põhimõte. Ühe ukse põhimõte tähendab seda, et isik ei pea pöörduma mitmesse asutusse töövõime hindamiseks ja puude tuvastamiseks. Töövõimet hindab töötukassa ja puuet tuvastab Sotsiaalkindlustusamet, kuid isik saab esitada taotlused (sh nõusolek isikuandmete töötlemiseks) koos, pöördudes vaid ühte asutusse. Lisaks võib taotluse esitada nt töötukassa iseteenindusportaalil või saata taotluse e-postiga. Töövõime hindamise ja puude raskusastme tuvastamisel hindab isikut üks arst ning sama eksperdiarvamuse alusel tuvastatakse isikul töövõime vähenemine (osaline või puuduv töövõime) ning puude olemasolu ja raskusaste.

Kui isik taotleb töövõime hindamist ning puude raskusastme tuvastamist koos, siis võetakse töövõime hindamisel tehtud andmed aluseks puude raskusastme tuvastamisel. See eeldab vajalikke muudatusi õigusaktides ja andmevahetuse sätestamist (vt mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele ning seletuskirja osa 3).

Töövõime hindamisse kaasatud tervishoiuteenuse osutaja annab inimese tegutsemise ja osalemise piirangute esinemise või mitteesinemise kohta (so funktsionaalse võimekuse kohta) seitsmes erinevas valdkonnas (nt liikumine, käeline tegevus, suhtlemine, sealhulgas nägemine, kuulmine ja kõnelemine, vaimsed võimed jt) eksperdiarvamuse. Eksperdiarvamuse alusel teeb töötukassa otsuse isiku töövõime ulatuse kohta ning Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme kohta.

TVTS jõustumisel alates 01.07.16 kuni 31.12.16 hinnatakse töövõimet vaid uutel taotlejatel ning ka nn ühe ukse poliitika kohaselt saab puude tuvastamise ja töövõime hindamise samaaegne taotlemine võimalikuks alates 01.07.2016 (kui tegemist on isikutega, kellel pärast 01.07.2010 pole püsivat töövõimetust tuvastatud või invaliidsusgruppi tähtajatult määratud).

Muudatuse sihtrühmaks on need töövõimekaoga inimesed, kes taotleavad töövõime hindamist ja puude raskusastet koos. Sotsiaalkindlustusameti andmete⁶ kohaselt oli 2015. aasta 1. jaanuari seisuga oli 16-62-aastaseid isikuid, kellel oli üheaegselt nii püsiv töövõimetust kui puude raskusaste alla 51 500 (neist mehi 52%, naisi 48%). Kogu elanikkonnast on see 3,8%, mistõttu võib pidada mõjutatud sihtrühma suurust väikeseks.

Mõju ulatus on keskmine kuna eeldab teatud muudatusi sihtrühma toimimises, kuid sellega ei kaasne eeldatavalt kohanemiskulusi. Mõju avaldumise sagedus on harv st mõju avaldub muudatusega esmakordsel kokkupuutumisel ning teisalt ei ole vaja puude raskusastme ja töövõime hindamise taotlusi esitada igapäevaselt. Muudatusega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid kuna muudatus on sihtrühma jaoks positiivse mõjuga st halduskoormus sihtrühma jaoks väheneb.

Kokkuvõttes on sihtrühma jaoks tegemist positiivse muudatusega, kuid mõju hindamise kriteeriumide kohaselt on tegemist väheolulise mõjuga (mõju ulatus on keskmine, kuid

⁶ Sotsiaalkindlustusamet. (2015).

mõjutatud sihtrühma suurus ja mõju avaldumise sagedus väike, ebasoovitavate mõjude risk puudub).

Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele

Eelnõu mõjutab asutuste omavahelist koostööd ning töökorraldust.

Tööealistel isikutel on puude raskusastme tuvastamisel samuti aluseks töövõime hindamise käigus koostatud eksperdiarvamus ning töövõime hindamise otsus. Juhul, kui tööealine isik taotleb üksnes puude raskusastme tuvastamist, teostab arstliku hindamise SKA arstiõppe läbinud isik. Puude raskusastme tuvastamisel võetakse arvesse inimese terviseseisund ning sellest tulenevalt saab puude raskusastet tuvastada vaid siis kui asjakohased tervise andmed on olemas. Seega tugineb arstiõppe läbinud isik arvamuse andmisel inimese poolt taotluses antud hinnangutele ning raviarsti poolt edastatud terviseandmetele.

Nn ühe ukse poliitika kohaselt on võimalik taotleda töövõime hindamist ja puude raskusastme tuvastamist samaaegselt. Sellisel juhul kasutatakse puude raskusastme otsuse tegemisel töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust. Seejuures on terviseinfosüsteemi andmeid sh diagnoose õigus näha SKA poolt puude raskusastme tuvastamise menetlusse kaasatud arstiõppe läbinud isikul.

Tagamaks ka kordushindamiste puhul võimalus taotleda puude raskusastet ja töövõime hindamist, siis ühitatakse võimaluse korral puude raskusastme kehtivuse aeg osalise või puuduva töövõime kestvuse tähtajaga. Selleks on SKA-l vaja töötukassalt töövõime hindamise otsust. SKA töömaht seoses arstlike hindamiste vähenemisega väheneb, st kui töötukassas on eksperdiarvamus koostatud, ei ole enam vaja SKA-s eraldi arstlikku hindamist teha.

Muudatuse kohaselt on SKA-l õigus saada töövõime hindamise otsuse ning määratud ja makstud töövõimetoetuse andmeid ka teiste asjakohaste toetuste/hüvitiste määramiseks ja maksmiseks. Info on vajalik nt selleks, et pensione ja töövõimehüvitist ei makstaks üheaegselt töövõimetoetusega või et vastavat toetust makstakse vaid siis, kui on tuvastatud osaline või puuduv töövõime. Samuti on andmed vajalikud kuriteoohvri hüvitise määramiseks ja maksmiseks ning tööõnnetuse või kutsehaiguse hüvitise maksmiseks, välislepingute alusel andmete töötlemiseks. Sotsiaalse rehabilitatsiooni, erihoolekandeteenuse osutamiseks ja abivahendi eest tasumiseks on samuti SKA-l vaja töövõime hindamise eksperdiarvamust ning hindamise otsuse andmeid. Täpsemalt on andmevahetust ning andmete vajadust kirjeldatud eelnõu seletuskirja 3 osas.

Eelnõus toodud muudatusega sätestatakse, et SKA-l on õigus saada andmeid töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogust ning et töötukassal on õigus saada töövõime hindamiseks ja maksmiseks andmeid SKA-lt.

Seoses töövõimereformi rakendamisega on eelnõus toodud muudatuse kohaselt SKA-l õigus saada töötukassalt õigusaktides toodud ülesannete täitmiseks andmeid töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse, töövõime hindamise otsuse, töövõime hindamise, puude raskusastme tuvastamise taotluse ning määratud ja makstud töövõimetoetuse kohta. Eelnõu sätestab selleks vajaliku andmevahetused SKA ja erinevate registritega, muu hulgas STAR-ga, mis eeldavad infotehnoloogilisi arendusi ja toovad seega kaasa täiendavaid kulusid.

Seetõttu on vajalikud arendustööd, mis võimaldavad Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemis tööprotsesside läbiviimist muutunud alusandmete tõttu. Arendustöid on vaja teha seoses nn ühe ukse poliitikaga, puude raskusastme tuvastamisega (taotluse vormi, ekspertarvamuse vormi, otsuse vormi loomise ja maksmisele suunamisega), samuti sotsiaalse rehabilitatsiooni

protsessiga, erihoolekandeteenuse osutamise seoses. Lisaks on vaja täiendada tööandja puhkuseandmikki (töövõimega määraga töötaja kohta) ning teha töötukassale pensionide, hüvitiste, toetuste määramise ja maksmise info edastamise teenusega seonduvaid arendustöid. Arendustööde kulusid on täpsemalt kirjeldatud seletuskirja osas 7.

Kokkuvõttes on muudatustest mõjutatud sihtrühma suurus väike (töötukassa ja SKA) ning mõju ulatus keskmine kuna teatud muudatusi on vaja teha. Mõju avaldumise sagedus on väike kuna nimetatud muudatuste juurutamine on ühekordne. Teisalt nt SKA töömaht seoses arstlike ekspertiisidega väheneb ning seetõttu ebasoovitavaid mõjusid ei kaasne.

2. SMS muutmine (töövõimekaoga inimese eest riigipoolse sotsiaalmaksu maksmise taotlus)

TVTS jõustumisega tehtava muudatusega sotsiaalmaksuseaduses võib eeldada mõju majandusele (tööandjate halduskoormus). Muudatusega ei kaasne sotsiaalset, sh demograafilist mõju, mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju elu- ja looduskeskkonnale, mõju regionaalarengule ning mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Mõju majandusele

Eelnõu mõjutab tööandjate halduskoormust.

TVTS jõustumisega seoses hakkab Sotsiaalkindlustusameti asemel sotsiaalmaksu töötava vähenenud töövõimega isiku eest tasuma töötukassa. Vähenenud töövõimega töötavate inimeste tööandja toetused viiakse ühte asutusse. See lihtsustab taotlemist ja suunab tööandja oma probleemidega ühe asutuse poole. Tööandjatele võib uus süsteem tuua kaasa selgema ja konkreetsema arusaamise, et nende jaoks on riigi poolt partneriks töötukassa. Samas kaasneb ülemineku perioodil tööandjatel kohustus esitada taotlus kahte kohta korraga. St aprilli, mai või juuni või kahe või kõigi nimetatud kuude eest riigipoolse sotsiaalmaksu ülekandmise taotluse Sotsiaalkindlustusametile hiljemalt 2016. aasta 2. juuliks ning töötukassale alates 1. juunist edasise sotsiaalmaksu hüvitamise kohta.

Muudatusega sätestatakse, et erinevalt kehtivast korrast ei pea tööandja osalise või puuduva töövõimega isiku eest sotsiaalmaksu maksmise taotlust esitama igakuiselt. Tööandja esitab ühe taotluse ning töötukassa kontrollib õigust riigipoolsele sotsiaalmaksu maksmisele ning koostab taotluse rahuldamise või mitterahuldamise kohta haldusakti. Õigust riigipoolsele sotsiaalmaksu maksmisele kontrollitakse iga kuu ning tingimustele vastava töötaja eest maksab töötukassa sotsiaalmaksu järgnevatel kuudel. Sellest tulenevalt väheneb tööandjate halduskoormus. Nii näiteks leidsid töövõimetoetuse seaduse mõjuanalüüsi (SaarPoll 2013)⁷ raames läbi viidud küsitlusele vastanud ettevõtetest (kelle töötajate seas oli töövõimetuspensionäre) 8%, et nad ei ole töövõimetuspensionäri eest taotlenud sotsiaalmaksu tagastust kuna selle taotlemine ja aruandlus on keeruline. Samas on muudatuse mõju ulatus väike kuna sihtrühma kui terviku käitumises erilisi muutusi ei toimu.

Muudatus puudutab neid tööandjaid, kes taotleavad riigipoolset sotsiaalmaksu tagastust. Võib eeldada, et töövõimereformi rakendumisel suureneb töötavate töövõimekaoga inimeste arv, kuid teisalt ei tea tööandjad tihtipeale, et ta on palganud töövõimekaoga inimese. Sotsiaalkindlustusameti andmetel maksti nt 2014. a detsembris töövõimetuspensionäri eest

⁷ Saar Poll OÜ (2013). Töövõimetoetuse seaduse mõjuanalüüs – eelhindamine. Tellija: Sotsiaalministeerium / Euroopa Sotsiaalfond. http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/tvk_semojuanalyyis_eessonaga.pdf

erijuhtudel sotsiaalmaksu 13 602 isiku eest. Samal ajal oli Sotsiaalkindlustusameti andmetel töötavate püsiva töövõimetusega inimeste arv (kelle eest tööandja tasus sotsiaalmaksu) ca 39 200. SKA andmetel⁸ oli 2014. a detsembris nende tööandjate (sh FIE) arv, kes said riigipoolset sotsiaalmaksu tagastust töötava töövõimetuspensionäri eest ca 4300, mis on 6% kõikidest sotsiaalmaksu maksnud tööandjatest, sh FIE (2014. a detsembris oli ca 71 500 tööandjat, kes maksid sotsiaalmaksu). Seega võib mõjutatud sihtrühma suurust hinnata keskmiseks (üle 5%). Mõju avaldumise sagedus on väike kuna muudatusega kohanemine on ühekordne.

Kokkuvõttes on muudatuse mõjutatud sihtrühma suurus keskmine, kuid mõju ulatus ja avaldumise sagedus väike. Muudatusega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

3. Puudega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muutmisega seotud mõjud

Eelnõus toodud muudatustega võib eeldada mõjude esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalsed, sh demograafilised mõjud; mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Muudatusega ei kaasne mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju majandusele, mõju elu- ja looduskeskkonnale, mõju regionaalarengule.

3.1 Puude raskusastme tuvastamisega seotud muudatused

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab puude määramist taotlevate inimeste toimimist.

Täna kehtestatakse PISTS kohaselt tööealisel inimesel puude raskusaste tähtajaga 6 kuud, 1 aasta, 2 aastat, 3 aastat või 5 aastat, kuid mitte kauemaks kui vanaduspensionieani. Muutuse kohaselt aga hakatakse puude raskusastet tööealistel inimestel tuvastama kestusega kuni 5 aastat (mitte kauemaks kui vanaduspensionieani). See tähendab, et puude raskusastme määramisel võimaldatakse inimesele paindlikkust ega seata ette kindlaid vahemikke, mille osas peaks puuet määrav spetsialist valiku langetama. Puude raskusaste määratakse ka täna vastavalt sellele, milline on inimese tervises seisund ning tulenevalt sellest hinnatakse, milline võiks olla korduvekspertiisiks sobiv aeg, kuid uus süsteem võimaldab veel enam arvesse võtta konkreetse indiviidi vajadustest tulenevat aega korduvekspertiisi määramiseks. Antud muudatus on kooskõlas ühe ukse poliitika põhimõttega, mille kohaselt saab inimene puude ja töövõime korduvhindamiseks esitada ühise taotluse, kas töötukassasse või SKA-sse.

Ühise taotluse esitamise võimalus ei nõua inimestelt tõenäoliselt sihiteadlikku kohanemist, kuna üks osa korduvekspertiisi taotlejatest on taotlemisprotsessiga juba kokku puutunud. Inimeste jaoks, kes taotlevad puude raskusastme tuvastamist esmakordselt, on SKA-s olemas spetsialistid, kes neid puude taotlemise protsessil abistavad. Puude määramise perioodi paindlikumaks muutumisega sihtgrupi käitumises erilisi muutusi ei toimu ja mõju võib hinnata väikeseks.

Muudatusest mõjutatud sihtgruppi kuuluvad kõik tööealised kehtiva puude raskusastmega inimesed ning tööealised inimesed, kes võivad tulevikus puude raskusastme tuvastamisega kokku puutuda. 01.01.15 seisuga oli kehtiva puude raskusastmega 16-64-aastaseid inimesi

⁸ Sotsiaalkindlustusameti andmed sotsiaalmaksu tasumise kohta 2014. a detsembris.

kokku 59 346⁹. See moodustab kõikidest Eesti elanikest, keda oli 0.01.2015 seisuga 1,3 miljonit¹⁰ alla 5%, mistõttu mõju sihtrühma suuruselt lähtuvalt võib nimetada väikeseks. Täna määratakse puuet kõige sagedamini 2 aastaks¹¹, mistõttu kokkupuude antud muudatusega on pigem ebaregulaarne ja mõju sagedust võib hinnata väikeseks.

Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatuse puhul ei tuvastatud, mistõttu võib neid hinnata väikeseks.

Kokkuvõttes on puude raskusastme tuvastamisega seotud muudatuste puhul tegemist ebaolulise sotsiaalse mõjuga, kuna mõju ulatus, mõju sagedus, mõjutatud sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk annavad kokku väikese mõju puuetega inimestele.

Mõju riigiasutustele ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab asutuste omavahelisi suhteid, asutuste ülesandeid ja protseduure.

SKA-l on edaspidi võimalus puude raskusastme tuvastamise protsessi kaasata ekspertarstide asemel ka arstiõppe läbinud isikuid. Antud muudatus mõjutab SKA sisemist töökorraldust, kuna kaasatavate isikute ring ei piirdu enam vaid ekspertarstidega. SKA-l on võimalik puude raskusastme tuvastamise protsessi kaasata ka oma asutuse seest inimesi, kes on arstiõppe läbinud või sõlmida leping väljaspool asutust mõne arstiõppe läbinud isikuga. Seoses arstlike hindamiste vähenemistega väheneb ka SKA töömaht. Peale selle ei ole SKA-l vajadust arstlikku hindamist teha, kui töötukassas on vastav ekspertarvamus töövõime hindamise käigus juba tehtud, mistõttu SKA töökoormus selles osas väheneb.

SKA halduskoormust puude raskusastme määramisel vähendab ka muudatus, mille kohaselt tuvastatakse edaspidi tööealisel inimesel puude raskusaste kestusega kuni 5 aastat (mitte kauemaks kui vanaduspensionieani). See muudatus on kooskõlas ühe ukse poliitika põhimõttega, kuna puude raskusastme ja osalise või puuduva töövõime tähtaegsid ühtlustatakse. Muudatus hoiab ära dubleerivad kulud, kuna kahe erineva arstliku hindamise asemel tehakse üks ja ühine ekspertarvamus. Samas lastele ja vanaduspensioniealistele inimestele jäävad puude raskusastme tähtajad endiseks.

Täpsustatud on ka, et juhul kui isik taotleb puude raskusastme tuvastamisega samaaegselt töövõime hindamist, siis kaetakse arstliku ekspertiisiga seotud kulutused SKA eelarvest juhul, kui isikul on tuvastatud töövõimet välistav seisund töövõimetoetuse seaduse tähenduses. See avaldab mõju eelkõige asutuste omavahelistele suhetele, kuna seab selged piirid, kelle eelarvest ühel või teisel juhul rahastamine toimub.

Mõju ulatust puude raskusastme tuvastamisega seotud muudatustele võib hinnata keskmiseks, kuna SKA töökorralduses kaasnevad küll muutused, kuid nendega ei kaasne tõenäoliselt suuri kohanemiskulusi.

⁹ Sotsiaalkindlustusameti andmed, (2015). Sotsiaalministeeriumi arvutused.

¹⁰ Statistikaamet, (2015). Rahvastikunäitajad ja koosseis. Veebis saadaval: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_kooseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_kooseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_kooseis.asp

¹¹ Sotsiaalkindlustusameti andmed, (2014). Sotsiaalministeeriumi arvutused. Arvutuse aluseks olevatest määramistest on välja jäetud püsiva töövõimetus kestuse lõpuni ning kuni vanaduspensionieani tehtud määramised.

Muudatus mõjutab kõigist riigiasutustest Sotsiaalkindlustusametit, mistõttu võib mõjutatud sihtrühma suurust hinnata väikeseks.

SKA puutub esmakordsete ning korduvate puude ekspertiiside tegemisega kokku regulaarselt. 2014. aasta jooksul tehti 29 326 esmakordset puude ekspertiisi ning 31 284 puude korduvekspertiisi¹². Kui arvestada, et 2014. aastal oli 252 tööpäeva, siis tähendab see 240 ekspertiisi tööpäevas. Kuigi eespool toodud muudatused on seotud peamiselt tööealiste inimeste puude ekspertiisidega (välja arvatud arstiõppe läbinud isiku kaasamise õigus), siis võib mõju sagedust sellegipoolest hinnata suureks.

Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatusega seoses ei tuvastatud, mistõttu võib neid hinnata väikeseks.

Kokkuvõttes on puude raskusastega tuvastamise muudatustega seotud mõjud SKA-le olulised, kuna mõju sagedus on suur ning mõju ulatus keskmine. Sihtgrupi suurust ja ebasoovitavate mõjude riske võib hinnata väikesteks. Põhjalikumalt analüüsitakse SKA töökorraldusega ja puude raskusastme määramisega seotud muudatusi ka käesoleva eelnõu mõjude osa teiste peatükkide all nagu ühe ukse poliitika rakendamine ning infosüsteemide arendamisega seotud muudatused.

3.2 Puudest tulenevate lisakuludega seotud muudatused

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab puuetega inimeste toimimist ning vajadusi.

Muudatuse kohaselt hakatakse alates 1. juulist 2016 puude raskusastme tuvastamiseks ja töövõime hindamiseks kasutama ühist taotlust ning praegu kehtiv ekspertiisitaotluse vorm tunnistatakse kehtetuks. See tähendab, et senist algoritmi puudest tulenevate lisakulude tuvastamiseks samuti enam ei kasutata. Toetuse suuruse kujundamisel lähtutakse edaspidi puude raskusastmest ja valdkonnast, millel isiku funktsioonipiirang esineb.

Muudatuse puhul kaaluti algselt mitmeid erinevaid variante. Lisakulude arvutamise süsteemi jätkamiseks planeeriti kasutusele võtta kehtivas ekspertiisitaotluses olevad küsimused, kuid lühendatud kujul. Uue küsimustiku koostamisse kaasati ka Eesti Puuetega Inimeste Koja esindajad ning kokkulepitud küsimustikku piloteeriti 33 inimese peal. Tulemustest selgus aga, et kavandatud kujul lisakulude kohta küsimuste esitamine annab sõltumata puude raskusastmest kõigile taotlejatele maksimaalse toetussumma ning kaoks diferentseeritud toetamine sõltuvalt funktsioonihäire piirangutest. Seetõttu otsustati siduda lisakulude toetuse suurus puude raskusastmega. Ka varasema skeemi kohaselt mõjutas testimise tulemusena lisakuludega seotud toetust pigem puude raskusaste. See tähendab, et sügava puudega inimene sai oma funktsioonipiirangust tulenevalt kõrgemat toetust kui raske puudega inimene. Uus süsteem võimaldab eelkõige vähendada inimeste ajakulu mahuka küsimustiku täitmisel (kehtiv ekspertiisitaotlus sisaldas 55 küsimust), kuid säilitab siiski õiglase diferentsi puude raskusastmete lõikes. Puudest tulenevate lisakulude hüvitamist taotlevale inimesele määratakse edaspidi lisakulusid tema puude raskusastmest lähtuvalt, mis tähendab, et eraldi ekspertiisitaotluse küsimustikku selleks täitma ei pea. Kuna muudatused on inimese jaoks pigem positiivse iseloomuga ega tähenda kohanemiskulusi, siis võib mõju ulatust hinnata keskmiseks.

Muudatusest mõjutatud sihtgruppi kuuluvad kõik tööealised kehtiva puude raskusastmega inimesed ning tööealised inimesed, kes võivad tulevikus puudest tulenevate lisakulude taotlemisega kokku puutuda. 01.01.15 seisuga oli kehtiva puude raskusastmega 16-64-

¹² Sotsiaalkindlustusameti andmed (2014).

aastaseid inimesi Eestis kokku 59 346¹³. See moodustab kõikidest Eesti elanikest alla 5%, mistõttu mõju sihtrühmast lähtudes võib nimetada väikeseks.

Kuigi puudest tulenevate lisakulude toetussummat makstakse inimesele igakuiselt, siis uue süsteemiga kohanemine on inimese jaoks pigem ühekordne või ebaregulaarne. Puudest tulenevaid lisakulusid taotletakse koos puude määramisega ja kõige sagedamini määratakse puuet SKA andmetel 2 aastaks¹⁴. Seega võib mõju sagedust hinnata pigem väikeseks.

Muudatusega võib kaasneda väike ebasoovitavate mõjude risk, kuna vähestel juhtudel võib tekkida olukord, kus funktsioonihäire piirangute järgi võidi saada rohkem toetust kui edaspidi puude raskusastme järgi. Samas võib ebasoovitavate mõjude riski hinnata küllaltki väikeseks kuna enamjaolt on kõrgema puude raskusastmega inimestel ka funktsioonihäire piiratus suurem ning seetõttu hakatakse ka hiljem saama suuremat toetust (sh ka tänane lisakulude arvestamise meetodika ei pruugi tagada, et inimesele määratakse korduvtaotlemisel tema vastuste põhjal toetus samas suuruses).

Kokkuvõttes on puude raskusastme tuvastamisega seotud muudatuste puhul tegemist ebaolulise sotsiaalse mõjuga, kuna mõju ulatus, mõju sagedus, mõjutatud sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk annavad kokku väikese mõju puuetega inimestele.

3.3 Puuetega inimeste sotsiaaltoetustega seotud muudatused

Sotsiaalsed, sealhulgas demograafilised mõjud

Eelnõu mõjutab puuetega inimeste vajadusi ning hoolekandeteenuste korraldust.

a) Töötamistoetuse maksmine puuetega inimestele

Alates 01.01.16 ei maksta enam puuetega inimeste sotsiaaltoetuse ühe liigina töötamistoetust. Täna makstakse töötamistoetust alates töötavale vähemalt 16-aastasele puudega inimesele, kellel on puudest tingituna tööga seotud lisakulutusi (kuni 10-kordses sotsiaaltoetuste määras kolme kalendriaasta jooksul toetuse esmakordsest määramisest arvates). Töötamisega seonduvate kulude kompenseerimine (sh puuetega inimestele) kuulub aga töötukassa pädevusse. Isikutele, kelle on töötamistoetus määratud enne 01.01.16 või kelle töötamisega seotud kulud tekkisid enne 01.01.16 ning nad esitavad töötamistoetuse taotluse pärast nimetatud kuupäeva, jätkatakse töövõimetoetuse maksmist endistel tingimustel ning endises korras ja suuruses kuni määratud tähtaja lõpuni.

Töötukassa hakkab alates 01.01.16 maksuma Euroopa Sotsiaalfondi finantseeritavat töölesõidutoetust, pakub tööks vajaminevat abivahendit ja muid töötamist toetavaid teenuseid. Kuna töötukassal on terviklikum ülevaade inimese töötamisega seotud vajadustest, siis ei ole mõistlik samaliigilisi kulutusi täiendavalt teisest süsteemist (PISTS alusel) hüvitada.

Mõju ulatust inimesele võib sellise paralleelse hüvitamise süsteemi kadumisel hinnata väikeseks, kuna töötukassa kaudu toetuse taotlemine tagab selle, et lähtutakse konkreetse inimese vajadustest. Suuri muudatusi töötamistoetuse taotlejate käitumises ei tohiks kaasneda, kuna puudega inimene peaks vajadusel selgitava info töötukassast toetuse taotlemiseks saama nii SKAst kui töötukassalt endalt. Isikutele, kellele on töölesõidutoetust makstud enne 01.01.16 või kellel tekkisid töötamisega seotud kulud enne mainitud kuupäeva, tagatakse

¹³ Sotsiaalkindlustusameti andmed, (2015). Sotsiaalministeeriumi arvutused.

¹⁴ Sotsiaalkindlustusameti andmed, (2014). Sotsiaalministeeriumi arvutused. Arvutuse aluseks olevatest määramistest on välja jäetud püsiva töövõimetus kestuse lõpuni ning kuni vanaduspensionieani tehtud määramised.

toetuse maksmine kuni määratud tähtaja lõpuni. Seega muutusi neile inimestele enne määratud tähtaja lõppu ei kaasne.

Muudatus mõjutab kõiki tööelisi puuetega inimesi, kes võivad taotleda või on taotlenud töötamistoetust. Mõjutatud sihtrühma suurust võib hinnata väikeseks, kuna 2014. aastal kasutati PISTS töötamistoetust vaid 56-le inimesele (aastane kulu kokku oli 8800 eurot¹⁵), see moodustab kõigist Eesti elanikest alla 5%. Kuna töölesõidutoetuse taotlemine on inimese jaoks lihtsam, siis võib töölesõidutoetuse saajate arv olla võrreldes tänase töötamistoetuse saajate arvuga mõnevõrra suurem.

Mõju sagedust võib samuti hinnata tänaste taotlejate pealt väikeseks, kuna kokkupuude töötamistoetuse taotlemisega on olnud ebaregulaarne.

Ebasoovitavate mõjude riskina võib välja tuua ESF perioodi rahastamise lõppemise, mille tulemusena lõppeb ka töölesõidutoetuse maksmine. Samas on kavas välja töötada väljumisstrateegia, sh ESF kaasrahastamisel piloteeritavate teenuste ja toetuste rahastamisallikate määramine, mistõttu võib ebasoovitavate mõjude riski hinnata väikeseks.

Kokkuvõtvalt on puuetega inimeste sotsiaaltoetustega seotud muudatused ebaolulise sotsiaalse mõjuga. Mõju ulatus, mõju sagedus, sihtgrupi suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väikesed.

b) Sotsiaaltoetuste maksmine hoolekandeesutuses elavatele puuetega inimestele

Muudatuse kohaselt hakatakse edaspidi puuetega inimeste sotsiaaltoetusi maksta kõigile hoolekandeesutuses elavatele puuetega inimestele, ilma, et hoolekandeesutus peaks tõendama isikul kõrvalabi või juhendamise vajadust väljaspool hoolekandeesutust või individuaalse abivahendi vajadust. Hoolekandeesutuste halduskoormus seoses teatiste koostamise ja saatmisega SKA-le väheneb. Inimestele otsesest mõju ei tuvastatud, kuna SKA andmetel makstakse juba täna suurele osale hoolekandeesutustes elavatest inimestest toetust. Mõju ulatust võib hinnata keskmiseks, kuna hoolekandeesutuste töökorraldus muutub ilma kohanemiskusteta.

Mõjutatud sihtrühma kuuluvad kõik puuetega inimestele teenust pakkuvad hoolekandeesutused (üle 300 asutuse). Kõigist Eestis tegutsevatest ettevõtetest ja asutustest moodustab hoolekandeesutuse arv alla 5%. Seega võib mõjutatud sihtrühma lugeda väikeseks. Mõju sagedus on keskmine, kuna hoolekandeesutustes elavatele puuetega inimestele makstavate sotsiaaltoetuste määramisega puututakse kokku regulaarselt, kuigi mitte iga päev. Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatusega seoses ei tuvastatud, mistõttu võib seda hinnata väikeseks.

Kokkuvõtvalt võib mõju hinnata ebaoluliseks, kuna mõjutatud sihtrühma suurus on väike, mõju ulatus keskmine, mõju sagedus ning ebasoovitavate mõjude risk on samuti väikesed. Mõju riigiasutustele ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab asutuste ülesandeid ja protseduure.

Eespool toodud muudatus puudutab ka SKA töökorraldust. SKA halduskoormus teatiste kontrollimisel ja menetlemisel väheneb. Ka siin võib mõju ulatust hinnata keskmiseks, kuna SKA töökorraldus muutub teatud määral, kuid seoses ülesannete vähenemisega ei kaasne kohanemiskustusi.

¹⁵ Sotsiaalkindlustusameti andmed, (2014).

Mõjutatud sihtrühmaks on kõigist riigiasutustest SKA, mistõttu on mõjutatud sihtrühm väike. Mõju sagedus on keskmine, kuna SKA puutub hoolekandeesutustes elavate inimeste sotsiaaltoetuste määramisega kokku regulaarselt, kuid mitte iga päev. Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatusega seoses ei tuvastatud, mistõttu võib seda hinnata väikeseks.

Kokkuvõtvalt võib mõju hinnata ebaoluliseks, kuna mõjutatud sihtrühma suurus on väike, mõju ulatus keskmine, mõju sagedus ning ebasoovitavate mõjude risk on väikesed.

4. Sotsiaalhoolekande seadusega (edaspidi SHS) seotud muudatused

Eelnõus toodud muudatustega võib eeldada mõjude esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalsed, sh demograafilised mõjud; mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Muudatusega ei kaasne mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju majandusele, mõju elu- ja looduskeskkonnale, mõju regionaalarengule.

4.1 Erihoolekandeteenused

a) Erihoolekandeteenustel viibivate isikute omaosaluse arvestamine

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab erivajadustega inimeste toimetulekut.

Muudatuse kohaselt ei arvestata edaspidi erihoolekandeteenusel viibiva isiku tulude hulka isiku sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on võrdne tulumaksuseaduse §23 kohase maksuvaba tuluga ühes arvestuslikus kalendrikuus. Täna ei arvestata isiku tulude hulka isiku sotsiaalmaksuga maksustavat tulu, mis on kuni 10% Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud palga alammäärast. Seega toodud muudatus jätab psüühikahäirega inimestele rohkem palgatulu kätte ning motiveerib seetõttu neid ka rohkem töötama. Mõju ulatust võib siinkohal hinnata keskmiseks, sest inimesed võivad tänu antud muudatusele olla motiveeritumad tööturul osalema. Ka 2009. aastal läbi viidud puuetega inimeste uuringust selgus, et peamiseks motivaatoriks psüühikahäirega ja/või vaimupuudega inimestel oli tööle mineku puhul võimalus raha teenida¹⁶.

Mõjutatud sihtrühmaks võib lugeda kõiki psüühikahäirega ja/või vaimupuudega kogukonnas elamise või ööpäevaringse erihooldusteenuse saajaid, kes töötavad. SKA andmetel töötas 2014.a aasta märtsikuu alguse seisuga vähemal või suuremal määral 118 isikut 2885-st ööpäevaringset ja kogukonnas elamise teenust saavast isikust ning neist 30 teenisid suuremat tulu kui 35,5 eurot¹⁷ (kuni 10% palga alammäärast). Töötavad kogukonnas elamise teenuse ning ööpäevaringse erihooldusteenuse saajad moodustab kõigist Eesti elanikest alla 5%, mistõttu mõju sihtrühmast lähtudes võib hinnata väikeseks.

Mõju sagedust võib hinnata keskmiseks, kuna mõjutatud sihtgrupp puutub muudatuste tagajärgedega kokku regulaarselt (iga kuu võetakse omaosaluse summa maha isiku teenitud tulust), kuid mitte igapäevaselt.

Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatusega seoses ei tuvastatud, mistõttu võib seda hinnata väikeseks.

¹⁶ Soo, K., RAKE, Linno, T. (2009). Puuetega inimeste ja nende pereliikmete hoolduskoormuse uuring. SaarPoll OÜ, Tartu Ülikool, Sotsiaalministeerium.

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/PIU2009_loppraport.pdf

¹⁷ Sotsiaalkindlustusameti andmed, (2014).

Kokkuvõtvalt on tegemist ebaolulise mõjuga, kuna mõju ulatus ja sagedus on keskmised, mõjutatud sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude risk on väikesed. Täiendavat mõjuanalüüsi ei teostata, kuna muudatusest mõjutatud sihtgrupi puhul on tegemist väga väikese osaga kogu erihoolekandeteenuse saajatest (vähem kui 1%).

Mõju riigiasutustele ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab riigiasutuste halduskoormust ning kulusid ja tulusid.

Eespool toodud muudatus mõjutab riigiasutustest ka SKA-d. Nimelt ööpäevaringsel erihooldusteenusel ja kogukonnas elamise teenusel viibivate isikute töötamise võimalused on nende tervislikust seisundist tingituna muutlikud, mistõttu on muutlik ka töö eest saadav tasu. Varasema süsteemi kohaselt (isiku tulude hulka ei arvestatud isiku sotsiaalmaksuga maksustavat tulu, mis on kuni 10% Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud palga alammäärast) tuli SKA juhtumikorraldajal teha igal kuul isikule uus teenuse eest omaosaluse hüvitamise otsus. Isiku tulude üle vaatamine põhjustas SKA-le ebamõistlikult suure halduskoormuse. Uue süsteemi kohaselt aga (isiku tulude hulka ei arvestata enam isiku sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on võrdne tulumaksuseaduse §23 kohase maksuvaba tuluga ühes arvestuslikus kalendrikuus) tuleb SKA juhtumikorraldajal vaadata läbi vähem omaosaluse otsuseid kui enne. Kui varasema süsteemi kohaselt oleks eespool toodud andmetel tuginedes läbi vaadata 30 otsust, kuna 30 inimest said madalamat tulu kui 10% palga alammäärast, siis uues süsteemi kohaselt tuleks läbi vaadata vaid 9 otsust. Seega 30% vähem otsuseid.

Mõju ulatust võib siin lugeda keskmiseks, kuna juhtumikorraldaja töös kaasnevad muudatused, kuid need ei tekita tõenäoliselt kohanemiskursi.

Mõjutatud sihtrühmaks on üks asutus kõigest Eesti riigiasutustest ehk SKA, mistõttu sihtrühma suurus võib hinnata väikseks.

Mõju sagedus on keskmine, kuna juhtumikorraldaja kokkupuude omaosaluse otsuste läbivaatamisega on regulaarne, kuid mitte igapäevane.

Ebasoovitavate mõjude riskina võib välja tuua SKA kulude poole kasvu teatud määral, kuna muutuse kohaselt hakkab kogukonnas elamise teenusel ning ööpäevaringsel erihooldusteenusel olevate töötavate inimeste omaosalus olema väiksem. See aga puudutab väga väikest osa erihoolekandeteenuste saajatest, mistõttu moodustab see alla 1% SKA eelarvest ning ebasoovitavate mõjude riski võib hinnata pigem väheseks.

Kokkuvõtvalt on mõju oluline, kuna mõju sagedus ja ulatus on keskmised. Samas mõjutatud sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude risk on väikesed. Sarnaselt eelnevaga põhjalikumalt mõjude analüüsi ei teostata, kuna muudatus puudutab väga väikest osa SKA eelarvest.

b) Erihoolekandeteenuse järjekorrad

Mõju riigiasutustele ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab riigiasutuste töökorraldust.

Muudatuse kohaselt kohustub erihoolekandeteenuste järjekorda võetud isik pöörduma teenusele 3 kuu jooksul teenuse osutamise otsuse tegemise kuupäevast, kui riigieelarvelised vahendid isikule teenuse osutamiseks on olemas ning koht isiku soovitud teenuse osutaja juures vabaneb. Täna võib inimene loobuda temale sobiva koha vabanemisel sinna minemast ning samal ajal püsida järjekorras. See aga pikendab kunstlikult erihoolekandeteenuste järjekordasid. Näiteks ööpäevaringse erihooldusteenuse järjekorras oli 2015. aasta juuli kuu seisuga 309 inimest, kellest 88 ei olnud mingil põhjusel soovinud teenusele minna,

pikendades nii põhjendamatult teenuste järjekordi ning takistades teenuste mahu tegeliku vajaduse analüüsimist¹⁸.

Muudatuse tulemusel paraneb SKA ning Sotsiaalministeeriumi võimalus teenuse vajadusest lähtuvalt teenuste mahtu paremini planeerida. Seega mõju ulatust võib hinnata keskmiseks.

Mõjutatud sihtrühmaks on kõigist riigiasutustest Sotsiaalministeerium ning SKA, mistõttu mõjutatud sihtrühma suurus on väike.

Mõju sagedust võib hinnata keskmiseks, kuna kokkupuude järjekordade alusel teenuse mahu arvestamisega on regulaarne.

Ebasoovitavate mõjude risk võib avalduda pigem sotsiaalsete mõjudega seoses, kuna teenuse järjekorras olevad inimesed kaotavad teenuskohast loobumisel 3 kuu jooksul võimaluse endale sobival ajal teenusele minna. Seetõttu võivad need inimesed teenuskoha vastu võtta ka tegeliku vajaduse puudumisel, kartes, et kaotavad vastasel juhul oma koha järjekorras. Sellisele võimalusele viitas ka Eesti Puuetega Inimeste Koja tagasiside antud muudatuste paketi¹⁹. Samas võib hinnata ebasoovitavaid mõjusid väikeseks, kuna järjekordades on ka täna muudatuste tegemine võimalik. Kui isiku soov teenusele minemise kuupäeva osas muutub, siis saab isik sellest teada anda ning info teenusele mineku aja osas muudetakse.

Kokkuvõttes on tegemist olulise muudatusega, kuna mõju ulatus ja sagedus on keskmised, mõjutatud sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude risk aga väikesed. Täiendavat mõjuanalüüsi riigiasutustele avalduvate mõjude kohta ei teostata, kuna sisulist muutust järjekordade alusel teenuse vajaduse analüüsimiseks riigiasutustele ei teki. Muudatused puudutavad pigem analüüsiks kasutatavate andmete õigsust.

c) Erihoolekandeteenuselt eemal viibimise aja arvestus

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab erihoolekandeteenusel viibivate isikute toimimist.

Muudatus puudutab erihoolekandeteenuse mittekasutamise aja arvestuse aluseid, mille kohaselt seatakse arvestuse aluseks kalendriaasta. Täna võib isik üldiselt teenuselt eemal olla (näiteks käia ööpäevaringse erihooldusteenuse saamise ajal perega puhkamas jne) kuni 2 kuud kuu kuu jooksul. Edaspidi hakkab arvestus toimuma kalendriaasta alusel. Statsionaarsel teenuselt eemal viibimise arvestuse alus muudetakse ühelt aastalt ühe kalendriaasta põhiseks. Lisaks pikendatakse statsionaarsel tervishoiuteenusel viibimise aega, et endise 4 kuu asemel saab inimene erihoolekandeteenuselt eemal olla 6 kuud kalendriaasta jooksul.

Selline muudatus mõjutab positiivselt statsionaarsel tervishoiuteenusel viibivaid erihoolekandeteenuse saajaid, kuna edaspidi on võimalik tervislikel põhjustel teenuselt eemal olla pikemat aega, ilma, et inimene kaotaks oma koha asutuses. Eriti oluline on see neile teenuse saajatele, kes viibivad terviseseisundist tingituna aastas mitmeid kordi haiglas.

Mõju ulatust võib hinnata väikseks, kuna olulisi muutusi erihoolekandeteenuse saajate käitumises selle muudatuse tagajärjel ei toimu.

¹⁸ Eesti Puuetega Inimeste Koda, (2015). Arvamus seoses TVTS seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise eelnõuga. 28.07.15.

¹⁹ Eesti Puuetega Inimeste Koda, (2015). Arvamus seoses TVTS seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise eelnõuga. 28.07.15.

Mõjutatud sihtgrupiks on kõik toetatud elamise teenuse, kogukonnas elamise teenuse ja ööpäevaringse erihooldusteenuse saajad, keda 2014. aasta lõpu seisuga oli kokku 3599. Sihtgrupp moodustab kõigist Eesti elanikest (1,3 miljonit inimest) alla 5%, mistõttu sihtgrupi suurus võib hinnata väikeseks.

Mõju sagedus on samuti väike, kuna teenuselt eemal viibimine on pigem ebaregulaarne. Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatuse osas ei tuvastatud, mistõttu võib seda hinnata väikeseks.

Kokkuvõttes on teenuse saajatele avalduv mõju pigem ebaoluline, kuna nii mõju ulatus, sagedus, mõjutatud sihtrühma suurus kui ka ebasoovitavate mõjude risk on väikesed.

Antud muudatus võib mõju avaldada veel ka nendele teenuse osutajatele, kes puutuvad kokku teenuse saajate teenusel mitteolemisega. Kuna aga riigi rahastus teenuskohtade eest neile säilib, siis võib mõju hinnata väikeseks ning seda täiendavalt ei hinnata.

d) Rehabilitatsiooniplaani esitamine erihoolekandeteenuse saamiseks

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab erihoolekandeteenuste osutajate töökorraldust.

Täna võib erihoolekandeteenust saada suunatud isik esitada teenuse osutajale rehabilitatsiooniplaani ära kirja 30 päeva jooksul pärast teenust saama suunamist. Teenuse osutajal aga on kohustus koostada isikule suunamisotsuses esitatud eesmärgi saavutamiseks 30 päeva jooksul tegevusplaani konkreetsete tegevuste läbiviimiseks. Teenuse osutaja ei saa alati lähtuda tegevusplaani koostamisel suunamisotsuses märgitust, kuna isikule on ära kirja esitamise ajaks antud 30 päeva. Muutuse kohaselt tuleb isikul kohe teenuse saamise alustamisel esitada rehabilitatsiooniplaani olemasolul selle ära kiri teenuse osutajale.

Samuti täpsustatakse eelnõuga seda, millise aja jooksul peab teenuse osutaja isikule koostama tegevusplaani. Täna peab ta seda tegema 30 päeva jooksul pärast inimese teenust saama suunamist. Isik aga võib teenusele jõuda hiljem kui teenusele suunamise otsus jõustus. Kuna isikut ei ole võimalik hinnata teenuseosutaja keskkonnas enne kui ta ei ole reaalselt teenust saama hakanud, siis lüheneb teenuse osutajale kohustuslik aeg tegevusplaani koostamiseks. Seetõttu muudetakse sätet selliselt, et tegevusplaani koostamiseks kohustuslik aeg hakkab kehtima alates sellest, kui isik on hakanud reaalselt teenust saama.

Mõju teenuse osutajatele on positiivne ning annab võimaluse lähtuda plaani koostamisel konkreetse isiku vajadustest. Mõju ulatus on väike, kuna teenuse osutaja käitumises erilisi muutusi ei toimu. Teenuse osutajal on võimalus pikema aja jooksul tegevusplaani koostada.

Mõjutatud sihtrühmaks on kõik erihoolekandeteenuse osutajad (2014. aasta lõpu seisuga oli neid 119 asutust²⁰). Kõigist Eesti ettevõtetest ja asutustest moodustab see alla 5%, seetõttu võib sihtrühma suurus hinnata väikeseks.

Mõju sagedus on keskmine, kuna teenuse osutajad puutuvad tegevusplaanide koostamisega kokku regulaarselt.

Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatuse osas sihtgrupile ei tuvastatud.

²⁰ Sotsiaalministeerium, (2015). Hveebi statistilised aruanded.

Mõju võib kokkuvõtvalt hinnata ebaoluliseks, kuna mõju ulatus on väike, mõju sagedus keskmine, mõjutatud sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väikesed.

Teenuse saajatele avaldab antud muudatus positiivset mõju läbi selle, et teenuse osutaja saab pikema tegevusplaani koostamise perioodiga arvestades lähtuda paremini inimese vajadustest. Samas ka täna on tegevusplaani koostamisel vajalik arvestada rehabilitatsiooniplaanis toodud ning inimeste tervises seisundist tingitud vajaduste ja võimetega. Seetõttu olulist mõju teenuse saajatele antud muudatustega ei avaldu ning täiendavat mõjuanalüüsi selles osas ei teostata.

e) Tegevusjuhendajate tööaeg ning erihoolekandeteenuste osutamine

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab erihoolekandeteenuse osutajaid läbi hoolekandeteenuste korralduse muutmise.

Käesoleva muudatusega viiakse tegevusjuhendaja tööaeg kooskõlla töölepingu seadusega, mis puudutab päevase ja öhtuse aja sisustamist. Muudatuse kohaselt võimaldatakse tegevusjuhendajatele ka teenuse osutamisel paindlikumat kohalolu, lähtudes isikute toimetulekuvõimest ning juhendamise ja hooldamise vajadusest.

Kogukonnas elamise teenuse puhul tähendab see väljaspool ööaega vähemalt ühe tegevusjuhendaja kohalolu, mille osas saab vajaduse kellaajaliselt teenuse osutaja ise seada. Seda vastavalt teenuse saajate päevarutiinile ning harjumustele. Ööpäevaringse erihoolduse puhul (v.a. kohtumäärusega teenusele paigutatud isikud) tuleb tagada vähemalt ühe tegevusjuhendaja kohalolu ööpäevaringselt ning täiendava tegevusjuhendaja kohalolu väljaspool ööaega. Teise tegevusjuhendaja kohalolu väljaspool ööaega saab reguleerida vastavalt teenust saava sihtgrupi toimetulekule ning juhendamise vajadusele.

Antud muudatused tähendavad ühtlasi, et teenuse osutajal on suurem vastutus ja kohustus hinnata sihtgrupi vajadustest lähtuvalt väljaspool ööaega kohal oleva tegevusjuhendaja vajadust. Esmajärgus peab teenuse osutaja tagama teenuse saajatele seatud eesmärkide täitmise.

Tegevusjuhendaja kohaloluga seotud muudatustega kaasneb ka teenuse osutajate kohustus järgida seda, et erihoolekandeteenuseid saavatele inimestele ja üldhooldusel olevatele inimestele tagatakse eraldiseisvate ruumide olemasolu. SKA järelvalve käigus on tuvastatud, et erineva iseloomuga ööpäevaringseid hooldusteenuseid osutatakse koos samades ruumides ning samade tegevusjuhendajate või hooldajatega. Ühiste ruumide ning töötajate kasutamise tõttu erinevate teenuse sihtgruppide eest hoolitsemisel ei ole eespool toodud muudatustest lähtuvalt võimalik hinnata tegevusjuhendajate ja teenust saavate isikute suhtarvu.

Teenuse osutajatele avalduva mõju ulatus on keskmine, kuna nende tegevuses toimuvad muudatused. Tegevusjuhendajate tööaega on võimalik paindlikumalt organiseerida, kuid samas kaasneb sellega ka vastutus. Samuti peavad teenuse osutajad ümber organiseerima teenuse korralduse juhul, kui erihoolekandeteenust osutatakse täna üldhoolduse saajatega samades ruumides. Samas ei puuduta viimane hinnanguliselt väga suurt hulka teenuse osutajaid, mistõttu kohanemise riski ei tohiks kaasneda.

Mõjutatud sihtrühma moodustavad kõik kogukonnas elamise teenust ja ööpäevaringset erihoolekandeteenust osutavad asutused, keda oli 2014. aasta lõpu seisuga üle 50 asutuse. Kõigist Eesti ettevõtetest ja asutustest moodustab see alla 5%, mistõttu on mõjutatud sihtrühma suurus väikene.

Mõju sagedust võib hinnata väikeseks, kuna tegevusjuhendajate tööaja paindlikumaks muutmise puutuvad teenuse osutajad kokku ebaregulaarselt, seda muudetakse vastavalt vajadusele. Teenuse osutamise ruumide ümberkorraldamisega on samuti kokkupuude ebaregulaarne või juhuslik, kuna seda tehakse vaid ühe korra kui antud vajadus on tuvastatud. Ebasoovitavate mõjude risk võib antud muudatuste kohaselt avalduda teenuse osutajatele selle näol, et muudatusega võivad kaasnedä täiendavad kulutused üldhooldusteenuse ja erihoolekandeteenuse osutamise ruumide eraldamisel. Samas võib neid hinnata väikeseks seetõttu, et Erihoolekande arengukava 2014-2020²¹ seab ette deinstitutionaliseerimise põhimõtted, mille rakendamiseks on edaspidi võimalik „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020“ prioriteetse suuna 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ meetme 2.5 „Hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks“ tegevuse 2.5.1 „Erihoolekandetasutuste reorganiseerimine“ kaudu taotleda rahastust erihoolekandetasutuste deinstitutionaliseerimise põhimõtetele vastavaks tegemiseks. Üks osa sellest on ka väiksemate teenusüksuste loomine ning teenuskohtade välja toomine vanadest, asutuste taolistest hoonetest, mistõttu võib pidada ebasoovitavate mõjude avaldumise riski väikeseks.

Kokkuvõtvalt võib antud muudatuse mõju teenuse osutajatele hinnata ebaoluliseks, kuna mõju sagedus ja mõjutatava sihtrühma suurus on väikesed, mõju ulatus keskmine ning ebasoovitavate mõjude risk väikene.

SKA-le võib samuti avalduda mõju läbi selle, et edaspidi on vaja teha rohkem järelvalvet tegevusjuhendajate paindliku tööaja üle. Samas ei ole võimalik hetkel sellist mõju konkreetselt hinnata, kuna puudub ülevaade selle kohta, kuidas antud muudatustest tulenevaid võimalusi hakatakse teenuse osutajate poolt ellu viima. Seega laiemat mõjuanalüüsi siinkohal läbi ei viida.

f) Erihoolekandeteenuse osutaja omandis olevad ruumid ja territoorium

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab erihoolekandeteenuste osutajaid läbi hoolekandeteenuste korralduse muutmise.

Täna on erihooldekodu mõiste kirjeldatud seaduses kui teenuse osutaja omandis olevad ruumid ja territoorium, kus osutatakse korraga rohkem kui viiele erivajadusega isikule kogukonnas elamise teenust või ööpäevaringset erihooldusteenust (v.a kohtumäärusega erihoolekandeteenusele paigutatud isikud). Muudatuse kohaselt muudetakse erihooldekodu mõiste selliselt, et see hõlmab rohkem kui kümnele erivajadusega isikule eelpool nimetatud teenuste osutamist.

Muudatus on oluline, kuna see toetab riigi suunda soodustamiseks deinstitutionaliseerimist ja teenuse osutamise asukohtade liikumist linnalistesse, tiheasustusega piirkondadesse. Kehtivad nõuded täna seda ei toetanud, kuna enamale kui viiele isikule erihoolekandeteenuste osutamisel peaks Päästeameti hinnangul olema asutusel kaks evakuatsiooniväljapääsu. Korterealamutesse sellise väljapääsu rajamine ei ole mõeldav, mistõttu oli muutuse tegemine

²¹ Sotsiaalministeerium, (2014). Erihoolekande arengukava 2014-2020. Veebis kättesaadav:

http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Puudega_inimetele/erihoolekande_arengukava_2014-2020.pdf

vajalik. Edaspidi lähtutakse erihooldekodu defineerimisel ja ruuminõuete kehtestamisel seega alates kümnele isikule kogukonnas elamise ja ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamisest.

Teenuse osutajale on mõju ulatus väike, kuna konkreetseid muudatusi asutustele ei kaasne. Edaspidi saavad uute teenuste osutajad lähtuda kehtestatud paindlikumatest tingimustest.

Mõjutatud sihtrühma moodustavad kõik kogukonnas elamise teenust ja ööpäevaringset erihooldekandeteenust osutavad asutused, keda oli 2014. aasta lõpu seisuga üle 50 asutuse. Kõigist Eesti ettevõtetest ja asutustest moodustab see alla 5%, mistõttu on mõjutatud sihtrühma suurus väikene.

Mõju sagedust võib hinnata samuti väikeseks, kuna kokkupuude antud muudatusega on teenuse osutajate jaoks ühekordne.

Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatuse osas ei tuvastatud.

Kokkuvõtvalt võib antud muudatuse mõju teenuse osutajatele hinnata ebaoluliseks, kuna mõju sagedus, ulatus ja mõjutatava sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väikesed.

3.4 Abivahendid

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab abivahendit vajavate inimeste toimetulekut.

Muudatuse kohaselt antakse SKA-le võimalus planeerida abivahendite eelarvet ISO-koodide lõikes selliselt, et teatud abivahendite (ISO-koodide) puhul planeeritakse abivahendite kättesaadavuseks vajalik eelarve kogu jooksvaks aastaks, samas kui teatud abivahendite (ISO-koodide) puhul planeeritakse kindel eelarve nii kaua, kuni eelarvelisi vahendeid jagub.

Täna ei kata eelarvelised võimalused abivahendi hüvitamiseks reaalsel vajadust, mistõttu võib juhtuda, et abivahendist jäävad ilma inimesed, kelle jaoks selle omamine on igapäevaeluks möödapääsmatult vajalik.

Muudatus mõjutab positiivselt abivahendite kättesaadavust, kuna selle kohaselt tagatakse esmavajadust katvate ja igapäevaeluks möödapääsmatult vajalike abivahendite kättesaadavus kogu jooksva eelarve aasta jooksul. Esmavajadust katvate abivahendite puhul on tegemist nende vahenditega, mis loovad eeldused puuetega lastel haridustee jätkamiseks, puuetega töörealistel tööhõives osalemise ning üleüldiselt igapäevaabivajaduse vähenemisele kõikide sihtgruppide seas.

Mõju ulatust võib siinkohal hinnata väikeseks, kuna muudatus mõjutab küll abivahendite taotlejaid, kuid taotlusprotsess otseselt ei muutu, mistõttu kohanemiskursi neile inimestele ei kaasne. Pigem on küsimus abivahendite kättesaadavuses. Eelpool kirjeldatu tagab puuetega inimeste sotsiaalse ja majandusliku toimetuleku eeldused, nende osutatav hooldusvajadus on väiksem, nad aktiivsemad tööturul, neil on parem haridus.

Mõjutatud sihtgrupiks on kõik müüdavate ja laenutatavate abivahendite omajad ning nende taotlejad tulevikus. 2014. aasta lõpu seisuga oli müüdavate ja laenutatavate abivahendite saajaid kokku 67 966²². See moodustab umbes 5% kogu Eesti elanikkonnast, mistõttu on mõjutatud sihtrühma suurus keskmine.

²² Sotsiaalministeerium. (2014).

Mõju sagedust võib hinnata väikeseks, kuna inimesed puutuvad abivahendi taotlemisega kokku ebaregulaarselt. Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatuse juures ei tuvastatud.

Kokkuvõttes on muudatuse mõju hindamise meetodika kohaselt ebaoluline, kuna mõju ulatus, sagedus ja ebasoovitavate mõjude risk on väikesed. Mõjutatud sihtrühma suurus on keskmine. Mõju riigiasutustele ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab riigiasutuste kulusid ja tulusid.

Abivahendite kehtivasse loetellu lisatakse uus kirje „kompenseeritava abivahendi täpsus või abivahendi rühma kitsendus“. Täna võib hoolimata ISO-koodide põhisest liigitusest olla abivahendite liigitus liiga lai, mistõttu võimaldab see riigi poolt kompenseerituna osta või üürida abivahendeid, mida riik tegelikult ei pea põhjendatuks või võimalikuks tagada üldises korras nendest vahenditest, mida abivahendite jaoks eraldatakse.

Muudatuse tagajärjel hakatakse üksnes üldises korras piirama teatud abivahendite kättesaadavust, kuid põhjendatud juhtudel tagatakse eraldi taotlemise kaudu vajaduse olemasolul ka piiratud rühma mitte mahtuvad abivahendid.

Selline kitsendus mõjutab eelkõige riigieelarvest abivahendite jaoks eraldatud vahendeid ning SKA töökorraldust, kes võtab põhjendatud vajaduse olemasolul tasu maksmise kohustuse üle. Kontroll kitsenduse raamidest välja jäävate abivahendite mittekompenseerimise üle annab võimaluse kokku hoida abivahendite eest tasu maksmise kohustuse üle võtmiseks planeeritud vahendeid.

SKA jaoks on tegemist muudatusega, mille mõju ulatust võib hinnata väikeseks, kuna kohanemiskulude see eeldatavalt töökorralduslikus mõttes kaasa ei too. Mõjutatud sihtrühma suurus võib hinnata samuti väikeseks, kuna mõju avaldub ühele riigiasutusele. Konkreetset eelarvelist mõju ei ole võimalik välja tuua, kuna täna puudub adekvaatne ülevaade palju on kompenseeritud kompenseeritava abivahendi täpsustuse või abivahendi grupi kitsenduse raamidest välja jäävaid abivahendeid ja paljud nendest juhtumitest on olnud põhjendatud vajaduse olemasoluga.

Mõju sagedust võib hinnata keskmiseks, kuna SKA puutub abivahendite määramisega ning tasu maksmise kohustuse üle võtmisega regulaarselt. Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatuse osas ei tuvastatud.

Kokkuvõtvalt võib hinnata muudatuse mõju ebaoluliseks, kuna mõju ulatus, sihtgrupi suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väikesed. Mõju sagedust võib hinnata keskmiseks.

3.5 Sotsiaalne rehabilitatsiooniteenus

a) **Rehabilitatsioonijärjekordade liitmine**

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab sotsiaalset rehabilitatsiooniteenust vajavate inimeste toimetulekut.

Muudatuse kohaselt tõstetakse isikud, kes on taotlenud teenust enne 2016. aastat ja kelle plaan kehtib maksimaalselt kuni 2021. aastani, samasse süsteemi inimestega, kes esitavad taotluse uue regulatsiooni alusel pärast 01. jaanuari 2016. Selline muudatus on vajalik, kuna vastavalt 2014. aastal Riigikogus vastu võetud TVTS pakatile, tuleb uues järjekorras olevatele isikutele teenust osutada maksimaalselt ühe aasta jooksul. See säte aga ei kehti neile inimestele, kes on taotluse esitanud enne 2016. aastat, mistõttu ei kehti neile ka uues regulatsioonis muud õigused ja nõuded.

Samuti ei sõlmi SKA alates 2016. aastast enam teenuseosutajatega halduslepinguid, mis tähendab, et teenuseosutajad ei osuta enam teenust kindla ettenähtud mahu järgi ja saavad teenust osutada paindlikumalt.

Antud muudatused mõjutavad sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse saajaid läbi selle, et tekitatakse võrdne olukord enne 2016. aastat teenust taodelnud inimestele ning pärast 2016. aastat teenust taotlevatele inimestele. Isikud saavad järjekorda võrdsetel alustel. Ka edaspidine raamlepingute sõlmimine mõjutab teenust saavaid inimesi positiivselt, kuna teenuse osutajatel ei ole enam kindlaid mahu piiranguid ning inimesed saavad teenuse osutajate seast kergemini valida. Olulisi kohanemiskursusi selline laialdasem valikute tekkimine aga inimestele ei tohiks kaasa tuua, mistõttu mõju ulatust võib hinnata keskmiseks. Mõjutatud sihtrühmaks on kõik täna ja tulevikus sotsiaalset rehabilitatsiooniteenust saavad inimesed. Sotsiaalset rehabilitatsiooniteenust saab Sotsiaalkindlustusameti andmetel aastas umbes 20 000 inimest.²³ Statistikaameti andmetel on Eesti rahvaarv 2015. aasta 01. jaanuaril üle 1,3 miljoni. Seega moodustavad sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse saajad alla 5% kogu Eesti rahvastikust ja sihtrühma suurus võib teenuse saajatest lähtudes nimetada väikseks.

Mõju sagedust võib hinnata samuti väikeseks, kuna rehabilitatsiooniteenuse osutaja valimisega ja järjekorda sattumisega puutuvad inimesed kokku ebaregulaarselt.

Ebasoovitavate mõjude riske antud muudatuse puhul teenuse saajatele ei tuvastatud.

Kokkuvõtvalt võib mõju sihtrühmale nimetada ebaoluliseks, kuna mõju sagedus, sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väikesed. Mõju ulatus on keskmine.

Antud muudatuste puhul olulist mõju riigiasutustele (SKA-le) ei kaasne. SKA hinnangul ei too järjekordade liitmine kaasa halduskoormuse vähenemist, kuna sellega ei kaasne vajalikku infotehnoloogilist tuge. Järjekordade haldamine ning eelarve jälgimine toimub 2016. aastal käsitööna. Sellegipoolest ei näe SKA vajadust luua prognoositud 25 hindajale lisaks eraldi töökohtasid, kuna 2016. aastal on hindajate töökoormus rehabilitatsioonivajaduste tuvastamisel planeeritud väiksem. Seda seetõttu, et kehtiva rehabilitatsioonivajadusega isikutele ei tehta rehabilitatsioonivajaduse hindamist. Hindajate koormus kasvab järk-järgult, vastavalt rehabilitatsiooniplaanide lõppemisele. Peale selle väheneb järjekordade ja eelarve haldamise osas käsitöö ka seoses SKAIS2 rakendamisega alates 2017. aastast.

b) Rehabilitatsiooniprogrammide komisjonid ja programmide kinnitamine

Mõju riigiasutustele ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab riigiasutuste töökorraldust ning kulusid ja tulusid.

Muudatuse kohaselt on võimalik alates 01. jaanuarist 2016 sotsiaalse rehabilitatsiooniteenust pakkuda ka rehabilitatsiooniprogrammi alusel. Programmide piloteerimise tulemustest tuli välja, et teenuse osutajad vajavad tuge nii uue meetodi kasutamisel kui ka valminud programmi nõuetele vastavuse hindamisel.

Seoses sellega luuakse SKA juurde komisjon, mis hakkab rehabilitatsiooniprogrammide vastavust nõuetele hindama. Seadus muudatused sätestavad ka selle, kuidas ja kelle poolt peab programm olema kinnitatud ning millistele tingimustele see peab vastama. Sealjuures on nimetatud ka võimalikud hindamiskomisjoni liikmed.

²³ Sotsiaalkindlustusamet. Rehabilitatsiooniteenuse statistika.

Antud muudatused mõjutavad Sotsiaalkindlustusametit kui rehabilitatsiooniteenuse korralduse eest vastutavat asutust. Järgnevalt on tegemist SKA esialgse maksimaalse hinnanguga halduskoormuse ja eelarve kohta, mis võib edaspidi täpsustuda. Programmide hindamise administreerimise koormusena hindab SKA hinnanguliselt 0,5 spetsialisti ametikohta, kelle koormusest 50% moodustab töö dokumentidega ning teine 50% komisjoni töö ja teistelt hindamiskomisjoni liikmetelt eksperthinnangu saamise korraldamine. Arvestuslikuks SKA tööpõhise ja majanduskulude arvestatakse hinnanguliselt 11 489 eurot (sh tööpõhise 9 109 eurot ja majanduskulu 2 380 eurot).

Rehabilitatsiooniprogrammide piloteerimine näitas, et iga rehabilitatsiooniprogrammide hindamise komisjoni liige kulutab edaspidi programmide hindamiseks keskmiselt 3 tundi. Kui arvestada, et 2016. aastaks prognoosib SKA kinnitamiseks esitatavate programmide arvuks 10% minimaalsest eeldatavast vajadusest ehk 28,5 programmi, siis eksperdi tööaeg kokku kõikide programmide hindamiseks oleks hinnanguliselt aastas $3 \times 28,5 = 85,5$ tundi ehk kaks nädalat otsest tööaega aastas. Komisjoniliikmetele tasu maksmise põhimõtted vaadatakse läbi komisjoni loomise käigus.

Keskmiselt vajatakse ühe programmi kohta 2,5 eksperthinnangut, millest üks maksab piloteerimise tulemuste kohaselt umbes 26 eurot (2 töötundi), siis arvestatakse ekspertide töötasuks hinnanguliselt 1 853 eurot ($2,5 \times 28,5 \times 26$). Komisjoni nõupidamiste korralduskuludeks arvestatakse kokku hinnanguliselt 1 500 eurot (10 eurot inimese kohta igal nõupidamisel, mida kokku arvestatakse 30). Sh kulu võib väheneda kui nõupidamiste ja seal läbi vaadatavate programmide arv väheneb. Komisjoni tööks kokku arvestatakse seega 11 180 eurot. Kõik rehabilitatsiooniprogrammide kinnitamise kulud 2016. aastal kokku on hinnanguliselt 22 669 eurot.

Seega antud muudatus mõjutab peamiselt SKA-d kui programmide hindamise korraldusüksust. Mõju ulatust võib hinnata keskmiseks, kuna asutuse töökorralduses toimuvad muudatused, kuid eeldatavalt ei põhjusta need kohanemiskulusid. Mõjutatud sihtrühma suurus on samuti väike, kuna puudutab kõigist riigiasutustest antud juhul vaid SKA-d. Mõju sagedust võib hinnata väikeseks, kuna programmide hindamisega puututakse aasta jooksul kokku pigem ebaregulaarselt (kui arvestada, et kinnitamiseks esitatavate programmide arvuks on 2016. aastal 28,5 ning edaspidi kuni 30). Ebasoovitavate mõjusid ei kaasne.

Kokkuvõttes võib mõju hinnata sihtgrupi jaoks ebaoluliseks, kuna mõju sagedus, sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude risk on väikesed, mõju ulatus on keskmine.

Kuna antud muudatuste eesmärgiks ei ole rehabilitatsiooniprogrammide koostamise õiguse kehtestamine, vaid rehabilitatsiooniprogrammi hindamise komisjoni töökorralduse sätestamine, siis siinkohal põhjalikumalt mõjuanalüüsi teenuse osutajatele ja teenuse saajatele ei koostata. Teenuse saajatele ja teenuse osutajatele avalduvat mõju seoses rehabilitatsiooniprogrammide kasutusele võtmisega on täpsemalt hinnatud Vabariigi Valitsuse määruse „Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse raames osutatavate tegevuste loetelu ja hindade, üle võetava tasu arvestamise korra ja maksimaalse suuruse ühes aastas ning sõidu- ja majutuskulude hüvitamise korra, maksimaalse maksumuse ja sõidukulu määra kehtestamine“ eelnõu seletuskirjas.

c) Rehabilitatsiooniteenuse saajate sõidukulud

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab sotsiaalset rehabilitatsiooniteenust vajavate inimeste toimimist.

Muudatusega (jõustub 2017.a) viiakse sõidukulude hüvitamise süsteem sarnastele alustele TTTS-i alusel sõidu- ja majutustoetuse maksmisega. See tähendab, et enam ei pea isik ja/või

tema saatja esitama kuludokumente, vaid sõidukulu hüvitatakse teenusel viibitud päevade eest elukoha ja teenuse toimumise koha vahelise kahekordse vahemaa ning kilomeetrikulu piirmäära alusel. Piirmäär ühe kilomeetri kohta kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega. Selline süsteemide ühtlustamine muudab teenuse saajale sõidukulude hüvitamise süsteemi lihtsamaks. Samuti kaob isiku jaoks ära piirang, mille järgi ei kompenseerita sõidukulu, kui teenust osutatakse isiku elukohajärgse valla või linna piires. Siinkohal arvestades, et sõidukulude aastalimiit jääb kehtima (soodustatakse kodule lähemal asuvate teenuse osutajate eelistamist). Erinevalt TTTS alusel makstavast sõidu- ja majutustoetusest ei seata ka SHS muudatuse puhul piiriks 500 meetrit, millest alates kulusid katma hakatakse. Välja makstakse mistahes vahemaa läbimisega seotud kulud, võttes arvesse, et osade erivajaduste puhul võib olla ka 500 meetri läbimiseks õigustatud takso kasutamine.

Mõju ulatust rehabilitatsiooniteenust saavatele inimestele võib hinnata keskmiseks, kuna sõidukulude hüvitamise süsteemis toimuvad nende jaoks muudatused.

Mõjutatud sihtgrupiks on sotsiaalset rehabilitatsiooniteenust saavad inimesed, keda Sotsiaalkindlustusameti andmetel on aastas umbes 20 000 inimest.²⁴ Statistikaameti andmetel on Eesti rahvaarv 2015. aasta 01. jaanuaril üle 1,3 miljoni. Seega moodustavad sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse saajad alla 5% kogu Eesti rahvastikust ja sihtrühma suurus võib teenuse saajatest lähtudes nimetada väikseks.

Sõidukulusid hüvitati Sotsiaalkindlustusameti andmetel 2014. aasta IV kvartalis 195 korral, ööpäevaringset majutust rahastati alla 16-aastase isiku esindajale 1360 korral²⁵, mistõttu sihtgrupi kokkupuude antud teenustega ei ole igapäevane ega reeglipärane ja mõju sagedust võib hinnata väikseks.

Ebasoovitavate mõjude riske teenuse saajatele ei tuvastatud, mistõttu ebasoovitavate mõjude risk on väike.

Kokkuvõttes on sihtgrupile tegemist ebaolulise mõjuga, kuna mõju sagedus, sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude risk on väikesed. Mõju ulatus on keskmine.

3.6 Alaealised eestkostetavad

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab sihtrühma majanduslikku toimetulekut.

Eelnõu kohaselt ei loeta toimetulekutoetuse määramisel perekonnaliikmete hulka alaealist eestkostetavat, kelle eestkostjaks on temaga koos elav perekonnaliige. Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse (STAR) kantud andmete kohaselt maksti 2014. aastal toimetulekutoetust vaid ühele sellisele perekonnale, kelle liikmete hulka arvati ka alaealine eestkostetav. Samas asjaolu tõttu, et perekonna sissetulekute hulka ei loeta alaealise eestkostetava sissetulekuid, võib veidi suurenda perekondade arv, kes on õigustatud toimetulekutoetust saama. Antud muudatust puudutava sihtrühma suurus saab sellegipoolest hinnata väga väikseks, kuna nende leibkondade osakaal kõigist Eesti leibkondadest jääb alla 5%. Mõju ulatus on keskmine, kuna sihtrühma käitumises võivad kaasned muudatused, kuid sellega ei kaasne kohanemiskulusi. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna tegemist on ebaregulaarse toetusega. Muudatusega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid, kuna sihtrühma jaoks on tegemist positiivse mõjuga.

²⁴ Sotsiaalkindlustusamet. Rehabilitatsiooniteenuse statistika.

²⁵ Sotsiaalkindlustusamet, (2014). Rehabilitatsiooniteenuse statistika.

Kokkuvõttes on mõju hindamise kriteeriume arvesse võttes muudatuse mõju vähe oluline (mõju ulatus on keskmine, mõju avaldumise sagedus ja mõjutatud sihtrühma suurus väike ning ebasoovitavaid mõjusid ei kaasne).

Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele
Eelnõu mõjutab asutuste töökorraldust.

Muudatused puudutavad kohalikke omavalitsusi, kuid muudatusest mõjutatud sihtrühma suurus on väike (alaealise eestkostetava pereliikmeka toimetulekutoetuse taotlejate arv on vähene ning puudutab seetõttu üksikuid kohalikke omavalitsusi). Mõju avaldumise sagedus ja ulatus ning ebasoovitavate mõjude risk puudub. Ka mõju riigieelarvele on marginaalne kuna STARi andmete kohaselt maksti 2014. aastal toimetulekutoetust ühele perekonnale, kelle liikmete hulka arvati ka alaealine eestkostetav. Arvestades seda, et keskmine toimetulekutoetuse summa 2014. aastal oli 168.89 eurot, võib hinnata, et muudatus, mille kohaselt ei loeta perekonnaliikmete hulka alaealist eestkostetavat, kelle eestkostjaks on temaga koos elav perekonnaliige, toob riigieelarvele kaasa veidi üle 2000 euro suuruse kulu (vt ka eelnõu seletuskirja osa 7).

Kokkuvõttes ei kaasne muudatusega olulist mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele.

3.7 Toimetulekutoetuse maksmiseks eraldatud vahendite kasutamine

Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele
Eelnõu mõjutab asutuste töökorraldust.

Seoses sellega, et toimetulekutoetus muudetakse alates 2016. aastast arvestuslikuks kuluks, ei ole toimetulekutoetuste maksmiseks eraldatud vahendite kasutamine muuks otstarbeks enam võimalik, see oleks vastuolus riigieelarve seadusega. Asjaolu, et toimetulekutoetuste maksmiseks eraldatud vahendite ülejääke ei ole kohalikel omavalitsustel edaspidi enam võimalik samal eelarveaastal kasutada täiendavate sotsiaaltoetuste maksmiseks ja sotsiaalteenuste osutamiseks, omab mõju osadele kohaliku omavalitsuste üksustele, kes on seni maksnud täiendavaid sotsiaaltoetusi või osutanud sotsiaalteenuseid ka toimetulekutoetuse vahendite ülejäägist. Seejuures on seda võimalust kasutanud vähem kui pooled kohalikest omavalitsustest: 2012. a 80, 2013. a 96 ja 2014. a 106 kohaliku omavalitsuse üksust. Sellest tulenevalt võib pidada mõjutatud sihtrühma suurust keskmiseks. Samas on mõju avaldumise sagedus ebaregulaarne (oleneb konkreetse KOV-i toimetulekutoetuse vahendite jäägi suurusest, mistõttu ei saanud KOV ette planeerida toimetulekutoetuse vahendite kasutamist ühekordsete toetuste maksmiseks või teenuste osutamiseks).

Kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu määrused või määruse sätted, mis SHS § 42 lg 4 alusel välja on antud, tuleb kehtetuks tunnistada. Kohalikel omavalitsustel on jätkuvalt võimalik kasutada täiendavate sotsiaaltoetuste maksmiseks ja sotsiaalteenuste osutamiseks riigieelarvest eraldatavat sotsiaaltoetuste ja -teenuste osutamise toetust (2014. aastal 2,9 miljonit eurot). Viimasega võrreldes on kasutatud toimetulekutoetuse vahendite jääkide summa oluliselt väiksem – 2014. a kasutatud toimetulekutoetuse vahendite jääkide summa oli ligi 651 500 eurot ning see on ca 22,5% eelnevalt nimetatud riigieelarve sotsiaaltoetuste ja -teenuste osutamise toetusest. Seega on mõju ulatus keskmine, kuna eeldab teatud muudatusi sihtrühma käitumises, kuid sellega ei kaasne eeldatavalt kohanemisraskusi.

Kokkuvõttes on muudatuse mõju oluline, kuna mõjutatud sihtrühma suurus ja mõju ulatus keskmine, kuid mõju avaldumise sagedus ja ebasoovitavate mõjude risk väike. Kaudselt kaasneb muudatusega kaudne sotsiaalne mõju toimetulekutoetuse saajatele ja teistele

abivajajatele, kuna ühekordseid toetusi KOV-de poolt edaspidi toimetulekutoetuse vahendite järgist ei maksta. Samas on mõju väike, kuna kavandatud on toimetulekupiiri tõus (võrreldes tänasega suureneb toimetulekupiir ca 44% ehk 90-lt eurolt 130-le leibkonna esimese liikme ja alaealiste laste kohta), mis suurendab toimetulekutoetuse saajate sissetulekuid ja võib potentsiaalselt laiendada toimetulekutoetuse saajate ringi.

4. RPKS muutmine (välislepingud)

RPKS-s tehtavate muudatustega võib eeldada mõjude esinemist järgmistes valdkondades: mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele ning mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Muudatusega ei kaasne sotsiaalset, sh demograafilist mõju, mõju majandusele, mõju elu- ja looduskeskkonnale ning mõju regionaalarengule. Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele

Eelnõu mõjutab asutuste töökorraldust.

TVTS jõustumine mõjutab töövõimetus pensionide maksmist välislepingute alusel. Eesti Vabariik on sõlminud kahepoolset lepingut Venemaa, Moldova, Kanada ja Ukrainaga, mille kaudu reguleeritakse valdavalt pensionide piiriülest määramist ja maksmist. Lepingute kohaldamisalasse kuulub töövõimetus pension, mida reguleeritakse RPKSiga. Samuti kuuluvad lepingute kohaldamisalasse eriseaduste alusel makstav pensionid. Seoses töövõimereformi rakendamise ja töövõimetus pensioni RPKS alusel enam ei maksta. Nimetatud lepingute puhul on tehtud neljale riigile ettepanek avada uuesti lepingute läbirääkimised. Kuna TVTS rakendumisel on SKA-l keeruline lepingut täita (kui enam püsivat töövõimetus ja töövõimetus pension ei määrata ega maksta), siis sellest tulenevalt sisaldab eelnõu muudatust, mille kohaselt jätkab SKA RPKS-i alusel töövõimetus pensionide määramist ja maksmist kuni kahepoolsete lepingute muutmiseni.

Muudatus puudutab riigiasutustest Sotsiaalkindlustusametit, mistõttu on mõjutatud sihtrühma suurus väike. Ka mõju ulatus on väike kuna teise lepingu poole territooriumil elavale inimesele töövõimetus pensioni maksmise jätkamisega ei kaasne SKA uusi tegevusi (jätkatakse senist töövõimetus pensioni määramist ja töövõimetus ekspertiiside tegemist).

Mõju avaldumise sagedus on väike kuna kahepoolsete lepingute alusel makstavate töövõimetus pensionide maksmine ja määramine on saajate arvu arvestades harv (pension saajate arv ca 223 inimest aastas). Muudatusega kaasnevate ebasoovitavate mõjude risk on keskmine, sest muudatusega kaasneb negatiivne mõju. Muudatuse negatiivne mõju seisneb selles, et kuni lepingute muutmiseni jätkatakse töövõimetus pensionide väljamaksmist ning see avaldab mõju riigieelarve kuludele ja SKA ressurssidele. Sotsiaalkindlustus ameti andmetel maksti 2014. aastal lepinguriikidesse ca 283 000 eurot, mis on SKA eelarvest alla 1%. Töövõimetus pensioni maksmiseks peab SKA jätkama töövõimetus ekspertiiside tegemist. Lisaks lepinguriigis elavate inimeste ekspertiiside tegemisele, jätkab Sotsiaalkindlustus amet lepinguriikidega töövõimetus seotud andmete vahetamist ka nende inimeste osas, kes elavad Eestis ja kellele maksavad töövõimetus seotud pensione teised riigid.

Kokkuvõttes on muudatuse mõju väheoluline kuna nii mõjutatud sihtrühm, mõju ulatus ja mõju avaldumise sagedus on väike ning ebasoovitavate mõjude risk on keskmine. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Eelnõu mõjutab suhteid välisriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele on hinnatud lähtuvalt sellest, kas ja mil määral mõjutavad muudatused Eesti välislepingutest tulenevate nõuete täitmist. Mõjutatud sihtrühma suurus on väike, sest puudutab hinnanguliselt alla 5% välislepingutest. Muudatus omab

positiivset mõju kuna jätkatakse kohustuste täitmist kuni lepingute muutmiseni. Lepingute muutmise ettepanekud on nimetatud riikidele tehtud. Samas on riikidevaheliste lepingute muutmise protsess aeganõudev ja sõltuv teise lepingupoole tahtest.

Kokkuvõttes muudatuse mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele pidada väheoluliseks, kuna mõju avaldumise sagedus on keskmine (lepingute täitmist hinnatakse, kuid seda mitte igapäevaselt) ning nii mõju ulatus (jätkatakse võetud kohustuste täitmist) kui ka mõjutatud sihtrühm on väike. Muudatustega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid riigi julgeolekule ja välissuhetele.

5. Ohvriabi seaduse muudatused

Eelnõus toodud muudatustega võib eeldada mõjude esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalsed, sh demograafilised mõjud; mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Muudatusega ei kaasne mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju majandusele, mõju elu- ja looduskeskkonnale, mõju regionaalarengule.

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab sihtrühma toimetulekut.

Eelnõuga lisatakse OASi muudatused, milles viiakse sätestatud tervisehäire kestvuse periood kooskõlla karistusseadustikus sätestatud perioodiga. Kehtivas OAS-i kohaselt mõistetakse kuriteoohvritele hüvitise maksmisel vägivallakuriteona otseselt isiku elu või tervise vastu toimepandud kriminaalkorras karistatavat tegu, mille tagajärg on kannatanu: surm, raske tervisekahjustus või vähemalt kuus kuud kestev tervisehäire. Karistusseadustikus ja ka teistes õigusaktides on tervisehäire kestvuseks neli kuud.

Samuti täiendatakse OASi muudatusega, täpsustatakse, et hüvitise määramise aluseks olevast kahjust arvutatakse maha ohvrile makstud töövõimetoetus. Täpsustuse aluseks on asjaolu, et tegelikult makstav töövõimetoetus võib olla määratud toetusest väiksem kui isik ei täida TVTS-s sätestatud tingimusi või kui isik saab suurt sissetulekut. Muudatus omab positiivset mõju kuna hüvitisest lahutatakse maha summa, mida isik tegelikult saab, mitte arvestuslik summa. Lisaks täiendatakse OAS-i muudatustega, mis sätestab töövõime hindamise töötukassas kui isik taotleb vägivallakuriteost põhjustatud töövõime vähenemisest tuleneva kahju hüvitamist osalise või puuduva töövõime tõttu.

Nimetatud muudatustest mõjutatud sihtrühmaks on kuriteoohvri hüvitise saajad. Sotsiaalkindlustusameti andmetel²⁶ määrati 2014. aastal kuriteoohvrite hüvitisi 267 inimesele. Kuna kuriteoohvrite hüvitise saajad moodustavad alla 5% kogu elanikkonnast, siis on mõjutatud sihtrühma suurus väike.

Mõju ulatus on keskmine kuna sihtrühma käitumises võivad kaasneda muudatused, kuid sellega ei kaasne eeldatavalt kohanemiskursusi. Mõju avaldumise sagedus on ühekordne (hüvitise taotlemisel) ning sellest tulenevalt on ka mõju sagedus väike. Muudatusega ei kaasne negatiivset mõju ning tervisehäire kestvuse perioodi ja hüvitise määramise täpsustamine omab sihtrühmale positiivset mõju kuna rohkem vägivallateo ohvreid võib hakata saama hüvitist.

²⁶ Riikliku sotsiaalkindlustuse aruanne, 2014.

Kokkuvõttes ei ole muudatused mõju hindamise kriteeriumite alusel olulised (mõju ulatus keskmine, mõju avaldumise sagedus ja sihtrühma suurus väike, ebasoovitavate mõjude risk puudub).

Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele

Eelnõu mõjutab asutuste töökorraldust.

Muudatused avaldavad riigiasutustest mõju Sotsiaalkindlustusametile ja töötukassale (töövõime hindamise taotlemine kui isik taotleb vägivallakuriteost tingitud kahju hüvitamist osalise või puuduva töövõime tõttu) sh on mõju seotud eelnõus toodud andmevahetuse täpsustamisega. Kokkuvõttes on mõjutatud sihtrühma suurus väike (puudutab kõikidest riigiasutustest SKA-d ja töötukassat) ning mõju ulatus keskmine (kaasnevad teatud muudatused, kuid kohanemiskursus ei ole).

Ka mõju avaldumise sagedus on väike (arvestades tänast hüvitise saajate arvu, siis ei ole tegemist reeglipärase kokkupuutega). Tervishäire kestvuse perioodi muutmine võib suurendada hüvitise saajate arvu ning avaldada seeläbi mõju riigieelarve kuludele. Samas on tegemist väikese mõjuga kuna täna moodustavad kuriteohvritele makstud hüvitised alla 1% Sotsiaalkindlustusameti eelarvest. Kokkuvõttes ei ole tegemist olulise mõjuga (mõju ulatus on keskmine, mõju avaldumise sagedus ja mõjutatud sihtrühma suurus on väike, ebasoovitavate mõjude risk puudub).

6. TTOS-i muudatused

TTOS-is tehtavate muudatustega võib eeldada mõjude esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalsed, sealhulgas demograafilised mõjud; mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Muudatustega ei kaasne mõjusid keskkonnale, majandusele, regionaalarengule, riigi julgeolekule ja välissuhetele.

TTOS-is tehtavad muudatused on seotud TVTS-i rakendamisega ja puudutavad tööõnnetustest ja kutsehaigustest tingitud kahju hüvitamist SKA poolt. TTOS-i muudatuste rakendumise järgselt jäävad sisuliselt tööõnnetusest ja kutsehaigusest tingitud kahju hüvitamise põhimõtted võrreldes kehtiva korraga samaks. Peamiseks muudatuseks võrreldes kehtiva korraga on kahjuhüvitise taotleja kohustus läbida eelnevalt töötukassas töövõime hindamine. Lisaks arvatakse eelnõu kohaselt SKA makstavast kahjuhüvitise maha varasema töövõimetuspensioni asemel töötukassa poolt makstav töövõimetoetus. Lisaks tehakse eelnõuga TTOS-is muudatusi, mille eesmärgiks on tagada õigusselgus ja millega ei kaasne olulisi mõjusid.

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab sihtrühma toimetulekut.

Muudatused mõjutavad isikuid, kellele SKA hüvitab tööandja õigusjärglaseta likvideerimise korral tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud varalise kahju või kellel võib tekkida õigus kahju hüvitamisele SKA poolt. Sotsiaalkindlustusameti andmetel oli 2014. aasta lõpus 2286 tööõnnetuste ja kutsehaiguste kahjuhüvitiste saajat. 2014. aasta jooksul esitati 30 uut kahjuhüvitise nõuet. Kahjuhüvitise saajate osakaal on seega alla 1% kogu elanikkonnast, mistõttu on mõjutatud sihtrühma suurus väike.

a) Kohustus läbida töötukassas töövõime hindamine

TTOS-i muudatustega kaasneb kahjuhüvitise taotlejal kohustus läbida eelnevalt töötukassas töövõime hindamine. Vastavalt eelnõu §-le 24² tehakse erisus vanaduspensioniealiste isikute suhtes, kes ei pea läbima töötukassas töövõime hindamist. Kuivõrd suurem osa kahjuhüvitise taotlejatest on vanaduspensioniealsed (ligi 70%), siis suure osa isikute jaoks hüvitise

taotlemises midagi ei muutu. Mõju ulatus on keskmine, kuna muudatusega kaasneb käitumise muutumine, kuid ei kaasne kohanemisraskusi. Mõju avaldumise sagedus on väike – mõju avaldub harva ja ebaregulaarselt. Isik peab läbima töötukassas töövõime hindamise enne kahju hüvitise taotlemist ning töövõime hindamise kestuse lõppedes, kui isik soovib kahjuhüvitist edasi saada. Samas ei suunata vastavalt eelnõu §-le 24⁴ vanaduspensioniiikka jõudnud isikuid uuesti töötukassasse töövõimet hindama, nendele isikutele jätkab SKA kahjuhüvitise maksmist. Vanaduspensioniealised isikud moodustavad enamuse hüvitise saajatest (ligi 70%) ning aastate lõikes on tegemist kasvava trendiga, seega avaldab muudatus mõju vaid väiksele osale hüvitise saajatest. Muudatusega ei ole ette näha ebasoovitavaid mõjusid.

Seega on mõjutatud sihtrühma suurus väike ja mõju avaldumise sagedus väike, mõju ulatus on keskmine ning muudatusega kaasnevate ebasoovitavate mõjude risk on väike – seega võib muudatuse mõju pidada väheoluliseks.

b) Töövõimetoetuse maha arvamine kahjuhüvitisest

Vastavalt eelnõule arvutatakse kahjuhüvitisest maha töötukassa poolt makstud töövõimetoetuse osa, mis vastab tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel langenud töövõime kao ulatusele. Töövõimetoetust makstakse isikule, kellel on tuvastatud osaline või puuduv töövõime. Kehtiva korra kohaselt arvutatakse kahjuhüvitisest maha töövõimetuspension, mida makstakse isikutele, kellel on tuvastatud püsiv töövõimetus vähemalt 40%. Muudatuse tulemusena väheneb makstava kahjuhüvitise suurus nendel isikutel, kellele uue korra kohaselt makstakse töövõimetoetust ja kellel SKA on tuvastanud tööõnnetusest või kutsehaigusest põhjustatud töövõime kao 10-30%, kuna vastav osa töövõimetoetusest arvutatakse kahjuhüvitisest maha. Kehtiva korra kohaselt nendele isikutele töövõimetuspensioni ei maksta ning kahjuhüvitist seega ei vähendata. 2015. aastal saab kahjuhüvitist 173 isikut, kellel on töövõimetus alla 40%. Mõjutatud isikute arv on seega madal, moodustades ca 10% kõikidest hüvitise saajatest ja vaid marginaalse osa kogu elanikkonnast (alla 5%). Mõju ulatus on väike, kuna ei eelda sihtrühmalt käitumise muutumist ega kohanemisraskusi. Mõju avaldub regulaarselt (mõju keskmine), kuid samas ei kaasne kogu sihtrühma kui terviku käitumises olulisi muudatusi, sh ebasoovitavaid mõjusid.

Kokkuvõttes on mõjutatud sihtrühma suurus väike ja mõju avaldumise sagedus keskmine, mõju ulatus on väike ning muudatusega kaasnevate ebasoovitavate mõjude risk on väike – seega võib muudatuse mõju pidada väheoluliseks.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab asutuste töökorraldust.

Muudatusega (isiku kohustus läbida töötukassas töövõime hindamine enne hüvitise taotlemist) kaasnevad mõjud Sotsiaalkindlustusametile ja töötukassale. Mõju sihtrühm on väike, kuna puudutab vaid kahte asutust kõigist riigiasutustest.

TTOS muudatustega kaasnevad muudatused SKA töökorralduses. Tööõnnetuste ja kutsehaiguste korral kahjuhüvitise määramiseks ja maksmiseks lähtutakse uue korra kohaselt töötukassa töövõime hindamise otsusest, mis eeldab andmete vahetamist SKA ja töötukassa vahel. Samuti eeldab see SKA arstiõppe läbinud isikute töö muutumist, kuna töövõime kaotuse tuvastamiseks on esmane andmeallikas töötukassa töövõime hindamise otsus ning töövõime hindamisel antud eksperdiarvamus. See tähendab, et SKA peab mõnevõrra muutma tööõnnetuste ja kutsehaiguste korral makstava kahjuhüvitise määramisel oma senist töökorraldust. Muid põhimõttelisi muudatusi tööõnnetusest ja kutsehaigusest tingitud kahju

hüvitise määramises ja maksmises ei tehta. Mõju ulatus ja sagedus on keskmine, kuna muudatusega kaasneb käitumise muutumine, kuid ei kaasne kohanemiskulusi. Mõju avaldub regulaarselt, kuid mitte väga sageli. Näiteks 2014. aastal oli 30 uut kahjuhüvitise nõuet. Muudatusega ei ole ette näha ebasoovitavaid mõjusid.

Samuti kaasnevad muudatustega teatavad kulud riigiasutustele. Eelnõuga luuakse andmevahetused SKA ja erinevate registritega, mis eeldavad infotehnoloogilisi arendusi ja toovad seega kaasa täiendavaid kulusid. Andmevahetused tervise infosüsteemi, töötamise registri, töötukassa ning Maksu- ja Tolliameti vahel on planeeritud teha SKAIS2 arenduste raames.

Kokkuvõttes on TTOS muudatustest mõjutatud sihtrühma suurus väike (riigiasutustest puudutab SKA-d ja töötukassat) ning mõju ulatus keskmine, kuna eeldab teatud muudatusi asutuste töökorralduses, kuid sellega ei kaasne kohanemiskulusi. Mõju avaldumise sagedus on harv, st muudatuse töökorraldused on ühekordsed ning teisalt ei ole kahjuhüvitiste saajate arvu arvestades tegemist igapäevase tegevusega. Muudatusega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

7. Eriseadused

Abipolitseiniku seadus, avaliku teenistuse seadus, hädaolukorra seadus, politsei ja piirivalve seadus, päästeseadus, turvaseadus ja veterinaarkorralduse seadus sätestab hüvitise maksmise, kui isikul on teenistusülesannete või muude seaduses sätestatud ülesannete täitmise käigus vähenenud töövõime. Käesoleva eelnõuga täpsustakse nimetatud seadustes sätestatud hüvitise maksmise regulatsiooni selliselt, et vajadusel tuvastab seose seaduses sätestatud juhtumi ja osalise või puuduva töövõime vahel SKA.

Muudatustega kaasneb mõju riigiasutuste korraldusele. Teiste mõjuvaldkondade lõikes mõjusid ei kaasne.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Eelnõu mõjutab asutuste töökorraldust.

Muudatusega kaasnevad mõjud Sotsiaalkindlustusametile. Mõju sihtrühm on väike, kuna puudutab vaid ühte asutust.

Eelnõu kohaselt tuvastab SKA seose töövõime ulatuse ja teenistusülesannete või muude seaduses sätestatud ülesannete täitmise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse vahel. Seos tuvastatakse, kui eriseaduses on sätestatud hüvitise maksmine vähenenud töövõime korral. Muudatus toob kaasa minimaalse töökoormuse kasvu SKA-le, kuna hüvitise saajate arv on väike. Perioodil 2009-2013 oli sellise hüvitise saajaid erinevate eriseaduste alusel 13. Mõju ulatus on keskmine, kuna eeldab käitumise muutumist, kuid ette ei ole näha kohanemiskulusi. Mõju avaldub harva ja ebaregulaarselt, kuna sõltub seose tuvastamise taotlejatest (ehk juhtumi toimumisest). Muudatus avaldab väikest mõju, kuna sihtrühm on väike ja mõju avaldumise sagedus on samuti väike. Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on madal.

8. Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse muutmine

Töövõimetoetuse seaduse vastuvõtmisel 19. novembril 2014 muudeti avaliku teenistuse seaduse § 49 ning mitmeid eriseadusi (välisteenistuse seadus, päästeenistuse seadus jt). Muudatustega ühtlustati eriseadustes sätestatud ühekordse hüvitise skeemid teenistuja hukkumise, surma ja töövõime vähenemise korral ning reguleeriti selle hüvitise maksmise

põhimõtted. RTsMSi §-des 22 ja 23 ettenähtud ühekordse hüvitise määrad eksperdi missioonil ülesannete täitmisel hukkumise või tema töövõime kaotuse korral jäid 2014. aastal ühtlustamata. Kavandatava muudatusega ühtlustatakse rahvusvahelisele tsiviilmissioonile lähetatud eksperdi sotsiaalsed tagatised teiste eriseaduste alusel kehtivate samaste tagatistega.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Eelnõu vastuvõtmisel on kaudne mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele. Enamiku tänapäeva kriiside lahendamine nõuab rahvusvahelist tsiviilpanust ning Eesti aitab omalt poolt panustades nii parandada keerulistes riikides turvalisust kui ka kasvatada sel moel usaldust Eesti vastu. Jagades konfliktipiirkondades kogemusi, aitavad Eesti eksperdid rahvusvahelises koostöös suurendada turvalisust ning kindlustada rahvusvahelist julgeolekut laiemalt. Võttes arvesse seni missioonile saadetud ning ka tulevikus missioonile suunduvate ekspertide tõenäolist arvu (kuni 20 isikut aastas), ning Eesti panuseid riigi julgeolekusse ja välissuhtlusesse muude vahenditega, on mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele väike. Mõju ulatus on väike, kuna sihtrühma kui terviku käitumises erilisi muutusi ei toimu ning puudub tarvidus muutustega kohanemisele suunatud tegevusteks. Mõju avaldub harva ja ebaregulaarselt, kuna sõltub missioonide vajadusest, mida on raske ette näha (nt looduskatastroofide tagajärjel loodavad missioonid). Muudatus avaldab väikest mõju, kuna sihtrühm on väike ja mõju avaldumise sagedus on samuti väike. Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on madal.

Sotsiaalsed mõjud

Eelnõu vastuvõtmine tagab rahvusvahelistele missioonidele lähetatud ekspertidele ühetaolised sotsiaalsed garantiid, soodustades seeläbi ekspertide motivatsiooni missioonidel osalemise vastu, sealhulgas piirkondades, kus valitseb keeruline julgeolekuolukord. Kehtiva RTsMSi alusel on lähetatud ekspertidel sotsiaalsed tagatised küll olemas, kuid mitte samaväärsed uue ATS regulatsiooni alusel kehtima hakkavate tagatistega. Muudatuste lähtekohaks on, et lähetatud eksperdi sotsiaalsed tagatised ei või olla halvemad võrreldes nendega, mis talle kehtiksid Eestis. Hüvitise saamiseks õigustatud isikute puhul võib arvestada keskmiselt 10–20 inimesega aastas ning üldjuhul on tegemist ametnikega, kellele Eestis viibimise ajal kehtiks samuti ATSi regulatsioon, mistõttu võib mõju ulatust ning sihtrühma suurust pidada väikeseks. Mõju ulatus on väike, kuna sihtrühma kui terviku käitumises erilisi muutusi ei toimu ning puudub tarvidus muutustega kohanemisele suunatud tegevusteks. Siiani ei ole missioonil viibivate ekspertide suhtes sotsiaalsed tagatised realiseerunud, mistõttu võib mõju avaldumist pidada harvaks. Muudatus avaldab väikest mõju, kuna sihtrühm on väike ja mõju avaldumise sagedus on samuti väike. Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on madal.

Mõju riigiasutuste korraldusele

Rahvusvahelisele tsiviilmissioonile lähetatud eksperdi sotsiaalsete tagatiste ühtlustamisel teiste lähetuses viibivate teenistujate sotsiaalsete tagatistega lihtsustub ministeeriumi töö korraldust, kuna pole vaja tagada valmisolekut erinevate isikute puhul erineva regulatsiooni kohaldamiseks. Siiani ei ole kõnealused sotsiaalsed tagatised ekspertide puhul rakendunud ning raske on ette näha ka selle sagedust tulevikus. Samas arvestades isikute hulka on mõju ministeeriumi tööle pigem marginaalne.

Teiste mõjuvaldkondade lõikes kavandatud muudatustega mõjusid ei kaasne.

9. Liikluskindlustuse seaduse (LKindlS) muutmine

Muudatuse kohaselt hakkab töövõime ulatust Sotsiaalkindlustusameti asemel hindama kindlustusandja.

Muudatustega kaasneb sotsiaalne, sh demograafiline mõju ning mõju majandusele. Teiste mõjuvaldkondade lõikes mõjusid ei kaasne.

a) Töövõime ulatust hakkab Sotsiaalkindlustusameti asemel hindama kindlustusandja

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab inimeste toimimist.

Muudatus võib mõju avaldada isikutele, kelle töövõime on liiklusõnnetuse tõttu vähenenud ja isikutele, kelle töövõime väheneb pärast muudatuste jõustumist. Liikluskindlustuse Fondi andmetel on liikluskindlustuse kindlustusandjate käsitluses (toimuvad igakuised hüvitise väljamaksed või kindlustusandja hinnangul tuleb tuleviks hüvitist maksta) hetkel 300 püsiva töövõimetuse hüvitise nõuet. Perioodiliselt saab hüvitist ca 150 inimest aastas. Liiklusõnnetuse tõttu töövõime vähenemine võib teoreetiliselt puudutada igat Eesti elanikku. Samas arvestades, et reaalselt saavad hetkel hüvitist ca 150 inimest aastas, võib mõjutatud sihtrühma suurust hinnata väikeseks (alla 5% elanikkonnast).

Isikutele võib uus süsteem tuua kaasa teataval määral asjaajamise suurenemist. Kui täna määrab Sotsiaalkindlustusamet töövõime kaotuse protsendi, mis vastab liikluskindlustuse kindlustusjuhtumi tõttu töövõime kaotamisele, siis töötukassa isiku töövõime vähenemist protsentides ei hinda ning muudatuste jõustudes hakkab liiklusõnnetuse tõttu töövõime vähenemist protsentides hindama kindlustusandja. See tähendab, et teatud juhtudel võib isikutel tekkida vajadus käia kaks korda arsti juures. Eelnõuga on sellist ebasoovitavat mõju siiski püütud viia miinimumini ning tagada, et nn „ühe ukse põhimõte“ laieneks ka liikluskindlustuse kindlustusjuhtumitele. Seetõttu on sätestatud andmevahetus, et kindlustusandja saaks töötukassast töövõimetushüvitise määramiseks võimalikult palju vajalikke andmed. Samas teatud juhtudel ei pruugi ainult dokumentide alusel töövõime määramine võimalik olla ning vaja on siiski ka isiku ülevaatus arstiõppe läbinud isiku poolt. Kas ja kui paljudel juhtudel tuleb isikul töövõime vähenemise tõttu nõ topelt ekspertiisi läbida, ei ole hetkel võimalik prognoosida. Oluline on, et ka täna on kindlustusandjatel õigus saata isik uuesti arsti juurde, kui kindlustusandja leiab, et see on tema täitmise kohustuse välja selgitamiseks vajalik. Eelpool toodud arvesse võttes võib mõju ulatust pidada väikseks, kuna isiku käitumises erilisi muutusi ei toimu ning sellega ei kaasne kohanemisraskusi. Kuna reaalselt saab hetkel hüvitist ca 150 inimest, on mõju avaldumine harv (juhuslik).

Kokkuvõttes on mõju hindamise meetodika kohaselt tegemist ebaolulise mõjuga kuna nii mõju ulatus, sihtrühma suurus ja mõju avaldumise sagedus on väike. Samuti on ebasoovitavate mõjude risk väike.

Mõju majandusele

Eelnõu mõjutab liikluskindlustuse kindlustusandjate töökorraldust.

Muudatus mõjutab kõiki liikluskindlustuse kindlustusandjad ja Liikluskindlustuse Fondi. Liikluskindlustuse kindlustusandjaid on 12. Kogu Eestis tegutsevate ettevõtete arvust moodustab see marginaalne osa, seega on muudatusest mõjutatud sihtrühma suurus väike.

Edaspidi peavad kindlustusandjad hakkama ise hindama liiklusõnnetuse tõttu tekkinud töövõime vähenemise määra protsentides ning sellega võivad kaasneda teatavad organisatsioonilised ümberkorraldused, millega omakorda võivad kaasneda teatavad kulutused. Mõju ulatus sõltub sellest, kas ja kuidas kindlustusseltsid oma töö ümber korraldavad (nt kas kindlustusandjad võtavad töövõime hindamiseks tööle eraldi arstiõppe läbinud isiku või hakkavad seda teenust sisse ostma ekspertarstidelt) ning kas ja kui palju saab töövõime hindamisel tugineda töötukassast saadud andmetele. Tegemist on pigem ühekordse organisatsioonilise ümberkorraldusega (mõju avaldumise sagedus väike) ning mõju ulatust võib pidada keskmiseks, kuna sihtrühma toimimisega kaasnevad muudatused, kuid sellega ei kaasne eeldatavalt kohanemisraskusi. Kuna reaalselt saab hetkel hüvitist ca 150 inimest, on mõju avaldumine harv (juhuslik) ja ebaregulaarne. Teatavat ühekordset mõju võib kaasa tuua

andmevahetuse korraldamine Töötukassa ja liikluskindlustuse registri vahel (üle x-tee), eeldab see eelkõige ühekordset andmevahetuseks vajalikku investeringut, mille kulud kannab liikluskindlustuse registri vastutav töötleja Eesti Liikluskindlustuse Fond.

Kokkuvõttes on mõju hindamise meetodika kohaselt tegemist ebaolulise mõjuga kuna mõjutatud sihtrühma suurus ja mõju avaldumise sagedus on väike ning mõju ulatus keskmine. Ebasoovitavate mõjude risk on väike.

b) Aktiivsuspõuete rakendamine liiklusõnnetuses kannatanutele

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab inimeste toimetulekut.

Muudatus võib mõju avaldada isikutele, kelle töövõime on liiklusõnnetuse tõttu vähenenud või isikuid, kelle töövõime väheneb peale muudatuste jõustumist. Liikluskindlustuse fondi andmetel on liikluskindlustuse kindlustusandjate käsitluses (toimuvad igakuised hüvitise väljamaksed või kindlustusandja hinnangul tuleb tuleviks hüvitist maksta) hetkel 300 püsiva töövõimetuse hüvitise nõuet. Perioodiliselt saab hüvitist ca 150 inimest aastas. Liiklusõnnetuse tõttu töövõime vähenemine võib teoreetiliselt mõjutada igat Eesti elanikku. Samas arvestades, et reaalselt saavad hetkel hüvitist ca 150 inimest aastas, võib mõjutatud sihtrühma suurus hinnata väikeseks.

Võrreldes kehtiva regulatsiooniga kohaldatakse edaspidi TVTS-ga sätestatud aktiivsuspõudeid ka liikluskindlustuse kindlustusjuhtumi puhul. Liikluskindlustuse töövõime kaotuse hüvitamise skeemi tuleb vaadata kui osa üldisest sotsiaalkindlustuse süsteemist ning seega peab see kaasas käima käimasoleva töövõimereformi eesmärkidega. Ka liikluskindlustuse kahju hüvitamise süsteem peab motiveerima inimest vastavalt tema võimalustele tööturule naasma. Seetõttu seotakse sarnaselt TVTS-ga töövõimetushüvitise maksmine mittetöötavatel isikutel aktiivsuspõuete täitmisega, milleks on eelkõige kohustus töötukassa abil tööd otsida. Muudatus võib avaldada positiivset mõju tööturule, kuna isikul on kohustus tööd otsida, et vastavalt oma võimalustele tööturule naasta. Samas tuleb siiski arvestada, et liikluskindlustuse tõttu töövõime kaotanud isikute arv on võrreldes vähenenud töövõimega isikute üldarvuga väike. Mõju ulatust võib pidada keskmiseks, kuna kaasnevad muudatused sihtrühma käitumises (kohustust otsida aktiivselt töötukassa kaudu tööd), samas on mõju avaldumise sagedus ebaregulaarne ja harv (perioodiliselt saab hüvitist kõikide kindlustusandjate peale kokku ca 150 inimest aastas).

Kokkuvõttes on mõju hindamise meetodika kohaselt tegemist ebaolulise mõjuga, kuna mõjutatud sihtrühma suurus ja mõju avaldumise sagedus on väike ning mõju ulatus keskmine. Ebasoovitavate mõjude risk puudub.

c) Liikluskindlustuses loetakse töötamist takistavaks töövõime kaotuseks töövõime kaotust alates 40%-st

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Eelnõu mõjutab inimeste toimetulekut.

Muudatustega sätestatakse, et ka liikluskindlustuse skeemis loetakse töötamist takistavaks töövõime kaotuseks töövõime kaotust alates 40%-st. Potentsiaalseks sihtrühmaks on kõik hetkel alla 40% töövõimetuse tõttu toetust saavad või tulevikus saada võivad isikud, kuid kuna selliseid isikuid on täna perioodiliselt hüvitist saavatest ca 150 inimesest üksnes mõni üksik, võib mõjutatud sihtrühma suurus hinnata väikeseks.

Ka see muudatus on seotud otseselt töövõimereformiga, kuna TVTS § 5 lg 3 p 2 sätestab, et inimesel tuvastatakse osaline töövõime, kui tema töötamine on osaliselt takistatud. Kehtiva korra kohaselt on see võrdne alates 40% töövõimetusega. Liiklusõnnetuse tõttu töövõime

vähenedamine ei tohiks olla kuidagi inimesele „soodsam“, kui üldine töövõime vähenedamine ega motiveerima teda tööturule mitte naasma ega oma olukorra parandamiseks mitte midagi tegema. Vastasel juhul ei oleks ka tagatud põhiseaduse §-st 12 tulenev isikute võrdne kohtlemine. Mõju avaldumise sagedus on ebaregulaarne ja harv (perioodiliselt saab hüvitist kõikide kindlustusandjate peale kokku ca 150 inimest aastas). Arvestades sihtrühma suurust ning töövõimereformi üldiseid põhimõtteid, tuleb mõju ulatust pidada väikseks. Ebasoovitavate mõjude esinemist isikutele on vähendatud üleminekusätetega, mille kohaselt liiguvad hetkel alla 40% töövõimetud isikud uude skeemi alles peale seda, kui on lõppenud Sotsiaalkindlustusameti töövõime määramise protsendi tähtaeg.

Kokkuvõttes on mõju hindamise meetodika kohaselt tegemist ebaolulise mõjuga, kuna mõjutatud sihtrühma suurus, mõju avaldumise sagedus on väike ning mõju ulatus väike. Ebasoovitavate mõjude risk on vähene.

7. Seaduse rakendamiseks vajalikud kulutused ja seaduse rakendamise eeldatavad tulud

TVTS edasilükkamisega kaasnevate tulude ja kulude kogumõju riigieelarvele on toodud seletuskirja lisa 3.

Reformi edasilükkamise mõjud on:

Kulud	Edasilükkamise mõju							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku
Arvestuslikud kulud kokku	0	0	-20 364 972	-1 670 318	6 942 446	4 365 075	15 234 302	4 506 533
Töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine - meede 3.1	-100 594	417 531	1 941 148	-165 672	-2 744 646	158 875	493 357	0
Töötukassa tegevuskulud	0	0	0	0	0	0	0	0
Sotsiaalkindlustusameti töötasufondi ja ekspertiisikulude kokkuhoid	0	0	407 077	0	0	0	0	407 077
Sotsiaalkindlustusameti tegevuskulud	0	50 000	150 000	0	0	0	0	200 000
Töövõimetus pensionäride ning osalise või puuduva töövõimega töötavate isikute 7 lisapuhkepäeva		0	-62 812	-64 817	-62 404	-12 071	-12 675	-214 779
Tööturul osalemist toetavad hoolekandemeetmed - meede 2.2		0	0	0	0	0	0	0
SKAIS2 kulud	-870 300	2 209 300	-1 339 000	0	0	0	0	0
Kulud kokku	-970 894	2 676 831	-19 268 558	-1 900 807	4 135 396	4 511 879	15 714 984	4 898 831
Tulud tööjõumaksudelt		0	-6 000 000	-9 300 000	-13 200 000	-18 300 000	-20 800 000	-67 600 000
Tulu välisloetlustest	-85 505	354 902	1 649 976	-140 821	-2 332 949	135 043	419 354	0
Tulud kokku	-85 505	354 902	-4 350 024	-9 440 821	-15 532 949	-18 164 957	-20 380 646	-67 600 000
Tulude ja kulude vahe	-885 389	2 321 930	-14 918 535	7 540 014	19 668 345	22 676 835	36 095 631	72 498 831

Arvestuslikele kuludele on aastatel 2016-2020 kokku täiendav kulu riigieelarvele 4 506 532 eurot .

Aasta	TVTS edasilükkamisest tulenev muutus (eur)	Muutus %	Mõju riigieelarvele kasvavalt
2016	-20 364 973	-6,50%	-20 364 973
2017	-1 670 318	-0,50%	-22 035 291
2018	6 942 446	1,90%	-15 092 845
2019	4 365 075	1,10%	-10 727 770
2020	15 234 302	1,03%	4 506 532
Kokku 2016-2020	4 506 533	0,25%	

Aastatel 2016 ja 2017 on kulude kokkuhoid ning alates 2018. aastast arvestuslikud kulud suurenevad.

Kui TVTS jõustub 01.07.2016 on töövõimetus pensionilt töövõimetoetusele üleminekul sissetulekuta perioodi (nn sissetuleku augu) vältimiseks töövõimetoetuse ettemakse prognoositavad kulud järgmised:

Töövõimereformi rakendumise algus	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2016-2020
1.01.2016	3,2	6,3	7,1	7,4	5,6	29,7
1.07.2016	0	4,6	6,6	4,7	2,5	18,4

Tabelis on toodud nn sissetuleku augu vältimiseks makstav töövõimetoetuse kulu prognoos olenevat TVTS jõustumise ajast (kui TVTS jõustuks 01.01.2016 ja kui TVTS jõustumine lükataks edasi poole aasta võrra). Eelnõu kohaselt hinnatakse töövõimet ja makstakse töövõimetoetust vaid neile inimestele, kellel püsivad töövõimetus ei ole ning kes ei saa töövõimetus pensioni, mistõttu TVTS jõustumise edasilükkamise korral perioodil 01.07.2016 - 31.12.2016 töövõimetoetust nn sissetuleku augu vältimiseks ei ole vaja maksta. Arvestuslike kulude kuluprognosides on võimaliku nn sissetuleku augu katteallikas sisse arvestatud.

Nn sissetuleku augu vältimiseks tehtava ettemakse kulude prognoosi aluseks olev töövõimetoetuse suurus ja saajate arv on järgmine:

	2017	2018	2019	2020	2017-2020 Kokku
Keskmine töövõimetoetuse ettemakse ühe isiku kohta	260,98	272,87	284,71	296,30	
Ettemakse saajate arv aastas	17 449	24 195	16 419	8 544	
Töövõimetoetuse kulu	4,6	6,6	4,7	2,5	18,4 miljonit

Toodud tabelis on töövõimetoetuse suurem arvestuslik keskmine kuumäär üldisest töövõimetoetuse keskmisest kuumäärast sellepärast, et tegemist on üksnes vanade olijate üleminekuhetke keskmise suurusega.

Reformi edasilükkamine ei mõjuta tervise- ja tööministri 27.03.2015 käskkirjaga nr 57 kinnitatud toetuse andmise tingimuste (TAT) „Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale“ kogueelarvet. Muutub eelarve jaotus aastate lõikes. Kaasfinantseering on kavandatud töötukassa vahenditest, moodustades 15% kogu TAT kuludest.

		2016	2017	2018	2019	2020	Kokku
TVTS jõustub 01.07.2016	tööturuteenused	7 815 559	16 456 339	31 939 342	41 724 758	44 679 275	142 615 273
	sh kaasfinantseering	1 172 334	2 468 451	4 790 901	6 258 714	6 701 891	21 392 291
TVTS jõustub 01.01.2016	tööturuteenused	5 687 166	20 479 937	34 421 129	40 380 042	41 646 998	142 615 273
	sh kaasfinantseering	804 814	3 087 336	5 222 314	6 090 389	6 187 438	21 392 291
Muutus (+suurenemine, -vähenemine)	tööturuteenused	2 128 393	-4 023 598	-2 481 787	1 344 716	3 032 277	0
	sh kaasfinantseering	367 520	-618 885	-431 413	168 325	514 453	0

Samuti ei mõjuta reformi edasilükkamine kogu meetme 3.1 „Töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine“ mahtu, muutused on vaid aastate lõikes (vt lisa 3). Töötukassa tegevuskuludele reformi edasilükkamine mõju ei avalda.

Töötukassa on täpsustanud tegevuskuludele ja IT investeeringutele eelarve kulusid. TVR algusega 01.01.2016 kulud on hinnatud madalamaks kui algselt eeldati. Vastav korrigeerimine on sisse viidud ka lisa 3. Poole aastane reformi edasilükkamine prognoositud eelarvele mõju ei avalda. Töötukassa on täpsustanud lisanduvate klientide prognoosi ja teinud muudatusi kavandatavas töökorralduses, sh kaalunud erinevate nõustamiskanalite kasutamist lisaks silmast-silma nõustamisele; arvestanud, et pikkadel teenustel (nt kaitstud töö) osalejaid nõustatakse silmast-silma harvem; ühele nõustamisele keskmiselt kuluvat aega on mõnevõrra vähendatud ning mõnevõrra on esialgselt võrreldes suurendatud juhtumikorraldajate (spetsialiseerunud vähenenud töövõimega klientide nõustamisele) klientide arvu. Seetõttu kujuneb juhtumikorraldaja ametikohtade arv esialgselt prognoositust väiksemaks, mis omakorda tähendab ka väiksemat halduskulu (töökohtade loomine ja jooksev kulu). Infosüsteemide arenduskulu on täpsustunud seoses arendusmahu, turvanõuete jms selgumisega.

Seoses RPKS muutmisega on riigieelarve kulud järgmised. Eesti Vabariik maksis töövõimetuspensione 223-le lepinguriikides elavatele inimestele (neist Venemaal 134 ja Ukrainas 89 inimest, Kanadas ja Moldovas 0).

2015. aasta I kvartalis maksti lepinguriikides elavatele inimestele kokku 71 990,17 eurot, mis teeb 287 960,68 eurot aastas. Võrdluseks 2014. aastal maksti lepinguriikidesse välja ca 283 000 eurot, kuid 2013. aastal saja tuhande võrra vähem ehk 183 000. Seega jääb Sotsiaalkindlustusamet igal aastal kuni lepingute muutmiseni lepinguriikidesse välja maksuma töövõimetuspensione ca 300 000 euro ulatuses. Selleks peab Sotsiaalkindlustusamet jätkama töövõimetusekspertiiside tegemist. Lisaks lepinguriigis elavate inimeste ekspertiiside tegemisele, jätkab Sotsiaalkindlustusamet lepinguriikidega töövõimetusega seotud andmete vahetamist ka nende inimeste osas, kes elavad Eestis ja kellele maksavad töövõimetusega seotud pensione teised riigid. Sotsiaalkindlustusameti koormus seoses töövõimetuspensionide maksmisega lepinguriikidesse ja riikidevahelise andmevahetusega on 1,3 ametikohta. Personalikulu 2017. aastal on seega 24 000 eurot ja terviseseisundi kirjelduse kulu aastas on ca 2500 eurot ning muud halduse ning pangapälekannetega tehtud kulud on samuti ca 2500 eurot aastas. Kokku moodustavad Sotsiaalkindlustusameti kulud seoses töövõimetuspensionide eksportimisega ja riikidevahelise suhtlemisega 29 000 eurot aastas.

Seoses töövõimereformi rakendamisega on Sotsiaalkindlustusametil vaja olemasolevat infosüsteemi arendada. TVTS-i § 22¹ lõike 1 kohaselt on Sotsiaalkindlustusametil õigus saada töötukassalt õigusaktides sätestatud ülesannete täitmiseks andmeid töövõime hindamisel antud eksperdiarvamuse, töövõime hindamise otsuse, töövõime hindamise, puude raskusastme tuvastamise taotluse ning määratud ja makstud töövõimetoetuse kohta. Seetõttu on vajalikud arendustööd, mis võimaldavad Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemis tööprotsesside läbiviimist muutunud alusandmete tõttu:

- 1) puude raskusastme tuvastamiseks (PISTS muudatused) – taotluse andmed, eksperdi arvamuse vormi (ei sisalda algoritmi loomist ega piloteerimist) loomine, otsuse vormi loomine; maksmisele suunamine (130 000 eurot);
- 2) sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutamiseks (SHS muudatused) – täiendava protsessi loomine (140 000 eurot);
- 3) erihoolekandeteenuste osutamiseks (SHS muudatused) – teenusele suunamise otsuse vormi muutmine (2000 eurot);

4) töötavale isikule töölepingu seaduse §-s 57 ettenähtud põhipuhkuse 28 kalendripäeva ületava osa hüvitamiseks tööandjale – tööandja poolt täidetava puhkuseandmiku e-vormi täiendamine (töövõime määraga töötaja) (10 000 eurot);

Lisaks kulub eelnimetatud tööprotsesside lõikes koostatavate aruannete vormide täiendamiseks 6000 eurot ja töötukassale teenuse „Töötukassale pensionide, toetuste, hüvitiste määramise ja maksmise kohta“ loomiseks 21 000 eurot. Seega hinnaindikatsioon Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemi IT arendusteks on 309 000 eurot. Reformi edasilükkamise mõju on 200 000 eurot.

Muudatus, mille kohaselt ei loeta toimetulekutoetuse määramisel perekonnaliikmete hulka alaealist eestkostetavat, kelle eestkostjaks on temaga koos elav perekonnaliige, võib kaasa tuua marginaalse toimetulekutoetuse kulude kasvu. Sotsiaalteenuste ja –toetuste andmeregistrisse kantud andmete kohaselt maksti 2014. aastal toimetulekutoetust ühele perekonnale, kelle liikmete hulka arvati ka alaealine eestkostetav. Antud perele maksti 2014. aastal toimetulekutoetust 12 korda ehk igal kuul. Arvestades seda, et keskmine toimetulekutoetuse summa 2014. aastal oli 168.89 eurot, võib hinnata, et muudatus, mille kohaselt ei loeta perekonnaliikmete hulka alaealist eestkostetavat, kelle eestkostjaks on temaga koos elav perekonnaliige, toob riigieelarvele kaasa veidi üle 2000 euro suuruse kulu.

Asjaolu, et seoses toimetulekutoetuse muutmisega arvestuslikuks kuluks ei ole kohalikel omavalitsustel enam võimalik kasutada toimetulekutoetuse vahendite ülejääki sotsiaaltoetuste maksmiseks ja sotsiaalteenuste osutamiseks, hoiab toimetulekutoetuse vahendeid riigieelarves teatud määral kokku. Summad, mille ulatuses on kohalikud omavalitsused toimetulekutoetuste maksmiseks eraldatud vahendite ülejääki kasutanud muude sotsiaaltoetuste maksmiseks või sotsiaalteenuste osutamiseks, on viimastel aastatel olnud järgmised: 2012. a 345 049 eurot, 2013. a 376 054 eurot ja 2014. a 651 465 eurot. Seejuures on seda võimalust kasutanud vähem kui pooled kohalikest omavalitsustest: 2012. a 80, 2013. a 96 ja 2014. a 106 kohaliku omavalitsuse üksust.

Seaduse eelnõus toodud tegevuste rakendamiseks ei kaasne riigieelarvele täiendavaid kulusid, välja arvatud SKAIS2 arendustööde tegemine. SKAIS2 arendustööde katteks on Sotsiaalministeerium esitanud Rahandusministeeriumile lisataotlused.

Sotsiaalkindlustusameti tööjõu- ja majandamiskulude lisavajaduse saab katta valitsemisala piirmääraga kulude arvelt, kuna väheneb SKA-s töömaht seoses arstlike hindamiste vähenemisega ning pärast SKAIS 2 kasutuselevõtmist vähenevad käsitsi tehtavad tööd, mille tõttu vähenevad pensionide, toetuste ja hüvitiste määramisega seotud SKA tegevuskulud. 2016.a on ekspertiisikulude kokkuhoid 128 tuh eurot, alates 2017. a 535 tuh eurot aastas.

Eelnõu väljatöötamise ajal (juuli 2015) on Välisministeerium lähetanud pikaajalisele rahvusvahelisele kriisiohjemissioonile Kosovosse, Gruusiasse, Ukrainasse ja Afganistani kokku 11 eksperti, kes kõik on ametnikud avaliku teenistuse seaduse tähenduses. Nende keskmine kuupalk jääb vahemikku 1500–1700 eurot. Humanitaarabimissioonile ega muule lühiajalisele missioonile eelnõu väljatöötamise ajal eksperte lähetatud ei ole.

Seega on hüvitise saamiseks õigustatud isikute ring väga väike ja muudatuse fiskaalpoliitiline mõju marginaalne. Hüvitise saamiseks õigustatud isikute puhul võib arvestada keskmiselt 10–20 inimesega aastas.

Eesti on osalenud tsiviilmissioonidel juba ligi 20 aastat ning eri missioonidel on teeninud üle saja eksperdi. Ei ole esinenud ühtegi juhtumit, kus oleks tekkinud hüvitise maksmise küsimus. Seetõttu on ka keeruline analüüsida, kas ja kuivõrd erineks hüvitise maksmine ATSi § 49

alusel võrreldes kehtiva regulatsiooniga, mis ei sea hüvitise suurust sõltuvusse sündmuse asjaoludest (õnnetusjuhtum, rünne, süüteo tõkestamine, päästesündmuse lahendamine või ohu tõrjumine).

8. Rakendusaktid

Muudetavad rakendusaktid:

1. Sotsiaalministri 16. jaanuari 2002. a määrus nr 16 „Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste taotlemiseks vajalike täiendavate dokumentide loetelu ja dokumentide vormid“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/118122014019>).
2. Sotsiaalministri 12. septembri 2008. a määrus nr 49 „Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste määramise ja väljamaksmise kord ja tähtajad“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/129122012066>);
3. Sotsiaalministri 29. mai 2012. a määrus nr 18 „Puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks, püsiva töövõimetus tuvastamiseks ning ajutise töövõimetuslehe pikendamiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/101062012006>).
4. Vabariigi Valitsuse 14. augusti 2008. a määrus nr 131 „Tervise infosüsteemi põhimäärus“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/110052014031>).
5. Vabariigi Valitsuse 19. märtsi 2015.a määrus nr 34 „Riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärus“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/126032015002>)

Eelnõuga muutuvad kehtetuks järgmised rakendusaktid:

1. Sotsiaalministri 4. jaanuari 2008. a määrus nr 3 „Töötamistoetuse maksmise tingimused ja kord“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/101112010014>).
2. Sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määrus nr 58 „Püsiva töövõimetus ekspertiisiks ning puude raskusastme ja lisakulude tuvastamiseks vajalike dokumentide loetelu ja vormid“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/128032014026>).

Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks:

1. Sotsiaalministri 23. septembri 2008. a määrus nr 61 „Puude raskusastme ja lisakulude tuvastamise kord ja tähtajad ning hüvitatavate lisakulude arvutamise kord“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/128032014027>).

Eelnõuga kehtestatakse järgmiste rakendusaktide terviktekstid:

1. Sotsiaalkaitseministri määrus „Tööealise inimese puude raskusastme tuvastamise taotlusele kantavate andmete loetelu“.
2. Sotsiaalkaitseministri määrus „Lapse ja vanaduspensioniealise inimese puude raskusastme tuvastamise taotlusele kantavate andmete loetelu“.
3. Sotsiaalkaitseministri määrus „Puude raskusastme tuvastamise tingimused ja kord ning puudega tööealise inimese toetuse tingimused“.

4. Sotsiaalkaitseministri ning tervise- ja tööministri määrus „Töövõime hindamiseks, puude raskusastme, tööõnnetuse ja kutsehaigusest tingitud töövõime kaotuse tuvastamiseks ning välislepingute alusel töötlemiseks vajalike tervise infosüsteemi andmete loetelu ja päringute perioodid“.

5. Tervise ja tööministri määrus „Töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogu asutamise ja pidamise põhimäärus“.

Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisas 1. Eelnõule ei ole lisatud rakendusaktide kavandeid, mis on kooskõlastatud SE 693 menetluse käigus.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2016. aasta 1. juulil.

Seaduse § 1, § 4 ja § 7 punkt 1 jõustuvad 2015. aasta 20. detsembril. Eelnõu § 1 jõustub 2015. aasta 20. detsembril tagamaks veel jõustumata TVTSi edasilükkamine. Praegu vastu võetud ja avaldatud TVTSi jõustumiseks on planeeritud 2016. aasta 1. jaanuar, kuid seaduse jõustumise edasilükkamiseks on vajalik muuta jõustumissätteid. Jõustumishetke muutmiseks on vajalik tagada seda muutva seaduse jõustumine enne senist jõustumispäeva ehk enne 2016. aasta 1. jaanuari. TVTS jõustumissäte § 74, mida samuti selle eelnõuga muudetakse sätestab, et TVTS jõustub 2016. aasta 1. juulil.

Eelnõu § 4, mis sisaldab SHS ja TTTS muutmise seadust jõustub samuti 2015. aasta 20. detsembril tagamaks muutmise seaduse muutmise. Käesoleva eelnõuga muudetakse veel jõustumata seadust. Selleks, et jõustumata seadus saaks muudetud peab muudatuse muudatus jõustuma enne jõustumisaega. SHS ja TTTS muudatused jõustuvad 2016. aasta 1. jaanuaril. Enne seda hetke peavad jõustuma muudatused.

Eelnõu § 7 punkt 1, millega muudetakse TTTS § 24 (riigiabi ja vähese tähtsusega abi andmise tingimused) jõustub 2015. aasta 20. detsembril, sest komisjoni määrused, millele viiteid kaasajastati, on juba jõustunud.

Seaduse § 2 punktid 5, 7, 8 ja 17 ning § 3 punktid 2–4 jõustuvad 2016. aasta 1. jaanuaril. Paragrahv 2 puhul on tegemist sätetega, mis reguleerivad töötamistoetust, mis peab alates 1. jaanuarist 2016. a kehtetuks muutuma. Paragrahv 3 puhul on tegemist riikliku pensionikindlustuse registri volitusnormi ja andmekogu eesmärgi laiendamisega, mis peab jõustuma 2016. aasta 1. jaanuaril, kuna töötukassa ja SKA hakkavad siis erinevaid teenuseid pakkuma isikule ning isikuandmeid töötlemata.

10. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu [15-0769/01](#) ning arvamuse avaldamiseks Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Ametiühingute Keskliidule, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule, Eesti Töötukassale, Eesti Haigekassale, Astangu Kutserehabilitatsioonikeskusele, Eesti Kutsehaigete Liidule ja Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidule. Eelnõu kohata küsiti arvamust ka AS-lt Hoolekandeesutused, Eesti Rehabilitatsiooniastuste Liidult, Eesti Linnade Liidult ja Eesti Maaomavalituste Liidult.

Eelnõu kohta esitasid märkusi ja muudatusettepanekuid Eesti Haigekassa, Eesti Töötukassa, AS Hoolekandeesutused, Eesti Linnade Liit, Eesti Maaomavalituste Liit, Eesti Puuetega

Inimeste Koda ning Eesti Kutsehaigete Liit. Märkuste ja ettepanekutega arvestamise ja mitteametamise ülevaade on esitatud seletuskirja lisa 2.

Eelnõu ettevalmistamisele olid kaastatud töövõimereformi juhtrühma liikmetena ka Eesti Töötukassa, Eesti Haigekassa, Eesti Puuetega Inimeste Koja, Eesti Tööandjate Keskliidu ning Eesti Ametiühingute Keskliidu esindajad ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik.

Vabariigi Valitsuse nimel

(allkirjastatud digitaalselt)

Heili Tõnisson
Valitsuse nõunik